

**ทำนองสวดพระมาลัยของชาวหนองขาว
อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี**
Phra Malai's Melody : A Funeral Musical Chant at Nong Khao Village,
Tha Muang Suburb, Kanchanaburi

นายปรมินท์ จารุวร

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ
ประจำปีงบประมาณ 2541

Title : Phra Malai's Melody : A Funeral Musical Chant at Nong Khao Village,
Tha Muang Suburb, Kanchanaburi
Author : MR. PHORAMIN JARUWORN
Funded By : OFFICE OF THE NATIONAL CULTURE COMMITTEE

ABSTRACT

The purpose of this research is to study the Malai funerary chanting tradition, focusing on traditions and melodies of the Malai chant in Ban Nong Khao, Tha Muang district, Kanchanaburi, in order to record information on tradition of the Malai chant in research paper and in video tape, and to collect the taken melodies in the form of musical notes and tape cassette.

The results reveal that the Malai funerary chanting tradition is the reading tradition emerging in the Ayuddhaya period. However, the evidence on this tradition was clearly seen in the reign of King Rama I when the prohibition of the Malai chanting was established. Since then, the popularity of Malai chanting tradition has fallen into a decline. In the Malai chanting tradition still existing in Ban Nong Khao, the long - traditional community which can be set back to the Ayuddhaya period, laymen are the chanters. The same set of instruments as used by monks is still used by the layman chanters. Chanting has simple steps. The chants from Khampee Suad Phra Malai, So Dhammaphakdee version are drawn to use in this tradition. The Chants are written in various Kap - like styles. Their content is concerned karma and buddhist cosmology. At present, Nong Khao villagers have preserved 22 chanting melodies : 2 Phra Dhamma melodies, 5 ancient melodies, and 15 Lam Nok melodies.

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยแก่ผู้วิจัยในการทำวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีอันดีของชาติให้ยั่งยืนสืบไป

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภัทญา ภัทราชัย ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางด้านคติชนวิทยาแก่ผู้วิจัย และเป็นผู้จุดประกายให้เกิดงานวิจัยชิ้นนี้ อีกทั้งยังได้ให้คำปรึกษา ชี้แนะ และช่วยแก้ไขงานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณพระครูถาวรภาวนาจารย์นิมิตร เจ้าอาวาสวัดอินทาราม และขอขอบพระคุณนักสวดพระบาลีทุกท่านที่ช่วยเหลือผู้ทำวิจัยอย่างเต็มกำลังความสามารถ ทั้งยังให้ความรักความเอ็นดูผู้วิจัยโดยตลอด ตลอดจนชาวบ้านหนองขาวทุกท่านที่ต้อนรับด้วยมิตรไมตรีอันอบอุ่น ทำให้งานวิจัยสำเร็จได้อย่างราบรื่น

ผู้วิจัยซาบซึ้งในพระคุณของ อ.สารภี มณีจินดา และคุณปริญา มณีจินดา ที่ให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านข้อมูล อาหารและที่พักแก่ผู้วิจัย อีกทั้งยังให้ความรักความเมตตา และเอาใจใส่ดูแลอย่างดียิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบคุณ อ. สรรค์วัฒน์ ประดิษฐพงศ์ และขอบคุณกัลยาณมิตรซึ่งได้แก่ คุณอมร ลีวัฒนาวงศ์ คุณยศ วณีสอน ร้อยโทศุภชัย เทพสงวน คุณปภัศรา สายเมธี และคุณนัฐวุฒิ ไชยเจริญ ที่ให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่ง

ขออุทิศคุณความดีที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้เป็นเครื่องกตัญญูกตเวทิตาต่อบิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

ปรมินทร์ จารุวร

๒๗ ตุลาคม ๒๕๔๒

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช

บทที่

๑. บทนำ	๑
ความเป็นมาของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
ระเบียบวิธีวิจัย.....	๓
ขอบเขตของการวิจัย	๓
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	๓
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๒. ภูมิหลังของบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี.....	๘
๑. ที่ตั้งและอาณาเขต	๘
๒. ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ	๘
๓. ประวัติความเป็นมาของบ้านหนองขาว	๙
๔. สภาพสังคม.....	๒๗
๓. ประเพณีสวดพระมาลัยของชาวบ้านหนองขาว.....	๓๒
๑. ประวัติการสวดพระมาลัย	๓๒
๑.๑ วรรณกรรมเรื่องพระมาลัย	๓๒
๑.๒ วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยในภาคกลาง.....	๓๖
ก) พระมาลัยกลอนสวด.....	๓๖
ข) พระมาลัยคำหลวง	๓๘
๑.๓ การสวดพระมาลัยในประเทศไทย.....	๔๐
การสวดพระมาลัยในภาคเหนือ	๔๐
การสวดพระมาลัยในภาคอีสาน	๔๑

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

การสวดพระมาลัยในภาคใต้	๔๒
๑.๔ การสวดพระมาลัยในภาคกลาง	๔๓
๒. ประเพณีสวดพระมาลัยของชาวบ้านหนองขาว	๕๒
๒.๑ องค์ประกอบในการสวดพระมาลัย	๕๓
๒.๑.๑ ผู้สวด	๕๓
๒.๑.๒ ผู้ฟัง	๕๔
๒.๑.๓ อุปกรณ์ที่ใช้ในการสวด	๕๙
ก) นีบพระอภิธรรม	๕๙
ข) ตาลปัตร	๖๐
ค) หนังสือพระมาลัย	๖๐
ง) ปี่พาทย์	๖๓
๒.๒ ธรรมเนียมปฏิบัติในการสวดพระมาลัย	๖๔
๒.๒.๑ ธรรมเนียมปฏิบัติของผู้สวด	๖๔
๒.๒.๒ ธรรมเนียมปฏิบัติของผู้ฟัง	๖๔
๒.๓ ความเชื่อเกี่ยวกับการสวดพระมาลัย	๖๕
๒.๓.๑ ความเชื่อของผู้สวด	๖๕
๒.๓.๒ ความเชื่อของผู้ฟัง	๖๕
๒.๔ ขั้นตอนในการสวดพระมาลัย	๖๕
๔. บทสวด และทำนองสวดสวดพระมาลัยในหมู่บ้านหนองขาว.....	๖๘
๑. บทสวดพระมาลัย	๖๘
๑.๑ บทสวดที่มีเนื้อความภาษาบาลี	๖๘
๑.๒ บทสวดที่มีเนื้อความภาษาไทย	๗๐
๑.๒.๑ รูปแบบคำประพันธ์ของบทสวดพระมาลัย	๗๐
๑.๒.๒ เนื้อหาของบทสวดพระมาลัย.....	๗๗
๒. ทำนองสวดพระมาลัย	๙๑
๒.๑ ทำนองสวดพระธรรม	๙๑
๒.๒ ทำนองเก่า	๙๖
๒.๓ ทำนองล้านอก	๑๐๖

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

๒.๓.๑	ล้านอกของชาวบ้านหนองขาวในอดีต	๑๐๗
๒.๓.๒	ล้านอกของชาวบ้านหนองขาวในปัจจุบัน	๑๑๕
๓.	ความสัมพันธ์ของเครื่องหมายวรรคตอนในบทสวดกับการสวด	๑๔๗
๕.	สรุปผลการวิจัย.....	๑๕๐
	รายการอ้างอิง.....	๑๕๓
	ประวัติผู้เขียน.....	๑๖๐

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ในสมัยโบราณ การสวดอ่านถือเป็นประเพณีสำคัญที่ช่วยให้ผู้เสพรณกรรมรับรศ
วรรณกรรมได้ซาบซึ้งยิ่งขึ้น เพราะนอกจากจะได้ธรรมรสจากเนื้อหาในบทสวดแล้ว ยังได้รับความ
เพลิดเพลินจากการฟังทำนองสวดต่าง ๆ ที่ผู้สวดขับขานออกมาด้วย ดังนั้น สิ่งที่สำคัญในการสวด
อ่านจึงได้แก่บทสวดและทำนองสวด

บทสวดที่ใช้ในการสวดอ่าน เรียกว่า กลอนสวด ซึ่งหมายถึง วรรณกรรมคำกาศที่นำมา
อ่านเป็นทำนอง วรรณกรรมประเภทนี้แต่งด้วยกาพย์ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ กาพย์ยานี ๑๑ และกาพย์
สุรางคนางค์ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๔๙๙ : ๕๕๓) ทั้งยังมีกาพย์ชนิดอื่น ๆ แทรกบ้างเล็กน้อย เนื้อ
เรื่องส่วนใหญ่เกี่ยวกับพุทธศาสนาโดยมีทั้งเนื้อเรื่องที่มุ่งสั่งสอนข้อธรรมะโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่ง
ได้แก่ชาดกและเรื่องที่ตั้งเลียนแบบชาดก การนำวรรณกรรมประเภทกลอนสวดมาสวดอ่านเป็น
ท่วงทำนองเป็นประเพณีนิยมของคนไทยที่มีมาแต่โบราณกาล (พระยาอุปกิตศิลปสาร, ๒๕๐๗ :
๑๐๒) ซึ่งทำนองในการสวดอ่านนั้นมีหลากหลาย และแต่ละห้องที่ก็มีทำนองแตกต่างกัน

ปัจจุบัน ประเพณีการสวดอ่านเสื่อมความนิยมและสูญหายไปจากสังคมไทย เพราะผู้เสพร
วรรณกรรมนิยมอ่านด้วยตามากกว่าที่จะอ่านด้วยหู ทำนองสวดซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในประเพณีการ
สวดอ่านจึงสูญหายไปเป็นอันดับแรก เพราะการเสพรณกรรมโดยการอ่านด้วยตานั่น บทสวด
หรือวรรณกรรมลายลักษณ์มีความสำคัญมากกว่าทำนองสวด อีกทั้งเมื่อการเสพรณกรรมของ
คนไทยเปลี่ยนไป ผู้ที่จะสืบทอดทำนองสวดไว้ก็เริ่มน้อยลง ทำให้คนไทยในปัจจุบันได้รับถ่ายทอด
ประเพณีการสวดอ่านมาแต่เฉพาะตัวบทวรรณกรรมลายลักษณ์ที่ใช้เป็นบทสวด ส่วนท่วงทำนอง
สวดแบบมุขปาฐะก็สูญหายไปตามกาลเวลาจนไม่ทราบว่แต่ละทำนองนั้นสวดอย่างไร คงทราบ
แต่เพียงชื่อทำนองสวดที่ปรากฏอยู่ในบทสวดเท่านั้น ดังที่ ตรีศิลป์ บุญขจร ศึกษาวรรณกรรม
ประเภทกลอนสวดของภาคกลางที่เป็นเอกสารตัวเขียนในแผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ
พบว่า มีการเรียกชื่อกาพย์ชนิดเดียวกันต่าง ๆ กันไป เช่น กาพย์ ๒๔ เรียกว่า กาพย์สุรางคนางค์
บ้าง พิราปหรือราบ้าง โรทรตีบ้าง ส่วนกาพย์ยานีเรียกว่ายานี ๑๑ บ้าง เอวัง ๑๑ บ้าง (ตรีศิลป์
บุญขจร, ๒๕๓๐ : ๗๒) การเรียกชื่อกาพย์ชนิดเดียวกันต่าง ๆ กันไปนี้เป็นร่องรอยของท่วงทำนอง
สวดแต่ละทำนองที่สูญหายไปจากสังคมไทย

การสวดพระมาลัยเป็นประเพณีการสวดอ่านที่เก่าแก่ประเพณีหนึ่งของคนไทย หมายถึง การอ่านพระมาลัยกลอนสวดเป็นทำนองต่าง ๆ กล่าวกันว่าเดิมสวดในพิธีแต่งงาน ต่อมานิยมสวดในงานศพ เช่น พระยาอนุমানราชธนะ กล่าววา

...ได้ทราบข่าวชนบทกลางแห่งสวดมาลัยก็มี แปลกอยู่เพราะทราบว่าการสวดมาลัยเขาใช้ในงานขึ้นหอ เป็นการสั่งสอนบาปบุญให้แก่เจ้าบ่าวผู้เฝ้าหอ ที่เอามาใช้สวดเป็นสวดศพเพราะอะไรไม่ทราบชัด ลางที่ก็สวดเล่นตลกคะนอง สำหรับทำนองซึ่งคิดขึ้นอีกทางหนึ่ง อย่างมีละครตลกเพื่อประสงค์เยยาคกรีกครั้น จัดเข้าเป็นพวกเฝ้าศพได้

(พระยาอนุমানราชธนะ, ๒๕๐๕ : ๑๙๙)

สมัยก่อน นิยมสวดพระมาลัยกันอย่างแพร่หลาย ดังจะเห็นได้ว่า นอกจากจะมีพระมาลัยกลอนสวดแล้ว ยังมีการแต่งพระมาลัยคำหลวงที่ใช้สวดทำนองหลวงขึ้นด้วย แต่ในปัจจุบัน ประเพณีสวดพระมาลัยในพิธีแต่งงานสูญสิ้นไปจากสังคมไทย และการสวดพระมาลัยในงานศพก็เลือนหายไปด้วย แม้จะหลงเหลืออยู่บ้างในชนบทบางถิ่นก็เหลือเฉพาะนักสวดพระมาลัยที่พอจะสวดได้เท่านั้น และที่สำคัญคือขาดผู้สืบทอดจากนักสวดที่ยังพอหลงเหลืออยู่นี้ ดังนั้น ในอนาคต การสวดพระมาลัยอาจจะสูญสิ้นไปจากสังคมไทย เช่นเดียวกับบทสวดอื่น ๆ ในท้องถิ่นต่าง ๆ ที่สูญสิ้นไปจากสังคมไทยก่อนหน้าแล้ว

ผู้วิจัยพบว่า การสวดพระมาลัยที่ถือเป็นประเพณีปฏิบัติแบบโบราณยังคงเหลืออยู่ที่ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงใคร่เก็บรวบรวมบทสวดและทำนองสวดพระมาลัยนี้ไว้ในรูปโน้ตสากลอันจะทำให้ทราบว่า บทสวดแต่ละชนิดมีทำนองสวดอย่างไร เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ทำนองสวดแบบโบราณไว้ก่อนที่จะสูญหายไปจากสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาประเพณีสวดพระมาลัยในงานศพ
๒. เพื่อบันทึกประเพณีสวดพระมาลัยโดยการบันทึกแถบวิดิทัศน์
๓. เพื่อรวบรวมทำนองสวดพระมาลัยโดยจัดเก็บในรูปแบบโน้ตสากล

ระเบียบวิธีวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคติชนวิทยา โดยการสัมภาษณ์และบันทึกท่วงทำนองสวดไว้ในรูปแบบวีดิทัศน์และแถบบันทึกเสียง เพื่อจัดทำเป็นโน้ตสากลต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโทของนักศึกษาระดับปริญญาโทของมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์บุรีรัมย์

๑. ผู้วิจัยใช้ข้อมูลลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับบทสวดโดยใช้คำมกัรสวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดีเป็นหลัก นอกจากนี้จะใช้เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณี สวดพระมาลัยประกอบการวิจัยด้วย
๒. ผู้วิจัยจะรวบรวมข้อมูลมุขปาฐะโดยออกเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อบันทึก ทำนองสวดและข้อมูลเกี่ยวกับการสวดจากคณะสวดพระมาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. รวบรวมข้อมูลเอกสารลายลักษณ์อักษรที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสวดพระมาลัย
๒. ออกเก็บข้อมูลภาคสนามโดยบันทึกทำนองสวดและรายละเอียดเกี่ยวกับการสวดจาก คณะสวดพระมาลัยที่จังหวัดกาญจนบุรีในรูปแบบบันทึกเสียงและแถบวีดิทัศน์
๓. ถอดข้อความจากแถบบันทึกเสียงเป็นลายลักษณ์อักษรและจัดเก็บทำนองสวดไว้ใน รูปแบบโน้ตสากล
๔. สรุปผลการวิจัยและเขียนรายงานการวิจัยตามโครงร่างที่กำหนดไว้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้มีการบันทึกองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีสวดพระมาลัยและทำนองสวดซึ่ง สืบทอดกันมาตามแบบประเพณีมุขปาฐะให้เป็นลายลักษณ์อักษร
๒. ช่วยให้เกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่าของประเพณีสวดพระมาลัยอันเป็นมรดกทาง วัฒนธรรมของคนไทย
๓. ช่วยอนุรักษ์และเผยแพร่ประเพณีสวดพระมาลัยไม่ให้เสื่อมสูญไปตามกาลเวลา
๔. สามารถนำไปประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย เพลง พื้นบ้าน และคติชนวิทยา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิวัฒนาการวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย ของ สุภาพรณ ฌ บางช้าง จัดพิมพ์โดยเงินทุนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เฉลิมฉลองสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ งานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยศึกษาวิวัฒนาการวรรณคดีบาลีที่แต่งในประเทศไทย ซึ่งมีเนื้อหาวิวัฒนาการในสายพระสุตตันตปิฎก พบว่า คัมภีร์มาเลย์ยเทวตเถรวาทซึ่งเป็นต้นเค้าของวรรณกรรมเรื่องพระมาลัย เป็นผลงานวรรณคดีบาลีอีกเรื่องหนึ่งที่แต่งในประเทศไทย โดยผู้แต่งน่าจะเป็นภิกษุชาวล้านนา แต่งเมื่อประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๐ หรือต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ต่อมา ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๒ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๓ พระพุทธวิลาสได้นำคัมภีร์มาเลย์ยเทวตเถรวาทมาแต่งขยายความเป็นคัมภีร์มาลัยยวาทที่ปณีฎกา โดยแต่งขึ้นที่อยุธยา ในเวลาที่แต่งพระพุทธวิลาสมีพรรษาเพียง ๓ พรรษา จึงยืนยันได้ว่า วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยที่แพร่หลายอยู่ในประเทศไทยนั้น เป็นเรื่องที่แต่งขึ้นในดินแดนแถบนี้ ไม่ได้มีที่มาจากลังกาแต่อย่างใด

มาเลย์ยเทวตเถรวาท : การตรวจสอบชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์ ของ สุภาพร มากแจ้ง วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๑ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าที่มาของ คัมภีร์มาเลย์ยเทวตเถรวาท ด้านเนื้อเรื่อง ผู้แต่งและสถานที่ และตรวจสอบชำระต้นฉบับคัมภีร์มาเลย์ยเทวตเถรวาทฉบับกรุงสุโขทัย จากการวิจัยพบว่า คัมภีร์มาเลย์ยเทวตเถรวาทเริ่มประพันธ์เป็นครั้งแรกโดยภิกษุชาวพม่า ระหว่างปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๘ มีที่มาของเรื่องจากคัมภีร์สหัสวตูปกรณ์ คัมภีร์สวาหิณี คัมภีร์มหาวงศ์และคัมภีร์พระไตรปิฎก

วรรณกรรมประเภทกลอนสวดภาคกลาง : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ ของ ตรีนิตต์ บัญชร วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๐ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งวิเคราะห์วรรณกรรมประเภทกลอนสวดของภาคกลางที่เป็นเอกสารต้นฉบับตัวเขียนในแผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ ทั้งในด้านรูปแบบเนื้อหาและพัฒนาการโดยเน้นศึกษาในฐานะที่เป็นประเภทวรรณกรรม (Genre) ประเภทหนึ่ง จากการศึกษาสรุปได้ว่า กลอนสวดเป็นวรรณกรรมคำกาพย์ที่นำมาสวดอ่านเป็นทำนอง แต่งด้วยกาพย์ชนิดต่าง ๆ ซึ่งมีทำนองสวดอ่านแตกต่างกันไปเพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง กลอนสวดมีกำเนิดจากวัด ต่อมาจึงนำไปสวดอ่านตามบ้านเรือน โดยผู้สวดเดิมเป็นพระ แต่ต่อมา

ชมราวาสที่เคียบวชเรียนเป็นผู้สวด ส่วนชั้นหลักษณ์และทำนองสวดนิยมแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค

กลอนสวดของภาคกลางมีทั้งประเภทที่สอนคติธรรมโดยตรงและคติธรรมโดยอ้อม มีกติกาวรรณกรรมได้แก่ การเป็นวรรณกรรมคำสอนของวัด การดำเนินเรื่องแสดงว่าชีวิตถูกกำหนดแล้วด้วยบุรพกรรม การเล่าเรื่องโดยให้ผู้ฟังรู้เรื่องล่วงหน้าของตัวละคร การใช้กลวิธีให้ผู้สวดเป็นผู้เล่าเรื่องและเล่าเรื่องโดยสลับไปมาระหว่างโลกจินตนาการและโลกแห่งความจริง นอกจากนี้ในกลอนสวดยังมีลักษณะของการผสมผสานอนุภาคจากวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ

กลอนสวดมีวิวัฒนาการเป็น ๒ ยุค คือยุคความเก่าและยุคความใหม่ เมื่อถึงยุคที่มีการพิมพ์ กลอนสวดและประเพณีการสวดอ่านได้รับผลกระทบจากเทคโนโลยีทางการพิมพ์ทำให้การสวดอ่านน้อยลงและกลอนสวดซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีการสวดอ่านก็เริ่มเสื่อมสลายลงไปด้วย

พระมาลัยคำสวด : วรรณกรรมชาวบ้าน ของ ไพศาล เชาวนิต เอกสารเชิงวิชาการฉบับนี้อยู่ในหนังสือ ภาษาและวรรณกรรม โครงการสังสรรค์วรรณา ของ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน เป็นเอกสารเชิงวิชาการฉบับที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๒๒ ผู้วิจัยศึกษาพระมาลัยคำสวดฉบับถอดความจากอักษรขอมฉบับหนึ่ง โดยกล่าวถึงเรื่องราวของพระมาลัยคำหลวงซึ่งเป็นวรรณคดีแบบฉบับก่อนในช่วงแรก จากนั้นจึงอธิบายพระมาลัยคำสวดฉบับวรรณกรรมชาวบ้าน จากการศึกษาด้านอักษรวิธีมีข้อสันนิษฐานว่า พระมาลัยคำสวดแต่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ประมาณ พ.ศ.๒๐๒๕-๒๑๗๐ หากเป็นจริงตามข้อสันนิษฐานดังกล่าว พระมาลัยคำสวดก็จะมีมาก่อนพระมาลัยคำหลวงซึ่งแต่งขึ้นประมาณ พ.ศ.๒๒๔๐

ลักษณะร่วมของเรื่องพระมาลัยในวรรณกรรมพื้นบ้านและพระมาลัยคำหลวง ของ วัฒนา ณ นคร วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาคศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยศึกษาลักษณะร่วมของเรื่องพระมาลัยในวรรณกรรมพื้นบ้านและวรรณคดี พร้อมทั้งศึกษาวิเคราะห์วิธีการที่วรรณกรรมพื้นบ้านเปลี่ยนแปลงระดับเป็นวรรณคดี นอกจากนี้ยังวิเคราะห์อนุภาคของเรื่องพระมาลัยตามดัชนีการแบ่งอนุภาคของสติต ทอมป์สัน อีกด้วย จากการ ศึกษาพบว่า ลักษณะร่วมของเรื่องพระมาลัย คือ ลักษณะร่วมด้านแนวความคิดซึ่งมีพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน ลักษณะร่วมด้านประเพณี และลักษณะร่วมด้านศิลปะ วิธีการที่วรรณกรรมพื้นบ้านยกระดับเป็นวรรณคดีนั้นขึ้นกับกลวิธีการ

ประพันธ์ ลักษณะเด่นทางวรรณศิลป์ของสำนวนวรรณคดีคือการใช้สัมผัสอักษรตลอดเรื่อง ส่วนการวิเคราะห์อนุภาคของนิทานเรื่องพระมาลัยนั้น พบว่า อนุภาคของเรื่องพระมาลัยสามารถนำมาใช้กับเกณฑ์สากลได้

พระมาลัย : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ ของ ขวาลักษณ์ สรรพานิช วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ผู้วิจัยศึกษาวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยฉบับท้องถิ่นจاردด้วยอักษรขอม ซึ่งสำรวจพบที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง จำนวน ๓ ฉบับ โดยศึกษาเปรียบเทียบลักษณะตัวอักษรที่ปรากฏพบในต้นฉบับ จากการศึกษาพบว่า เรื่องพระมาลัยเป็นเรื่องเก่าที่ภิกษุชาวพม่าแต่งขึ้นเป็นครั้งแรกราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๘ และเรื่องราวของพระมาลัยได้เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในประเทศต่าง ๆ ที่นับถือพุทธศาสนา ได้แก่ พม่า เขมร ลาว ส่วนในประเทศไทยเรื่องพระมาลัยนั้นมิชื่อเกี่ยวกับพระมาลัยเถระ แต่เรื่องราวของพระมาลัยไม่เป็นที่แพร่หลายในประเทศไทยเรื่องพระมาลัยแพร่หลายทั่วทุกภาคโดยเป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนา และมีอิทธิพลต่อวงวรรณกรรมไทยและจิตใจของพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยเหตุนี้ เรื่องพระมาลัยจึงมีหลายสำนวน และจารไว้ด้วยตัวอักษรของแต่ละท้องถิ่น ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้กล่าวถึงประเพณีสวดพระมาลัยที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ไว้ด้วย โดยศึกษาเกี่ยวกับจำนวนผู้สวด ระยะเวลาในการสวด ทำนองสวด วิธีสวด และจุดมุ่งหมายของการสวด อย่างสังเขป

การศึกษาประเพณีการสวดพระมาลัยของชาวอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของ อร่ามรัศมี ดั่งขนะ วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตเสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒภาคใต้ เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาประเพณีการสวดพระมาลัยของชาวอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในด้านประวัติความเป็นมาของการสวดพระมาลัย องค์ประกอบและการสวด ความเชื่อเกี่ยวกับการสวด คุณค่าของประเพณีและบทสวด โดยศึกษาจากข้อมูลเอกสาร และข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้บอกข้อมูล ๒ กลุ่ม คือ คณะมาลัยในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งที่ยังคงสวดพระมาลัยอยู่และที่ไม่ได้สวดพระมาลัยแล้ว และผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการสวดพระมาลัยที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากการศึกษาสรุปได้ว่าการสวดพระมาลัยของชาวไชยานั้น โดยแท้จริงแล้วเป็นการสวดลำคือสวดเนื้อหาที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องพระมาลัยมากกว่าที่จะเป็นการสวดเรื่องพระมาลัยโดยตรง ความสำคัญในการสวดจึงอยู่ที่บทสวดลำมากกว่าทำนองสวด ดังนั้นการสวดพระมาลัยของชาว

ไชยาจึงไม่ใช่การอ่านทำนองจากพระมาลัยกลอนสวดตามที่ถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณ ลักษณะดังกล่าวทำให้การสวดพระมาลัยของชาวไชยาแตกต่างจากการสวดพระมาลัยของชาวบ้านหนองขาวซึ่งยังคงมุ่งเน้นการอ่านทำนองจากหนังสือพระมาลัยตามประเพณีการสวดอ่านแบบโบราณเป็นหลัก นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่าปัจจุบันการสวดพระมาลัยของชาวไชยาเสื่อมความนิยมลงมากและยังขาดผู้สืบทอดซึ่งจะทำให้การสวดพระมาลัยของชาวไชยาเสื่อมสูญไปอย่างแน่นอน

บทที่ ๒

ภูมิหลังของบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

๑. ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านหนองขาวตั้งอยู่ที่อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี มีเนื้อที่ ๖๔ ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของพื้นที่จังหวัด ระยะทางจากจังหวัดถึงตำบลหนองขาวประมาณ ๑๑ กิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับตำบลทุ่งสมอ อำเภอพนมทวน
ทิศใต้	ติดกับตำบลท่าล้อ อำเภอท่าม่วง
ทิศตะวันออก	ติดกับตำบลทุ่งทอง อำเภอท่าม่วง
ทิศตะวันตก	ติดกับตำบลปากแพรก อำเภอเมือง

๒. ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดกาญจนบุรี สามารถแบ่งออกเป็น ๓ เขตใหญ่ ๆ ได้แก่ เขตภูเขาและที่สูง เขตที่ราบลูกฟูก และเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำ

เขตภูเขาและที่สูง ได้แก่ พื้นที่ทางด้านทิศเหนือของจังหวัดซึ่งมีลักษณะเป็นเทือกเขาต่อเนื่องมาจากเทือกเขาถนนธงชัย และทางด้านตะวันตกของจังหวัดซึ่งมีเทือกเขาตะนาวศรีทอดยาวไปทางด้านใต้ กั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเมียนมาร์ บริเวณนี้เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำสำคัญของจังหวัด

เขตที่ราบลูกฟูก คือ พื้นที่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดซึ่งมีลักษณะเป็นที่ราบสลับกับเนินเขาเตี้ย ได้แก่บริเวณอำเภอเลาขวัญ อำเภอบ่อพลอย และบางส่วนของอำเภอพนมทวน

เขตที่ราบลุ่มแม่น้ำ คือ พื้นที่ทางด้านใต้ของจังหวัดซึ่งมีลักษณะเป็นที่ราบ ดินมีความอุดมสมบูรณ์ ได้แก่บริเวณอำเภอดำมะรงค์ อำเภอท่าม่วง บางส่วนของอำเภอพนมทวน และอำเภอเมืองกาญจนบุรี

แม้ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จะอยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำ ซึ่งพื้นที่ในเขตนี้ได้รับน้ำจากแม่น้ำแม่กลองที่เกิดจากน้ำในแม่น้ำแควน้อยและแม่น้ำแควใหญ่ไหลมาบรรจบกันที่ตำบลปากแพรก อำเภอเมืองกาญจนบุรี แล้วไหลผ่านอำเภอท่าม่วง อำเภอดำมะรงค์ จังหวัดกาญจนบุรี เข้าสู่จังหวัดราชบุรีที่อำเภอบ้านโป่ง ไหลผ่านเขตอำเภอโพธาราม อำเภอเมืองราชบุรี แล้วไหลลงสู่

ทะเลที่อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม แต่ปัจจุบันชาวบ้านหนองชาวขาดแคลนน้ำในการทำ การเกษตร ต้องอาศัยน้ำจากโครงการเขื่อนวชิราลงกรณ์ ซึ่งเป็นโครงการเขื่อนทดน้ำขนาดใหญ่ที่มี ประสิทธิภาพดี แม่น้ำแม่กลองที่อำเภอท่าม่วง

ตำบลหนองชาวมีภูมิอากาศเหมือนกับพื้นที่บริเวณต่าง ๆ ในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งอยู่ใน เขตภูมิอากาศแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู แบ่งเป็น ๓ ฤดูกาล คือ

ฤดูร้อน เริ่มเมื่อลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือสิ้นสุดลง คือประมาณเดือนกุมภาพันธ์ถึง กลางเดือนพฤษภาคม ในระยะนี้เป็นช่วงที่ลมฝ่ายใต้พัดมาปกคลุมทำให้อากาศร้อนอบอ้าวทั่วไป โดยมีอากาศร้อนจัดในเดือนเมษายน

ฤดูฝน เป็นช่วงที่ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดพาความชื้นจากมหาสมุทรเข้ามาสู่ประเทศ ไทย ทำให้มีฝนตกชุก เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมจนถึงเดือนพฤศจิกายน โดยจะตกชุกที่สุดใน เดือนกันยายน

ฤดูหนาว เริ่มเมื่อลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดพาความหนาวเย็นและแห้งแล้งจาก ประเทศจีนลงมาปกคลุมจังหวัดกาญจนบุรี ประมาณเดือนพฤศจิกายนถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์

๓. ประวัติความเป็นมาของบ้านหนองชาว

บ้านหนองชาวเป็นชุมชนที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมมี ๒ หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านดง รังและหมู่บ้านดอนกระเดื่อง หมู่บ้านทั้งสองนี้อยู่ในเส้นทางการเดินทางที่ระหว่างด่านเจดีย์สามองค์ กับกรุงศรีอยุธยา จึงได้รับภัยจากสงครามระหว่างไทยกับพม่าโดยตลอด ในคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ ๒ ประชาชนในหมู่บ้านทั้งสองได้รวมตัวกันต่อสู้กับพม่า การรบครั้งนั้นชาวบ้านไม่สามารถ ต่อสู้พม่าได้ หมู่บ้านดงรังและหมู่บ้านดอนกระเดื่องจึงถูกพม่าเผาทำลาย

หมู่บ้านดงรังอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านหนองชาว แต่เดิมมีวัดส้มใหญ่หรือวัดใหญ่ดงรังเป็น วัดประจำหมู่บ้าน หลังจากพม่าเผาทำลายก็ถูกปล่อยให้ร้าง ได้รับการบูรณะขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ ชื่อว่า "วัดใหญ่ดงรัง-ส้มใหญ่" ปัจจุบันยังคงมีซากปรักหักพังของเจดีย์ พระอุโบสถ พระพุทธรูป ปรากฏอยู่ เล่ากันว่า พลายแก้วเคยมาบวชเณรที่วัดนี้ ดังมีเนื้อความในเสภาเรื่องขุน ช้างขุนแผนว่า

<p>ความนั้นทองประศรีผู้มารดา อันสมภารที่ชำนาญในทางใน เจ้าคิดนี้ดีแล้วแก้วแม่อา จะได้รู้การรณรงค์คงกระพัน ว่าแล้วจึงสั่งพวกบ่าวข้า กูจะบวชลูกชายสายสุดใจ ..... ครั้นว่ามาถึงวัดส้มใหญ่ แม่พาพลายแก้วผู้แววตา ท่านเจ้าชาอันพาถูกมาบวช ด้วยขุนไกรบิดามาถึงกาล อีกทั้งวิชาการอ่านเขียน ฝ่ายท่านอาจารย์สมภารบุญ อนิจจาขุนไกรบรล้วยแล้ว รูปอาลัยให้คิดถึงบิดา</p>	<p>ได้ฟังลูกว่าหาขัดไม ท่านชวีวัดส้มใหญ่แลดีศรี แม่จะพาไปฝากชวีบุญนั้น ให้เหมือนกันสืบต่อพ่อขุนไกร ชวนกันเร็วหาอย่าช้าได้ เอ็งจงไปเที่ยวหาผ้าเนื้อดี ..... เอาข้าวของตั้งไว้ศาลาหน้า ไปกราบไหว้วันทาท่านสมภาร ช่วยเสกสวดสอนให้เป็นแก่นสาร จะได้อธิษฐานให้ส่วนบุญ เจ้าจะได้รำเรียนเสียแต่รุ่น ทอดใจใหญ่ครุ่นแล้วว่ามา อันลูกชายพลายแก้วเหมือนหนักหนา จะเลี้ยงลูกให้สึกอย่างไรจะ</p>
---	--

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ๒๕๑๓ : ๔๕-๔๗)

ส่วนหมู่บ้านดอนกระเดื่องนั้นอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านหนองขาวไป ๑ กิโลเมตรเศษ เดิมมีวัดโบสถ์เป็นวัดประจำหมู่บ้าน แต่ถูกพม่าเผาทำลายจนเสียหายมาก จึงเหลือให้เห็นเพียงซากเจดีย์บางส่วนเท่านั้น ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของโรงเรียนหนองขาวโกวิทพิทยาคม

หลังจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชแล้ว ราษฎรของหมู่บ้านดงรังและหมู่บ้านดอนกระเดื่อง ก็ได้มารวมตัวกันเป็นกลุ่มเดียว แล้วตั้งเป็นหมู่บ้านใหม่ที่หนองน้ำใหญ่แห่งหนึ่ง ชื่อว่า "หนองหญ้าดอกขาว" ซึ่งมีน้ำเพื่ออาศัยในการอุปโภคบริโภคได้นานวัน ประกอบกับอยู่ไม่ห่างจากหมู่บ้านเดิมเท่าใดนัก ต่อมาจึงนำชื่อหนองน้ำมาเป็นชื่อของหมู่บ้าน แต่การเรียกว่า "หนองหญ้าดอกขาว" นั้นยาวเกินไป จึงเรียกเพียง "หนองขาว"

ส่วนวัดใหญ่ดงรังและวัดโบสถ์นั้น เมื่อชาวบ้านตั้งหลักแหล่งแล้วก็ได้บูรณะ จึงถูกปล่อยให้ร้าง ชาวบ้านร่วมมือกันสร้างวัดขึ้นใหม่ในหมู่บ้าน โดยปลูกกุฏิด้วยไม้ไผ่ หลังคามุงด้วยหญ้าคา ๗-๘ หลัง ต่อมาจึงได้จัดสร้างพระอุโบสถและพระปรางค์ แต่ยังไม่สำเร็จเรียบร้อย วัดที่สร้างขึ้นใหม่นี้อยู่ห่างจากหนองหญ้าดอกขาวประมาณ ๕-๖ เส้น ชื่อว่า "วัดหนองขาว" ในรัช

สมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวบ้านหนองขาวและตำบลใกล้เคียงได้สร้างพระวิหาร และสร้างพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ขึ้นองค์หนึ่ง และเปลี่ยนกฎเดิมจากไม้ไผ่เป็นเครื่องไม้จริง ใช้จากมุงหลังคา ๔ หลัง เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเยี่ยมราษฎรและผ่านมาทางบ้านหนองขาว ก็ทรงพอพระทัยอย่างมาก จึงได้มีการตั้งชื่อวัดเสียใหม่ว่า "วัดอินทาราม" เพื่อให้ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ชาวบ้านจึงเรียกวัดหนองขาวว่าวัดอินทารามมาจนทุกวันนี้

บ้านหนองขาวเป็นหมู่บ้านใหญ่ที่มีความสำคัญ กล่าวคือ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี หมู่บ้านนี้เป็นที่ตั้งค่ายรบของพม่าและไทย ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เสด็จมายังกาญจนบุรี หมู่บ้านหนองขาวก็เป็นที่ตั้งพลับพลาประทับแรมของทุกพระองค์

จากการสำรวจเอกสารต่าง ๆ พบว่า หมู่บ้านหนองขาวมีปรากฏในพระราชพงศาวดาร ในช่วงแผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ (พระที่นั่งสุริยามรินทร์ หรือพระเจ้าเอกทัศ) โดยเรียกหมู่บ้านนี้ว่า "ดงรังหนองขาว" สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาตำราพระนามภาพ (๒๕๑๕ : ๓๔๑-๓๔๒) ทรงกล่าวถึงไว้ในหนังสือ ไทยรบพม่า ว่า ในปี พ.ศ. ๒๓๐๘ พม่ายกทัพมาตีไทย โดยไม่ได้รบพุ่งเข้ามาอย่างศึกสามัญ แต่ทำการศึกมาโดยลำดับชั้น ถึง ๔ ชั้น โดยมีมังฆานรธาได้ให้แม่ชะระโบ นายทัพหน้า คู่มือกองทัพมีจำนวนคน ๕,๐๐๐ ยกเข้ามาทางด้านพระเจดีย์สามองค์ เมื่อทัพพม่ามาถึงเมืองกาญจนบุรี พบกองทัพพระพิเรนทรเทพ เจ้ากรมตำรวจ พม่าตีกองทัพพระพิเรนทรเทพแตกเพราะมีจำนวนพลมากกว่า แล้วจึงยกทัพตามมาถึงลำน้ำราชบุรี ตั้งค่ายอยู่ที่ตำบลลูกแกแห่งหนึ่ง ตำบลตอกละออมแห่งหนึ่ง และข้ามฟากมาตั้งค่ายที่ดงรังหนองขาวอีกแห่งหนึ่งด้วย

ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา กล่าวถึงเหตุการณ์ที่กองทัพพม่าเข้าตีทัพพระพิเรนทรเทพ ความว่า

ครั้นถึงเดือน ๗ มังฆานรธาให้กองหน้าสามนาย พลห้าพัน ยกกองทัพเข้ามาเมืองกาญจนบุรี เข้าตีทัพพระพิเรนทรเทพแตกพ่ายมา ทัพพม่ายกตามเข้ามาตั้งค่ายอยู่ตำบลบ้านลูกแก ขณะนั้นเรือลูกค้ามาจอดค้ำกันอยู่เป็นอันมาก พม่าลงไล่ฆ่าฟันตายในน้ำและบนบก

และจับเป็นไปได้อีกมาก แล้วพม่ายกไปตั้งค่ายอยู่ ณ ตอกระออมและ
ดงรังหนองขาว ให้ต่อเรือรบเรือโล่อยู่ที่นั่น แล้วจัดทัพให้ยกแยกกันไปตี
เมืองราชบุรี เมืองเพชรบุรี มิได้มีผู้ใดต่อรบ ยกครอบครัวหนีเข้าป่าไป
สิ้น พม่าเที่ยวไล่ค้นจับผู้คนครอบครัวได้บ้างแล้ว ยกกลับไปยังค่ายซึ่ง
ตั้งอยู่ ณ นั้น และรอทัพต่อเรือฟิงชาวกองทัพทางเหนือ อยู่จนถึงปีระกา
สัปตศก

(กรมศิลปากร, ๒๕๓๕ : ๑๓๙)

กองทัพพม่าของมังมหานรธาตั้งต่อเรืออยู่ที่ดงรังหนองขาวนี้ นาน ๑ ปี ฝ่ายกองทัพของ
เนเมียวสีหบดี ซึ่งยกทัพลงมาจากทางเหนือ เที่ยวปล้นทรัพย์จับผู้คนทางเมืองวิเศษไชยชาญ จน
ชาวบ้านบางระจันเมืองสิงห์บุรีออกมาต่อสู้แต่ในที่สุดก็พ่ายแพ้ พม่าเข้าล้อมกรุงศรีอยุธยาจนถึง
วันสงกรานต์ ปี พ.ศ. ๒๓๑๐ จึงเข้าพระนครได้ กรุงศรีอยุธยาจึงเสียกรุงครั้งที่ ๒

ต่อมา ในสมัยกรุงธนบุรี ชื่อหมู่บ้านดงรังหนองขาวปรากฏอีกครั้งในเหตุการณ์คราวรบ
พม่าที่บางแก้ว เมืองราชบุรี เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๑๗ ในครั้งนั้น อะแซหุ่นกี้ แม่ทัพพม่าติดตามครัว
มอญมาถึงเมืองเมาะตะมะ และให้ขุยกองหูนติดตามครัวมอญเข้ามาในเขตไทยทางด้านพระ
เจดีย์สามองค์ พระเจ้าตากสินจึงจัดกองทัพเข้าสกัดพม่าที่บ้านบางแก้ว เขตเมืองราชบุรี บางส่วน
ต่อสู้กันที่ดงรังหนองขาว การรบในครั้งนี้ พระยายมราชให้ดงรังหนองขาวเป็นที่ถอยมาตั้งค่าย ดัง
ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาว่า

ฝ่ายตะแคงมรหนองยกกองทัพพลสามพัน ติดตามทัพพระ
ยายมราชเข้ามาตั้งค่ายอยู่ ณ ปากแพรก อแซหุ่นกี้เกณฑ์กองทัพพม่า
ทัพรามัญหนุนเพิ่มเติมมาอีกพันหนึ่ง และกองพระยายมราชนั้น ถอย
มาตั้งค่ายอยู่ ณ ดงรัง หนองขาว สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจึงดำรัสให้
พระยาสินราชเดโช กับพระยาอินทรวชิต เจ้าเมืองวิเศษไชยชาญถือพล
สองพัน ยกหนุนไปช่วยกองทัพพระยายมราช...

(กรมศิลปากร ๒๕๓๕ : ๑๙๔-๑๙๕)

การรบในครั้งนี้ พม่าพ่ายแพ้ ถูกจับเป็นเชลยและถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมาก
ต่อมา ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์
ได้เสด็จประพาสเมืองราชบุรีและกาญจนบุรี การเสด็จประพาสครั้งนั้น หลังจากประทับแรมที่

พลับพลาเมืองกาญจนบุรีแล้วก็ได้เสด็จมาประทับแรมยังพลับพลาบ้านหนองขาวด้วยเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๐๔ ประทับแรมได้ ๑ คืน จึงเสด็จประพาสต่อไป ดังปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ว่า

ในวันนั้นเกิดพายุพัด ฝนตกหนัก คนในค่ายหลวงป่วยเจ็บเป็นอันมาก โปรดฯ พระราชทานน้ำพระพุทธมนต์ให้รับประทาน คนที่ป่วยเจ็บก็หาย ไม่มีผู้ใดเป็นอันตราย เสด็จประทับแรมอยู่ ๕ ราตรี ทรงวัดแดดวัดดาว รุ่งขึ้นวันศุกร์ แรม ๑๔ ค่ำ เสด็จจากพลับพลาเมืองกาญจนบุรีมาถึงพลับพลาบ้านหนองขาว ล่วงมารคา ๓๕๐ เส้น ประทับแรมอยู่ราตรี ๑ รุ่งขึ้น ณ วันเสาร์ เดือน ๔ ขึ้น ๑ ค่ำ เสด็จจากบ้านหนองขาวมาถึงพลับพลาบ้านน้อย พรหมแดนเมืองกาญจนบุรี...

(เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ๒๕๐๔ : ๗๖)

ในรัชกาลต่อมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสไทรโยค เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๑ โดยเสด็จทางเดียวกับเมื่อครั้งที่เคยเสด็จเมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๐ การเสด็จในครั้งนี้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องตามเสด็จไทรโยคขึ้น เป็นหนังสือ ๑๒ เล่มสมุดไทย โดยทรงพระราชนิพนธ์ให้เหมือนข้าราชการฝ่ายในแต่ง มีเนื้อความกล่าวถึงหมู่บ้านหนองขาวด้วยเช่นกันว่า

ตั้งแต่บ้านน้อยนามาตลอด
เพราะต้นไม้ที่ใหญ่ใหญ่ไม้ไคร้มี
บ้านแห่งใดไร่ไม้รวงสูงสูง
อีกอย่างหนึ่งกลัวเสือนั้นเหลือทน
ไม่แต่เรือนเรือกลสวนลั่นทั้งนั้น
พวกชาวบ้านมาคูดูย่นองเนื่อง
วัดหนองขาวคราวนี้ดีนักหนา
อยู่ข้างซัดช่องเข็ญเห็นผิดเคือง
พระวัดหนึ่งนั้นอยู่ข้างทางเสด็จ
คอยถวายไชยข้างทางจรลี
เห็นกระบวณม้าน้ำแลตำราจ
ปลัด “ข” องค์หนึ่งมาถึงพลัน

ถูกแดดทอดนี้อ่อนด้วยร้อนจี๋
จนถึงที่หนองขาวที่หมูคน
ด้วยกลัวฝูงชะโมยะจะมาปล้น
แต่ก่อนมาวังวนจนในเมือง
แต่บ่อน้ำก็กั้นคอกเขื่องเขื่อง
ต่างตั้งเครื่องบูชาหน้าบ้านเรือน
เกิดปัญหาอย่างดีไม่มีเหมือน
ดำเนินเรื่องปัญหาว่าดังนี้
ปลุกร้านเสร็จคาดปะรำประจำที่
แต่พื้นมีจะเพาะพระในวัดนั้น
ก็ก้าวพรวดขึ้นไปนั่งดังจัดสรร
ไปขอช่วยท่านเหล่านั้นจะยั่งยืน

พวกเจ้าวัดเห็นว่ามาแต่ไกล
 พร้อมกันนั่งกระทั่งกันถึงพื้น
 ยังมีสมเด็จพระเจ้านามว่า "ก"
 ขึ้นนั่งหัวกระดานหักชักสวดไป
 พระที่ตรงพื้นหักจักประมาณ
 ที่นั่งเคียงสูงเป็นหลั่นกันขึ้นมา
 พระผู้เป็นเจ้าวัดที่จัดแคว่
 ให้ได้สวดรับเสด็จโดยทันควัน
 ต่อขึ้นไปเดินในหมู่ตำบลบ้าน
 เป็นสองหลังตั้งติดกันตามยาว
 ทางน้ำร้อยสิบเส้นแปลนคำ่ว่า
 เดินสองโมงสี่สิบห้ามาถึงพลัน
 ถ้าคิดหักพักยังทั้งขึ้นรถ
 รถก็บวอต่อกระชั้นหันกันมา
 ด้วยอยู่ที่ไม่มีต้นไม้อใหญ่
 ราษฎรพากันมาดาประดง
 มีเขียนชั้นโต๊ะพานตามบ้านนอก
 จัดตามจนมีคนละเล็กละน้อย
 ทรงปราโงไปทุกหน้าที่มานั้น
 พึงเหนือหน้าตามภาษาแปร่งสำเนียง
 ราษฎรเหล่านี้ที่มาเฝ้า
 มานั่งเล่าถึงเคยเฝ้าแต่ก่อนนั้น
 รับสั่งให้ไปแจกเงินประทาน
 สูงกว่าทูลหม่อมใหญ่ในเดี๋ยวนี้
 สิบเอ็ดปีมานี้ก็ครั้งหนึ่ง
 จะเพดทูลว่ากระไรให้เจ้าคะ
 ฟ้องพระยากาญจนบุรีว่าขึ้นชื่อ
 ใจร้ายไม่ชำระละหังไว้
 ทรงรับจะดับทุกขให้ตลอด
 ราษฎรทั้งสิ้นก็ยินดี
 แต่บันดาคนที่มาเฝ้าทั้งนั้น

เป็นผู้ใหญ่จึงขยับไปที่อื่น
 ที่กลางแคว่หักครืนลงทันใด
 จึงวางมาหาทันขอสักคำไม
 ม้าที่นั่งนั้นใกล้สักลึบวา
 จมอยู่ในใต้กระดานเพียงแค่ว่า
 จะย้ายทำไปอย่างใดก็ไม่ทัน
 จะควรคิดแก้ไขไฉนนั้น
 ปัญหานั้นเป็นดังนี้มีเรื่องราว
 พอมดย่านประทับร้อนตอนหนองขาว
 จะขอกล่าวด้วยเวลาที่มานั้น
 กระบวนม้าเร็วสุดสุดขยับ
 รถมายผันระยะนี้ที่จะช้า
 ประมวณหมดเห็นจะสี่ชั่วโมงกว่า
 ที่พลับพลาร้อนรอนพันกำลัง
 อายแดดแดดเข้าไปได้ข้างหลัง
 เห็นแต่มังหน้าพลับพลากว่าห้าร้อย
 เข้าหลามสี่ห้ากระบอกรวมขมน้อย
 มานั่งคอยถวายล้อมอยู่พร้อมเพรียง
 ก็ชิงกันทูลสนองออกห้องเสด็จ
 บ้างตั้งเถียงทานทัดขัดคอกัน
 คนแก่เฒ่าบางคนมีที่จำมัน
 เมื่อพระชันษาได้สิบสองปี
 ทรงตั้งฐานจำไว้ได้ถ้วนถี่
 รับสั่งว่าอย่าให้ขึ้นชื่อช้านะ
 พระรูปซึ่งขึ้นจริงจริงหละ
 เสี่ยงอะอะอ้ออิงคินึงไป
 เป็นหลายข้อเลี้ยวลคคชี่ไพร่
 กำเรียบไปทั่วแขวงกาญจนบุรี
 จะให้ถอดเจ้าเมืองเสียจากที่
 เสี่ยงเอิกเกริกมีทั้งพลับพลา
 ประทานเงินแจกปันเป็นนักษณา

ผู้ใหญ่ได้บาทหนึ่งฟังวิญญา
 พวกหนึ่งนั้นพากันมาว่าเพลง
 รับสั่งให้เล่านิทานชาวบ้านจน
 แต่เพียงนิทานยายกะตา
 ช่างไม่เล่ากันเลยเห็นแป้นอัศจรรย์
 กลางคืนแต่พอพลบสลับหลับ
 จะเล่าได้ก็แต่ในราตรีกาล
 กล่าวกันว่าเทวดาจะแข่งชัก
 ด้วยกลางวันนั้นเวลาการงานมี
 ห้ามเช่นนี้จึงไม่มีเวลาเล่า
 ถ้ามถึงการรับร้องแป้นลำนำ
 ในบ้านนี้มีแต่การวิ่งวัว
 แม้ว่าจับใครได้ต้องเกณฑ์
 เรียกกันว่าเพลงโคกกระไทย
 ชும்ไปทิ้งมูลสุนัขในกลางกอง
 นางตะกวดทองคำขึ้นรำแต่
 ที่คนอายุไม่ยอมรำทำเล่นตัว
 ลูกคู่ร้อง

โคกกระไทยเจ้าแม่เอ๋ย โคกกระไทยเจ้าแม่อา
 เจ้าไปไหนมา กินปลารำกับสาธุ กินปลาทุกับลอดช่อง
 ต่างคนร้ายรำตามทำนอง ได้รางวัลยิ้มย่องสบายใจ

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๑๑ : ๕๔-๕๖)

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงกล่าวไว้ในพระราชนิพนธ์
 ตามเสด็จไตรโยคว่า คนในเมืองกาญจนบุรีต้องกินข้าวจากหนองขาวและบ้านน้อยและยังต้องซื้อ
 ข้าวจากที่อื่น เพราะพื้นที่ในเมืองกาญจนบุรีส่วนใหญ่เหมาะแก่การทำไร่ โดยเฉพาะไร่ยาสูบ แต่
 ไม่เหมาะแก่การทำนา ดังที่ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า

จนมากพออยู่ข้างจะขัดสน
 นาเข้าทำไม่ใคร่จะได้ดี
 มักวิบัติขัดข้องด้วยน้ำท่า

แม่กลองต้องทนส่งมาถึงนี้
 กินเข้าที่หนองขาวแลบ้านน้อย
 เข้าปลาไม่ใคร่ดีมีบอยน้อย

ต้องกินข้าวต่างเมืองผิดเคืองคอย   เข้านับร้อยเกวียนมีที่เข้ามา

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๑๑ : ๖๒)

การเสด็จประพาสไทรโยคในครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งยังเป็นพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าวชิราวุธและพระราชมารดาได้ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จมาที่หมู่บ้านหนองขานี้อีกครั้งหนึ่ง โดยเสด็จพระราชดำเนินพร้อมลูกเสื่อป่า ลูกเสื่อทหาร ตำรวจ หยุดประทับที่บ้านตะพังตรุ เขตอำเภอบ้านทวน และประทับแรมที่บ้านคอนมะขาม ขากลับเสด็จมาประทับแรมที่บ้านทวน ประทับร้อนบ้านหนองขานี้อีก และประทับแรมเมืองกาญจนบุรี การเสด็จหนองขานี้นั้นมีราษฎรมาเฝ้ารับเสด็จมากมาย จมื่นอมรรตฤณารักษ์ (แจ่ม สุนทรเวช) เรียบเรียงไว้ว่า

ณ วันจันทร์ ที่ ๒ กุมภาพันธ์ เสด็จจากบ้านทวน ระยะทาง ๓๐๕ เส้น ถึงที่ประทับร้อนบ้านหนองขานี้อีก ซึ่งยังมีรอยค่ายใหญ่อยู่อีกแห่งหนึ่ง เวลาบ่ายยาดรากกระบวนเสด็จจากบ้านหนองขานี้อีก ๓๑๓ เส้น รวมระยะทาง ๖๑๘ เส้น ถึงเมืองกาญจนบุรี ตั้งที่ประทับแรมที่แนวค่ายเก่า ตำบลลิ้นช้างฝั่งใต้ ตรงเมืองกาญจนบุรีข้าม

ทางสถลมารคที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จคราวนี้ ยกไว้แต่ตอนตั้งแต่หนองขานี้ออกมาเมืองกาญจนบุรี เป็นท้องที่ซึ่งราษฎรมีตัวอยู่ในเวลานี้ และบางทีจะหลายชั่วคนมาแล้ว ยังไม่เคยเห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของตนเสด็จเลย เพราะฉะนั้นแลเห็นได้ตลอดทางว่า ราษฎรพากันปีติยินดีที่จะได้รับเสด็จแลได้เฝ้าฯ หัวหน้าที่อุตสาห์เดินมารับเสด็จแต่บ้านไกล ๆ ก็มาก พวกที่บ้านอยู่ใกล้ทางเสด็จ บ้างตั้งน้ำ บ้างหาอาหารมีเข้าหลามเป็นต้น มาคอยเลี้ยงคนตามเสด็จทุกกระยะบ้าน ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับ ณ ที่ใด ราษฎรก็พากันเข้ามาขอเฝ้ากราบถวายบังคม บางคนก็จัดเสปียงอาหารบ้าง ของป่าบ้าง มาทูลเกล้าฯ ถวาย บางคนก็มากกราบบังคมทูลขอพระราชทานน้ำพระพุทธรูปเพื่อจะเอาไปเป็นสวัสดิมงคล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระเมตตาแก่ราษฎรผู้ที่น่าชองมาถวาย ก็พระราชทานเงินตอบแทน ส่วนที่กราบทูลขอ น้ำพระพุทธรูปนั้น ก็ทรงสงวนน้ำพระไชยวงโลนพระราชทานไปตามปรารถนา โดยใช่ใบ

หญ้าคาขุบน้ำมันต้ประพรมให้ราษฎร จึงทำให้ราษฎรพากันปีติยินดี
มากตลอดทาง

สำหรับเสือป่าและลูกเสือที่ได้โดยเสด็จพระราชดำเนินไป
ในกระบวนเสด็จครั้งนั้น เมื่อได้เห็นประชาชนชาวบ้านพากันตื่นตื่น
ออกมารับเสด็จเช่นนั้น ความเหน็ดเหนื่อยที่ได้ทนทรมานมาตลอดทาง
ก็หายไปอย่างปลิดทิ้ง เพราะพากันรู้สึกว่พระบารมีของพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น เป็นพระบรมเดชานุภาพที่ใหญ่ยิ่งในผืนแผ่นดิน
ไทย ยากนักที่อริราชศัตรูจะชักจูงให้เป็นอื่นไปได้ ดังพระบรม
ราโชวาทพระราชทานเมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๗ ตอนที่
ว่า “ถ้าจะตรวจดูตั้งแต่สมัยศึกดำบรรพตลอดมา จะเห็นได้ว่า คนไทย
ต้องการอำนาจอันชอบธรรมเสมอหน้ากันหมด ในเมืองไทยเรานี้ มีคน
อยู่สองชั้นเท่านั้นไม่มากกว่าสอง ชั้นหนึ่งคือพระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นหัว
หน้าซึ่งเขามอบให้คงไว้ซึ่งอำนาจทุกอย่าง เพราะว่าเขาทั้งหลายไม่มี
เวลาพอและอาจสามารถที่ต่างคนต่างถืออำนาจนั้นไว้ได้อีกชั้นหนึ่ง
คือคนไทยทั่วไป ถ้าใครจะมาแทรกแซงในระหว่างคนไทยกับพระเจ้า
แผ่นดินก็ไม่ใคร่ได้รับความรักใคร่นับถ้อยกย่องของคนไทยนัก เพราะ
เหตุไร ? ก็เพราะเหตุที่มาตัดรอนอำนาจอันชอบธรรมของเขาเสีย คือ
อำนาจของพระเจ้าแผ่นดินซึ่งเป็นผู้เสมอหนึ่งกุลบิดาของเขา”

ส่วนราษฎรพวกชาวบ้านหนองขาว แขวงเมืองกาญจนบุรี
นั้น ถือว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงได้เคยเสด็จถึงบ้านหนอง
ขาว ๒ ครั้ง แต่ครั้งหลังก็นับได้ถึง ๒๖ ปีเข้าบัดนี้ เมื่อทราบว่พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จผ่านบ้านหนองขาวคราวนี้ พวกชาวบ้านทุ่ง
สมอหนองขาวนัดแนะพร้อมใจกันจะเลี้ยงคนตามเสด็จ และรับเสด็จ
โดยลำพังตน เมื่อเสด็จไปถึงพลับพลาประทับร้อน ซึ่งตั้งไว้ ณ บ้าน
หนองขาว มีพระสงฆ์และราษฎรทั้งชายหญิงหลายพันคนจัดข้าวหลาม
และสำรับมาตั้งอยู่เต็มบริเวณวัด พอเสด็จมาถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่
เป็นหัวหน้า ก็เข้าไปกราบบังคมทูลขอรับพระราชทานพระบรมราชานู
ญาตเลี้ยงบรรดาผู้ที่ตามเสด็จให้ทั่วกัน เมื่อได้รับพระราชทานพระบรม
ราชานุญาตแล้ว ราษฎรชายหญิงก็พากันเชื้อเชิญพวกที่ตามเสด็จไป
บริโภคอาหารที่จัดมา ราษฎรผู้เจ้าของสำรับช่วยกันปฏิบัติเหมือน
อย่างปฏิบัติพระ เติมตลอดไปในลานวัด ครั้นเสร็จการเลี้ยงคนตาม

เสด็จแล้ว พวกชาวบ้านหนองขาวที่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่พากันเข้าไปกราบ
 บังคมทูลว่า ชาวบ้านหนองขาวได้เคยเวียนเทียนสมโภชพระบรมรูปมา
 แต่ก่อนหลายครั้งแล้ว บัดนี้พระองค์เสด็จมาให้ราษฎรได้เฝ้าแลได้เห็น
 พระองค์ด้วยกัน ขอรับพระราชทานพระบรมราชานุญาตเวียนเทียน
 สมโภชพระองค์ให้สมกับที่ปัตติยนต์สักครั้ง ๑ เมื่อทรงพระกรุณาโปรด
 เกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว พวกราษฎรจึงตั้งบายศรี
 และแว่นเทียนซึ่งได้ตระเตรียมไว้ พร้อมทั้งพิณพาทย์เครื่องประโคม
 เบิกแว่นเวียนเทียนสมโภช พระสงฆ์สวดชยันโต แลเครื่องพิณพาทย์
 ประโคมขึ้นพร้อมกัน ราษฎรต่างคนต่างอยากจะได้ถือแว่นเทียน เวียน
 กันอยู่ช้านานนับด้วยชั่วโมงจึงได้ครบ ๓ รอบ บรรดาผู้ที่ได้ตามเสด็จ
 เมื่อได้แลเห็นความจงรักภักดีของพวกราษฎรซึ่งมีต่อพระเจ้าอยู่
 หัวของตน ก็พากันบังเกิดความปิติ และต้องออกปากชมราษฎร
 ด้วยกันทั่วหน้า

ปรากฏการณ์ที่ราษฎรคนไทยทำพิธีตั้งบายศรีและ
 เวียนเทียนสมโภชพร้อมด้วยพิณพาทย์เครื่องประโคม กอปร
 ด้วยพระสงฆ์สวดชยันโตเช่นนี้ เป็นวัฒนธรรมอย่างไทยแท้ที่ผู้
 เขียนถือว่าเป็นประเพณีที่ดีของไทยเราซึ่งทำขึ้นอย่างไทยแท้ ที่
 ราษฎรชาวกาญจนบุรีทำขึ้นถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในครั้ง
 นั้น

(จมีนอมรตฤณารักษ์, ๒๕๑๔ : ๕๔-๕๘)

ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เสด็จตรวจ
 การณ์คณะสงฆ์ในมณฑลราชบุรี โดยเสด็จมาทางเมืองสมุทรสงคราม เมืองราชบุรี แล้วเข้าสู่เมือง
 กาญจนบุรี การเสด็จตรวจการณ์คณะสงฆ์ที่เมืองกาญจนบุรีนี้ พระองค์ได้เสด็จมายังหมู่บ้าน
 หนองขาวด้วย มีการบันทึกไว้ดังนี้

วันที่ ๘ ธ.ค. เข้าเสด็จขึ้นบนวัด ประทานของแจกแก่ข้าราชการ
 และชาวบ้านผู้มีหน้าที่ในการรับเสด็จแล้ว ครั้นถึงเวลาเช้า ๓ โมง
 เสด็จบทธรรอกจากวัดชัยชุมพล พร้อมด้วยคณะสงฆ์และคฤหัสถ์
 ตามเสด็จเพื่อเสด็จทอดพระเนตรวัดข้างดอน มีพระสงฆ์ ข้าราชการ
 และราษฎรรวมกันเป็นอันมากตามเสด็จ พวกราษฎรชาวบ้านหนอง

ชาว จัดเกวียนมารับเสด็จ เป็นเกวียนทำขึ้นเฉพาะคราวนี้เองเล่ม ๑ สำหรับทรง และเกวียนสำหรับบรรทุกสิ่งของด้วยหลายเล่ม แต่ไม่ได้ทรงไปที่เดียว เสด็จจบทรงไปทางทิศตะวันออกแห่งเมือง ตามทางที่เสด็จไปเป็นทางเกวียน มีป่าไม้และพันธุ์ไม้เตี้ยขึ้นอยู่คาบคางทั้ง ๒ ข้างทาง เสด็จไปยังไม่ได้ถึงไหน ก็พอฝนตก เสด็จทั้งฝนต่อไปอีกราวครึ่งชั่วโมง ฝนจึงขาดเม็ด

เวลาเช้า ๔ โมง ๔๐ นาที เสด็จถึงศาลาใหม่ในย่านกลางทาง อันมีระยะทางจากเมืองไปประมาณ ๑๕๐ เส้น เสด็จแวะประทับเสวยเพลที่ศาลานี้แล้ว เสด็จไปอีกราว ๑๕๐ เส้นเศษ เมื่อจวนถึงบ้านหนองขาว เสด็จขึ้นทรงเกวียนฉลองศรัทธา พวกชาวบ้านรุมกันลากด้วยความยินดี

เวลาบ่าย ๑ โมง ถึงวัดหนองขาว อำเภอวังขนาย มีพระสงฆ์และราษฎรชาวบ้านทั้งหญิงทั้งชายคอยเฝ้ารับเสด็จแน่นวัด มีประโคมปี่พาทย์ เสด็จเข้าทรงนมัสการพระในโบสถ์แล้ว เสด็จไปประทับที่ศาลา ทรงปรารภถึงการที่ราษฎรพากันมาทำความเคารพต้อนรับเสด็จ ทรงแสดงพระธรรมเทศนาด้วยเรื่องความเคารพในบุคคลควรเคารพจบแล้ว เสด็จไปประทับเก้าอี้ที่กลางลานวัด ประทานจ่ายสายสิญจน์ผูกข้อมือเด็กแล้ว ทรงพระดำเนินทอดพระเนตรสถานที่ต่าง ๆ ในวัดนั้นแล้ว เสด็จขึ้นประทับบนพลับพลาที่ประทับแรมฯ

เวลาย่ำค่ำ ๒๔ นาที เสด็จลงประทับที่ศาลา มีพวกราษฎรพากันมาเฝ้ามากมาย ทรงนำพระสงฆ์สวดมนต์ และทรงทำน้ำมนต์ด้วย จบแล้วประทานน้ำพระพุทธรมนต์แก่ราษฎรเหล่านั้น แล้วทรงแสดงพระธรรมเทศนาด้วยเรื่องอุบายให้เกิดสุข จบแล้ว พวกกรรมการอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และราษฎรในตำบลนั้น กราบทูลขอประทานพระอนุญาต เพื่อทำพิธีสมโภชในการที่เสด็จมาถึงแขวงนี้ ดุจที่แขวงเมือง เสร็จพิธีแล้ว เวลา ๒ ทุ่ม ๔๐ นาที เสด็จขึ้นพลับพลาที่ประทับ โปรดให้พระสงฆ์วัดนี้เฝ้า ทรงปราศรัย ตรัสถามความเป็นไปแห่งวัดและพระสงฆ์ และประทานของแจกแล้ว เสด็จพักฯ

วัดหนองขาว ที่ประทับแรมคืนวันนี้นั้น เป็นวัดประจำตำบล มีของก่อสร้างเป็นหลักฐาน อุโบสถก่ออิฐถือปูน หลังคามุงกระเบื้องซีเมนต์ ศาลาการเปรียญมุงกระเบื้องไทย มีกุฏิ ฝากระดานเป็นหมู่

ใหญ่ ปลุกได้แถวได้แนวกันดี แม้การรักษาวัดก็สะอาดเรียบร้อย เห็นได้ว่ารักษาดีเป็นปกติ มีพระสงฆ์ ๒๒ รูป พระครูจริยาภิรัตเป็นเจ้าอาวาส ได้ทราบเจ้าอาวาสเป็นผู้มั่นใจเอาใจใส่ในการปฏิสังขรณ์ และเอื้อเพื่อต่อกิจวัตร รู้จักควบคุมบริษัทบริวารให้อยู่ มีผู้นิยมนับถือมาก ทั้งพระสงฆ์และชาวบ้านทั่วไปฯ ตามบ้านดอนอย่างนี้ การขังน้ำไว้ใช้คราวแล้งเป็นสำคัญ ที่วัดหนองขาวนี้มีสระขังน้ำไว้ ๒ สระ สระหนึ่ง ๆ เป็นเป็น ๒ ห้อง มีทางรับน้ำมาจากเขาฯ

บ้านหนองขาวนี้ เป็นตำบลใหญ่ มีคน ๒,๐๐๐ ขึ้นไปหา ๓,๐๐๐ มีกำนัน ๒ นาย เดิมบ้านตั้งเนื่องกันไปเป็นหมู่เดียว เกิดไฟไหม้ขึ้นลุกลามบ้านเรือนเป็นอันมาก แต่นั้นจึงแยกออกตั้งเป็น ๒ หมู่ ชาวบ้านหาเลี้ยงชีวิตด้วยการทำนาและตัดไม้เป็นพื้น เป็นผู้มีอันจะกิน แต่ได้ยินว่ามีหมอมวยมายั่วให้เล่นหอยยากจนลงไป ถึงต้องขายนาที่มีฯ สังเกตคนที่มาเป็นผู้มีอัธยาศัยดี มีใจเมือแผ่ เอื้อเอื้อในการบุญ มีความนิยมชมชื่นในการเสด็จ ประทับ ณ ที่ใด ต่างไปนั่งออกกัน ณ ที่นั้นฯ

เมื่อราว ๓๑ หรือ ๓๒ ปีล่วงมาแล้ว (๒๔๒๕) ได้เสด็จจุดศมาแรมที่ตำบลนี้คืนหนึ่ง ครัสถถามหาผู้ได้เคยตักบาตร ไม่พบตัวแล้วฯ

วันที่ ๙ ธ.ค. เวลาเช้า เสด็จไปทรงรับบาตรตามหมู่บ้านราษฎรในตำบลนั้น พวกราษฎรพากันออกตักบาตรมาก มีจำนวนตั้งแต่ ๑๐๐ รายขึ้นไป เสด็จไปไม่ได้ถึงไหนก็เต็มบาตร แล้วเสด็จกลับมาประทับที่ศาลา ประทานพระธรรมเทศนา อนุโมทนาภักตทานของ ทายก แสดงอัปมาทธรรม จบแล้ว ทรงรับประเคนสำรับคาวหวานของราษฎรชาวบ้าน ซึ่งนำมาถวายประมาณ ๓๐๐ ราย ทรงรับอยู่ราวชั่วโมงหนึ่งจึงเสร็จ แล้วเสวยเข้าพร้อมด้วยพระสงฆ์ ครั้นเสวยและทรงอนุโมทนาแล้ว ประทานพัชตรามมหาสมณุตมาภิเชกแก่พระครูจริยาภิรัตเป็นประสาทการ ประทานหนังสือธรรม และผ้าเช็ดหน้าแจกแก่พวกราษฎรที่เป็นผู้ใหญ่ ประทานด้ายสายสิญจน์ผูกข้อมือเด็กฯ

เวลาเช้า ๓ โมง ๑๕ นาที เสด็จจากวัดหนองขาวเพื่อทอดพระเนตรวัดในตำบลบ้านดอนต่อไปอีก มีราษฎรชายหญิงตามเสด็จเป็นหมู่ใหญ่ ทรงพระดำเนินไปตามทางเกวียน ผ่านทุ่งนาและป่าละเมาะ ระยะทางราว ๑๐๐ เส้น เสด็จถึงวัดทุ่งสมอที่ประทับร้อนเวลา

๔ โมง ๔๕ นาที พอตีฝนตก ณ ที่นี้ มีพวกชาวบ้านเตรียมสำหรับควา
หวนมาคอยถวายประมาณ ๑๐๐ ราย เสด็จประทับที่ศาลาการ
เปรียญ ทรงรับพระเคนแล้วเสวยพร้อมด้วยพระสงฆ์แล้ว เสด็จขึ้นสู่
ธรรมาสน์ ประทานพระธรรมเทศนา ทรงแสดงกัลยาณธรรม ๕ และ
ทรงอนุโมทนาแล้ว ประทานของแจกดูจที่อื่น ๆ แล้ว เสด็จเข้าทรง
นมัสการพระในโบสถ์ ทรงพระดำเนินทอดพระเนตรสถานที่ต่าง ๆ ใน
วัดฯ

วัดนี้พื้นที่รักษาดี มีอุโบสถก่ออิฐ ฝากระดานเป็นหลักฐาน
พอสมควรแก่ตำบล มีพระสงฆ์ ๑๐ รูป เจ้าอธิการทา เจ้าคณะหมวด
ตำบลนี้ เป็นเจ้าอาวาส ทรงแนะนำเจ้าคณะเมืองให้เอาใจใส่รักษาไว้
เพราะเป็นวัดประจำตำบล สมควรรักษา และบำรุงไว้มากกว่าวัดใน
ตำบลที่มีมากจนตื่นในตำบลที่มีวัดมากอยู่แล้ว แม้บางวัดจะร้างไป
บ้าง ก็ยังมีวัดอื่นเหลืออยู่ แต่ถ้าวัดเฉพาะตำบลร้างเสียแล้ว พวกชาว
บ้านจักไม่มีที่ทำบุญและที่อาศัย เสด็จขึ้นประทับบนกุฏิ เจ้าอธิการทา
ผู้เป็นเจ้าอาวาสนำพระสงฆ์วัดนี้เฝ้า ประทานพระโอวาทแก่พระสงฆ์
ให้รู้จักผูกสามัคคีตั้งต้นแต่ในเพื่อนสหพรมจารีด้วยกัน ตลอดจนทำ
ความปรองดองกับชาวบ้าน และตรัสแนะนำพวกราษฎรชาวบ้านผู้มา
ประชุมเฝ้าอยู่ในที่นั้น ให้ช่วยกันเอาใจใส่บำรุงวัดในตำบลของตน
ตรัสกับพระสงฆ์และชาวบ้านอยู่โดยสมควรแก่เวลาแล้ว เวลาบ่าย ๑
โมง ๓๕ นาที เสด็จจากวัดทุ่งสมอต่อไป

เวลาบ่าย ๒ โมงครึ่ง เสด็จถึงศาลาท่าเสา มีพวกราษฎรชาว
บ้านมาเฝ้าคอยรับเสด็จอยู่ในที่นั้นประมาณ ๖๐ คนเศษ และตั้งโรง
เลี้ยงน้ำร้อน ทรงหยุดพักเสวยน้ำร้อน ประทานจ่ายสายสิญจน์แก่เด็ก
บุตรราษฎรบางคน แล้วทรงพระดำเนินต่อไป ระยะทางราว ๒๐๐ เส้น
เสด็จถึงวัดบ้านทวน แขวงบ้านทวน เวลาบ่าย ๔ โมง เจ้าอธิการม่วง
กับพระสงฆ์ในแขวงนี้ประมาณ ๔๐ รูป พร้อมด้วยราษฎรชาวบ้าน
ประมาณ ๕๐๐ คอยเฝ้ารับเสด็จ เสด็จเข้าทรงนมัสการพระในโบสถ์
แล้ว เสด็จออกมาประทับหน้าโบสถ์ ประทานโอกาสให้พวกราษฎรได้
เฝ้าทั่วกัน ประทานจ่ายสายสิญจน์ผูกข้อมือเด็กแล้ว เสด็จขึ้นประทับ
บนพลับพลาครุหนึ่ง แล้วเสด็จทอดพระเนตรบนกุฏิ อันเป็นที่อยู่แห่ง
พระสงฆ์วัดนี้ ประทับที่กุฏิเจ้าอธิการม่วง เจ้าอาวาสครุหนึ่ง ทรงพระ

ดำเนินทอดพระเนตรสถานที่ต่าง ๆ ในวัดหัวแล้ว เสด็จกลับขึ้นพลับ
พลาที่ประทับฯ

เวลา ๒ หุ่่ม เสด็จออกให้พระสงฆ์วัดนี้เฝ้าที่พลับพลา ตรัส
ถามความเป็นไปแห่งการพระศาสนาและพระสงฆ์ในวัดแห่งนี้แล้ว
ประทานพระโอวาทในทางสมณปฏิบัติ และของแจกทั่วกันในเวลานั้น
พวกราษฎรยังพากันมาคอยเฝ้าอยู่ที่ข้างพลับพลาอีก ตรัสอุปนิสินน
กถา ทรงพรรณนาโทษของการพนันว่าเป็นอบายมุข คือปากทางแห่ง
ความฉิบหาย ตรัสอยู่พอสมควรแก่เวลาแล้วเสด็จพักฯ

วัดบ้านทอนที่ประทับแรมนี้ เป็นวัดประจำตำบล มีพระสงฆ์
๑๙ รูป เจ้าอธิการม่วงเป็นเจ้าอาวาส เป็นอุปัชฌายะในตำบลนี้และ
ตำบลใกล้เคียง มีอายุ ๘๐ ปี แต่ยังแข็งแรง มีรูปสมบัติเป็นสง่า มีภริยา
มารยาทเรียบร้อยสมเป็นผู้ใหญ่ เอาใจใส่ในการวัดการพระศาสนา
เป็นผู้รู้สึกต่อกรณียะ เมื่อเสด็จถึงกาญจนบุรี ยังเดินทางไปรับเสด็จถึง
๖๐๐ เส้น ไม่วางตนเป็นผู้ชราและอยู่เฉยเสีย ยังทูลการงานได้คล่อง
แคล่ว ตรัสว่า ทรงเสียดายว่าเพิ่งมาทรงรู้จักท่านเมื่อภายหลัง ไม่เช่นนั้น
จักได้ท่านเป็นกำลังพระศาสนาอีกรูปหนึ่ง ได้ประทานพัทธรามหาสม
ณุตมาภิเษก เป็นประสาทการฯ วัดนี้มีฐานพอใช้ได้ อุโบสถก่อใหม่
หลังใหญ่ กุฏิ เครื่องไม้มุงแฝก พลับพลาที่ประทับก็เป็นเช่นกัน เป็น
ของปลูกขึ้นมาใหม่ใน ๒-๓ วันนี้ ฝ่าทำไม้ทัน ยืมผ้าเดินททหารห่ม แต่
เดิมในหมายเสด็จไม่ได้กะเสด็จถึงตำบลนี้ เสด็จเพียงตำบลหนองขาว
ต่อเมื่อเสด็จถึงกาญจนบุรีแล้วทรงพระปรารภถึงเจ้าอธิการม่วงว่าชรา
แล้ว ยังมีแกใจมารับเสด็จ ควรจะเสด็จตอบถึงวัดบ้านทอนบ้าง ทั้งจะ
ได้ทอดพระเนตรวัดอื่นอีกด้วย เจ้าอธิการม่วงทราบความแล้วรีบทูล
ลากลับมาจัดการปลูกพลับพลารับเสด็จ ปลูกขึ้นได้เร็วพอใช้ นอกจากนี้
นี้ยังทอดสะพานไม้กระดานข้ามคลองบ้านทอนอีกฯ

วันที่ ๑๐ ธ.ค. เป็นวันเสด็จกลับ พวกชาวบ้านนำ
ภัตตาหารมาถวาย ทรงรับประเคนแล้วเสวยเข้าบนศาลาการเปรียญ
พร้อมด้วยพระสงฆ์ผู้ตามเสด็จ แล้วทรงแสดงพระธรรมเทศนา และ
ทรงอนุโมทนา แล้วประทานของแจก เวลาเช้า ๓ โมง ๑๓ นาที เสด็จ
ออกจากวัดบ้านทอน ทรงใคร่จะลองทรงเกวียนเทียมกระบือ กำนันเล็ก
จัดมาถวาย เสด็จขึ้นทรง กำนันเล็กเป็นผู้ขับเอง พระตามเสด็จก็ขึ้น

เกวียน ทางเกวียนบางแห่งเป็นที่ลุ่ม มีน้ำ พวกชาวบ้านผู้จงรักภักดีเข้าช่วยกันพยุงเกวียนดังกล่าวจะแบกไปได้

เวลา ๔ โมงครึ่ง เสด็จถึงวัดห้วยสะพาน พระอธิการหล้า เจ้าอาวาสวัดนี้พร้อมด้วยพระลูกวัด ๑๓ รูป ยืนแถวสวดชัยมงคลคาถารับเสด็จที่ริมทางเข้าวัด เสด็จลงจากเกวียน ทรงพระดำเนินทอดพระเนตรสถานที่ต่าง ๆ ในวัดนั้น ๆ วัดห้วยสะพานนี้มีอุโบสถก่อ ศาลาการเปรียญมุงกระเบื้อง ฎีกเป็นเครื่องไม้ภูมิฐาน วัดพอใช้ได้ เวลาจวนเพล เสด็จขึ้นบนศาลาการเปรียญ มีพวกราษฎรชาวบ้านจัดภัตตาหารมาอังคาสพระสงฆ์เต็มศาลา เสวยแล้ว ประทานพระธรรมเทศนาอนุโมทนาภัตตาหารของชาวบ้านจบแล้ว ประทานด้ายสายสิญจน์ผูกข้อมือเด็ก ประทานของแจกแก่พระสงฆ์ และพวกชาวบ้าน

เวลาบ่าย ๑ โมง ๔๑ นาที เสด็จจบทรงจากวัดห้วยสะพานต่อไป ป่าย ๒ โมง ๓๔ นาที ถึงตำบลห้วยหลุม มีพวกราษฎรห้วยสมอมาตั้งประจำคอยเลี้ยงน้ำร้อน รวมทั้งผู้มาคอยเฝ้ารับเสด็จด้วยประมาณ ๒๐๐ คนเศษ เสด็จประทับเสวยน้ำร้อนครู่หนึ่ง แล้วเสด็จต่อไป พอถึงลำห้วย พบพวกราษฎรชาวบ้านหนองขาวเป็นอันมากนำเกวียนมารับเสด็จจอดไว้กลางทาง โยงเชือกสำหรับลากเต็มหนทางไม่มีที่หลีก ได้ทราบว่าเขาตั้งใจจะนำไปรับเสด็จมาจากวัดห้วยสะพาน แต่พวกชาวบ้านทุ่งสมอ ผู้มาตั้งเลี้ยงน้ำร้อนไม่ยอมให้ผ่านตำบลของเขาไป ต่างตั้งรับเสด็จเป็นตำบล ๆ เป็นการสนุกขื่นบาน ต้องเสด็จขึ้นทรงเกวียน คนลากสนุกสนาน ประมาณจำนวนไม่ถนัด เชือกไม่พอวิ่งเข้าบ้านตามทางเขาเชือกมาต่อเข้าอีกโดยลำดับมา แต่หน้าเกวียนคนลากอัดเต็มทาง เมื่อออกไปไม่น้อยกว่า ๑ เส้น ๒ วา ถึงที่น้ำลึกสักหน่อย ช่วยกันยกเกวียนลอยที่เดียว ตามทางแห่งคนย่ำเป็นฝุ่นฟุ้ง

เวลาประมาณ ๔ โมง ๒๗ นาที ถึงวัดหนองขาว มีพระสงฆ์ และพวกชาวบ้านคอยเฝ้ารับเสด็จแน่นวัดดูจครวาก่อน พวกราษฎรแสดงอาการสนิสนมยิ่งขึ้น เสด็จลงจากเกวียน ประทับที่ร้านได้ต้นไม้ไผ่ลัดปลับปลา ประทานโอกาสให้ราษฎรได้เฝ้า แล้วเสด็จขึ้นปลับปลา เวลาย่ำค่ำ เสด็จลงประทับที่ศาลา ประทานพระธรรมเทศนา ปกิณกะแก่ชาวบ้านผู้มาคอยเฝ้า จบแล้ว พวกกรรมการอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และราษฎร เฝ้าถวายดอกไม้ธูปเทียน ประทานเหรียญ

หนังสือธรรม และผ้าเช็ดหน้า เป็นของแจกทั่วกันแล้ว เวลา ๒ หุ่มี ๔๒ นาที เสด็จขึ้นพลับพลาฯ

วันที่ ๑๑ ธ.ค. เสด็จจากบึงทาบตแล้ว ประทับที่ศาลาการเปรียญ มีพวกราษฎรชาวบ้านนำสำรับคาวหวานมาถวาย ประมาณ ๒๐๐ รายเศษ เสวยแล้ว ทรงอนุโมทนาพร้อมด้วยพระสงฆ์ประทานของแจกแล้ว เวลาเช้า ๓ โมง ๑๗ นาที เสด็จจากวัดหนองขาว พร้อมด้วยคณะสงฆ์ผู้ตามเสด็จ ระยะทางราว ๑๕๐ เส้น

เวลา ๔ โมง ๔๒ นาที เสด็จถึงห้วยนาคราช ที่ประทับร้อน มีพวกราษฎรชาวบ้านดอนเจดีย์ (ไม่ไผ่ที่แขวงสุพรรณบุรี) มาตั้งปะรำและนำสำรับคาวหวานมาคอยถวายอยู่ในที่นั้นประมาณ ๑๐๐ ราย เขาเดินทางมาราว ๒๐๐ เส้น ประทับเสวยเพลที่ปะรำพร้อมด้วยพระสงฆ์ประทานพระธรรมเทศนาและทรงอนุโมทนาแล้วประทานของแจก

เวลาบ่าย ๑ โมง ๕ นาที เสด็จต่อจากห้วยนาคราชต่อไป ระยะทาง ๑๖๘ เส้น เวลาบ่ายโมง ๔๑ นาที ถึงวัดศรีโละ ตำบลท่าม่วง อำเภอวังขนาย กระบวนเรือล่องลงมาจอดคอยรับเสด็จอยู่ที่วัดแล้ว พระสงฆ์วัดนั้นมีเจ้าอธิการพรต เจ้าอาวาส เป็นหัวหน้า พร้อมด้วยราษฎรในตำบลนั้นประมาณ ๓๐๐ คนเฝ้ารับเสด็จ เสด็จประทับที่ศาลาการเปรียญ ทรงปฏิสังขาร และอำนวยการแก่ผู้รับเสด็จ ส่งเสด็จแล้ว เสด็จลงประทับเรือที่นั่ง เพื่อเสด็จกลับคืนเมืองราชบุรี โปรดให้พระครูวิสุทธิรังสี เจ้าคณะเมือง และพระสังฆาภิรมย์ ผู้ว่าราชการเมืองตามเสด็จมาในเรือที่นั่งฯ

(มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗ : ๔๔๗-๔๕๓)

จากหลักฐานเอกสารที่รวบรวมได้นี้แสดงให้เห็นลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านและลักษณะของชาวบ้านหนองขาวหลายประการ คือ บ้านหนองขาวเป็นหมู่บ้านใหญ่ บ้านของชาวหนองขาวจะมีรั้วไม้รวกสูง ทั้งนี้เพราะมีโจรและเสือชุม ในบ้านมักมีบ่อน้ำเก็บกักน้ำไว้ใช้ ประชาชนนับถือศาสนาพุทธและทำนุบำรุงวัดของตนเป็นอย่างดี ประชาชนรักความยุติธรรมและมีความกล้าหาญ ดังจะเห็นได้จากการทูลฟ้องให้ปลดพระยากาญจนบุรีที่ซื้อราษฎรบังหลวง ไม่เอาใจใส่ทุกข์สุขของราษฎร นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มีความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียว มีอัธยาศัยดี มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความจงรักภักดีต่อสถาบันศาสนาและพระมหากษัตริย์อย่างยิ่ง ชาวบ้านหนองขาวทำนาเป็นหลัก มีสำเนียงพูดเหน่อ ๆ แปลง ๆ มีการวิ่งวัวและเล่นเพลงพื้นบ้านต่าง ๆ

พระธรรมคุณาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี กล่าวถึงบ้านหนองขาวว่า

บ้านหนองขาวเป็นหมู่บ้านที่ใหญ่มาก หากไม่นับตลาดในตัวเมืองแล้ว ก็จะต้องนับว่า เป็นบ้านใหญ่หมู่บ้านหนึ่งของจังหวัดกาญจนบุรี และประชาชนชาวหนองขาวนั้น มีความเป็นหนึ่งอยู่หลายประการ คือ

๑. รักบ้านและพวกพ้องมาก หากไปที่ใดถ้ารู้ว่าเป็นชาวหนองขาวแล้วจะช่วยเหลือและรักกันดุจพี่น้อง
๒. การอดทนและขยันนั้นเป็นเยี่ยม หนักเอาเบาสู้ทุกรูปแบบ
๓. มีธัญธิดอดออมดีมาก การใช้จ่ายหากไม่จำเป็นจริง ๆ แล้ว ไม่ค่อยใช้จ่ายอย่างฟุ้งเฟ้อ
๔. ความสามัคคีร่วมกันดีมาก ถ้าเป็นเพื่อส่วนรวมแล้วร่วมใจกันทำจริง ๆ

ดังที่ปรากฏมานี้ก็พอจะชี้ให้เห็นว่า แม้อดีตชาวหนองขาวก็คงจะเป็นมาอย่างนี้เช่นกัน เพราะฉะนั้นจึงลงความเห็น ว่า ชาวบ้านหนองขาวนั้น อดีตกับปัจจุบันเหมือนกันแทบทุกอย่าง

(อดีตเรื่องรองบ้านหนองขาว, ๒๕๔๑ : ๑)

ประวัติของบ้านหนองขาวดังที่แสดงมาในข้างต้น เป็นประวัติที่ได้จากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ แต่เมื่อได้ถามประวัติของหมู่บ้านหนองขาวจากชาวบ้านแล้ว มีประเด็นที่น่าสนใจ คือ ชาวบ้าน ไม่ว่าจะ เป็นพระ ครูอาจารย์ ฯลฯ จะบอกให้ไปถามจากร่างทรงแม่ย่านงหนงหน้าดอกขาว คือ นางมะลิ นาคะ อายุ ๗๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๓๑ หมู่ ๑๐ ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี นางมะลิให้สัมภาษณ์ว่าเป็นร่างทรงแม่ย่านงหนงหน้าดอกขาวมาแล้ว ๙ ปี (นางมะลิ นาคะ, สัมภาษณ์ ๙ มีนาคม ๒๕๔๒) การถามประวัติหมู่บ้านจะต้องถามในขณะที่ประทับทรงเท่านั้น เพราะถ้าไม่ประทับทรง นางมะลิจะไม่รู้และไม่สามารถเล่าให้ฟังได้

ผู้วิจัยได้รับแถบบันทึกเสียงการประทับทรงแม่ย่านงหนงหน้าดอกขาว ซึ่งบันทึกเมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๐ จากผู้ช่วยศาสตราจารย์สุกัญญา ภัทรราชย์ ข้อมูลจากแถบบันทึกเสียง แสดงให้เห็นว่าในการเล่าประวัติหมู่บ้านจะเน้นไปที่ประวัติของแม่ย่านงหนงหน้าดอกขาว และเทพารักษ์ซึ่งอยู่ตามศาลเจ้าต่าง ๆ ในหมู่บ้านว่ามีความเป็นมาอย่างไร โดยจะเล่าว่า หมู่บ้านนี้มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และเล่าถึงเหตุการณ์ที่พม่าเข้าตีกรุงศรีอยุธยา สรุปความได้ดังนี้

แต่ก่อน แม่ย่านองหน้าดอกขาวอาศัยอยู่ในเขาสอยดาวอย่างลำบากแต่เพียงผู้เดียว ต่อมาแม่ย่าได้เก็บเด็กที่ถูกนำมาทิ้งไว้ในป่ามาเลี้ยงไว้เป็นลูก เด็กที่เก็บมาเลี้ยงไว้มี ๔ คน เป็นชาย ๒ คน ชื่อ เขียวกับโต และหญิง ๒ คน ชื่อกุลากับท้าวทอง เมื่อเลี้ยงมาจนเติบโตใหญ่ ลูก ๆ ก็หนีแม่ย่ามาเป็นเทพารักษ์ซึ่งปัจจุบันประทับอยู่ตามศาลต่าง ๆ ในหมู่บ้านหนองขาว

เมื่อแม่ย่ากลับจากหาผลไม้มาให้ลูกกินก็ไม่พบลูกจึงออกตามหาจนพบ แต่ลูกก็ไม่เหลือวแล แม่ย่าจึงต้องหาบของที่ติดตัวมาด้วยร่อนแร่ไปจนกระทั่งมาพบหนองน้ำใหญ่แห่งหนึ่ง จึงวางหาบลงหมายจะกินน้ำ ขณะที่วกน้ำจะดื่มก็มีมือชูขึ้นมาถึงหัวไหล่ โผล่ขึ้นมากลางหนองน้ำแล้วก็หายไป แม่ย่าจึงอธิษฐานขออยู่ที่หนองน้ำนี้ โดยอธิษฐานว่า ถ้าจะให้อยู่ที่ขออย่าให้มีมือโผล่ขึ้นมาอีกเลย หลังอธิษฐานแล้วก็ไม่มีมือโผล่ขึ้นมา จึงปลูกบ้านเล็ก ๆ อาศัยอยู่ที่นี้ และเรียกว่า "หนองหน้าดอกขาว"

บริเวณหนองหน้าดอกขาวมีต้นไม้ขึ้นเป็นจำนวนมาก และมีสัตว์ป่ามากมาย ในหนองน้ำนี้มีหน้าดอกขาวและดอกบัวขาวขึ้นอยู่ ต่อมาก็มีคนเอาวัวมาเลี้ยงที่หนองน้ำนี้และก็เริ่มมีคนเข้ามาอาศัยมากขึ้น

เมื่อแม่ย่ามาอยู่ที่นี้แล้วลูก ๆ ก็ไม่มาหา เพราะรังเกียจว่าแม่ย่าแก่ แม่ย่าจึงต้องไปอาศัยวัดโบสถ์ ซึ่งเป็นวัดประจำหมู่บ้านตอนกระเดื่อง แต่ก็ถูกสิงขารซึ่งเป็นเจ้าของที่คอยไล่กัด แม่ย่าจึงต้องกลับมาอยู่ที่หนองน้ำตามเดิม แต่บ้านที่ปลูกไว้ก็พังหมด จึงต้องอาศัยอยู่ใต้ต้นไม้ ไม่มีบ้านอยู่

ในตอนเสียดกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ พม่ายกทัพมาทางทิศตะวันออกเข้ามาทำลายวัดและของเก่า วัดโบสถ์และวัดใหญ่คงรังถูกทำลาย พม่าเข้ามารบกับไทยที่ดอนเจดีย์ (จังหวัดกาญจนบุรี ไม่ใช่สุพรรณบุรี) ชาวบ้านเอาไข่ไปมัดเจดีย์ไว้ไม่ให้พม่าทำลาย แต่พม่ามากันมากมายจนไม่สามารถต้านทานได้ ในครั้งนั้น แม่ย่าช่วยต้านทานพม่า โดยเอาน้ำตาต่างน้ำมนต์พรหมไปตามที่ต่าง ๆ ที่พม่าเผาทำลาย จนไฟดับ จึงเหลือเป็นซากปรักหักพังให้เห็นมาจนปัจจุบัน ยายกุลาก็ช่วยแม่ย่าดักด่านอยู่ทางทิศตะวันออก แม่ย่าก็ส่งน้ำตาไปให้พรหมเพื่อรักษาถิ่นฐานไว้ ตั้งแต่แม่ย่ามาอยู่ที่นี้ก็เห็นพม่าเข้ามาทำสงครามกับไทยครั้งนี้เพียงครั้งเดียว

เมื่อลูกทั้ง ๔ ของแม่ย่าหนีมานั้น ลูกเขียวซึ่งเป็นลูกคนโตมาบวชเป็นพระ ส่วนลูกโตซึ่งเป็นลูกคนรองมาบวชเป็นเณร ก่อนหนีมา แม่ย่าได้ให้วิชาหมอด้ายกับแม่ท้าวทอง และให้วิชาบีบนวดกับยายกุลแต่ยายกุลไม่รู้เรื่องใจ เมื่อหนีมาแล้วทั้ง ๔ คนก็ได้เกิดเป็นเทพารักษ์

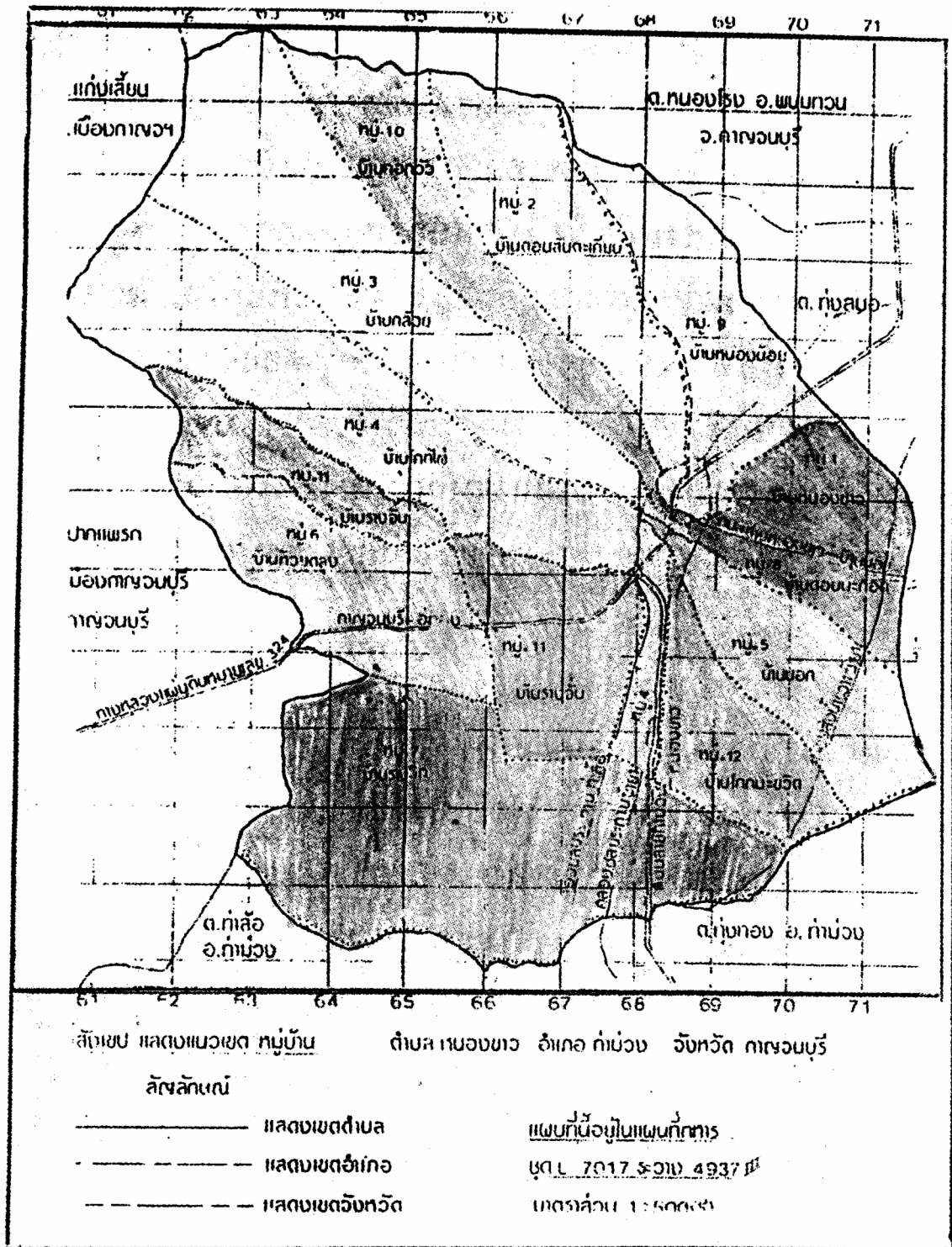
เมื่อแม่ย่ามาอยู่ที่นี้แล้วก็ค่อยสบายขึ้น เทพารักษ์ต่าง ๆ เห็นว่าแม่ย่าอยู่ที่นี้แล้วสบายจึงเข้ามาอยู่บ้าง ตอนนี้แม่ย่าแก่มาก จะไปไหนต้องขี่เกวียนไป แล้วยังเอาหลานซึ่งเป็นกุมารทองมาเลี้ยงไว้ ๒ องค์ เป็นชาย ๑ องค์ และหญิง ๑ องค์ แม่ย่าทำหน้าที่ปกครองบ้านหนองขาวเรื่อยมาจนทุกวันนี้

การเล่าประวัติของหมู่บ้านโดยผ่านร่างทรงแม่ย่านงหนงัวดอกขาวนี้ เป็นการอธิบายความเป็นมาของหมู่บ้านในอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งแตกต่างจากการสืบค้นจากเอกสารลายลักษณ์ แต่เมื่อนำประวัติหมู่บ้านหนงัวขาวทั้งสองรูปแบบมาเชื่อมโยงกัน ก็จะทำให้ได้ประวัติของหมู่บ้านที่สมบูรณ์ขึ้น เพราะได้ทั้งข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารลายลักษณ์ซึ่งเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และข้อมูลมุขปาฐะที่เล่าโดยชาวบ้าน ซึ่งการเล่าประวัติหมู่บ้านโดยผ่านร่างทรง เป็นการอธิบายโดยใช้มิติของสิ่งเหนือธรรมชาติมาอธิบายโบราณสถานที่ปรากฏในหมู่บ้านหนงัวขาว อันได้แก่ ซากปรักหักพังที่แม่ย่านงหนงัวดอกขาวเล่าว่า ได้ช่วยดับไฟที่พม่าเผาจึงหลงเหลือไว้ให้คนรุ่นหลังพบเห็นได้ในปัจจุบัน คือ ซากเจดีย์ที่วัดโบสถ์ ซากวิหารเก่า หอระฆัง และสระน้ำที่วัดใหญ่ดงรัง-ส้มใหญ่ ซึ่งพระอธิการเอี่ยม ยุติโก (สัมภาษณ์, ๑๑ มกราคม ๒๕๔๒) เจ้าอาวาสวัดใหญ่ดงรัง-ส้มใหญ่เล่าว่า “หลวงพ่อโต เจ้าอาวาสวัดใหญ่ดงรัง-ส้มใหญ่ในสมัยก่อนนั้น ได้พาชาวบ้านเข้าไปหลบพม่าในวิหาร เพราะคิดว่า พม่าอาจจะไม่เผาทำลายเพราะคงเห็นแก่พุทธศาสนาที่ตนก็นับถืออยู่ด้วยเช่นกัน แต่พม่าไม่คิดเช่นนั้น กลับเผาทำลายวัด จึงมีผู้คนเสียชีวิตในวิหารนั้นเป็นจำนวนมาก รวมทั้งหลวงพ่อโตด้วย” นอกจากนี้ประวัติหมู่บ้านที่ได้จากการประทับทรง ยังเป็นการเล่าประวัติความเป็นมาของเทพารักษ์และศาลต่าง ๆ ที่ชาวบ้านเคารพ ซึ่งไม่มีปรากฏในเอกสารลายลักษณ์อีกด้วย

๔ สภาพสังคม

บ้านหนงัวขาว เป็นตำบลใหญ่ เดิมแบ่งการปกครองออกเป็นบ้านกล้วย บ้านดอนประดู่ และบ้านกรอกโพธิ์ ต่อมา แบ่งการปกครองเป็น ๗ หมู่บ้าน และขยายออกเป็น ๑๒ หมู่บ้าน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑ ปัจจุบันมีหมู่บ้านต่าง ๆ ดังนี้

- หมู่ ๑ บ้านหนงัวขาว
- หมู่ ๒ บ้านดอนสันตะเคียน
- หมู่ ๓ บ้านกล้วย
- หมู่ ๔ บ้านโคกไม้
- หมู่ ๕ บ้านนอก
- หมู่ ๖ บ้านห้วยตลุง
- หมู่ ๗ บ้านรางจิก
- หมู่ ๘ บ้านดอนกก (แยกออกมาจากหมู่ ๑ เดิม)
- หมู่ ๙ บ้านหนงัวน้อย (แยกออกมาจากหมู่ ๒ เดิม)
- หมู่ ๑๐ บ้านคอกวัว (แยกออกมาจากหมู่ ๓ เดิม)

หมู่๑๑ บ้านรางจัน (แยกออกมาจากหมู่ ๔ เดิม)

หมู่๑๒ บ้านโคกมะขวิด (แยกออกมาจากหมู่ ๕ เดิม)

ข้อมูลทะเบียนราษฎรของสถานบริการสถานีอนามัยหนองขาว พ.ศ. ๒๕๔๑ ระบุว่า บ้านหนองขาวมีประชากรทั้งสิ้น ๙,๔๐๗ คน แยกเป็นประชากรชาย ๔,๗๔๔ คน ประชากรหญิง ๔,๖๖๓ คน จำนวนครัวเรือน ๑,๖๘๓ ครัวเรือน จำนวนครอบครัว ๒,๒๔๔ ครอบครัว แต่ข้อมูลจากการสำรวจจริงของสถานบริการสถานีอนามัยหนองขาวเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑ กรอกข้อมูล เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ พบว่า หมู่บ้านหนองขาวมีประชากรทั้งสิ้น ๗,๕๒๒ คน แยกเป็นประชากรชาย ๓,๗๙๒ คน และประชากรหญิง ๓,๗๓๐ คน

ปัจจุบัน ประชากรในบ้านหนองขาว นอกจากจะมีกลุ่มคนไทยแล้ว ยังมีกลุ่มของคนจีนด้วย ชาวจีนเหล่านี้เข้ามาอยู่ในตำบลหนองขาวตั้งแต่เมื่อใดไม่มีหลักฐานปรากฏ แต่พอจะคะเนได้ว่า เข้ามาก่อน พ.ศ. ๒๔๖๐ โดยนายนายก็้อจ้วน แซ่เคี้ยว กับน้องชาย เป็นชาวจีนกลุ่มแรก ๆ ที่เข้ามาจับจ้างและค้าขาย สาเหตุที่ต้องเข้ามาอยู่ที่บ้านหนองขาวก็เพราะถูกภัยธรรมชาติคุกคาม มีน้ำท่วมใหญ่ บางช่วงก็เกิดฝนแล้งติดต่อกันหลายปี จึงทำให้ทำไร่ทำนาไม่ได้ผล อีกทั้งที่นาของตนเองก็มีน้อย ผลผลิตที่ได้ไม่พอกิน จึงคิดแบ่งเบาให้ครอบครัวอยู่รอดโดยการมาทำมาหากินในประเทศไทย สาเหตุที่ชาวจีนเหล่านี้มาอยู่ที่ตำบลหนองขาว เพราะตำบลหนองขาวเป็นตำบลใหญ่ มีคนมาก ปลูกบ้านเรือนอยู่กันอย่างหนาแน่น ดังที่มักกล่าวกันว่า บ้านหนองขาวนั้นเป็น “หมู่บ้านใหญ่ ไก่บินไม่ตก” (หมายถึง ถ้าไก่บินขึ้นบนหลังคาแล้ว ยากที่จะตกลงมาเพราะชาวบ้านหนองขาวอยู่กันอย่างหนาแน่น ปลูกบ้านหลังคาติดกัน) นอกจากนี้ก็ยังเป็นเพราะชาวบ้านหนองขาวก็เป็นผู้มีน้ำใจงามด้วย

ประชากรของบ้านหนองขาวส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ ๒๕ - ๔๔ ปี ประกอบอาชีพต่าง ๆ ได้แก่ ทำนา ๑,๗๗๙ คน ทำไร่ ๑,๑๔๑ คน ค้าขาย ๗๙๖ คน อาชีพอื่น ๆ ๔๘๗ คน ไม่มีอาชีพ ๒,๕๔๕ คน มีรายได้เฉลี่ย ๑๘,๐๐๐ บาทต่อคนต่อปี (ข้อมูลจากการสำรวจจริงของสถานีอนามัยหนองขาว กรอกข้อมูลเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๑)รายละเอียดเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ของชาวบ้านหนองขาวมีดังนี้

ก) ทำนา ชาวบ้านหนองขาวทำนากันเป็นส่วนใหญ่ เดิมชาวบ้านทำนาปีละ ๑ ครั้ง เพราะต้องอาศัยน้ำฝน แต่ในปัจจุบัน สามารถทำนาได้ปีละ ๒ ครั้ง เพราะอาศัยน้ำจากเขื่อนวชิราลงกรณ์ ซึ่งจะปล่อยน้ำให้ราษฎรปีละ ๒ ครั้ง ครั้งแรกปล่อยน้ำให้ราษฎรทำนาปรังประมาณ

ต้นเดือนกุมภาพันธ์ และปิดประมาณเดือนมิถุนายน เพื่อให้ราษฎรได้เก็บเกี่ยว แล้วปล่อยน้ำครั้งที่ ๒ ให้ราษฎรทำนาปีประมาณต้นเดือนกรกฎาคมและปิดประมาณเดือนพฤศจิกายน ปัจจุบันยังมี "การลงแขก" กันอยู่ โดยชาวบ้านยังเอาแรงกันในการลงแขกไถนา ลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นต้น ชาวบ้านเล่าว่า ปัจจุบันการลงแขกเริ่มมีน้อยลงเพราะชาวบ้านนิยมใช้รถเกี่ยวข้าวแทนแรงงานคนเนื่องจากสะดวกและรวดเร็วกว่า

ข) ทำไร่ เป็นการปลูกผักสวนครัวในไร่ หมายถึง การปลูกผักสวนครัวตามชายป่า ชายดอน เขิงเขา ซึ่งดินยังมีแร่ธาตุอุดมสมบูรณ์ นิยมทำในช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนพฤศจิกายน ซึ่งเป็นช่วงที่รอเก็บเกี่ยวข้าว การปลูกพืชผักสวนครัวในไร่ที่นิยมทำกันมาก ได้แก่ การปลูกผักชี มะเขือเทศ ถั่วลิสง มะเขือ และถั่วฝักยาว

อาชีพปลูกผักสวนครัวในไร่นี้ ไม่ใช่อาชีพดั้งเดิมของชาวหนองขาว ชาวบ้านเพิ่งจะนิยมทำเมื่อ ๕ ปีที่ผ่านมา ทั้งนี้เป็นเพราะชาวบ้านนาพญา อำเภอพนมทวน มาเช่าที่ดินของชาวหนองขาวปลูกผักสวนครัวต่าง ๆ เหล่านี้แล้วมีรายได้ดี ชาวหนองขาวจึงยึดเป็นอาชีพบ้าง ปัจจุบันมีการทำไร่ดังกล่าวนี้นับพันไร่

ค) ค้าขาย ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพค้าขายมักเป็นแม่ค้าหาบเร่ ซึ่งจะค้าขายเมื่อว่างงานหลังการเก็บเกี่ยว สินค้าที่ขายเป็นผลผลิตที่ผลิตได้ในครัวเรือน หรือเป็นสินค้าที่คนในครอบครัวหามาได้จากท้องถิ่นของตน ได้แก่ ตาลโตนด ถั่วลิสง ข้าวโพด มันเทศ ข้าวซ้อมมือ ผักที่กินได้จากป่า ผ่าทอ ปลาใส่เกลือ เป็นต้น

ง) ทอผ้า หลังจากเก็บเกี่ยวแล้ว ชาวบ้านก็จะว่างเว้นจากการทำนาเป็นเวลา ๓ เดือน คือตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม ผู้หญิงหนองขาวที่มีฝีมือทางหัตถกรรมก็จะทอผ้า โดยใช้กี่ ๒ ประเภท คือ กี่มือ (บุก) และกี่ปะตุก ผ้าทอของบ้านหนองขาวเป็นผ้าตัดเสื้อ ผ้าโจงกระเบน ผ้าซิ่น และผ้าขาวม้า

ตำบลหนองขาว มีวัด ๓ แห่ง และสำนักสงฆ์ ๑ แห่ง ได้แก่ วัดอินทาราม วัดใหญ่ ดงวัง-ส้มใหญ่ วัดโมกมันขันธาราม และสำนักสงฆ์เขาสามงา ประชากรทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ มีสถานศึกษาในสังกัดกรมสามัญศึกษา ๑ แห่ง คือ โรงเรียนหนองขาวโกวิทพิทยาคม และสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ๓ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดอินทาราม โรงเรียนบ้านห้วยตลุงและโรงเรียนบ้านรางจิก นอกจากนี้ยังมีศูนย์เลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน ๓ แห่ง หอกระจายข่าวหรือเสียงตามสายประจำหมู่บ้าน ๙ แห่ง ร้านขายของชำ ๒๖ ร้าน ร้านเสริม

สวย ๗ แห่ง และสถานีบริการน้ำมัน ๑ แห่ง (ข้อมูลจากการสำรวจจริงของสถานีอนามัยหนองขาว
กรอกข้อมูลเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๑)

คำขวัญของบ้านหนองขาว คือ "ท้องถิ่นคนขยัน กล่าวขวัญวัลลภาน ตำบลนทลวง
พ่อ ผ้าทอหนองขาว สะเดาสีอื้อชื่อ ข้าวหอมซ้อมมือ เลื่องลือน้ำตาลสด" (เขียนโดย พงษ์พันธ์ ไบ
แย้ม)

ประเพณีสวดพระมาลัยของชาวบ้านหนองขาว

๑. ประวัติการสวดพระมาลัย

๑.๑ วรรณกรรมเรื่องพระมาลัย

วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยเป็นวรรณกรรมที่แพร่หลายในทุกภาคของประเทศไทย กล่าวคือ ในภาคเหนือมีวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยจารไว้ในคัมภีร์ใบลานด้วยตัวอักษรไทยล้านนา ภาคอีสานมีวรรณกรรมเรื่องมาลัยหมื่น มาลัยแสน จารไว้ในคัมภีร์ใบลานด้วยตัวอักษรธรรม ในภาคใต้ส่วนมากจะจารด้วยตัวอักษรขอมลงในสมุดข่อยที่เรียกว่าหนังสือปุด และได้มีผู้ปริวรรตเป็นอักษรภาคกลาง เรียกว่า “พระมาลัยคำกาพย์” ส่วนในภาคกลาง นอกจากจะมีวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องพระมาลัยอยู่หลายสำนวนซึ่งจารไว้ในสมุดข่อยเป็นอักษรขอมไทยแล้ว ยังมีวรรณคดีราชสำนักเรื่องพระมาลัยคำหลวง จารไว้ในสมุดข่อยเป็นอักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายอีกด้วย

เรื่องพระมาลัยมีว่า พระมาลัยเป็นอรหันตสาวกองค์สุดท้ายหลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานได้ ๕๐๐ ปี อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านกำโพข ชนบทโรหณะ ในเมืองลังกา เป็นผู้มฤตุมาก วันหนึ่งมีความปรารถนาจะช่วยให้สัตว์นรกพ้นจากทุกข์จึงตั้งอยู่ในจุดตถฌานแล้วเสด็จไปยังเมืองนรก พบกับสัตว์นรกที่ทนทุกข์เวทนาจากการทำกรรมชั่วจึงช่วยให้สัตว์นรกพ้นจากความทุกข์ทรมานชั่วคราว และสนทนากับสัตว์นรกถึงสาเหตุที่ต้องมาเกิดในอบายภูมิ สัตว์นรกได้สั่งความพระมาลัยให้ช่วยบอกญาติมิตรของตนในชมพูทวีปว่าให้เร่งทำบุญและอุทิศส่วนกุศลส่งไปให้ตนด้วย พระมาลัยจึงนำความทุกประการมาบอกแก่คนทั้งหลายในชมพูทวีป

วันหนึ่ง พระมาลัยออกบิณฑบาต ได้พบชายเข็ญใจผู้หนึ่ง เก็บดอกบัวมาถวายพระมาลัย ๔ ดอก โดยอธิษฐานว่า แม้จะเกิดชาติใดก็ขอให้พ้นจากสภาพคนเข็ญใจ พระมาลัยจึงคิดที่จะไปยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อนำดอกบัวขึ้นไปบูชาพระธาตุจุฬามณี จึงเข้าจุดตถฌานเสด็จไปยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้พบพระอินทร์พร้อมด้วยหมู่ นางฟ้าและเทพบุตร ๑๒ องค์ ซึ่งเสด็จมาบูชาพระจุฬามณีเจดีย์ด้วยกัน พระมาลัยจึงสนทนากับพระอินทร์ถึงกุศลกรรมที่เทพบุตรเหล่านั้นได้สร้างไว้ในอดีตชาติ จากนั้นพระศรีอารียเมตไตรยเสด็จมาบูชาพระจุฬามณีเจดีย์ พร้อมด้วยเทวดาและนางฟ้าผู้เป็นบริวาร พระมาลัยและพระศรีอารียจึงสนทนากันถึงสภาพความเป็นไปของมนุษย์ชาวชมพูทวีป พระศรีอารียได้สั่งความพระมาลัยถึงชาวชมพูทวีปว่า เมื่อศาสนาของพระ

สมณโคดมสิ้นสุดลง ๕๐๐๐ ปีแล้ว พระองค์จะเสด็จไปประกาศศาสนา ผู้ใดใคร่เกิดในศาสนาของพระองค์ จะต้องทำบุญด้วยการฟังเทศน์มหาชาติคาถาพันให้จบในวันเดียว พระมาลัยจึงนำความมาบอกแก่ชาวชมพูทวีป ชาวชมพูทวีปจึงพากันสร้างบุญกุศล เมื่อพระมาลัยมรณภาพก็ได้เข้าสู่นิพพาน ส่วนชายเชษฐาใจที่ถวายดอกบัวแก่พระมาลัยเมื่อสิ้นชีวิตแล้วก็ได้ไปเกิดในสวรรค์ เพราะอาณิสสที่ได้อวยดอกบัว ๘ ดอกแก่พระมาลัยนั่นเอง

วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยที่แพร่หลายอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ อาจจะมีเนื้อเรื่องไม่ตรงตามที่กล่าวมาในข้างต้น แต่เนื้อเรื่องและการดำเนินเรื่องก็ไม่ผิดแผกกัน เช่นในพระมาลัยคำหลวง ผู้แต่งกล่าวถึงเหตุการณ์ที่พระมาลัยเสด็จไปยังนรกน้อยมาก แต่บรรยายถึงเหตุการณ์ที่พระมาลัยเสด็จไปยังสวรรค์อย่างยืดเยื้อ ส่วนพระมาลัยกลอนสวดจะมีเนื้อความกล่าวถึงเหตุการณ์ที่พระมาลัยเสด็จไปยังนรกและสวรรค์โดยให้ความสำคัญเท่าเทียมกัน เป็นต้น

แม้วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยฉบับต่าง ๆ จะมีความแตกต่างกัน แต่ที่มาของวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยที่แพร่หลายอยู่ในประเทศไทยก็มีที่มาจากที่เดียวกัน หนังสือแบบเรียนประวัติวรรณคดีไทยมักบันทึกไว้ดังนี้

เปลื้อง ณ นคร (๒๕๒๓ : ๑๖๖) กล่าวว่า พระมาลัยคำหลวง คำเรื่องเดิมเป็นภาษาบาลีชื่อ มาเลยยสูตร เข้าใจกันว่า ภิกษุชาวเมืองลังกาแต่งก่อนตั้งกรุงสุโขทัยราว ๑๐๐ ปี ต่อมาภิกษุชาวเมืองเชียงใหม่ชื่อพุทธวิลาส ได้แต่งขยายความเรื่องนี้ให้พิสดารขึ้น และบอกชื่อเรื่องที่แต่งว่า ฎีกามาลัย

กุนลาบ มัลลิกะมาส (๒๕๑๗ : ๑๐๔) กล่าวว่า เรื่องพระมาลัยคำหลวงได้คำเรื่องมาจาก มาเลยยสูตร เป็นคัมภีร์ที่พระภิกษุชาวลังกาแต่งไว้เป็นภาษาบาลีเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๖๙๖ และไม่มีในพระไตรปิฎก ต่อมาพระพุทธวิลาส ภิกษุชาวลานนาแต่งขยายเรื่องนี้ออกไปเรียกว่า ฎีกามาลัย ประมาณเมื่อ พ.ศ. ๒๐๖๐ (สมัยพระเจ้าพิลาครองลานนา และใกล้เคียงกับปีที่แต่งนิราศหรือภูษัย)

ในแบบเรียนประวัติวรรณคดีไทยเล่มอื่น ๆ ก็มักมีเนื้อความทำนองเดียวกับที่ยกมาในข้างต้น จึงสรุปได้ว่า วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยที่นำมาเป็นคำเรื่องในการแต่งพระมาลัยคำหลวง คือ มาเลยยสูตร ซึ่งเป็นวรรณกรรมบาลีที่แต่งโดยภิกษุชาวลังกา ต่อมาพระพุทธวิลาสชาว

ล้านน่านำวรรณกรรมบาลีของลังกานี้มาแต่งขยายความแล้วเรียกว่า ฎีกามาลย์ แต่ สุภาพรรณ ฌ บางข้าง พบว่า วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยที่แพร่หลายในประเทศไทยไม่ได้มีที่มาจากมาเลยย สุตระของลังกาแต่อย่างใด หากแต่งขึ้นในประเทศไทยนี้เอง มาเลยยสุตระที่อ้างถึงในแบบเรียน ประวัติวรรณคดีคือคัมภีร์ที่ชื่อว่า “คัมภีร์มาเลยยเทวัตเดรวัตถุ” ดังความว่า

คัมภีร์มาเลยยเทวัตเดรวัตถุ เป็นผลงานวรรณคดีบาลีอีก เรื่องหนึ่งที่แต่งในประเทศไทย ผู้แต่งน่าจะเป็นพระภิกษุชาวล้านนา แต่งเมื่อประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๐ หรือต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๑ คัมภีร์นี้ได้อิทธิพลด้านแนวสาระจากผลงานบาลีเรื่องมาเลยยกะ ของพม่า ซึ่งแต่งระหว่างปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ถึงต้นพุทธศตวรรษ ที่ ๑๘ ผลงานบาลีมาเลยยกะของพม่านี้ได้แนวความคิดมาจากนิทาน เรื่องจุลคัลละ^๑ ในคัมภีร์สหัสสวัตถุปกรณ์ของลังกาอีกทีหนึ่ง ในช่วง กลางหรือปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๒ พระพุทธวิลาสได้แต่งคัมภีร์มาลัย วัตถุที่ปณีฎีกา ขยายความคัมภีร์มาเลยยเทวัตเดรวัตถุขึ้นในล้านนา คัมภีร์ที่ปณีฎีกานี้มีอิทธิพลก่อให้เกิดการปรับปรุงคัมภีร์มาเลยยเทวัต เดรวัตถุของเดิม ด้วยการนำสาระบางเรื่องจากที่ปณีฎีกาเพิ่มเติมเข้าไป การวิวัฒนาการปรับปรุงนี้น่าจะเกิดขึ้นในอยุธยา ประมาณระหว่างช่วงต้น พุทธศตวรรษที่ ๒๓ ถึงก่อน พ.ศ. ๒๒๘๐ เพราะคัมภีร์ฉบับเพิ่มเติม

^๑ นิทานเรื่องจุลคัลละมีปรากฏในผลงานวรรณคดีบาลีของลังกา ๓ เรื่อง คือ คัมภีร์สหัสสวัตถุ ปกรณ์ แต่งเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๔ คัมภีร์สวาหินี แต่งเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๘ และคัมภีร์สัทธัมมาลังการ แต่งเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เรื่องมีอยู่ว่า

ในลังกาทวีป อุบาสกผู้หนึ่งชื่อจุลคัลละ เป็นผู้มึนใจเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย กระทำบุญต่าง ๆ เป็นอเนกประการ วันหนึ่งพระมลियมหาเทวเดระอาพาธบั้นป่วนในท้อง จึงเหาะ มาบิณฑบาตข้าวยากูจากจุลคัลละอุบาสกนั้น แล้วพารจุลคัลละอุบาสกเหาะขึ้นไปบูชาพระจุฬามณี เจดีย์บนดาวดึงส์สวรรค์ ได้พบพระอริยมตไตรยโพธิสัตว์เสด็จมาพร้อมด้วยเหล่าเทพบุตร อุบาสก ชักถามพระมลियเทวเดระถึงกุศลกรรมของเทพบุตรเหล่านั้น และได้สนทนากับพระอริยมตไตรย โพธิสัตว์ ได้รับประทานผ้าทิพย์คู่หนึ่งจากพระอริยมตไตรยโพธิสัตว์นั้น พระมลियเทวเดระพา อุบาสกกลับมายังโลกมนุษย์ อุบาสกได้เล่าเรื่องให้มหาชนฟัง หลังจากนั้น ๗ วัน อุบาสกนั้นถึงแก่ ความตายได้บังเกิดเป็นเทพในดุสิตสวรรค์ (สุภาพรรณ ฌ บางข้าง, ๒๕๓๐ : ๓๑๔)

เนื้อหาที่มีอิทธิพลต่องานพระนิพนธ์เรื่อง พระมาลัยคำหลวง ของเจ้าฟ้า
 ธรรมธิเบศร์ด้วย

(สุภาพรรณ ณ บางช้าง, ๒๕๓๓ : ๓๒๐)

จากการวิจัยของสุภาพรรณ ณ บางช้าง ทำให้ทราบว่า เรื่องพระมาลัยเป็นเรื่องที่
 ได้เค้ามาจากมาเลย์ยะของพม่า และในลังกาเองก็ไม่ปรากฏเรื่องพระมาลัย คงมีแต่นิทานเรื่อง
 จุลศัลละที่มีโครงเรื่องคล้ายคลึงกับคัมภีร์มาเลย์ยะเทวดเทรวัตฤเท่านั้น แต่รายละเอียดและวัตถุประสงค์
 ประสงค์ของเนื้อหาต่างออกไปมาก นอกจากนี้ยังทราบด้วยว่าผู้แต่งคัมภีร์มาเลย์ยะเทวดเทรวัตฤ
 น่าจะเป็นภิกษุชาวล้านนาไม่ใช่ภิกษุชาวลังกา ด้วยเหตุนี้ คำอธิบายในแบบเรียนประวัติ วรรณคดี
 ไทยที่กล่าวว่า วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยมาจากมาเลย์ยะสูตรของลังกาซึ่งภิกษุลังกาแต่งไว้จึงเป็น
 คำกล่าวที่ไม่ถูกต้อง

วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยเริ่มแพร่หลายในประเทศไทยเมื่อมีคัมภีร์มาเลย์ยะเทวด
 เทรวัตฤ และแพร่หลายมากยิ่งขึ้นเมื่อพระพุทธรูปวิลาสได้แต่งคัมภีร์มาลัยยวัตฤที่ปณีฎีกา (ฎีกา
 มาลัย) เพราะทำให้เกิดการนำสาระจากคัมภีร์ที่ปณีฎีกานี้เพิ่มเติมเข้าไปในคัมภีร์มาเลย์ยะเทวดเทร
 วัตฤของเดิมซึ่งเป็นคัมภีร์ที่มีอิทธิพลต่อเรื่องพระมาลัยคำหลวงดังข้อความที่กล่าวไว้ในข้างต้น แต่
 วรรณกรรมเรื่องนี้ก็ไม่ได้แพร่หลายอยู่แต่เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น ยังแพร่หลายในประเทศ
 ต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้อีกด้วย สุภาพร มากแจ้ง กล่าวว่

เรื่อง มาลัยสูตรไม่เพียงเป็นที่รู้จักแพร่หลายอยู่ในประเทศ
 ไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นที่ยุ่จักกันดีในประเทศใกล้เคียง เช่น พม่า ลาว
 และเขมร อีกด้วย ชื่อที่ใช้เรียกคล้ายคลึงกัน คือในประเทศพม่า เรียก
 “เชียงมาเลเบี้ยว” แปลว่า กาพย์พระมาลัย (เชียง แปลว่า พระ, เบี้ยว
 แปลว่า กาพย์) ในประเทศลาวเรียกว่า “มาลัยหมื่น มาลัยแสน” ซึ่ง
 เป็นชื่อที่ตรงกับทางภาคอีสานของไทย ประเทศเขมรใช้ชื่อภาษาบาลี
 ในต้นฉบับตัวเขียนว่า “มาเลย์ยะเทวดเทรวัตฤ” และเนื้อเรื่องของพระ
 มาลัยในแต่ละประเทศที่กล่าวมาก็เป็นในทำนองเดียวกัน

(สุภาพร มากแจ้ง ๒๕๒๑ : ๑)

การที่วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยนิยมกันเฉพาะในภูมิภาคนี้เท่านั้น เป็นเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ยืนยันได้ว่า เรื่องพระมาลัยมีกำเนิดอยู่ในดินแดนแถบนี้ตั้งแต่แรกเริ่ม และแนวคิดเรื่องพระมาลัยก็เป็นของคนที่นี่อาศัยอยู่ในดินแดนแถบนี้โดยแท้

๑.๒ วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยในภาคกลาง

วรรณกรรมลายลักษณ์เรื่องพระมาลัยที่แพร่หลายในภาคกลาง คือ พระมาลัยกลอนสวด และพระมาลัยคำหลวง

ก) พระมาลัยกลอนสวด

พระมาลัยกลอนสวด เป็นหนังสือสวดที่แต่งด้วยกาพย์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ (๒๕๑๖ : ๑๙๙-๒๐๐) ทรงอธิบายว่า ในรัชกาลพระเจ้าทรงธรรมเกิดความนิยมในการอ่านหนังสือสวดซึ่งแต่งด้วยกาพย์กันอย่างแพร่หลาย เพราะพระองค์ทรงมีพระราชดำริให้จัดประเพณีการอ่านหนังสือสวดที่เรียกว่า "สวดใช้เข้วิหารราย" จึงอาจจะโปรดเกล้าฯ ให้กวีแต่งกาพย์เรื่องชาดกต่าง ๆ เพิ่มเติมขึ้นอีกเป็นอันมาก จากนั้นการแต่งหนังสือสวดก็นิยมกันแพร่หลาย ยังสังเกตได้ในปัจจุบัน เพราะบรรดาหนังสือคำกลอนเก่าที่มีอยู่นั้นมีหนังสือสวดอยู่มากกว่าชนิดอื่น

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ (๒๕๐๗ : ๙๐) ทรงกล่าวถึงพระมาลัยกลอนสวดด้วยว่า เนื้อเรื่องพระมาลัยฉบับกลอนสวด แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกาพย์และสามารถนำไปใช้สวดทำนองได้ด้วย การสวดเป็นทำนองต่าง ๆ นั้นมีมาแต่ครั้งพระเจ้าทรงธรรม

ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า อาจเป็นไปได้ที่พระมาลัยกลอนสวดแต่งในสมัยพระเจ้าทรงธรรม คือช่วง พ.ศ. ๒๑๕๕ - ๒๑๗๑ เพราะเป็นช่วงที่มีการแต่งหนังสือสวดกันอย่างแพร่หลาย และหากเป็นดังนั้น การสวดพระมาลัยในภาคกลางก็คงจะมีขึ้นในสมัยพระเจ้าทรงธรรมนี้เอง

ส่วนที่มาด้านเนื้อเรื่องของพระมาลัยกลอนสวดนั้น วัฒนา ณ นคร ได้รวบรวมพระมาลัยกลอนสวดในบริเวณภาคกลาง คือ สำนวนที่รวบรวมโดยธรรมานุภาพ สำนักพิมพ์บุตร ส.ธรรมภักดี สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ สำนวนวัดท่าเลไทย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสำนวนพระมาลัยคำกาพย์ของภาคใต้ พบว่า มีข้อความกล่าวถึงที่มาของเรื่องตรงกัน คือ มาจากคัมภีร์ขุททกนิกาย

ธรรมนี้ท่านผู้ปราชญ์	อันเฉลียวฉลาดชื่อว่าเมธี
นำมาแต่คัมภีร์	ชื่อว่าขุททกนิกาย
บอกไว้ให้เป็นผล	เป็นกุศลแห่งหญิงชาย
สัพปุษาท่านทั้งหลาย	พึงจำไว้สั่งสอนใจ

(วัฒนา ณ นคร ๒๕๒๖ : ๙)

เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องพระมาลัยในคัมภีร์ขุททกนิกาย คือส่วนที่ว่าด้วย วิมาน วัตถุ และเปตวัตถุ ซึ่งเป็นคัมภีร์อยู่ในพระสุตตันตปิฎก เล่ม ๒๗ เพราะมีเนื้อเรื่องกล่าวถึงการที่ พระโมคคัลลาน์ไปสวรรค์และนรก กล่าวถึงเรื่องราวของวิมานต่าง ๆ เทพธิดา และเปรต ซึ่ง คล้ายคลึงกับเรื่องพระมาลัย นอกจากนี้ ขฎาลักษณ์ สรรพานิช (๒๕๒๔ : ๗๒-๗๓) ได้ศึกษาพระ มาลัยกลอนสวดฉบับอำเภอดงขลับหนึ่งพบว่า นอกจากจะมีเนื้อความอ้างว่ามีที่มาจากคัมภีร์ ขุททกนิกายแล้ว ยังอ้างถึงคัมภีร์อังคุตตรนิกายอีกด้วย ซึ่งคัมภีร์อังคุตตรนิกายนี้เป็นคัมภีร์อยู่ในพระ สุตตันตปิฎก เล่ม ๑๔ กล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับขยมโลก คนที่สร้างบาปกรรมต่าง ๆ ไว้ในขณะเกิดเป็น มนุษย์ เมื่อสิ้นชีวิตไปจะถูกนายนิรยบาลพาไปให้การต่อพระยายม แล้วพระยายมก็จะให้นายนิรย บาลนำไปลงโทษ

ปัจจุบัน ยังมีพระมาลัยกลอนสวดฉบับตัวเขียนบางส่วนที่ยังคงตกทอดมาและ เหลืออยู่ตามวัดต่าง ๆ รวมทั้งที่มีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ มีนักวิชาการหลายท่านที่ได้ศึกษาพระ มาลัยกลอนสวดโดยศึกษาจากต้นฉบับตัวเขียนพบว่า มีต้นฉบับพระมาลัยกลอนสวดทั้งที่มีมาตั้ง แต่สมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ แสดงให้เห็นว่า การทำบุญโดยการสร้างหนังสือเรื่องพระ มาลัยถวายวัดมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาสืบเนื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์นั่นเอง

พระมาลัยกลอนสวดที่นักวิชาการได้นำมาศึกษาไว้ ได้แก่

ไพศาล เชาวনী (๒๕๒๒ : ๒๑๗๐) พบพระมาลัยคำสวดทั้งที่จารึกด้วยอักษร ขอมในหนังสือธรรมหรือใบลานจากวัดหลายแห่งในภาคตะวันออก และได้นำพระมาลัยคำสวด ฉบับถอดความจากอักษรขอมฉบับหนึ่งมาศึกษา จากการศึกษาพบว่า พระมาลัยคำสวด คงจะ

แต่งภายหลังจาก พ.ศ. ๒๐๒๕ แล้วเป็นแน่ สันนิษฐานว่า คงแต่งช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น คือประมาณ พ.ศ. ๒๐๒๕ -๒๑๗๐ และคงไม่แต่งหลังจากที่แต่งหนังสือจินตามณี เป็นแน่

สุภาพร มากแจ้ง (๒๕๒๑) ศึกษาพระมาลัยกลอนสวด (สำนวนวัดคีรีพระกระเปือ) จากต้นฉบับตัวเขียนพระมาลัยกลอนสวด ๕ ฉบับ เป็นต้นฉบับอักษรขอมลายมืออยุธยา ๒ ฉบับ ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียนและวันเดือนปีที่เขียน ส่วนอีก ๓ ฉบับเป็นต้นฉบับลายมือรัตนโกสินทร์ ไม่ปรากฏชื่อผู้คัดลอกและปีที่คัดลอกจำนวน ๒ ฉบับ ส่วนอีกฉบับหนึ่งระบุไว้ในหน้าต้นว่า “นายเผื่อน แจ่มจันทร์ศรี สามี อายุ ๔๖ ปี แม่เนียน แจ่มจันทร์ศรี ภรรยา อายุ ๔๖ ปี ได้สร้างพระธรรมเจดีย์แก้วนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑๕ มีนาคม พระพุทธศักราช ๒๔๗๐ ตรงวันพฤหัสบดี แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๔ ปีเถาะ เพื่อเป็นที่ระฤกไว้ในพุทธศาสนาช่วงกาลปาวสานต์ ในการที่มีน้ำใจเลื่อมใสธำไว้ในพระพุทธรูปของจริงมีความเจริญยิ่ง ๆ เทอญ...”

ศรีจุง บุญเจือ (๒๕๒๕) ศึกษาเอกสารโบราณภาคตะวันออก จังหวัดระยอง โดยเลือกศึกษาสมุดข่อยเรื่องพระมาลัยจากวัดตาขัน อำเภอเมือง จังหวัดระยอง จารด้วยอักษรขอม ในหน้าต้นบอกไว้ว่า “สุภมัสตุ พระพุทธศักราชล่วงแล้วได้ ๒๔๑๕ พรรษา ปิวอก จัตวาศก หนังสือมาโดยเล่มนี้ของแม่อ้อมช่างไว้ในพระพุทธรูปศาสนา” เมื่อพิจารณาปีที่แต่งแล้วจะเห็นว่าพระมาลัยกลอนสวดฉบับนี้คัดลอกในสมัยรัตนโกสินทร์

ข) พระมาลัยคำหลวง

นอกจากพระมาลัยกลอนสวดแล้ว ในสมัยอยุธยายังมี พระมาลัยคำหลวง ซึ่งอ้างกันว่าเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรทรงนิพนธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๒๔๐^๑ ด้วย พระมาลัยคำหลวงเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า ในสมัยนี้นิยมเรื่องพระมาลัยกันอย่างแพร่หลาย จึงนำเรื่องพระมาลัยมาแต่งขึ้นเป็นวรรณคดีของราชสำนัก

^๑ หมายถึง จินตามณี ฉบับพระโหราธิบดี ซึ่งแต่งก่อน พ.ศ. ๒๒๒๓

^๒ ผู้วิจัยเห็นว่า พระมาลัยคำหลวง ไม่ใช่พระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร เพราะไม่ได้ทรงพระนามไว้เหมือนกับที่ทรงนิพนธ์วรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ และหากนำพระมาลัยคำหลวง ซึ่งแต่งเมื่อ พ.ศ. ๒๒๔๐ มาเปรียบเทียบกับนันทโศภนัทธูตรคำหลวง ซึ่งระบุว่าพระองค์ทรงนิพนธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๒๗๙ ก็จะได้ชัดเจนว่า ผู้แต่งมิใช่คนเดียวกัน

ในพระมัลย์คำหลวง มีเนื้อความตอนหนึ่งกล่าวถึงพระศรีอารียเมตไตรยตรัสแก่พระมัลย์ให้มาแจ้งแก่มนุษย์ว่า หากผู้ใดปรารถนาที่จะเกิดในศาสนาพระศรีอารียเมตไตรย ก็ให้ฟังเทศน์มหาชาติ หรือเทศน์คาถาพันให้จบภายใน ๑ วัน ดังความว่า

...แม้ผู้ใดจะใคร่พบ จงเคารพตามโอวาท ให้ทำมหาชาติ
เนื่องนันต์ เครื่องสิ่งละพันจงบูชา ให้จบในทิวาวันนั้น ตั้งประทีพพัน
บูชา ดอกปทุมมาถ้วนพัน บัวเหมือนผืนอินทนิลา ดอกมณฑาโดยจง
เทียบแลธงฉัตรฯ เครื่องบูชาทั้งนี้ จงถ้วนถึสิ่งละพัน คนทลิตนั้นตาม
สม โดยนิยมจะบูชา พระคาถาถ้วนพัน ให้สดับธรรม์เคารพ จนจบ
จนอุทานรณิ พระเวสสันดรนฤบาล ปัจฉิมกาลสมโพธิ สมภารโสด
อันอุดม เป็นที่สุดสมในชาตินั้น บูชาพระธรรม์จครบ จึงจะได้
ประสพองค์ข้า เมื่อจะลงมาอุบัติ จะได้ดำรงโพธิญาณ อันโอฬาร
อลังการ อันผู้มนุสสาเหล่านั้น เขาจึงจะทันศาสนา เฉพาะพักตรา
วิมลพรรณ ก็จะได้ถึงอรหันตธรรมวิเศษ โดยประเภทกุศลา อันเขา
ล้ำสมมา นั้นแล ฯ

(พระมัลย์คำหลวง ๒๕๐๙ : ๒๘-๒๙)

จากข้อความดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า พระมัลย์คำหลวงมีความสัมพันธ์กับเรื่องมหาชาติทางด้านประเพณี คือ ธรรมเนียมการเทศน์พระมัลย์ก่อนการเทศน์มหาชาติ ซึ่งพบในภาคเหนือ ภาคอีสาน ลาว และพม่า ดังที่ ขฎาลักษณ์ สรรพานิช กล่าววว่า

การสวดพระมัลย์มีในประเทศพม่ามาแล้วตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ศาสตราจารย์ จี. เอช. ลูซ (G.H. Luce) ได้ค้นพบจารึกภาษาพม่าที่มะละแหม่ง ไม่ไกลจากกรุงมันตะเลเท่าใดนัก ข้อความในจารึกนั้นกล่าวถึงการเทศนาเรื่องพระมัลย์ในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เทศนาเวสสันดรชาดกในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ และเทศนาธรรมจักกัปวัตนสูตรในวันแรม ๑ ค่ำ เดือนมฤคศิร ปี พ.ศ. ๑๗๔๔

(ขฎาลักษณ์ สรรพานิช ๒๕๒๔ : ๒๒๕-๒๖)

แต่เมื่อตรวจสอบจากหลักฐานต่าง ๆ ก็ไม่พบว่ามีกานำพระมาลัยคำหลวงมา สวดก่อนการเทศน์มหาชาติ

ด้วยเหตุที่พุทธศาสนิกชนในทุกภาคของประเทศไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องพระ มาลัย ดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น ทำให้มีการสืบทอดความคิดเรื่องนี้สืบทอดกันมาในรูปแบบต่าง ๆ ประเพณีสวดพระมาลัยก็เป็นแนวทางสำคัญแนวทางหนึ่งซึ่งช่วยสืบทอดเผยแพร่และรักษา วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยได้เป็นอย่างดี

๑.๓ การสวดพระมาลัยในประเทศไทย

แม้ทุกภาคของประเทศไทยจะมีประเพณีการสวดอ่านวรรณกรรมเรื่องพระมาลัย เหมือนกัน แต่ก็มี ความแตกต่างกัน กล่าวคือ ในภาคเหนือและภาคอีสาน ประเพณีสวดพระมาลัย จะควบคู่ไปกับประเพณีเทศน์มหาชาติ หรือบุญพระเวส ซึ่งยังสามารถพบเห็นได้ในปัจจุบัน ส่วน ในภาคใต้และภาคกลาง กล่าวกันว่า ในอดีตนิยมสวดในพิธีแต่งงาน ต่อมานิยมสวดในงานศพ แต่ เท่าที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน พบว่า สวดกันเฉพาะในงานศพเท่านั้น และไม่ปรากฏว่าในภาค กลางและภาคใต้มีการสวดพระมาลัยก่อนการเทศน์มหาชาติ

การสวดพระมาลัยในภาคเหนือ

การสวดพระมาลัยในภาคเหนือยังคงมีอยู่ตามชนบทในประเพณี "การตั้งธรรม" การตั้งธรรมก็คือการจัดให้มีการฟังเทศน์ธรรมเรื่องหรือธรรมชาดกต่าง ๆ

สมหมาย เปรมจิต (๒๕๒๑ : ๑๒๖-๑๒๘) กล่าวว่า การเทศน์แบบที่เรียกว่า "ตั้ง ธรรม" จะไม่กำหนดเวลาที่แน่นอน แล้วแต่ความเหมาะสม ส่วนมากจะตกอยู่ในเดือน ๑๒ เดือน ๓ หรือ เดือน ๔ ซึ่งจะเป็นช่วงที่ชาวบ้านว่างจากการทำงาน ก่อนจะมีการตั้งธรรมนั้น ชาวบ้านและ ทางวัดจะมีการจัดประชุมกันว่าตั้งธรรมเรื่องใด ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องในหมวด ทศชาติชาดก ปัญญาชาดก หรือชาดกนอกนิบาต แต่ส่วนมากจะเป็นเรื่องมหาเวสสันดรชาดก เพราะถือว่าเป็น เรื่องใหญ่และมีความสำคัญมาก

ประเพณีการตั้งธรรมนั้น ถ้าเป็นเรื่องอื่น ๆ นอกจากมหาชาติก็มักจะฟังกันเอง ภายในชุมชนเดียวกันและระยะเวลาก็ไม่ยาวนานเท่าไร อย่างมากก็ไม่เกิน ๓ วัน แต่ถ้าเป็นเรื่อง มหาชาติ มักจะทำเป็นเรื่องใหญ่โตและเทศน์ถึง ๗ วัน ฉะนั้นเวลาตั้งธรรมประเภทนี้ มักจะเรียกว่า "ตั้งธรรมหลวง" การตั้งธรรมหลวงนี้ บางครั้งก็เป็นเวลาที่ชาวบ้านศรัทธา สร้างธรรมชาดกถวายวัด เลยถือโอกาสตั้งธรรมที่ตนถวายไว้ประจำวัดนั้นด้วย และส่วนมากจะมีการปิดท้ายด้วยธรรม

มหาชาติ คือ ก่อนจะเทศน์เรื่องมหาชาติจะเทศน์ธรรมเรื่องอื่น ๆ ก่อน พอจวนจะถึงวันสุดท้าย ๑ วัน จะเทศน์คาถาพัน มาลัยต้น มาลัยปลาย และอาถรรพ์มหาชาติชาดก พอรุ่งขึ้นอีกวันหนึ่งก็เริ่มเทศน์กัณฑ์ทศพร ตั้งแต่เช้ามีดไปจนครบ ๑๓ กัณฑ์ ซึ่งจะไปจบในเวลาค่ำประมาณทุ่มเศษ ถ้าเป็นฉบับสั้นก็อาจจะจบในตอนพลบค่ำพอดี

การสวดพระมาลัยในภาคอีสาน

ในภาคอีสาน การสวดพระมาลัยจะเกี่ยวเนื่องกับการทำบุญพระเวสหรือบุญมหาชาติ

“การทำบุญพระเวส” มักจัดทำกันโดยทั่วไป โดยมักจัดในเดือนใดเดือนหนึ่งหลังจากออกพรรษา จะเป็นข้างขึ้นหรือข้างแรมก็ได้แล้วแต่สะดวก แต่ส่วนมากนิยมทำกันในเดือน ๔ ดังคำพังเพยว่า “เดือนสามค้อย เจ้าหัวคอยปั้นข้าวจี เดือนสี่ค้อย จัวน้อยเทศน์มะที” (คำว่า เจ้าหัว หมายถึงพระภิกษุ จัวน้อย หมายถึงสามเณร มะที หมายถึง มัทรี) บางแห่งทำในเดือน ๖ หรือ เดือน ๗ ก็มี และหากทำในเดือน ๖ หรือ เดือน ๗ ก็มักจะทำบุญบังไฟรวมด้วย สุภาพร มากแจ้ง (๒๕๒๑ : ๓๔-๓๕) กล่าวว่า การเอาบุญพระเวสทางภาคอีสานและในประเทศลาวนั้นเป็นทำนองเดียวกัน คือ นิยมทำในเดือน ๔ แต่ไม่กำหนดวันขึ้นแรมที่แน่นอน แล้วแต่จะตกลงกันเป็นคราว ๆ ไป ทำการพิธีทำเป็น ๒ วัน เหมือนทางลานนาไทย โดยวันต้นมีการเทศนา “มาลัยหมื่น มาลัยแสน” วันที่ ๒ มีการเทศนาเวสสันดรชาดก

ประเพณีการเทศน์มหาชาติที่จะเริ่มต้นด้วยการเทศนาเรื่องพระมาลัยก่อนเทศนาพระเวสสันดรชาดกนี้ เป็นประเพณีที่ตรงกันกับประเพณีการฟังธรรมมหาชาติของลานนาไทย และการทำบุญพระเวสในภาคอีสานและประเทศลาว ทางลานนาไทยนิยมทำในเดือนยี่เพ็ง และทำเพียง ๒ วัน คือ ในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ มีการเทศนาเรื่องพระมาลัย และขึ้น ๑๕ ค่ำ มีการเทศนาเวสสันดรชาดก

การสวดพระมาลัยในภาคอีสานจะมีในตอนค่ำวันแรกของงาน ที่เรียกว่า “วันรวมหรือวันโฮม” ในวันนี้ ตอนกลางวันจะมีพิธีสำคัญ ๒ อย่าง คือ การนิมนต์พระอุปคุต และการแห่แหนพระเวส ส่วนในตอนค่ำชาวบ้านจะมารวมกันที่วัดเพื่อฟังเทศน์มาลัยหมื่น มาลัยแสน โดยเริ่มจากอาราธนาพระสงฆ์สวดพระพุทธรูป เมื่อสวดจบ พระจะขึ้นสวดบนธรรมาสน์อีก ๔ ครั้ง ๆ ละ ๒ รูป รวม ๘ รูป คือ สวดอติปิโต โพธิสัตว์บันดั้น-บันปลาย และสวดชัย ตามลำดับ หลังจากนั้น ก็

จะนิมนต์พระขึ้นเทศน์มาลัยหมื่น มาลัยแสน ก่อนพระเทศน์ เอกคาถาพระอุปกุศ ๔ บท ปักที่ไว้ที่ข้างธรรมาสน์ เมื่อเทศน์จบประชาชนก็จะกลับไปพัก หรือดูมหรสพตามอัธยาศัย

ในงานบุญพระเวสของชาวอีสานจะมีการเทศน์วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยและเรื่องเวสสันดร เรื่องพระมาลัยคือส่วนที่เรียกว่า มาลัยหมื่นและมาลัยแสน มาลัยหมื่น กล่าวถึงพระมาลัยขึ้นไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อนมัสการพระธาตุจุฬามณี และได้พบกับพระอินทร์ พระศรีอารียเมตไตรย์ และได้สนทนาเรื่องบาปบุญกับพระศรีอารียเมตไตรย์ มาลัยแสน เป็นความต่อจากมาลัยหมื่น กล่าวคือพระมาลัยเสด็จกลับมามนุษยโลก และนำความเรื่องบาปบุญมาเล่าแก่มวลมนุษย์ และได้ให้มนุษย์เร่งทำบุญ นอกจากนี้ยังมี สังกาส คือการเทศน์บอกศักราช กล่าวถึงพุทธศาสนายุคกาลที่ล่วงมาตามลำดับ และตอนท้ายมีลักษณะคล้ายกับพุทธทำนายอยู่ด้วย จากนั้นก็จะเทศน์เรื่องพระเวสสันดรจนครบ ๑๓ กัณฑ์ แล้วจึง อุลอง คือ การเทศน์อานิสงส์ของการฟังเทศน์พระเวสสันดรว่าจะได้บุญมาก หากใครฟังจบภายในวันเดียวก็จะได้ไปเกิดในยุคศาสนาพระศรีอารีย์

การสวดพระมาลัยในภาคใต้

ประเพณีสวดพระมาลัยในภาคใต้มีลักษณะเหมือนประเพณีสวดพระมาลัยของภาคกลาง วิเชียร ณ นครและคณะ (๒๕๒๑ : ๒๒๒-๒๒๖) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการสวดพระมาลัยในภาคใต้เพื่อร่วมกันชุมนุมอยู่เผ่าศพ มิให้งานศพเจียบเหงาและไม่ให้เจ้าบ้านต้องเศร้าโศกจนเกินไป การสวดในระยะหลังเพิ่มบรรยากาศให้สนุกสนานทั้งผู้สวดและผู้ฟัง ผู้สวดเป็นฆราวาสเริ่มสวดเมื่อพระสวดศพจบและกลับวัดไปแล้ว คณะมาลัยก็ตั้งวงสวดจนรุ่งเช้า วงมาลัยวงหนึ่งมี ๔ คน เป็นแม่คู่ ๒ คน และลูกคู่หรือคู่ซู้ก็ ๒ คน ทุกคนมีतालบัตรบังหน้า ลูกคู่มีหน้าที่ร้องรับเพลงสวดของแม่เพลง เครื่องดนตรีมักไม่ใช้ หากจะมีก็เพียงรำมะนาและขลุ่ย ลูกคู่จะทำเสียงประกอบต่าง ๆ ตามต้องการ บางตอนลูกคู่จะออกรำประกอบ และอาจให้ผู้ฟังร่วมรำด้วยเพื่อเพิ่มความสนุกสนาน

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (๒๕๒๙ : ๓๖๗๙) กล่าวถึงการสวดพระมาลัยในภาคใต้ว่าอุปกรณ์ที่ใช้ในการสวดพระมาลัยนอกจากรำมะนาและขลุ่ยแล้ว ยังมีतालบัตร ผ้าซับเหงื่อ พระสงฆ์ หน้ากาก หมวดปลอม เขี้ยวปลอม แว่นตา แป้งผัดหน้า หวี และสิ่งอื่น ๆ ที่คณะมาลัยเห็นว่าจำเป็นต้องใช้ แต่เดิมการสวดมาลัยเป็นการตั้งวงเพื่อสวดหนังสือพระมาลัยจริง ๆ โดยแม่คู่นั่งหันหลังให้โลงศพ...แต่ระยะหลังธรรมเนียมเหล่านี้ไม่มีใครเคร่งครัด คงสวดเปิดหน้าและคิดประดิษฐ์คำร้อง

ทำนองต่าง ๆ ขึ้นมาใช้ ส่วนมากเป็นทำนองเพลงไทยเดิม เช่น ชะนีกันแสง แขกมอญ สร้อยสนตัด ลาวเสียงเทียน พัดชา เป็นต้น

การสวดพระมาลัยของภาคใต้มีวิธีการตามลำดับซึ่งแตกต่างไปจากของภาคกลางบ้าง กล่าวคือ ทางภาคใต้เริ่มด้วยการสวดบทนมโมเพื่อไหว้ครู เป็นการสวดทำนองกลอนเรียกว่า "ตั้งนมโม" ต่อด้วย "ตั้งในกาล" กล่าวถึงประวัติของพระมาลัยอย่างละเอียด จากนั้นเป็น "สำหรับบท" กล่าวถึงพระพุทธเจ้าและพระเกียรติกุณ บทที่เรียกว่า "พระเถร" กล่าวถึงพระมาลัย บท "ฉันชา" บรรยายโทษของการผิดลูกเมียผู้อื่น บท "เมียท่าน" บรรยายความซื่อซำในการคบชู้ และ บทที่เรียกว่า "เม็ดเตล็ด" หรือ "ล่านอก" เป็นการกล่าววอกเรื่องพระมาลัยซึ่งเป็นการเพิ่มเติมโดยเล่นบทอื่น ๆ เช่น จันทโครพตอนอุษีให้ผอบจันทโครพ เรื่องลักษณะวงศ์ตอนฆ่าพราหมณ์ เรื่องพระอภัยมณีตอนศรีสุวรรณเข้าเมืองมัจฉกรและตอนจับเจ้าละมาน และราชาธิราชตอนพระยาน้อยชมตลาด จบด้วยการรำลา ให้พรเจ้าของบ้านและผู้ตาย

๑.๔ การสวดพระมาลัยในภาคกลาง

แม้วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยจะแพร่หลายอยู่ในภูมิภาคนี้มาช้านานแล้วก็ตาม แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่า ในสมัยสุโขทัยมีการสวดอ่านวรรณกรรมเรื่องพระมาลัย จากการตรวจสอบจารึกต่าง ๆ ในสมัยสุโขทัยพบว่า ไม่ปรากฏคำว่า "พระมาลัย" ในจารึกหลักใดเลย คงมีแต่การกล่าวถึงพระศรีอารียเมตไตรยซึ่งเป็นตัวละครสำคัญตัวหนึ่งในวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยไว้ในจารึกหลายหลัก เช่น จารึกหลักที่ ๒ จารึกหลักที่ ๓ จารึกหลักที่ ๖ จารึกหลักที่ ๔๔

จารึกหลักที่ ๒ (ประชุมศิลาจารึก ภาค ๑ , ๒๕๒๑ : ๕๔) จารึกวัดศรีชุม บรรทัดที่ ๘๙ ด้านที่ ๒ มีข้อความว่า "...ยไมตรี" ซึ่งน่าจะหมายถึง พระศรีอารียเมตไตรย

จารึกหลักที่ ๓ (ประชุมศิลาจารึก ภาค ๑ , ๒๕๒๑ : ๖๕) จารึกนครชุม พ.ศ. ๑๙๐๐ ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๖๑-๖๓ มีข้อความว่า "มีผู้ใดปรารถนาด้วยใจศรัทธาดังนั้น ชื่อจักปรารถนาไปเกิดในเมืองฟ้า... ตรอด พระศรีอารยไมตรีลงมาเป็นพระพุทธ เยี่ยมมาเกิดในเมืองดินนี้ คาบเดียวก็ได้"

จารึกหลักที่ ๖ (ประชุมศิลาจารึก ภาค ๑ , ๒๕๒๑ : ๑๐๓) จารึกวัดป่ามะม่วง พ.ศ. ๑๙๔๗ ด้านที่ ๓ บรรทัดที่ ๑๑ มีข้อความว่า "บรรดาพระโพธิสัตว์ ๑๐ องค์ มีพระศรีอารยเมตไตรย เป็นต้น"

จารึกหลักที่ ๔๔ (ประชุมศิลาจารึก ภาค ๓ , ๒๕๐๘ : ๕๙) จารึกลานเงิน พ.ศ. ๑๙๑๖ ด้านที่ ๒ บรรทัดที่ ๑ มีข้อความกล่าวว่า “ส่วนพ่อยี่ตักณะกระทำบุญทั้งหลายนี้ไซ้ร ของจ ได้ทันพระศรีอารียโมตรีโพธิสัตว์...ของจมีปรัชญา ของจทันพระศรีอารียโมตรีทุกชาติแล”

ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่า ในสมัยสุโขทัยไม่พบหลักฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับประเพณี สวดพระมาลัย

ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา พบว่า ในหนังสือจินตามณีครั้งแผ่นดินพระเจ้าบรมโกศ^๑ ซึ่งระบุว่า แต่งขึ้นเมื่อ “ศกมัสตฺพระพุทศกักราชล่วงไปแล้วได้ ๒๒๗๕ พรรษาเศษ สังขยา ได้ ๒ เดือน กับ ๒ วัน จุลศักราชได้ ๑๐๙๔ ศกในมะสิกสงวจนรวันตฤดู” อันเป็นปีที่ตรงกับปีแรกที่พระเจ้าบรมโกศเสวยราชสมบัติ มีข้อความกล่าวถึงทำนองสวดต่าง ๆ หลายทำนอง และได้กล่าวถึงการสวดอย่างหนึ่งที่เรียกว่า “สวดสำหรวด” ไว้ด้วย ดังมีเนื้อความว่า

แลหนังสือไทย ในครั้งนั้น ยังมีได้แต่งสวดคำหลวง แล บอกลวดคำหลวง แลบอกลวดคำสำหรวดก่อน จึงจะเห่นว่าเป็น อักษรทอง ๑๕ เหล่านั้นเป็นคำตาย หนึ่งมีในพระราชพงษาวดาร ในเรื่องพระเจ้าประทุมสุรวงษสมุท ๑๕ วาในปีชลาจัตวาศก จุลศักราชได้ ๘๔๔ สมเด็จพระบรมไตรโลกยনারรถ ให้ขุนนมพรสงฆสภ สงวาช แลนักปราชญ์ราชบัณฑิตยทั้งปวง ผูกพระมหาชาติคำหลวง เป็นพิชฎารทอง ๑๓ กั้น เป็นคำสวดคำหลวง แลถ้อยคำในสวดพระบาทพิภักดี ในสวดเนื้อความกิติ เป็นไพเราะหนัก แลเรียนยากยิ่งหนักหนา แลเพราะว่าสวดคำคัล้อง แลเพราะกว่าสวดคำจองซึ่งมีมาบูราน นั้น ต่อเมื่อใดได้เรียนทุกกัณฑ์จึงสวดได้ ครั้นมีสวดคำหลวง แลสวดสำหรวจแล้ว อักษรคำสั้นทั้งปวงเขียนไม่ได้เลย แลมาแต่งใหม่ครั้ง นี้ อักษรทั้งปวงเป็นคำเป็นสันไม่มีตาย ว่ากสวดคำหลวงแลสวดสำหรวด กัง่ายหนักหนา ถ้าแลเรียนสวดคำหลวง จดคำในสวดพระมหาชาติคำหลวงได้ ก็ได้เป็นบุญเป็นอันมาก เรียนสวดธรรมเป็นสำหรวจ จดคำได้ก็ไ้บุญหนักหนา จเรียนสวดญติกัมมะกิติ ญติทุติ

^๑ พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ครองราชย์ พ.ศ. ๒๒๗๕-๒๓๐๑

กัมมะกัฏฐิ ญัตติจตุตถะกัฏฐิ จดคำได้ก็ได้นุญเขียนก็ได้ มากกว่าหนังสือเก่า เก่าแต่ก่อนนั้นหนักหนา แลถ้อยคำอันนี้ว่าตามสัจจะ แลว่าตามคติ ธรรม แลถ้าสวดพรหมชาติคำหลวงสูญแล้วเมื่อใด เห็นว่าอักษรคำสังทง ๑๕ เหล่านั้น...จเป็นคำตาย ถ้าแลสวดคำหลวงยังมีไปอยู่ トラบเท่าศกกราชได้เท่าใด อักษรคำสังทง ๑๕ เหล่านั้นเป็นคำเปนอนุญตราบเท่านั้น สวดคำหลวงแลสวดคำสารวัจ เป็น... อักษรคำสังทง ๑๕ เหล่าที่ว่าเปนอนุญตราบเท่านั้นแล

(กรมศิลปากร, ๒๕๑๒ : ๒๐๑-๒๐๓)

เนื้อความในจินตตามณีครั้งแผ่นดินพระเจ้าบรมโกศมิได้ให้ความกระจ่างชัดว่าการสวดสำหรวดคืออะไร แต่อธิบายให้ทราบว่าเป็นสมัยกรุงศรีอยุธยา ก่อนที่จะมีการสวดคำหลวงหรือการสวดมหาชาติคำหลวง (ซึ่งแต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๐๒๕) เป็นทำนองต่างๆ นั้น มีการสวดแบบเก่า คือ สวดคำสำหรวด สวดคำคัสลอง และสวดคำจงมาก่อนแล้ว แต่ก็ยังไม่อาจทราบว่าการสวดที่กล่าวถึงนี้จะเกี่ยวข้องกับการสวดพระมาลัยบ้างหรือไม่ หลักฐานเกี่ยวกับการ "สวดสำหรวด" มาปรากฏในพระนิพนธ์พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นสถิตยธำรงสวัสดิ์ หรือ พระองค์เจ้าชายเนาวรัตน์ ต้นสกุลเนาวรัตน์ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงนิพนธ์เรื่องขับร้องไว้ในวชิรญาณวิเศษ หน้า ๒๘๗ เล่ม ๔ แผ่น ๒๕ เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ ๒๑ เมษายน ร.ศ. ๑๐๘ ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๓๒ ว่า

ที่ ๙ สวดร้องในการศพ คือสวดมาลัย มีทำนองต่าง ๆ มากไปด้วยระลัก ฝึกหัดกันได้โดยยาก ผู้ที่สวดดีถ้าชื่อเสียงมีอายุว่ามาลัยหวาน ได้ทราบว่าแต่เดิมใช้สวดหอการอาวาหวิวาน แต่อย่างไรจึงตกมาสวดศพ สืบถามเหตุต้นเดิมก็ไม่ได้ความชัด ข้าพเจ้าคิดอนุมานเห็นว่าภายหลังมาที่จะกันดารไม่ค่อยมีใครหาไปสวด จึงยกย้ายตกลงเป็นใช้สวดการศพ เพิ่มเติมทำนองขึ้นอีกชั้นหนึ่ง คือเมื่อความพรรณาถึงสัตว์นรกทนต์ทุกขเวทนา สั่งมายังญาติในมนุษยโลก เรียกว่าเปรตสั่ง ผู้ที่สวด ๔ คนนั้นส่งเสียงโอดโอยโหยหวนยี่ดยาวอย่างเอก ถึงโห่ร้องจนสุดเสียงฟังไม่ใคร่ได้เนื้อความ ดั่งนื้ออย่าง ๑ สวดมหาไชย ตัวคาถาก็เป็นเรื่องมงคลมีไชคมีไชย คือคาถายันโตนี้เยง ทราบว่าเดิมก็ใช้สวดการมงคลต่าง ๆ ตัดจุกเป็นต้น ภายหลังก็

ตกมาใช้สวดการศพบเหมือนกัน และมีผู้ตกแต่งแทรกเสริมบทบาทเล่น
ตลกคะนองร้องลำน่าต่าง ๆ หลายอย่าง หลายทำนอง อีกอย่าง ๑
อย่างหนึ่งเรียกว่าสำหรับวด ตัวคาถาเป็นปรมัตถ์บ้าง พุทธคุณบ้าง
แต่เป็นคารวะเจือรับร้องลำน่าต่าง ๆ แลเล่นสนุกสนานยิ่งกว่ามหาไชย
อีกอย่าง ๑ สวดทั้ง ๓ อย่างที่ว่ามานี้ มีแน่เพิ่มท้ายว่าด้วยศพบ้าง
เป็นเรื่องขัน ๆ บ้าง เรียกเงินเรียกผ้าเพื่อโลกามิคบ้าง เหมือนกันทั้ง
๓ อย่างฉนี้ยังสวด นอกจากมาโดยมหาไชยสำรวจนี้ ก็มีอีกหลาย
อย่างเป็นทำนองไพเราะแปลก ๆ ต่าง ๆ เหลือที่จะพรรณา อนึ่ง พระ
ญวนสวดกงเต๊กเป็นทำนองประสานเสียงขอและตีกม็วีสวดเป็นอัน
มากอย่าง ๑ ไต่แซกสวดหลาย ๆ คนตีรำมะนาใหญ่ ๆ ชำบ้างเร็วบ้าง
เรียกว่าดิเกอย่าง ๑ กับอนึ่ง เรียกว่านางร้องให้อีกอย่าง ๑

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และเอนก นาวิกมูล, ๒๕๓๒ : ๑๒๐)

จากคำอธิบายดังกล่าว พบว่า การสวดสำหรับวด เป็นการสวดในการศพบเช่นเดียวกับ
สวดมอลัยและมหาชัย ดังนั้นการสวดสำหรับวดจึงไม่ใช่การสวดพระมาลัย ดังที่ทรงจำแนกให้
เห็นอย่างชัดเจนว่า การสวดร้องในการศพบ มีทั้งการสวดมอลัย มหาชัย และสำหรับวด

การสวดมหาชัยนั้น ปรากฏในบันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ เล่ม ๓ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าฟ้า
กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงกล่าวถึงการสวดไว้ในจดหมายถึง พระยาอนุমানราชชน เมื่อวัน
ที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๔๔๒ หลังจากที่ได้อ่านเรื่องทำศพที่พระยาอนุমানราชชนเขียนขึ้น เนื้อความที่
ทรงเขียนนี้ทรงอธิบายทำนองสวดมหาชัยและยังกล่าวถึงทำนองสวดในการศพบทำนองอื่น ๆ อีก
ด้วย คือ ทำนองสวดกะ และทำนองสวดพระธรรมใหม่ เนื้อความมีว่า

๒๐. เรื่องสวด ดูเหมือนท่านจะเข้าใจผิดเป็นว่า พระร้อง
เอาตามใจ แต่หาเป็นเช่นนั้นไม่ ทำนองนั้นเป็นแบบมีชื่อทีเดียว เช่น
ทำนองสวดกะ ทำนองสวดพระธรรมใหม่ เป็นต้น ที่คนกลัวกันนั้นก็
เพราะกลัวผีนำไป ที่สวดครั้งคืนนั้นอีกนัยหนึ่งเรียกว่าสวดสองจบ
สวดมี จบหนึ่ง สองจบ สามจบ สี่จบ ตามต้องการ สี่จบเป็นสวดยัน
รุ่ง คือว่าสี่รอบแห่งพระธรรมที่สวดนั้น การสวดนั้นปกติเป็นสองค
สวดทั้งการมงคลและอวมงคล เขาว่ากรมหลวงวงษาเวลาทำบุญวัน

ประสูติมีสวดสองร้าน มหาวิชัยร้านหนึ่ง อุณหิสวิชัยร้านหนึ่ง ท่านอาจสังเกตในชื่อได้ มหาชัยไม่ใช่ชื่ออวมงคล ที่เรียกว่าคู่สวดนั้นก็เพราะสวดทีละคู่ แบ่งกันสวดคู่ละวรรค องค์หนึ่งเป็นแม่คู่ อีกองค์เป็นลูกคู่ ส่วนสวดเล่นตลกนั้นคิดขึ้นอีกทางหนึ่ง อย่างมีละคอนตลกนั้นเพื่อประสงค์เฮฮาครึกครื้น จัดเข้าเป็นพวกเผ่าศพได้

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, ๒๕๒๑: ๑๐๔)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงกล่าวถึงการสวดมหาชัยด้วยเช่นกันว่าเป็นมนต์บทหนึ่งที่อยู่ในคัมภีร์ที่เรียกว่า “มหาทิพมนต์” ทรงอธิบายไว้ดังนี้

...“มหาทิพมนต์” มีมนต์ต่าง ๆ รวมอยู่ในคัมภีร์นั้น คือ มหาทิพมนต์หนึ่ง ชัยมงคลหนึ่ง มหาชัยหนึ่ง อุณหิสวิชัยหนึ่ง มหาสาวิงหนึ่ง รวม ๕ อย่างด้วยกัน สำหรับสวดเพื่อให้เกิดสวัสดิมีชัยและให้อายุยืน ได้อินว่า แต่โบราณ เมื่อยกกองทัพไปทำสงคราม ย่อมสอนให้พวกทหารสวดมหาทิพมนต์ในเวลาค่ำ ๆ ทุกวัน อีกสถานหนึ่งในงานมงคลเช่นทำบุญฉลองอายุ เป็นต้น มักให้นักสวด ๔ คน ขึ้นแต่นั่งสวดมหาทิพมนต์ และกล่าวว่าทำนองสวดนั้นไพเราะน่าฟังนัก พิธีอย่างนี้ ผู้มีบรรดาศักดิ์พอใจทำมาแต่ก่อน ฟังมาเลิกเมื่อในรัชกาลที่ ๕ เห็นจะเป็นว่าด้วยรังเกียจว่าคล้ายกับสวดศพ เพราะพวกนักสวดคฤหัสถ์ที่เป็นคนคะนองมักเอาบทมหาชัยไปสวดอวดทำนองเล่นในเวลาประกวดสวดศพ

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ๒๕๑๔ : ๒๒๓-๒๒๔)

สรุปได้ว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยา นั้น น่าจะมีการสวดร้องหลายประเภทในการศพ ซึ่งไม่ทราบว่าจะเกี่ยวข้องกับการสวดพระมาลัยมากน้อยเพียงใด จึงได้สืบทอดการสวดเป็นทำนองต่าง ๆ หลายทำนองมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ดังที่ปรากฏตามหลักฐานในข้างต้น แต่ไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับการสวดพระมาลัยในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ในสมัยรัตนโกสินทร์หลักฐานที่ชัดเจนที่สุดเกี่ยวกับการสวดพระมาลัยปรากฏในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อพระองค์ได้ฟื้นฟูกฎพระสงฆ์ขึ้นใหม่

ในกฎข้อที่ ๑๐ ที่ทรงตราขึ้นใช้รวมอยู่ในกฎหมายตราสามดวง ให้ไว้ ณ วันอังคาร แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๗ จุลศักราชพันร้อยหกสิบสาม (พ.ศ. ๒๓๔๑) ประกาศวินิจฉัย มีความว่า

...บัดนี้ พระสงฆ์อันนับเข้าในพระพุทธชินนโรศ มิได้มีพิธี
โอบตบปะ คบหากันทำอุลามกเป็นอลະชีกิษุ คือเสพรายาเมาน้ำตาน
ชุ่ม แลฉันโภชนาหารของกัศเคี้ยวในเวลาปาฬัพท แลในราตรีก็มีบ้าง
...กลางจำพวกเปนนักสวด สับประษทายกนิมนสวดพระมาไลย ไม่สวด
ต้องตามเนื้อความพระบาที ร้องเปนนำนำแขก นำนำจีน นำนำญวน
นำนำมอญ นำนำฝรั่ง แลฉันชาคุเปียงแกงบวดเมียงชม เมียงใบ
กล้วยช้อยก็มีบ้าง...เพราะพระสงฆ์ราชาคณะถณานาณุกรมเจ้าอธิการ
ละเมินเสีย มิได้ดูแล กำชับห้ามปราม...อนึ่งถ้าผู้ใดล้มตายเป็น ห้ามอย่า
ให้เจ้าภาพนิมนพระสงฆ์สวดพระมาไลย ให้นิมนสวดแต่พระอะภิรรม
แลสวดให้สำรวดไปปรกติ อย่านำร้องเปนนำนำแขก นำนำจีน นำนำฝ
รัง นำนำมอญ แลให้เจ้าภาพปรนิบัตเปนนแต่ัฐบ้านน้ำชาयाเสียง อย่านำ
ให้เลี้ยงชาคุ เลียงแกงบวด เมียงชม เมียงใบ กล้วยช้อยของกัศ ของ
เคี้ยว เปนนันชาด ถ้าพระราชาที่มาช่วยจะสวดพระมาไลยก็ตามเกิด
แต่อย่าให้สวดเปนนำนำตะหลก นำนำขนอง ประการหนึ่ง ห้ามอย่า
ให้อณาประชาราษฎรลูกค้ำร้านแพแขกจีนไทย ชายผ้าแพรพรรณแก่
พระสงฆ์สามเณรเปนนันชาดทีเดียว ถ้าผู้ใดมียังคินคบหาพระสงฆ์ คบ
หาสามเณร ให้สวดพระมาไลย เล่นตะหลก เล่นขนอง แลชายผ้าแพร
พรรณแก่พระสงฆ์ แก่สามเณร ดูจหนึ่งแต่หลัง จะเอาตัวเปนนโทษจง
หนัก

(ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ ๑, ๒๕๒๙ : ๕๑-๕๖)

จากข้อความข้างต้นทำให้ทราบว่า ประเพณีสวดพระมาลัยในงานศพมีมาแล้ว
ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และคงจะนิยมสวดกันอย่างแพร่หลาย โดยพระสงฆ์เป็นผู้สวด แต่เนื่อง
จากพระสงฆ์ประพฤติไม่เหมาะสมกับสมณสาฎป จึงต้องทรงออกกฎห้ามสวดพระมาลัยในงานศพ
ในรัชสมัยของพระองค์

ผู้วิจัยได้สืบค้นหลักฐานการสวดพระมาลัยจากพงศาวดารและจดหมายเหตุ และเอกสารที่เกี่ยวกับงานพระเมรุต่าง ๆ พบว่า ไม่ปรากฏว่ามีการสวดพระมาลัยในงานพระบรมศพ และพระศพของเจ้านายเลย นอกจากนี้ ในวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ ที่มีฉากการตายของตัวละครก็ไม่มีเรื่องใดที่กล่าวถึงประเพณีสวดพระมาลัยอีกเช่นกัน จึงกล่าวได้ว่า ประเพณีสวดพระมาลัยเป็นประเพณีของชาวบ้าน ไม่ใช่ประเพณีของราชสำนัก จึงไม่ปรากฏว่ามีการสวดพระมาลัยในงานพิธีของราชสำนัก และไม่มีการบันทึกประเพณีนี้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

การออกกฎพระสงฆ์ดังกล่าวข้างต้นทำให้การสวดพระมาลัยในงานศพเสื่อมความนิยมลงและส่งผลให้มรชาวาสเป็นผู้สวดพระมาลัยแทนพระสงฆ์ หลังจากออกกฎพระสงฆ์แล้ว ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็ยังปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการสวดพระมาลัย ใน อักษรภิธานศัพท์ (Dictionary of the Siamese Language) ของแดนบีช แบรดเลย์ ซึ่งเขียน “จบลงเมื่อ ณ วันอังคาร เดือนสิบสอง ขึ้นค่ำหนึ่ง จุลศักราช ๑๒๓๕ ปีระกา เบญจศก” ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๒๔๖๑ กล่าวถึงการสวด สวดหนังสือ สวดมาโลยหรืออ่านมาโลยว่า

สวด, คือ เปล่งเสียงลำแดง, กล่าวคำเพนทำนองหลายอย่างต่าง ๆ มีกล่าวว่
 ยะโฮวา, มีฤทธานุภาพ สุด เพนต้นนั้น
 สวดหนังสือ, คือ กล่าวคำลำแดงบทเพนทำนอง, เปนเนื้อความคำไทย, เปนต้นว่า
 นะโมช้จะไหว้นั้น
 สวดมาโลย, อ่านมาโลย, คือ เปล่งเสียงกล่าวถึงเรื่องพระเถรมาโลย, เหาะขึ้นไป
 สวรรค์แลลงไปดูนะรกันนั้น

(แดนบีช แบรดเลย์, ๒๕๑๔ : ๗๒๔)

การที่ปรากฏคำว่า “สวดมาโลย” ในอักษรภิธานศัพท์ แสดงว่า หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงออกกฎห้ามพระสงฆ์สวดพระมาลัยแล้วนั้น ก็ยังคงมีการสวดพระมาลัยอยู่

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศตั้งธรรมยุติกนิกาย เพื่อปรับปรุงคณะสงฆ์ให้เคร่งครัดต่อพระธรรมวินัย ความนิยมเกี่ยวกับการพึ่งเทศนาพระมาลัยและการสวดมาลัยจึงเริ่มเสื่อมลง ประเพณีสวดพระมาลัยจึงเริ่มสูญหายไปจากสังคมไทย การสวดพระมาลัยได้พัฒนาเป็นการสวดคฤหัสถ์ จำอวด และกลายเป็นการแสดงตลกดังที่เห็นในปัจจุบัน

เล่าสืบต่อกันมาว่า สมัยก่อนการสวดพระมาลัยใช้สวดในงานแต่งงาน ต่อมาภายหลังจึงสวดในงานศพ ดังที่ พระยาอนุমানราชธน เล่าไว้ว่า

แต่เดิมเรามีประเพณีสวดคัมภีร์ “มาลัยสูตร” กันในงานพิธีมงคลสมรส ขณะที่เจ้าบ่าวไปนอนเฝ้าหอ บิดามารดาฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะจัดหาบัณฑิตผู้รอบรู้ฝ่ายละ ๒ คนมาสวดมาลัยยสูตรเป็นทำนองอ่อนหวาน เพื่อสั่งสอนเจ้าบ่าวให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ ประพฤติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ บริสุทธิ์ ดังที่มีพรรณนาไว้ในบทสวดของคัมภีร์มาลัยสูตร เดิวนั้นไม่มีสวดมาลัยเพราะนำไปสวดในพิธีศพ แต่กระนั้นก็ใช้สวดศพก็ไม่ค่อยปรากฏ

(พระยาอนุমানราชธน, ๒๕๐๑ : ๑๒๓)

กาญจนาคพันธุ์ กล่าวถึงหนังสือสวดและการสวดพระมาลัยว่า

ว่าถึงหนังสือสวด เป็นของมีมาแต่โบราณเก่าแก่ครั้งกรุงศรีอยุธยาสำหรับสวดในวัดเวลามีนงานนักขัตฤกษ์ ตลอดจนสวดตามบ้านเวลามีนงานมงคลและงานรื่นเริงต่าง ๆ ว่าโดยเฉพาะที่ได้ยินรู้จักกันแพร่หลายก็มี “สวดมาลัย”

ในกาลอันลับสัน	พ้นไปแล้วแต่ในครั้งก่อน
ภิกขุหนึ่งได้พระพร	ชื่อว่ามาลัยเทพเถร
อาศัยบ้านกำโพซ	ชนบทโรหเจน
อันเป็นบริเวณ	ในแคว้นแคว้นแดนเมืองลังกา

สวดมาลัยนี้สวดในงานมงคลแต่งงานบ่าวสาว เมื่อเจ็ดแปดสิบปีมาแล้วยังใช้สวดกันอยู่ตามหัวเมืองบางแห่ง ต่อมาใช้สวดในงานศพ แต่ปัจจุบันไม่ค่อยสวดกันแล้ว

(กาญจนาคพันธุ์, ๒๕๑๔ : ๔๓)

พระยาอุปกิตศิลปสารก็เล่าถึงการสวดพระมาลัยไว้ในเรื่อง “พ่อแม่รังแกฉัน” ว่า

มีซินแสแก่เฒ่าได้เล่าไซ้

ถึงเรื่องจิวว่าเล่นกันเช่นไร	มีชื่อใหญ่ก็เป็นเช่นละคร
แต่ชื่อหนึ่งแก่เล่าเขาประสงค์	มุ่งจำนงในข้างเป็นทางสอน
ชี้ทางธรรมมีรยาทแก่ราษฎร	เหมือนละครสุภาสิตไม่ผิดกัน
เราบวชนาคโกนจุกในยุคก่อน	มีกล่าวกลอนเพราะพริ้งทำมิ่งขวัญ
การชันหมากยุคเก่าท่านเล่ากัน	มีสวดฉันท์เรียกว่า "สวดมาลัย"
เค้าก็คือท่านหวังจะสั่งสอน	แต่ผันผ่อนตามนิยมสมสมัย
มีเฮฮาพาสนุกเครื่องปลุกใจ	สมกับได้มีงานการมงคล

(พระยาอุปกิตศิลปสาร ๒๕๒๐ : ๒)

จากคำกล่าวข้างต้นนั้น เมื่อสืบค้นหลักฐานต่าง ๆ แล้ว พบว่า ในสมัยก่อนมีการสวดพระมาลัยในงานศพจริง แต่ไม่พบหลักฐานว่า เคยมีการสวดพระมาลัยในพิธีแต่งงานจริง ผู้วิจัยตรวจสอบเอกสารโบราณต่าง ๆ รวมทั้งในวรรณคดีที่กล่าวถึงการแต่งงาน ก็ไม่พบว่ามีหลักฐานที่สามารถยืนยันในประเด็นนี้ได้ ดังนั้น การสวดพระมาลัยในงานแต่งงานอาจจะเคยมีตามที่โบราณจารย์กล่าวไว้ แต่เนื่องจากไม่มีหลักฐานที่แน่ชัด จึงไม่อาจสรุปได้ว่า มีการสวดพระมาลัยในงานแต่งงาน

การสวดพระมาลัยของภาคกลางนั้น อรอนงค์ พัดพาดี (๒๕๒๒ : ๔๓-๔๔) กล่าวว่าในงานศพมีการสวดพระมาลัยหน้าศพ ซึ่งเดิมคงมุ่งสั่งสอนคติธรรม ต่อมามีการดัดแปลงเพื่อให้สนุกสนานคล้ายมหรสพ เพื่อเป็นเพื่อนศพตามธรรมเนียมของชาวชนบท ผู้สวดมีทั้งพระและคฤหัสถ์ ในเขตภาคกลาง คฤหัสถ์จะเป็นผู้สวด มีจำนวน ๔-๘ คน จะเริ่มหลังพระสวดพระอภิธรรมแล้ว สวดไปจนรุ่งสว่าง ผู้สวดจะแบ่งบทบาทไปตามความเหมาะสม และมีการโต้ตอบทำนองปุจฉา-วิสัชนา หรือสวดเป็นทำนองเล่าเรื่อง บทบาทที่สำคัญมีพระศรีอาริยมุตไตรย พระอินทร์ พระมาลัยและเทพบุตรต่าง ๆ ขณะสวด ผู้สวดจะถือตาลปัตรกระหู่จิ้งหะไปด้วย ทำให้การสวดพระมาลัยมีบรรยากาศสนุกสนานมาก

วัฒนา ณ นคร (๒๕๒๖ : ๑๔๒-๑๔๓) กล่าวถึงประเพณีการสวดพระมาลัยในงานศพของภาคกลางว่า การสวดมีพระสงฆ์ ๔ รูป โบราณนิยมสวดตลอดคืน เพื่อให้ผู้ที่มาอยู่เป็นเพื่อนศพฟัง โดยจะมีบทสวดที่สนุกสนานแทรกสลับการสวดมาลัย โดยเลียนแบบทำนองสวดมาลัย แต่สวดโดยฆราวาส มีทั้งชายและหญิง เรียกว่า สวดคฤหัสถ์ หรือ ฆราวาสออกจากฆราวาส ๔ คนจะแต่งกายตามชุดที่ใช้แสดง เช่น ชุดสิบสองภาษา คือ แขนก จีน มอญ ญวน ฯลฯ และถือตาลปัตรไว้เคาะจิ้งหะ บางครั้งก็ใช้ตาลปัตรตีกัน การสวดฆราวาสนี้เดิมพระสงฆ์สวดก็มี

ต่อมาพระสงฆ์ประพฤติตนไม่เหมาะสม เช่น สวดตลกคะนองสองแง่สองง่าม และละเมิดวินัยสงฆ์ เช่น ฉันทัดอาหารที่เจ้าภาพนำมาถวายขณะสวด เป็นการผิดวินัยของสงฆ์ การสวดพระมาลัยมีทำนองสวดหลายทำนอง สมัยต่อมาห้ามปราม เพราะฟังดูเหมือนพระร้องเพลงซึ่งไม่เหมาะสม

๒. ประเพณีสวดพระมาลัยของชาวบ้านหนองขาว

การสวดพระมาลัยของชาวบ้านหนองขาว ไม่พบหลักฐานว่าสวดมานานเพียงใด เมื่อสอบถามจากชาวบ้านที่อาวโสในหมู่บ้าน ต่างก็ตอบว่า เมื่อตนเกิดมาก็มีการสวดพระมาลัยอยู่ก่อนแล้ว นายเฟื่อง บ้านกล้วย นักสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาว กล่าวว่า การสวดพระมาลัยของชาวบ้านหนองขาว เท่าที่พบก็เห็นมีแต่สวดในงานศพเท่านั้น ไม่มีการสวดพระมาลัยในงานแต่งงาน (นายเฟื่อง บ้านกล้วย, สัมภาษณ์ ๑๐ มกราคม ๒๕๔๒)

ปัจจุบันเมื่อมีงานศพ ชาวบ้านหนองขาวมักจะจัดให้มีการสวดพระมาลัย ที่กล่าวเช่นนี้เป็นเพราะประชากรในหมู่บ้านหนองขาวมีทั้งกลุ่มคนไทยแท้ และกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านหนองขาวในภายหลัง หากเป็นงานศพของกลุ่มคนไทย ก็มักจะมีการสวดพระมาลัย ยกเว้นบางงานเท่านั้นที่เจ้าภาพไม่ให้มีการสวดพระมาลัย ทั้งนี้เป็นเพราะเจ้าภาพไม่ชอบ หรือกลัวการสวดพระมาลัย เนื่องจากเสียงสวดพระมาลัยอาจฟังแล้วทำให้รู้สึกวังเวง กล่าวกันว่าขณะสวดก็มักได้ยินเสียงสุนัขหอน แต่หากผู้ตายมีเชื้อสายจีน เจ้าภาพนิยมให้มีการสวดกงเต๊ก แต่บางงานที่ไม่มีสวดกงเต๊ก เจ้าภาพก็มักจัดให้มีการสวดพระมาลัยแทน

ชาวบ้านหนองขาวนิยมตั้งศพไว้ประมาณ ๓ คืน หรือ ๔ คืนเป็นอย่างมาก โดยจะตั้งศพไว้ที่บ้าน ไม่เอาไปไว้วัด เพราะถือกันว่า เมื่อผู้ตายยังมีชีวิตก็ใช้ชีวิตอยู่ในบ้านของตน เมื่อตาย ก็ต้องให้ตายในบ้านของตนด้วย ดังนั้นไม่ว่าผู้ตายจะตายในสภาพใด ก็จะต้องนำศพมาตั้งบำเพ็ญกุศลศพที่บ้าน เมื่อชาวบ้านทราบที่บ้านใดมีคนตาย ก็จะมาร่วมงานโดยไม่ต้องบอกกล่าว และมักมากันทั้งหมู่บ้าน เพราะถือว่า ผู้ตายเป็นญาติของตน ทำให้งานศพของชาวบ้านหนองขาวต้องใช้จ่ายสูงมาก และเมื่อเลิกงานแล้วก็มักจะมีหนี้สิน ทั้งนี้เพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการทำอาหารเลี้ยงคนเป็นจำนวนมาก

การสวดพระมาลัยจะเริ่มสวดหลังจากที่พระสงฆ์สวดพระอภิธรรมเสร็จ คือประมาณ ๓ ทุ่ม และจะสวดเรื่อยไปจนบางครั้งถึงรุ่งสว่าง แต่อย่างน้อยก็ต้องสวดถึงเที่ยงคืน รายละเอียดเกี่ยวกับการสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาว มีดังนี้

๒.๑ องค์ประกอบในการสวดพระมาลัย

๒.๑.๑ ผู้สวด

ผู้สวด คือ มารวาส ปัจจุบันนักสวดพระมาลัยของบ้านหนองขาวเรียงตามลำดับ

อาวโส มีดังนี้

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	อาชีพ	ความ สามารถ พิเศษ	อายุเมื่อ เริ่มสวด พระมาลัย	ที่อยู่ (ต.หนองขาว อ.ท่า ม่วง จ.กาญจนบุรี)
๑	นายเฟื่อง บ้านกล้วย	๘๑	-	ร้องเพลง พื้นบ้าน ทำขวัญนาคน เทศน์	๒๕ ปี	๒๓ หมู่ ๖
๒	นายแจ วงษ์วรรณ	๗๖	-	-	๑๗-๑๘ ปี	๑๖๗ หมู่ ๔
๓	นายแปะ หนูเล็ก	๗๒	ทำนา	ร้องเพลง พื้นบ้าน จักสาน	๔๐ ปี	๑๓๑ หมู่ ๑๑
๔	นายฟู พุ่มพวง	๗๑	รับจ้าง	-	๔๐ ปี	๑๒๖ หมู่ ๘
๕	นายลาย อินทรักษา	๖๘	ทำนา	ร้องเพลง พื้นบ้าน	๔๐ ปี	๗๓ หมู่ ๘
๖	นายโปรย ศรีทับทิม	๖๘	-	จักสาน	๔๐ ปี	๑๔๗ หมู่ ๓
๗	นายเพิ่ม คงธาร	๖๗	ทำนา ทำไร่ เลี้ยง วัว	หมอลแคน	๔๐ ปี	๑๗๒ หมู่ ๒
๘	นายลา โพธิ์ใบ	๖๕	เลี้ยง วัว ทำตาล	-	๕๕ ปี	๑๒๘ หมู่ ๘
๙	นายจวน กลัวผิด	๖๔	ทำนา	-	๖๐ ปี	๕๗/๑ หมู่ ๓
๑๐	นายปรีชา กระต่าย	๖๑	ทำนา ทำไร่	-	๕๕ ปี	๑๒๔/๑ หมู่ ๔
๑๑	นายหยุด บุญเชิด	๕๓	ทำนา	-	๕๑ ปี	๑๗๖ หมู่ ๙

ในการสวดพระมาลัยของชาวหนองขาว มิได้มีผู้สวดแต่เฉพาะ ๑๑ คนนี้เท่านั้น ผู้สวดมีทั้งผู้ที่เป็นนักสวดและผู้ที่มาหัดสวด ผู้ที่จะเป็นนักสวดพระมาลัยได้จะต้องเรียนรู้และจดจำทำนองสวดต่าง ๆ จนสามารถเป็นต้นเสียงในการสวดได้ รายชื่อบุคคลข้างต้น เป็นรายชื่อนักสวดพระมาลัยซึ่งสามารถเป็นต้นเสียงและสวดทำนองต่าง ๆ ได้ จนเป็นที่รู้จักของคนในหมู่บ้าน

จากรายชื่อของนักสวดพระมาลัยข้างต้นนี้ จำแนกได้เป็น ๓ ลำดับ ตามหมู่บ้านที่นักสวดพระมาลัยอยู่ กล่าวคือ นักสวดพระมาลัยที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันหรือใกล้เคียงกันก็จะเป็นตัวหลักในการสวดพระมาลัยในหมู่บ้านของตน โดยที่บ้านของนักสวดพระมาลัยแต่ละลำดับมักจะมีอยู่ใกล้เคียงกัน นักสวดพระมาลัยทั้ง ๓ ลำดับ มีดังนี้

ลำดับที่ ๑ ประกอบด้วย นายโปรย ศรีทับทิม นายเพิ่ม คงหาร นายจวน กลัวผิด และนายหยุด บุญเชิด นักสวดพระมาลัยสำหรับนี้อยู่ในหมู่ ๒ หมู่ ๓ และ หมู่ ๙ ซึ่งแยกออกมาจากหมู่ ๒ เดิม

ลำดับที่ ๒ ประกอบด้วย นายพู่ พุ่มพวง นายลาย อินทร์รักษา และนายลา โพธิ์ใบ นักสวดพระมาลัยสำหรับนี้อยู่ที่หมู่ ๔

ลำดับที่ ๓ ประกอบด้วย นายแจ วงษ์วรรณ นายแปะ หนูเล็ก และนายปรีชา กระต่าย นักสวดพระมาลัยสำหรับนี้อยู่ที่หมู่ ๔ และ หมู่ ๑๑ ซึ่งแยกออกมาจาก หมู่ ๔ เดิม

นักสวดพระมาลัยที่อาวุโสที่สุดของหมู่บ้าน คือ นายเฟื่อง บ้านกล้วย ปัจจุบันไม่ได้ไปร่วมสวดพระมาลัยแล้ว เพราะอายุมาก แต่นายเฟื่องก็เป็นนักสวดพระมาลัยที่สามารถจดจำทำนอง ทั้งทำนองสวดพระมาลัยแบบเก่าตามหนังสือพระมาลัยและทำนองลำนอกซึ่งอยู่นอกเรื่องพระมาลัยได้มากที่สุด และจำได้อย่างแม่นยำแม้จะไม่ได้สวดมาหลายปีแล้วก็ตาม ปัจจุบันนักสวดบางท่านก็ยังคงขอคำแนะนำเกี่ยวกับบทสวดและทำนองสวดต่าง ๆ จากนายเฟื่องอยู่บ้าง นอกจากนายเฟื่องแล้ว ก็มือนักสวดพระมาลัยอาวุโสอีกคนหนึ่ง คือ นายแจ วงษ์วรรณ ซึ่งยังสามารถจดจำบทลำนอกและทำนองลำนอกได้บางบท

ดู บทที่ ๒ เรื่องสภาพสังคม

ดูรายละเอียดเรื่องทำนองสวดพระมาลัยทั้งทำนองสวดพระธรรม ทำนองเก่า และทำนองลำนอกในบทที่ ๔

จากการสัมภาษณ์นักสวดพระมาลัยพบว่า การสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวนี้ มีช่วงหนึ่งที่ขาดหายไปซึ่งเป็นเพราะนักสวดพระมาลัยรุ่นเก่าล้มหายตายจากไปหลายคน ทำให้นักสวดพระมาลัยที่เหลืออยู่เพียงส่วนน้อยไม่สามารถสวดได้เพราะไม่มีคนร้องรับ เริ่มมาสวดกันอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๐ มาจนถึงปัจจุบันโดยนายลาย อินทรักษา และนายฟู พุ่มพวง ร่วมกันร้องพื้น และชักชวนผู้ที่พอจะสวดได้ซึ่งไม่เคยได้มารวมกลุ่มกันสวดให้มาสวดร่วมกัน (นายลาย อินทรักษา, สัมภาษณ์, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ และนายฟู พุ่มพวง, สัมภาษณ์, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒)

นายลาย อินทรักษา เริ่มหัดสวดพระมาลัยโดยเรียนจากครูชื่อนายรอด ซึ่งเป็นนักสวดพระมาลัยที่เก่งมาก อีกทั้งยังเชี่ยวชาญในการร้องลำนอกและเพลงพื้นบ้านต่าง ๆ เล่ากันว่า สามารถจดจำเนื้อความในหนังสือพระมาลัยได้แม่นยำ เวลาสวดก็สามารถนอนสวดโดยไม่ต้องดูเนื้อความจากหนังสือพระมาลัยเลย นายลายจึงสืบทอดการสวดพระมาลัยและการร้องเพลงพื้นบ้านมาจากนายรอด เมื่อหมู่บ้านหนองขาวมีงานต่าง ๆ ก็มักจะให้นายลายไปร้องเพลงพื้นบ้านเสมอ ๆ ส่วนนายฟู พุ่มพวง เรียนสวดพระมาลัยมาจากบิดา คือ นายกริต ซึ่งเป็นนักสวดพระมาลัยที่มีชื่อเสียงอีกคนหนึ่ง นอกจากนี้ ยังมีนักสวดพระมาลัยรุ่นเดียวกัน คือ นายแปะ นูเล็ก และนายโปรย ศรีทับทิม ซึ่งเรียนสวดพระมาลัยมาจากนายโจ่ง ซึ่งเป็นน้าชาย ส่วนนายเพิ่ม คงธาร นั้น ฝึกสวดโดยใช้การจดจำจากการร่วมสวดกับนักสวดรุ่นเก่าคือนายรอด ปัจจุบัน ทั้งนายรอด นายกริต และนายโจ่ง ซึ่งเป็นผู้ถ่ายทอดการสวดพระมาลัยให้นักสวดพระมาลัยเหล่านี้ เสียชีวิตแล้ว

หลังจากที่มีการร้องพื้นการสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ก็มีผู้มาฝึกสวดจนสามารถเป็นต้นเสียงในการสวดพระมาลัยได้ โดยนายลา โพธิ์ใบ นายจวน กลัวผิด และนายหยุด บุญเชิด ซึ่งเป็นนักสวดพระมาลัยอายุน้อยที่สุดและตั้งใจฝึกสวดเป็นอย่างดีจนนักสวดพระมาลัยรุ่นเก่าต่างยอมรับ ทั้งสามฝึกสวดพระมาลัยโดยติดตามนายลายและนายฟู นักสวดพระมาลัยกลุ่มนี้จะมีเสียงทุ้ม ส่วนนายปรีชา กระต่าย ฝึกสวดพระมาลัยโดยติดตามนายแปะ นักสวด ๒ คนนี้มีเสียงแหลม เมื่อนักสวดพระมาลัยซึ่งมีเสียงทุ้มและเสียงแหลมมาสวดร่วมกัน ต่างฝ่ายก็ต้องปรับเสียงของตนให้เข้ากัน จึงจะสวดไปด้วยกันได้ เนื่องจากการสวดพระมาลัยใช้เวลานาน หากไม่ปรับเสียงเข้าหากันแล้ว ก็จะสวดได้ไม่นาน เพราะจะร้องรับกันไม่ได้ตลอด

การที่นักสวดพระมาลัยจะไปสวดให้แก่ศพของผู้ใดนั้น มี ๓ กรณี กล่าว คือ กรณีแรก นักสวดไปสวดพระมาลัยเพราะเจ้าภาพมาเชิญให้ไปสวด เรียกว่า “มานิมนต์” ที่ใช้ศัพท์เช่นนี้ก็เพราะถือว่า นักสวดพระมาลัยก็เปรียบเสมือนพระสงฆ์สมมติที่มาช่วยสวดศพให้ผู้ตายนั่นเอง กรณีที่ ๒ นักสวดพระมาลัยไปสวดให้ศพนั่นเองโดยไม่ต้องมีใครมานิมนต์ เพราะรู้จักคุ้นเคยกับผู้ตาย หรือเป็นญาติกับผู้ตาย โดยนักสวดรวมตัวกันไปเอง กรณีที่ ๓ นักสวดพระมาลัยมาร่วมงาน เช่นเดียวกับแขกคนอื่น ๆ เมื่อเจ้าภาพเห็นว่ามิ้นักสวดพระมาลัยมาร่วมงานหลายคน พอที่จะช่วยกันสวดพระมาลัยได้ ก็จะเชื้อเชิญให้ขึ้นสวดพระมาลัย

หากผู้ตายเป็นผู้ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ นักสวดพระมาลัยก็จะนัดแนะกันไปสวดพระมาลัย โดยอาจไปสวดให้ทุกคืน แต่ในกรณีที่มิ้งานศพพร้อมกันหลาย ๆ งาน ก็ถือว่า ต้องไปสวดพระมาลัยให้อย่างน้อยสวดละ ๑ คืน และอาจแบ่งกลุ่มกันไปสวดแล้วแต่จะนัดแนะว่านักสวดพระมาลัยคนใดจะไปงานศพงานใด

การสวดพระมาลัยจะใช้ผู้สวดเป็น “สำรับ” สำรับหนึ่งมีผู้สวด ๔ คน เท่ากับพระสงฆ์ที่นิมนต์มาสวดคอกิรกรรม ๑ สำรับ ซึ่งมี ๔ รูปเช่นกัน ลักษณะเช่นนี้เรียกว่าการตั้งวงสวดให้ “ครบพระ” สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงกล่าวไว้ในศาสนสมเด็จ เล่ม ๑๗ ว่า

เขารู้ขึ้นชื่อว่าสวดแล้ว แต่ก่อนนี้เป็นขึ้นร้านสี่องค์ สวดทั้งนั้น คิดดูก็มีพยานอยู่ที่สวดห้องภาณ เขารู้สวดมัด ๆ พร้อมกันตั้งยี่สิบสามสิบรูปนั้น แต่ก่อนเป็นสาธยายกันโนวัด เพิ่งมาสู่บ้านทีหลัง ชื่อนี้จะอย่างไรไม่ทราบ แต่ในบาลีนั้นไม่ปรากฏว่ามีสวดมนต์นั้นมีแต่เลี้ยงพระ เกล้ากระหม่อมทำบุญอะไรที่บ้านก็มักทำอย่างครั้งพุทธกาล คือทำแต่เลี้ยงพระไม่สวดมนต์ การสวดคฤหัสถ์เห็นจะมาทีหลัง เป็นการประมุขพระ

(สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ๒๕๐๕:๑๑๖-๑๑๗)

การตั้งวงสวดพระมาลัยให้ครบพระ คือ มีผู้สวดสวด ๔ คนนี้ ช่วยเอื้อประโยชน์แก่นักสวดพระมาลัยในการสวด เนื่องจากนักสวดพระมาลัยถือว่า การสวดจะต้องสวดให้เสียงหนักแน่นชัดเจนจึงจะฟังแล้วไพเราะและเข้าใจความ หากสวด ๑-๒ คนก็จะอาจจะมีบางช่วงที่เสียงขาดช่วง ร้องรับกันได้ไม่ตลอด หากมี ๓ คน ก็พอที่จะช่วยกันร้องรับไปได้ แต่หากมี ๔ คน

แล้ว จะทำให้นักสวดพระมาลัยสวดได้ง่ายเพราะสามารถช่วยกันร้องรับไม่ให้เสียงขาดช่วงและช่วยกันร้องเล่นเป็นทำนองต่าง ๆ ได้ อีกทั้งยังสามารถสวดได้นานขึ้นด้วย

ในการสวดพระมาลัยของชาวบ้านหนองขาวนี้ ไม่จำเป็นว่าจะต้องมีผู้สวด ๔ คนเสมอไป แต่มักจะสวดเมื่อมีนักสวดพระมาลัยที่เป็นต้นเสียงหลักอย่างน้อย ๒-๓ คน และมีผู้ที่พอจะสวดได้หรือผู้ที่มาฝึกสวดมาร่วมสวดด้วย ผู้สวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวมีแต่ผู้ชายเท่านั้น แต่จากการสัมภาษณ์ พบว่า แท้จริงแล้ว ไม่มีข้อจำกัดว่าผู้สวดพระมาลัยต้องเป็นชายเท่านั้น ผู้หญิงก็สามารถสวดพระมาลัยได้ แต่ก็ไม่ค่อยมีผู้หญิงมาฝึกสวด

การสวดพระมาลัยในสมัยก่อน ผู้สวดจะสร้างความสนุกสนานรื่นเริงให้เกิดขึ้นโดยการนำลำนอก หรือนำเรื่องในวรรณคดีต่าง ๆ มาร้องแทรก ผู้สวดบางท่านอาจจะรำตามไปด้วย คนที่รำมักจะมานั่งที่ด้านข้างของผู้แต่ละด้านแล้วหันหน้าเข้าหากัน เรียกว่า “รำหัวตุ้ท้ายตุ้” แต่ปัจจุบันไม่มีการรำหัวตุ้ท้ายตุ้ในการสวดพระมาลัย เพราะไม่มีการสวดลำนอก นักสวดพระมาลัยรุ่นหลังไม่สามารถร้องลำนอกได้ เพราะไม่ทราบว่ามีทสวดลำนอกแต่โบราณมีเนื้อความว่าอย่างไร แต่ก็สามารถจดจำทำนองลำนอกต่าง ๆ ได้พอสมควร จึงนำทำนองที่จดจำได้มาสวดโดยใช้เนื้อความตามหนังสือพระมาลัย การสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวในปัจจุบันจึงไม่มีการเล่นบทลำนอกเหมือนที่เคยสวดกันมาแต่โบราณ คงมีแต่การสวดทำนองลำนอกตามเนื้อความในหนังสือพระมาลัยเท่านั้น

คณะมาลัยที่หมู่บ้านหนองขาวนี้นิยมสวดแต่เฉพาะในหมู่บ้านของตน ไม่นิยมไปสวดที่หมู่บ้านอื่น หากไปก็จะไปพร้อมกันเป็นลำรับ อีกทั้งการที่นักสวดท่านหนึ่งท่านใดจะไปร่วมสวดกับคณะมาลัยของหมู่บ้านอื่นก็ไม่นิยมนัก เพราะเห็นว่า มักจะมีปัญหาเรื่องทำนองสวดที่แต่ละแห่งต่างก็มีทำนองแตกต่างกัน จึงสวดให้เข้ากันได้ยาก แต่หากจำเป็นจริง ๆ หรือเป็นงานที่เจ้าภาพรู้จักกับผู้สวดเป็นการส่วนตัว ก็อาจจะไปร่วมสวดกับคณะมาลัยอื่น ๆ อยู่บ้าง

คณะมาลัยที่บ้านหนองขาวนี้แตกต่างจากคณะมาลัยในหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งได้แก่คณะมาลัยที่หนองแดง หนองกระทุ่ม และห้วยกระเจา เพราะคณะมาลัยที่บ้านหนองขาวจะเป็นผู้ชายล้วน สวดโดยไม่ต้องมีการว่าจ้าง และในการสวดก็มุ่งเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับบาปบุญคุณโทษตามที่บรรยายไว้ในหนังสือพระมาลัย ส่วนที่บ้านหนองแดง หนองกระทุ่ม และห้วยกระเจา ผู้

สวดมีทั้งหญิงและชาย ต้องมีการว่าจ้าง และในการสวดก็มักจะเล่นล้านอกมากกว่าเรื่องพระมาลัย ทั้งยังมีการแต่งตัวและลุกขึ้นยืนรำประกอบการเล่นล้านอกด้วย

๑.๒ ผู้ฟัง

ผู้ฟังคือเจ้าภาพและชาวบ้านที่มานอนค้างยังบ้านที่มีงานศพเพื่ออยู่เป็นเพื่อนเจ้าภาพและเป็นเพื่อนศพนั่นเอง ส่วนใหญ่ชาวบ้านที่ฟังสวดพระมาลัยมักจะเป็นผู้สูงอายุ

ในสมัยก่อนมีผู้ฟังการสวดพระมาลัยมากกว่าปัจจุบันและผู้ฟังยังมีส่วนร่วมในการสวดพระมาลัยด้วย จึงทำให้การสวดพระมาลัยในอดีตมีความสนุกสนานเพราะมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักสวดพระมาลัยและผู้ฟัง ต่างจากปัจจุบันที่ผู้มาอยู่เป็นเพื่อนเจ้าภาพและเพื่อนศพนิยมเล่นการพนัน ไม่ใคร่สนใจการสวดพระมาลัยเท่าใดนัก คงเหลือแต่คนรุ่นเก่าที่ยังคงสนใจฟังสวดพระมาลัยกันอยู่

แต่เดิมชาวบ้านที่มาช่วยงานศพจะแบ่งกันทำหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อช่วยเจ้าภาพ กลุ่มผู้ฟังที่ช่วยสร้างความสนุกสนานในการสวดพระมาลัย คือ พวกที่ช่วยกันทำครัว เพราะในสมัยก่อนแม่ครัวไม่ต้องยุ่งยากในการทำอาหารเลี้ยงแขกเหมือนเช่นปัจจุบัน เนื่องจากอาหารที่ชาวบ้านหอนงขาวเลี้ยงกันในงานศพสมัยก่อนคือ ข้าวต้มกะทิ ซึ่งมีกลิ่นหอมคล้ายขนมครก ทำโดยการนำข้าวมาต้มแล้วใส่เกลือ หัวหอมแดง และมะพร้าวขูด ส่วนขนมก็นิยมเลี้ยงขนมเปียกปูน ทำให้การทำครัวไม่ยุ่งยาก แม่ครัวและญาติสนิทของผู้ตายจึงมักจะเล่น “ผูกไม้งอ” คือการนำเอาของแห้งในครัว เช่น หอม กระเทียม พริก เกลือ ฯลฯ มาห่อ แล้วผูกแขวนกับกิ่งไม้ซึ่งตัดมาทำเป็นต้นไม้ต้นเล็ก ๆ แล้วยกออกมาตั้งไว้หน้าวงสวดพระมาลัย ปัจจุบันไม่มีการผูกไม้งอแล้ว

การผูกไม้งอ นี้ นิยมเล่นประมาณเที่ยงคืน หลังจากที่นักสวดสวดพระมาลัยได้สักพักหนึ่งแล้ว ผู้ฟังก็จะ “ผูกไม้งอ” มาให้ ถือเป็นหน้าที่ของผู้สวดที่จะต้องร้อง “แก้ม้งอ” ให้ได้ โดยต้องแกะห่อไม้งอออกมาทีละห่อ แล้วร้องแก้ม้งอในทันที การแก้ม้งอนี้เป็นการวัดไหวพริบปฏิภาณของนักสวดพระมาลัย เพราะต้องร้องค้นสดเป็นกลอนออ ผู้มีปฏิภาณดีก็จะร้องเกี้ยวพา

การผูกไม้งอนี้ ทางภาคใต้ก็มีเช่นกัน แต่เรียกว่า “การชมพุ่ม” วิธีการเล่นเหมือนกับการเล่นไม้งอ ส่วนกลอนที่ร้องแก้ม้งอ ชาวบ้านเรียกกันว่า “กลอนมุดโต” บางครั้งผู้ที่ทำพุ่มมาให้นักสวดพระมาลัยร้องแก้ม้งอ ก็เขียนจดหมายผูกติดมากับพุ่มด้วยว่า ต้องการให้คณะมาลัยร้องกลอนลงด้วยสระอะไร เช่น ลงด้วยสระอา สระอุ เป็นต้น

ราสีผู้ฟังเป็นที่สนุกสนาน ทำนองที่ใช้ร้องแก้มั้งก็มีทำนองเดียว นักสวดพระมาลัยเรียกว่า “ทำนองโถละเห่ เอละซา”

๑.๓ อุปกรณ์ที่ใช้ในการสวด

การสวดพระมาลัยของชาวหนองหานนั้นใช้อุปกรณ์ในการสวดไม่มากนัก อุปกรณ์ที่ใช้ในการสวดพระมาลัย ได้แก่

ก) นีบพระอภิธรรม

ชาวบ้านหนองหานถือว่า นีบพระอภิธรรมนี้ห้ามมีไว้ที่บ้าน ต้องอยู่ที่วัดเท่านั้น (นายแปะ หนูเล็ก, สัมภาษณ์, ๙ มีนาคม ๒๕๔๒) เมื่อบ้านใดมีคนตาย ชาวหนองหานนิยมตั้งบำเพ็ญกุศลศพไว้ที่บ้าน แม้ศพผู้ตายด้วยเหตุที่ไม่สมควรที่เรียกว่า ผีตายโหงก็สามารถนำมาตั้งบำเพ็ญกุศลศพที่บ้านได้ นายลาย อินทรักษา (สัมภาษณ์, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๔๑) กล่าวว่า เจ้าภาพจะต้องไปนิมนต์พระและนำนีบพระอภิธรรมมาจากวัด ในการนำนีบพระอภิธรรมมาที่บ้านนั้น หากนำมาพร้อมกับพระสงฆ์ จะต้องเชิญนีบพระอภิธรรมเดินขึ้นหน้าพระสงฆ์เสมอ เพราะชาวบ้านหนองหานถือว่า พระธรรมนั้นใหญ่กว่าพระสงฆ์ และในการเชิญนีบพระอภิธรรมก็ต้องแบกขึ้นป๋ามาอีกด้วย

เมื่อนำนีบพระอภิธรรมมาถึงบ้าน จะต้องนำมาจัดวางไว้ข้างโต๊ะหมู่บูชา ในการสวดพระอภิธรรมตอนกลางคืน นีบพระอภิธรรมนี้จะวางไว้หน้าอาสนะสงฆ์ และมีเครื่องบูชาพระรัตนตรัยซึ่งประกอบด้วย ดอกไม้ ธูป เทียน นำมาวางไว้หน้าตู้พระอภิธรรม ก่อนสวดพระอภิธรรมจะต้องนำหนังสือพระมาลัยมาเปิดไว้บนนีบพระอภิธรรมด้วย

หลังจากที่พระสงฆ์สวดพระอภิธรรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว คณะมาลัยก็จะขึ้นสวดโดยใช้สถานที่ที่เดียวกับที่ใช้สวดพระอภิธรรม แต่ต้องเอาอาสนะสงฆ์ออกเสียก่อน เมื่อจัดเตรียมสถานที่ให้เรียบร้อยแล้วและผู้สวดพร้อมแล้วจึงจุดเครื่องบูชาพระรัตนตรัยโดยเครื่องบูชาชุดเดียวกับที่พระสงฆ์ใช้ หลังจากสวดเสร็จก็นำหนังสือพระมาลัยเก็บเข้านีบพระอภิธรรมดังเดิม นับว่า นีบพระอภิธรรมนี้ สร้างขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้หนังสือพระมาลัยชำรุดเสียหายเร็ว

เมื่อถึงวันฌาปนกิจศพ เจ้าภาพจะแห่ศพไปเผาที่วัด ในขบวนแห่นั้นจะต้องมีผู้แบกนีบพระอภิธรรมขึ้นหน้าเสมอ เมื่อถึงเมรุแล้ว ผู้อัญเชิญนีบพระอภิธรรมจะนำเวียนรอบเมรุ ๓

รอบ เมื่อครบ ๓ รอบแล้ว ผู้ที่ช่วยกันแบกศพจะนำศพขึ้นเมรุ ส่วนผู้ัญเชิญหีบพระอภิธรรมจะนำหีบไปไว้ที่ศาลาธรรมสังเวช

ข) ตาลบัตร

ตาลบัตรเป็นอุปกรณ์ที่จำเป็นในการสวดพระมาลัยของชาวบ้านหนองขาว ผู้สวดจะใช้ตาลบัตรชุดเดียวกับที่พระสงฆ์ใช้สวดพระอภิธรรม

ปัจจุบัน นักสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวจะใช้ตาลบัตรในตอนสวดพระธรรมซึ่งเป็นบทสวดที่มีเนื้อความเป็นภาษาบาลี แต่ในสมัยก่อน ขณะที่มีการสวดทำนองลำนอก ระหว่างที่สวดพระธรรม ซึ่งบทสวดบางบทมีเนื้อหาและทำนองที่สนุกสนาน ผู้สวดมักใช้ด้ามตาลบัตร “กระทุ้ง” กับพื้นตามจังหวะการสวด ทำให้ตาลบัตรชำรุดเสียหาย แต่ในปัจจุบัน นักสวดพระมาลัยไม่มีการสวดลำนอกในระหว่างสวดพระธรรมแล้ว จึงใช้ตาลบัตรในขณะที่สวดพระธรรมเท่านั้น เมื่อสวดพระธรรมจบ ก็นำไปเก็บไว้ที่ว่างตาลบัตรบริเวณอาสนะสงฆ์ แล้วเริ่มสวดพระมาลัยที่มีเนื้อความเป็นภาษาไทยตามหนังสือพระมาลัย จึงไม่ได้นำตาลบัตรมาใช้อีก

การถือตาลบัตรในการสวดพระมาลัยนี้ คนโบราณกล่าวกันมาว่า เป็นการป้องกันคุณไสย เพราะนักสวดพระมาลัยต้องไปสวดตามที่ต่าง ๆ จึงอาจถูกคุณไสยได้ การถือตาลบัตร จะช่วยปิดไม่ให้คุณไสยเข้าตัว (นายฟู พุ่มพวง, สัมภาษณ์, ๑๐ มกราคม ๒๕๔๒) นอกจากนี้ ในสมัยก่อน ขณะที่เล่นลำ หรือลำนอก ผู้สวดจะต้องถือตาลบัตรไว้ตลอด หากจะรำก็ต้องรำมือเดียว และจะลุกขึ้นยืนรำก็ไม่ได้ ต้องนั่งรำหรือมากที่สุดก็ได้เพียงคุกเข่ารำเท่านั้น และหากเล่นลำนอก ในขณะที่สวดพระธรรม ก็ต้องถือตาลบัตรไว้ตลอดเช่นกัน และยังคงสวดพระธรรมบทที่ชื่อว่า “เหตุปุจฺจโย” ด้วย เชื่อว่าการถือตาลบัตรจะช่วยปิดเป่าอัปรีภัยอะไร ที่อาจเกิดจากการนำพระธรรมซึ่งเป็นของสูงมาร้องเล่น (นายแจ วงษ์วรรณ, สัมภาษณ์, ๗ มีนาคม ๒๕๔๒)

ค) หนังสือพระมาลัย

หนังสือพระมาลัยที่ใช้ในการสวดพระมาลัยนั้น เรียกว่า พระมาลัยกลอนสวด เดิมเป็นสมุดไทยเขียนด้วยตัวอักษรขอม ปัจจุบันนักสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวก็ใช้บทสวดจากคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี ลักษณะนามที่ใช้เรียกหนังสือนี้คือ “หั่ว” หรือ “เล่ม”

คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี เป็นคัมภีร์ที่ นายสม พ่วงภักดี หรือที่รู้จักกันในนาม “มหาสม” เจ้าของร้าน “ส.ธรรมภักดี” ได้จัดให้มีการเรียบเรียงขึ้น แต่ก็ไม่ทราบว่า ผู้ที่ช่วยเรียบเรียงมีผู้ใดบ้าง สันนิษฐานว่า มหาปุ๋ย แสงฉาย แห่งวัดอนงคาราม และสมเด็จพระสังฆราชแพ แห่งวัดสุทัศนเทพวราราม คงเป็นกำลังสำคัญในการเรียบเรียง เพราะทั้งสองท่านนี้เป็นบุคคลสำคัญที่รวบรวมและเรียบเรียงหนังสือให้แก่ร้าน ส.ธรรมภักดี ในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี มีถ้อยแถลงเจตนาของสำนักงาน ส.ธรรมภักดีว่า

คัมภีร์สวดพระมาลัยเป็นมหาสมบัติอันล้ำค่าของประเทศชาติศาสนาของไทยเราตลอดมาทุกยุคทุกสมัย นับแต่โบราณกาลหลายร้อยปีมาแล้ว ชาวไทยย่อมเคารพสักการะ ถือว่าเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์มหาวิเศษ จะหาคัมภีร์สวดใด ๆ ในพระพุทธศาสนามีประโยชน์เทียบเท่ามิได้ ทั้งนี้ เพราะผู้ฟังคำสวดก็ดี ผู้อ่านก็ดี ย่อมให้ประโยชน์แก่ผู้นั้นอย่างมหาศาลที่สุด ๒ ประการ คือ เมื่อได้สดับฟังเรื่องสวรรค์ ใจของท่านผู้ฟังก็จะเปล็ดเปล็น ชักนำไปสู่ทางสวรรค์สุดดี กลับประพฤติกาย วาจา ใจ ให้ตรงตามคำสอนด้วยดี และเมื่อได้สดับเรื่องนรก เปรต และทุกข์ทรมานเข้า จิตใจก็จะโน้มน้าวให้คลายจากอกุศลกรรม ไม่อยากประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา ใจ เมื่อเกรงกลัวจะเว้นความชั่วได้ ความดีก็จะหลั่งไหลมาทั้งไตรทวาร

สำนักงานได้พิมพ์ครั้งนี้ด้วยอักษรตัวใหญ่ เพื่อให้เห็นได้สะดวกชัดเจนทั้งกลางวันและกลางคืน ทั้งได้ตรวจสอบกับฉบับต่าง ๆ ทั้งขอมและไทยเกือบ ๑๐ ฉบับ ๑๐ ล้านวน เป็นฉบับเดียวที่มหิพารที่สูงสุดในยุคปัจจุบันนี้ เพื่อให้อำนวยความสะดวกโดยสมบูรณ์จริง ๆ จึงได้เพิ่มเติมคำสวดต่าง ๆ ขึ้นอีกมากมายถึงเท่าตัวของมาลัยเดิม จะสวดอะไรก็ได้ไม่ขัดข้อง มีฉบับของส.ธรรมภักดีนี้แล้วจะอำนวยความสะดวกปรารถนาทุกประการ หวังว่าคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับถาวรมหิพารของส.ธรรมภักดีนี้ คงเป็นที่สปรารถนาของท่านเจ้าอาวาส และชาวพุทธบริษัททั้งหลาย และหวังว่า ท่านคงจะช่วยกันจรรโลงคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับนี้ให้แพร่หลายไปในพระราชอาณาจักรไทยทั่วกัน

(คัมภีร์สวดพระมาลัย ฉบับ ส.ธรรมภักดี:หน้าต้น)

เนื้อหาในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดีนี้มีหลายตอน แต่ในการสวดพระมาลัยของชาวหนองชาวนั้น มิได้นำเนื้อความทุกตอนมาใช้เป็นบทสวด เนื้อหาในคัมภีร์มีรายละเอียดดังนี้

บาลีพระวินัย

บาลีพระสูตร

บาลีพระธรรมทั้ง ๗ คัมภีร์ (บาลีพระสังคตปกรณ์ภิกขกรรม)

บาลีเริ่มเรื่องพระมาลัย (คำสวดพระมาลัย)

ดำเนินประวัติเรื่องพระมาลัย

บาปใช้เจ้าไทย

บาปตีพ่อแม่

บาปบังคับความไม่ตรง

บาปผิดเมียท่าน

บาปหญิงนอกใจ

บาปวัดนาโกง

บาปกินสุรา

แปรตสังพระมาลัย

บาปฆ่าวัว ฆ่าควาย ฆ่าหมู ยิงนก ว่าความโกง

อคติ ลงผีเท็จ ปล้นสะดม

พระมาลัยรับคำแปรตสัง

กระต่ายถวายดอกบัว

พระมาลัยสนทนากับพระอินทร์

พระอินทร์แกล้งบุญเทพบุตร ๑๓ องค์

พระศรีอารียเสด็จ

พระโพธิสัตว์ ๓ จำพวก

พระมาลัยสนทนากับพระศรีอารีย

ปรารถนาเกิดในศาสนาพระศรีอารีย

เหตุที่สัตว์อายุน้อย-อายุยืน

บารมีของพระศรีอารียโมตรี

พระมาลัยโปรดชาวชมพูทวีป

คำสวดนอกพระมาลัย

คำสวดพระธรรมใหม่ ๗ บท

คำสวดพระสหัสสณัย

คำสวดสังคนะอรรทแปล ๙ ปริจเฉท

คำสวดสัพพี อรรทแปล

คำสวดอทาสิเม อรรทแปล

คำสวดอรรทแปล ปกิณณกคาถา

คำสวดภาคพิเศษ

คำสวดภาคพิเศษ ไชยใหญ่

คำสวดภาคพิเศษ ไชยน้อย

คำสวดภาคพิเศษ ยอดมุขหรือพระอภิธรรม

คำสวดภาคพิเศษ บันตัน - โพธิ์สัตว์

จากเนื้อหาในหนังสือพระมาลัยดังกล่าว นักสวดพระมาลัยของบ้านหนองขาวได้นำเนื้อหาบางตอนไปใช้ในการสวด ได้แก่ บทสวดเริ่มเรื่องพระมาลัย (คำสวดพระมาลัย) ดำเนินประวัติเรื่องพระมาลัยจนถึงพระมาลัยโปรดชาวชมพูทวีป บทสวดพระธรรม ๗ คัมภีร์ และคำสวดพระสหัสสณัย

หนังสือพระมาลัยนี้ เมื่อนำไปที่บ้านงานศพแล้ว หากไม่มีการสวดก็จะไม่นำหนังสือออกมานอกหีบพระอภิธรรม แต่ถ้าเมื่อใดมีการสวด ไม่ว่าจะเป็น สวดพระอภิธรรมของพระสงฆ์ หรือสวดพระมาลัยของชาวบ้าน ก็ถือกันว่าจะต้องนำหนังสือออกมาจากหีบ แล้วเปิดหนังสือพระมาลัยเอาไว้ เพื่อเป็นการบูชาพระธรรม

ง) ปี่พาทย์

ปัจจุบัน ในงานศพของชาวบ้านหนองขาวบางงานมีปี่พาทย์นางหงส์ โดยบรรเลงสลักระหว่างที่พระสงฆ์สวดพระอภิธรรมและยังบรรเลงสลักระหว่างฆราวาสสวดพระมาลัยด้วย

การบรรเลงปี่พาทย์นางหงส์สลักรับกับการสวดพระมาลัยของชาวบ้านหนองขาวนี้ นักดนตรีจะบรรเลงสลับเมื่อนักสวดพระมาลัยสวดทำนองลำนอกเท่านั้น หากนักสวดพระมาลัยสวดทำนองเก่า ซึ่งได้แก่ ทำนอง ฉันท์ ราบ ร่าย เชิด เอกบท มังกร และวสันต์ นักดนตรีก็จะไม่บรรเลงสลับ ทั้งนี้เพราะ การสวดทำนองเก่า ไม่มีทำนองที่นำมาจากเพลงต่าง ๆ นักดนตรีปี่พาทย์จึงไม่รู้ว่าจะรับทำนองสวดด้วยเพลงอะไร แต่หากเป็นทำนองลำนอกแล้ว นักดนตรีสามารถบรรเลง

รับตามทำนองสวดได้ทุกเพลง โดยอาจจะบรรเลงรับเมื่อนักสวดพระมาลัยสวดจนจบตอน หรือ บรรเลงสลับเมื่อนักสวดพระมาลัยสวดได้ ๒-๓ บท ก็ได้

๒.๒ ธรรมเนียมปฏิบัติในการสวดพระมาลัย

๒.๒.๑ ธรรมเนียมปฏิบัติของผู้สวด

การสวดพระมาลัยใช้สวดศพโดยทั่วไปทั้งศพของผู้ที่ตายด้วยเหตุอันควรและศพของผู้ที่ตายด้วยเหตุที่ไม่สมควร แต่ผู้สวดจะถือเป็นธรรมเนียมว่า จะไม่สวดให้กับศพของเด็กเล็ก เท่านั้น ศพที่นักสวดพระมาลัยยินดีไปสวดมากที่สุดก็คือ ศพของคนใหญ่ ซึ่งหมายถึงศพของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านที่มักจะเสียชีวิตเพราะมีอายุมากหรือเจ็บป่วย ถ้าเป็นศพคนใหญ่ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือแล้ว ก็จะมีการสวดพระมาลัยกันทุกคืนและอาจสวดกันจนรุ่งสว่าง ส่วนศพของผู้ที่ตายด้วยเหตุที่ไม่สมควรมัน นักสวดพระมาลัยก็ไปสวดให้แต่ก็มักจะกล่าวว่า สวดแล้วก็ไม่ค่อยจะดีกับตนเอง เพราะผู้ตายตายในสภาพที่ไม่ดี แต่ก็ไปสวดให้เพื่อเอาบุญ

นอกจากนี้ ผู้สวดยังถือว่า ถ้าหากบ้านใดไม่มีคนตาย ก็จะไม่สวดพระมาลัยในบ้านนั้น ถ้าจะฝึกสวดก็ต้องไปฝึกในขณะที่มีการสวดพระมาลัยที่บ้านมีตายหรือไปสวดที่วัด

๒.๒.๒ ธรรมเนียมปฏิบัติของผู้ฟัง

ปัจจุบันผู้ที่มาฟังสวดพระมาลัยมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่ผู้ฟังก็คือเจ้าภาพ และคนแก่คนเฒ่าที่อยู่เป็นเพื่อนศพ หลังจากพระสงฆ์สวดพระอภิธรรมสำหรับสุดท้ายแล้ว ถือเป็นธรรมเนียมว่า เจ้าภาพจะต้องมาเชิญนักสวดพระมาลัยให้ขึ้นบนเรือน โดยขอให้ช่วยสวดพระมาลัยให้แก่ผู้ตาย แม้จะทราบอยู่แล้วว่านักสวดพระมาลัยเหล่านี้ตั้งใจมาสวดให้แก่ผู้ตายอยู่แล้วก็ตาม การทำเช่นนี้จะทำให้นักสวดพระมาลัยไม่เคอะเขินที่จะขึ้นไปสวดในกรณีที่นักสวดพระมาลัยและเจ้าภาพไม่สนิทกันมากนัก เพราะบางคนก็มีทัศนคติต่อนักสวดพระมาลัยว่าเป็นพวกขี้เมา หวังที่จะมากินดื่มของที่เจ้าภาพนำมาเลี้ยงดู เนื่องจากมีธรรมเนียมว่า เมื่อนักสวดพระมาลัยมาสวดให้ผู้ตายแล้ว เจ้าภาพก็มีหน้าที่เลี้ยงดู จัดหาข้าวปลาอาหารตลอดจนสุราหรือเครื่องดื่มอื่น ๆ มารับรองคณะมาลัยจนกว่าจะเลิกสวด ดังนั้น เมื่อมีการสวดพระมาลัย ผู้ที่ชอบดื่มสุราก็มักจะเข้ามาร่วมวงสวดด้วย นักสวดพระมาลัยในปัจจุบันไม่ได้หวังที่จะให้เจ้าภาพเลี้ยงสุราอาหารดังที่กล่าวมาในข้างต้น นักสวดส่วนใหญ่จะรักษาศีลและไม่ดื่มเหล้า ส่วนผู้ที่ดื่มก็จะดื่มเพียงเล็กน้อย

๒.๓ ความเชื่อเกี่ยวกับการสวดพระมาลัย

๒.๓.๑ ความเชื่อของผู้สวด

นอกจากนักสวดพระมาลัยจะมาสวดเพื่ออยู่เป็นเพื่อนศพ และเป็นเพื่อนเจ้าภาพ เพื่อไม่ให้งานศพเหี่ยวแห้งจนเกินไปแล้ว ผู้สวดยังเชื่อว่า การสวดพระมาลัยนี้จะช่วยให้ผู้ตายได้ไปสวรรค์ ไม่ตกนรก ทั้งนี้เพราะเนื้อความในหนังสือพระมาลัยสะท้อนให้เห็นความเชื่อทางพุทธศาสนา ๓ ประการ คือเรื่อง นรก สวรรค์ และโลกพระศรีอารียะ ผู้สวดจึงสวดเพื่อปรารถนาให้ผู้ตายได้ไปอุบัติในภพภูมิที่ดี นอกจากนี้ยังเชื่อว่า การสวดพระมาลัยให้ผู้ตายจะทำให้ได้บุญมากอีกด้วย เพราะในการไปสวดพระมาลัย ผู้สวดมิได้ค่าตอบแทนใด ๆ และไม่ได้ถือเป็นอาชีพ การที่ผู้สวดไปสวดพระมาลัยจึงไปด้วยจิตกุศล

๒.๓.๒ ความเชื่อของผู้ฟัง

ชาวบ้านหนองขาวที่ฟังสวดพระมาลัย เชื่อว่า การฟังสวดพระมาลัยนี้จะทำให้ได้บุญ เพราะผู้สวดพระมาลัยก็เปรียบเหมือนพระสงฆ์ที่มาสวดสาธยายธรรมเพื่อสั่งสอนให้ผู้ฟังรู้จักบาปบุญคุณโทษนั่นเอง ปัจจุบัน ในงานศพของชาวบ้านหนองขาวก็ยังมีผู้ฟังซึ่งยังเป็นคนเฒ่าคนแก่อยู่บ้าง แต่ก็มีจำนวนน้อย คนแก่ส่วนใหญ่มักจะนอนฟังอยู่ที่บ้าน โดยอาศัยฟังจากการสวดเข้าเครื่องขยายเสียง จึงพบว่า การฟังสวดพระมาลัยเพื่อเอาบุญยังคงมีอยู่ในหมู่บ้านหนองขาว แต่ก็เปลี่ยนแปลงไป คือแทนที่จะมาฟังที่บ้านงานศพเพื่ออยู่เป็นเพื่อนศพและเพื่อนเจ้าภาพด้วย ก็กลับเป็นการฟังอยู่ที่บ้านแทน

๒.๔ ขั้นตอนในการสวดพระมาลัย

ขั้นตอนในการสวดพระมาลัยของชาวบ้านหนองขาวนั้น ดำเนินไปอย่างเรียบง่าย กล่าวคือ ผู้สวดพระมาลัยจะนัดแนะกันมาที่บ้านงานศพ แล้วจะร่วมฟังสวดพระอภิธรรมเช่นเดียวกับแขกที่มาคนอื่นๆ หรืออาจรวมกลุ่มตั้งวงสวดพระมาลัยกันโดยชักชวนผู้มาร่วมงานที่พอจะสวดได้มาสวดร่วมกัน หลังจากที่พระสงฆ์สวดพระอภิธรรมเสร็จและเจ้าภาพมาเชิญแล้ว คณะมาลัยก็จะขึ้นสวด โดยมีขั้นตอนในการสวด ดังนี้

๑. **ขั้นทำพิธีบูชาพระรัตนตรัย** เจ้าภาพจะเตรียมเครื่องบูชาพระรัตนตรัยไว้ให้คณะมาลัย เครื่องบูชาที่ใช้เป็นชุดเดียวกับที่พระสงฆ์ใช้ในการสวดพระอภิธรรม หัวหน้าคณะมาลัยจะจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย โดยอาจจุดธูป ๓ ดอก หรือ ๕ ดอกก็ได้ หาก

จุดรูป ๕ ดอก ก็ถือว่า นอกจากจะเป็นการบูชาพระรัตนตรัยแล้ว ยังเป็นการบูชาบิดามารดาและครูบาอาจารย์อีกด้วย

๒. ขั้นตั้งนม หัวหน้าคณะมาลัยจะเป็นต้นเสียงขึ้นนม จากนั้น ผู้สวดคนอื่น ๆ จะสวดรับพร้อม ๆ กันไป

๓. ขั้นสวดพระธรรม สวดเป็นเนื้อความบาลี การสวดพระธรรมนี้ นักสวดพระมาลัยถือว่าเป็นการไหว้ครู บทสวดพระธรรมมี ๒ บท คือ คำสวดพระสหัสสนัย นักสวดพระมาลัยเรียกสั้น ๆ ว่า “บทสหัสสนัย” และบทบาลีพระธรรม ๗ คัมภีร์ หรือพระบาลีสัตตปกรณาภิธรรม นักสวดพระมาลัยเรียกว่า “พระธรรม ๗ บท” การสวดในขั้นตอนนี้ นักสวดพระมาลัยจะตกลงกันว่า จะสวดโดยใช้พระธรรมบทใดแล้วเปิดหนังสือพระมาลัยไปที่หน้านั้น เพราะในการสวดพระธรรมนี้จะสวดเพียงบทใดบทหนึ่งเท่านั้น ไม่สวดทั้ง ๒ บท และยังถือว่าการสวดพระธรรม จะต้องสวดให้ครบตามบทสวด จะย่นย่อไม่ได้ ถือว่าเป็นบาป แต่หากเป็นขั้นตอนการสวดบทฉันท์ และสวดดำเนินเรื่องก็สามารถย่นย่อได้ตามความเหมาะสม

๔. ขั้นสวดบทฉันท์ ชาวหนองขาโทถือว่า บทฉันท์นี้เปรียบเสมือนกับการตั้งนม เพราะเป็นบทแรกในการสวดพระมาลัย เช่นเดียวกับการตั้งนมที่จะต้องปฏิบัติเสมอก่อนที่จะสวดพระธรรมบทใด ๆ ก็ตาม ทั้งนี้เป็นเพราะบทแรกในหนังสือพระมาลัยที่เรียกว่า “บทในกาล” เป็นบทฉันท์ นักสวดจึงถือว่า จะต้องสวดบทฉันท์ก่อนสวดบทอื่น ๆ แต่ในการสวด นักสวดพระมาลัยก็ไม่นิยมสวดบทในกาล เพราะบทนี้มีเนื้อความยาวมาก หากจะสวดให้จบก็ต้องใช้เวลานาน นักสวดพระมาลัยจึงสวดบทอื่นที่เป็นบทฉันท์แทน

๕. ขั้นสวดดำเนินเรื่อง หลังจากทีคณะสวดพระมาลัยสวดบทฉันท์แล้ว ก็จะเริ่มสวดดำเนินเรื่อง การสวดดำเนินเรื่องนี้จะต้องสวดเรียงตามลำดับเรื่องราวที่ปรากฏในหนังสือพระมาลัย ในการสวด นอกจากจะสวดทำนองเก่าที่บังคับไว้ในแต่ละตอนแล้ว ผู้สวดยังสามารถนำทำนองลำนอกซึ่งเป็นทำนองที่นำมาจากเพลงไทยเดิมและเพลงพื้นบ้านมาร้องได้

๖. **ขั้นสวดบทสัพพะโร** การสวดในขั้นตอนนี้เป็นสัญญาณให้ผู้ฟังรับรู้ว่า คณะมาลัยจะเลิกสวดแล้ว คณะมาลัยชาวหนองขาวถือว่าการสวดบทสัพพะโรเป็นการสวดบทลา เป็นการอัญวยพรให้แก่ผู้สวดและผู้ฟัง บทสวดที่ใช้ในการสวดบทลา ได้แก่ บทสัพพะโร บทอะทาสี เม บทกะวะตุสัพ ต่อจากนั้นจะแผ่เมตตาและกราบพระรัตนตรัยอีกครั้งหนึ่ง จึงเสร็จสิ้นการสวด

สรุปได้ว่า ในด้านประวัติการสวดพระมาลัยนั้น วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยที่แพร่หลายในทุกภาคของประเทศไทยและในประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง เป็นวรรณกรรมที่แต่งขึ้นในดินแดนแถบนี้ มิได้รับมาจากลังกาทามที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนประวัติวรรณคดี และการสวดอ่านวรรณกรรมเรื่องนี้ในประเทศไทยก็มี ๒ ลักษณะ คือ ในภาคเหนือและภาคอีสาน สวดอ่านวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยในงานประเพณีเทศน์มหาชาติ ส่วนในภาคกลางและภาคใต้ ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าสวดพระมาลัยในงานศพ มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาและเริ่มเสื่อมสูญไปในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนการสวดพระมาลัยที่ยังคงมีการสืบทอดประเพณีนี้ไว้ที่บ้านหนองขาวนั้น เป็นการสวดที่ดำเนินไปอย่างเรียบง่าย มีองค์ประกอบในการสวด รวมทั้งอุปกรณ์และขั้นตอนในการสวดที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ชาวบ้านหนองขาวยังถือธรรมเนียมและมีความเชื่อในการสวดพระมาลัยสืบทอดต่อมาจากบรรพบุรุษอีกด้วย แต่ในสายธารแห่งการสืบทอดนี้ ก็มีบางสิ่งที่ยังคงรักษาเอาไว้ได้ แต่บางสิ่งก็เลือนลางไป เช่นในเรื่องของการสืบทอดบทสวดลำนอก และการเล่นไม้จ้อ เป็นต้น

บทที่ ๔

บทสวด และทำนองสวดพระมาลัยในหมู่บ้านหนองขาว

๑. บทสวดพระมาลัย

คณะสวดพระมาลัยชาวหนองขาวใช้บทสวดจากคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส. ธรรมภักดี บทสวดที่นำมาจากคัมภีร์มีเนื้อความทั้งในส่วนที่เป็นภาษาบาลี และภาษาไทย โดยเนื้อหาที่สวดมิใช่เนื้อหาทั้งหมดในคัมภีร์ แต่เป็นส่วนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งได้แก่ บาลีเริ่มเรื่องพระมาลัย (คำสวดพระมาลัย) ดำเนินประวัติเรื่องพระมาลัยจนถึงพระมาลัยโปรดชาวชมพูทวีป บาลีพระธรรม ๗ คัมภีร์ และคำสวดพระสหัสสนัย

๑.๑ บทสวดที่มีเนื้อความภาษาบาลี

๑.๑.๑ คำสวดพระสหัสสนัย นักสวดพระมาลัยเรียกว่า “บทสหัสสนัย” คำสวดพระสหัสสนัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของพระอภิธรรม เพราะ “สหัสสนัย” เป็นบทสวดที่เอานัยโดยย่อมาจากพระอภิธรรมนั่นเอง พระอภิธรรมที่กล่าวถึงนี้ คือ พระไตรปิฎก เล่มที่ ๓๔ ชื่อว่า ธมฺมสํกคฺฉิ เนื้อหาที่เอานัยมานั้นประกอบด้วยพระสหัสสนัย สุทธิกปฏิบัติ สุนฺญตฺมูลปฏิบัติ อปฺปนิหิตปฏิบัติ และอธิปติ ซึ่งกล่าวถึง สภาพจิต ระดับของจิต ตั้งแต่ระดับกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร และโลกุตระ บทแรกขึ้นต้นว่า “กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา อพฺยากตา ธมฺมา” จากนั้น จะมีเนื้อความต่อไปว่า “กตมฺ ธมฺมา กุสลา ยสฺมิ สมเย โลกุตฺตํ ฉานํ ภาเวติ นียยานิํ อปฺยาคามิ ติฏฺฐิตานํ ปหานาย ปฐมาย ภูมียา ปตฺติยา...” เนื้อความในส่วนนี้เป็นจะส่วนต้นของพระธรรมในบทต่อ ๆ ไปทั้ง ๗ บท ในการสวดจะสวดทำนองธรรมวัตร หรือทำนองวัด ซึ่งหมายถึง การอ่านออกเสียงตามปกติ มีการแบ่งจังหวะวรรคตอน มีการเน้นสัมผัสและเอื้อนเสียงบ้างเล็กน้อย

๑.๑.๒ บาลีพระธรรม ๗ คัมภีร์ หรือบาลีพระสังคตปกรณอภิธรรม นักสวดพระมาลัยเรียกว่า “พระธรรม ๗ บท” ประกอบด้วย พระธรรมสังคณี พระวิภังค์ พระธาตุกถา พระบุคคลบัญญัติ พระกถาวัตถุ พระยมก และพระมหาปิฎฐาน ในการสวดพระธรรม ๗ บทนี้ บทอื่น ๆ ยกเว้นบทพระมหาปิฎฐาน จะสวดทำนองธรรมวัตร ส่วนบทพระมหาปิฎฐานจะสวดโดยใช้ทำนองเพลงพื้นบ้านเพื่อให้ครึกครื้นก่อนที่จะเริ่มสวดพระมาลัยซึ่งมีเนื้อความเป็นภาษาไทย ขณะสวด นักสวดพระมาลัยก็มักใช้ด้ามตาลปัตรกระทุ้งกับพื้นตามทำนองสวด

ดูรายละเอียดซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ ๓ เรื่องหนังสือพระมาลัย

พระธรรม ๗ บทนี้ คือ บทสวดพระอภิธรรม นิสาลเมถานนทร์ (๒๕๔๑ : ๓๑-๓๒) กล่าวว่าการนำพระอภิธรรมมาสวดหน้าศพนั้น มีที่มาเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่เป็นประเพณีที่พุทธศาสนิกชนนิยมนำมาสวดกันทั่วไป โดยถือว่าเป็นกุศลอันยิ่งใหญ่ให้แก่ผู้ตาย กล่าวกันว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์โปรดพระพุทธมารดา ดังนี้ สมเด็จพระศาสดาเจ้า เมื่อทรงผนวชได้ ๗ พระวัสสา มีพระหนุทัยประกอบด้วยพระกตัญญูจะสนองคุณพระชนนี ปาฏิหาริยารसानมมิ เมื่อกระทำพระยมกปาฏิหาริย์ทรมานดิถีนิครนถ์ยังดันไม้คันทามพฤษ์สำเร็จแล้ว พระพุทธองค์เสด็จพระบาทสองสามย่างแล้วล่องหนทางอากาศ ๘๔,๐๐๐ โยชน์ ก็ถึงดาวดึงส์พิภพ เมื่อถึงดาวดึงส์พิภพแล้ว บรรดาเทพยดาทั้งหลายโดยมีพระอินทร์เป็นประธานพากันมาเฝ้าพระองค์จึงโปรดให้ไปเชิญสมเด็จพระพุทธมารดาจากสวรรค์ชั้นดุสิต ครั้นพระพุทธมารดามาถึงที่นั่น พระพุทธองค์จึงตรัสว่า “เอहि ยมก ตุก่อนพระมารดา มาเกิด มารับไปสาวนิคมูลค่าน้ำนม ข้าวบ้อน และคำอาบน้ำ บำรุงบำเรอเลี้ยงรักษา สมเด็จพระบรมศาสดาเจ้าจึงถวายพระสรพพธรรมเทศนาพระอภิธรรมทั้ง ๗ พระคัมภีร์ สอนคุณพระชนนีในดาวดึงส์สวรรค์ อันประกอบด้วย พระสังคินี พระวิภังค์ พระธาดุกกา บุคคลบัญญัติ พระกถาวัตถุ พระยมก และพระมหาปัญญาฐาน” โดยนัยดังกล่าวนี้เอง ทำให้พุทธศาสนิกชนนิยมนิมนต์พระมาสวดพระอภิธรรมหน้าศพ ด้วยเชื่อว่าเป็นการสนองพระคุณแก่ผู้ตาย และเกิดบุญกุศลแก่ผู้ตาย ช่วยให้ผู้ตายไปสู่สุคติภพ

ทั้งบทสวดสั้นและพระธรรม ๗ บทนี้ จะเริ่มสวดหลังจากบูชาพระรัตนตรัยและตั้งนโมเรียบร้อยแล้ว โดยเลือกสวดเพียงบทใดบทหนึ่งเท่านั้น ไม่สวดทั้ง ๒ บท ปกตินักสวดพระมาลัยจะสวดเนื้อความภาษาบาลีหรือที่เรียกว่าสวดพระธรรมโดยไม่ย่อเนื้อความในบทสวด เพราะถือว่าเป็นบาป แต่หากจะสวดย่อก็สามารถทำได้ โดยตั้งนโม แล้วสวดบทพระมหาปัญญาฐานด้วยทำนองเพลงพื้นบ้านเพียงบทเดียว

นอกจากบทสวดที่มีเนื้อความภาษาบาลีทั้ง ๒ บทนี้แล้ว ยังมีบทสวดภาษาบาลีซึ่งไม่ได้มีเนื้อความในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดีด้วย คือ บทสัพพะโร บทอะทาสี เมบทกะวะตุลัพ และบทแม่เมตตา ซึ่งใช้สวดเพื่อเป็นการลาและให้ศีลให้พรแก่เจ้าภาพ ผู้ฟัง และ

ผู้สวด ในการสวดจะสวดด้วยทำนองสรภัญญะ^๑

๑.๒ บทสวดที่มีเนื้อความภาษาไทย

บทสวดที่มีเนื้อความภาษาไทย คือเนื้อความส่วนที่เป็นคำสวดพระมาลัย ดำเนินประวัติเรื่องพระมาลัยจนถึงพระมาลัยโปรดชาวชมพูทวีป แต่งด้วยคำประพันธ์หลายชนิด โดยแท้จริงแล้วบทสวดที่มีเนื้อความภาษาไทยในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับนี้ก็คือ พระมาลัยกลอนสวดฉบับหนึ่งนั่นเอง รูปแบบและเนื้อหาของพระมาลัยกลอนสวดฉบับนี้มีดังนี้

๑.๒.๑ รูปแบบคำประพันธ์ของบทสวดพระมาลัย

ตรีศิลป์ บุญขจร (๒๕๓๐ : ๑-๒) ศึกษาวรรณกรรมประเภทกลอนสวดของภาคกลาง และได้เรียบเรียงอธิบายความหมายของกลอนสวดจากโบราณจารย์ต่าง ๆ ให้ความหมายของกลอนสวดเป็นคำเรียกประเภทวรรณกรรม (Genre) ประเภทหนึ่ง หมายถึง วรรณกรรมคำกาพย์ที่นำมาอ่านเป็นทำนองสวด วรรณกรรมประเภทนี้แต่งด้วยกาพย์ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ กาพย์ยานี ๑๑ กาพย์ฉบัง ๑๖ และกาพย์สุรางคนางค์ ๒๘ (หริต เรื่องฤทธิ, ๒๕๓๙ : ๕๕๓) ทั้งยังมีกาพย์ชนิดอื่น ๆ แทรกบ้างเล็กน้อย เนื้อเรื่องส่วนใหญ่เกี่ยวกับพุทธศาสนาโดยมีทั้งเนื้อเรื่องที่มุ่งสั่งสอนข้อธรรมะโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งได้แก่ ชาดกและเรื่องที่แต่งเลียนแบบชาดก การนำวรรณกรรม

---

^๑ การสวดสาธยายพระธรรมวินัยนั้นต้องมีลำนํ้าที่เรียกว่า “สรภัญญะ” (Sarabhañña = a particular mode of reciting) หมายถึง ธรรมอันบุคคลพึงกล่าวด้วยเสียง มีอยู่ด้วยกัน ๔ ทำนอง

๑ สุตตनुตปริยายวัตร เป็นทำนองสวดบรรยายพระสูตรทั่ว ๆ ไปในการแสดงพระธรรมเทศนา

๒ คลิตวัตร เป็นการเปล่งเสียง “लगुकค” เช่นการสวดชัตต่านานหรือขุมนุมเทวดา

๓ ทูหนวัตร เป็นการสวดทำนอง “ริตนมโค” โดยลักษณะของการริตนมโคนั้นใช้มือลูกลงแล้วกระแทกขึ้นอย่างรวดเร็ว ตามนัยนี้เรียกว่า “แหบหวน” คือการเปล่งเสียงจากระดับต่ำขึ้นไปหาเสียงสูงอย่างรวดเร็วนั่นเอง ซึ่งเป็นทำนองที่ยากมาก

๔ ตรงคววัตร เป็นทำนอง “เล่นลูกค” อุปมาดังระลอกคลื่นกระทบฝั่ง หรือจะเรียกให้พิสดารออกไปก็ว่า “ระลอกแก้วกระทบฝั่ง” ก็ได้

ทำนองสรภัญญะทั้งหมดที่ได้กล่าวมานี้ ยังได้นำไปใช้กับคฤหัสถ์ด้วย เช่น การทำขวัญนาค การทำขวัญคู่บ่าวสาว และเพลงพื้นบ้าน ... เพราะผู้ที่จะ “แหล” ทำขวัญนาค หรือทำขวัญคู่บ่าวสาว หรือพ่อเพลงนั้น จะต้องบวชเรียนมาก่อน (อุดม อรุณรัตน์, ๒๕๓๖-๒๕๓๗ : ๑๖๖-๑๖๗)

ประเภทกลอนสวดมาอ่านเป็นท่วงทำนองเป็นประเพณีนิยมของคนไทยที่มีมาแต่โบราณกาล (พระยาอุปกิตศิลปสาร, ๒๕๐๗ : ๑๐๒) เพิ่งจะเสื่อมความนิยมลงในตอนปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ (พระยาปริยัติธรรมธาดา, ๒๕๕๒ : คำนำ) ซึ่งเป็นระยะที่อารยธรรมตะวันตกเผยแพร่เข้ามาในประเทศไทยมากยิ่งขึ้นและความเจริญทางเทคโนโลยีทางการพิมพ์ค่อย ๆ มีอิทธิพลต่อการเผยแพร่วรรณกรรม ทำให้ประเพณีการอ่านหนังสือเปลี่ยนไปจากการ “อ่านด้วยหู” เป็นการ “อ่านด้วยตา” มากยิ่งขึ้น

วรรณกรรมคำกาพย์ซึ่งนำมาใช้สวดอ่านเป็นทำนองต่าง ๆ นั้น หลวงธรรมากิมณฑิได้อธิบายไว้ว่า แต่งด้วยกาพย์บางชนิดที่มีลักษณะใกล้เคียงกับฉันท์ ซึ่งเดิมกวีนิยมแต่งเป็นภาษาบาลีสั้น ๆ และหากเรื่องใดแต่งเป็นภาษาไทยก็จะมีภาษาบาลีแกมอยู่ด้วย แต่ต่อมา กวีแต่งเป็นภาษาไทยโดยไม่แกมภาษาบาลี โดยกำหนดวรรคตอนตามลักษณะของฉันท์และใช้สัมผัสอย่างกาพย์ แต่ไม่บังคับครุหลุ โดยได้หยิบยก “หนังสือมาโดย” เป็นตัวอย่างของวรรณกรรมที่แต่งด้วยกาพย์หรือฉันท์ประเภทนี้ ดังมีเนื้อความว่า

อนึ่งฉันท์กับกาพย์ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันอยู่บ้างก็มี ที่จะต่างกันได้ก็เพราะกาพย์มีสัมผัสเป็นประมาณ แลบรรพคุณนั้นท่านที่เป็นจินตกระวีมักจะนิยมด้วยภาษามคร การที่แต่งฉันท์หรือกาพย์สิ่งใดซึ่งเป็นลำนำอ่านแลสวดร้อง ก็มักจะแต่งเป็นภาษามคร โดยมาก เช่นกับคาถาพัน แลมะหาชัยเป็นต้น หรือเรื่องที่จะแต่งเป็นภาษาไทยบ้างก็ยั้งใช้ภาษามครเข้าแกมไว้ด้วยเช่นคำหลวงต่าง ๆ มีมหาชาติคำหลวง เป็นต้น

ครั้นต่อมาเมื่อยุคสมัยเจริญขึ้น บรรดาจินตกระวีที่ฝึกฝนในการประพันธ์ ก็ต่างคิดผูกเป็นลำนำตามพากย์ขึ้นไว้ (แต่ไม่ใช่ภาษามคร) เพื่ออ่านแลสวดหรือขับร้องเป็นทำนองต่าง ๆ เช่นกับกลอนแฉ่วลาว เป็นต้นนั้น ดูไม่ใคร่จะนิยมด้วยคณะสัมผัสเหมือนกลอนไท ต้องการแต่ความกับเนื้อเรื่อง แลให้มีสัมผัสพอให้เกี่ยวกันบ้างไม่เกี่ยวกันบ้างก็มี ส่วนวรรคตอนนั้นจะเป็นก็คำมาน้อยเท่าใดไม่กำหนด มีจำกัดอยู่ว่า ในวรรคที่หนึ่งอย่าให้มากเกินกว่า ๑๕ คำขึ้นไป

ครั้นล่วงยุคนั้นมา ส่วนโบราณจินตกระวีที่ฝึกฝนในภาษาไทย ก็ต่างคิดร้อยกรองเรียบเรียงเป็นลำนำภาษาไทยขึ้นอีกแผนก

หนึ่ง แต่ก็ต้องอาศัยรอยตามตำราเดิม คือจุดไต่ห้อยแลกาพย์สาร เป็นต้น มีกำหนดวรรค แลตอน ตามลักษณะฉันท์แลสัมผัสอย่าง กาพย์ บัญญัติตามประเภทต่าง ๆ คือ คำฉันท์ คำพากย์ คำกลอน กาพย์ แลร่าย โคลง กานต์ บท แลเพลงต่าง ๆ เพื่อสำหรับอ่านแล สวด ขับร้องเป็นทำนองต่าง ๆ กัน

ก็การซึ่งแต่งลำนำ อย่างที่จะใช้สวดหรือขับร้องนั้น ก็ ต้องอาศัยหลักของฉันท์ แลใช้สัมผัสอย่างกาพย์ แต่ไม่มี บังคับครุระหุ เพราะต้องการแต่จะให้ฟังเพราะ แลได้ความ ชัดตามภาษาไทย เช่นกับหนังสือมาลัย เป็นต้น

(หลวงธรรมาภิรมณ์, ๒๕๑๔ : ๒-๓)

คำประพันธ์ประเภทกาพย์หรือฉันท์ที่แต่งเพื่อเป็นลำนำอ่านและสวดร้อง ตาม ลักษณะข้างต้นนี้ หลวงธรรมาภิรมณ์เรียกว่า “ฉันทสันโลง” โดยอธิบายไว้ดังนี้

ยังลำนำอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า “ฉันทสันโลง” คือมี ลักษณะอย่างฉันท์ แต่ไม่บังคับครุระหุ นิยมแต่อักษรกับกลอนให้ สัมผัสกันตามลำดับวรรค แลวางบัญญัติไว้ ๓ อย่าง (ทำอย่าง กาพย์) คือ บทยานี ๑ บทขบ้ง ๑ บทสุรางคณางค์ ๑

ในบทยานีนั้น กำหนด ๑๑ ตัวอักษรเป็นบาท ๒ บาทเป็น บท ในบาท ๑ แบ่งเป็น ๒ วรรค คือ วรรคต้น ๕ คำ วรรคที่สอง ๖ คำ วรรคที่สาม ๕ คำ วรรคที่สี่ ๖ คำ

ในบทขบ้งนั้น กำหนด ๑๖ คำ เป็นบท ในบท ๑ แบ่งเป็น ๓ วรรค คือ วรรคต้น ๖ คำ วรรคที่สอง ๔ คำ วรรคที่สาม ๖ คำ

ในบทสุรางคณางค์นั้น กำหนด ๒๔ คำเป็นบท ในบทหนึ่ง แบ่งเป็น ๗ วรรค คือ วรรคละ ๔ คำเท่ากันทั้ง ๗ วรรค

แลในฉันทประเภทนี้ เป็นลำนำที่ฟังง่าย ทั้งจะอ่านหรือ สวดก็ได้คล่อง ไบราณกระวีมีก็นำเรื่องต่าง ๆ มาแต่งไว้โดยมาก เช่นเรื่องในทศชาติชาดกแลเรื่องอื่นต่าง ๆ ก็มี ทั้งแบบสอนอ่านก็ ทำได้มาก มีเรื่องประถม ก กา แลประถมมาลา เป็นต้น

(หลวงธรรมาภิรมณ์, ๒๕๑๔ : ๔)

เมื่อผู้วิจัยพิจารณาทสวดที่มีเนื้อความภาษาไทยในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี พบว่า บทสวดต่าง ๆ มีรูปแบบคำประพันธ์ดังนี้

๑.๒.๑.๑ รูปแบบคำประพันธ์คล้ายกาพย์ยานี ๑๑

บทสวดที่มีรูปแบบคำประพันธ์คล้ายกาพย์ยานี ๑๑ คือ บทสวดที่ใช้ สวดทำนองฉันท์ ในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี บทสวดที่ใช้ทำนองฉันท์แต่ละวรรค จะมีจำนวนคำ ๒ หรือ ๓ คำ ตัวอย่างเช่น

(ฉันท์) ๐ ในกาล อันลับล้น ฟันไปแล้ว แต่ครั้งก่อน ภิกษุหนึ่ง ได้พระพร ชื่อมาลัย เทพเถร ๐ อาศัย บ้านกัมโพช ชนบท โลหะเจน อันเป็น บริเวณ ในแว่นแคว้น แดนลังกา ๐ พระเถรนั้น เธอมีฤทธิ์ ประสิทธิ ด้วยปัญญา มีศีล ครองศึกษา ฌานสมาบัติ บริบูรณ์ ...

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๑๓)

เมื่อนำบทสวดดังกล่าวมาจัดวางใหม่ จะได้รูปแบบคำประพันธ์คล้าย กาพย์ยานี ๑๑ บทสวดข้างต้นมีรูปแบบคำประพันธ์ดังนี้

ในกาลอันลับล้น	ฟันไปแล้วแต่ครั้งก่อน
ภิกษุหนึ่งได้พระพร	ชื่อมาลัยเทพเถร
อาศัยบ้านกัมโพช	ชนบทโลหะเจน
อันเป็นบริเวณ	ในแว่นแคว้นแดนลังกา
พระเถรนั้นเธอมีฤทธิ์	ประสิทธิด้วยปัญญา
มีศีลครองศึกษา	ฌานสมาบัติบริบูรณ์
สิ้นกิเลสประเสริฐศักดิ์	สิ้นโดยนักรใครจะขุน
รู้หลักศรัทธาทูล	ใจละเอียดทรงพระธรรม

๑.๒.๑.๒ รูปแบบคำประพันธ์คล้ายกาพย์อนึ่ง ๑๖

บทสวดที่มีรูปแบบคำประพันธ์คล้ายกาพย์อนึ่ง ๑๖ คือ บทสวดที่ใช้ สวดทำนองเชิด ในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี บทสวดที่ใช้สวดทำนองเชิดแต่ละวรรค จะมีจำนวนคำ ๒-๗ คำ ตัวอย่างเช่น

(เจ็ด) ๑ เมื่อนั้น บรรดาคนทั้งหลาย ได้ฟังอภิปราย พระมาลัยเจ้า บอกพลัน ๑ เขา จึงแต่งกับปิยจังหัน ใส่บาตรครามครัน แล้วอุทิศบุญนั้น ส่งไป ๑ ต่างคิดอนิจจาในใจ สงสาร นี้กระไร ที่ญาติของเขา ทุกข์ทน ๑ เร่งรีบสืบสร้างกุศล แล้วอุทิศแผ่ผล ขอให้ถึงญาติ เร็ว พลัน....

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๔๓-๔๔)

เมื่อนำบทสวดดังกล่าวมาจัดวางใหม่ จะได้รูปแบบคำประพันธ์คล้าย กาพย์ฉบับ ๑๖ บทสวดข้างต้นมีรูปแบบคำประพันธ์ดังนี้

เมื่อนั้นบรรดาคนทั้งหลาย	ได้ฟังอภิปราย
พระมาลัยเจ้าบอกพลัน	
เขาจึงแต่งกับปิยจังหัน	ใส่บาตรครามครัน
แล้วอุทิศบุญนั้นส่งไป	
ต่างคิดอนิจจาในใจ	สงสารนี้กระไร
ที่ญาติของเขาทุกข์ทน	
เร่งรีบสืบสร้างกุศล	แล้วอุทิศแผ่ผล
ขอให้ถึงญาติเร็วพลัน	

๑.๒.๑.๓ รูปแบบคำประพันธ์คล้ายกาพย์สุรางคนางค์ ๒๔

บทสวดที่มีรูปแบบคำประพันธ์คล้ายกาพย์สุรางคนางค์ ๒๔ คือ บทสวด ที่ใช้สวดทำนองมังกร ในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี บทสวดที่ใช้สวดทำนองมังกร ๑ พรรค จะมีจำนวนคำ ๔-๕ คำ ตัวอย่างเช่น

(มังกร) ๑ พระเถรผู้ยง พึงอันสงส์ อิมเนื้ออิมใจ จึงถามปริศนา อันอื่นสืบไป พระเถร มาลัย จึงกล่าววาจา ๑ ดูกรทเวเศร์ ท่านกล่าวพิเศษ ไพเราะนักหนา ขอเชิญท่านแจ้ง แกลง บุญญา แห่งนางที่มา เบื้องซ้ายตระการ...

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๔๖)

เมื่อนำบทสวดดังกล่าวมาจัดวางใหม่ จะได้รูปแบบคำประพันธ์คล้าย กาพย์สุรางคนางค์ ๒๔ บทสวดข้างต้นมีรูปแบบคำประพันธ์ดังนี้

	พระเถรผู้ยง
ฟังอานิสงส์	อิมเนื้ออิมใจ
จึงถามปริศนา	อันอื่นสืบไป
พระเถรมาลัย	จึงกล่าววาจา
	ตูก่อนเทเวศร์
ท่านกล่าวพิเศษ	ไพเราะนักหนา
ขอเชิญท่านแจ้ง	แถลงบุญญา
แห่งนางที่มา	เบื้องซ้ายตระการ

๑.๒.๑.๔ รูปแบบคำประพันธ์คล้ายกาพย์สุรางคนางค์ ๓๒

บทสวดที่มีรูปแบบคำประพันธ์คล้ายกาพย์สุรางคนางค์ ๓๒ คือ บทสวดที่ใช้สวดทำนองราบ และบทสวดที่ใช้สวดทำนองร้าย ในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี ทั้งบทสวดที่ใช้สวดทำนองราบและทำนองร้าย จะมีจำนวนคำในแต่ละวรรค ๔-๕ คำ เหมือนกัน เช่น

ตัวอย่างบทสวดที่ใช้สวดทำนองราบ

(ราบ) ๐ เมื่อเข้าวันหนึ่ง พระเถรมาลัย จึงเสด็จเข้าไป เทียวภิกขาจาร มีมือถือบาตรคลุมผ้าจีวร เดินด้วยสังวร ได้แล้วคลาไคล ๐ ยังมีชายหนึ่ง เป็นคนเขื่องใจ เก็บผักหักไม้ เลี้ยงพระมารดา ลงไปสู่สระ เพื่อจะเก็บผักมา เลี้ยงพระมารดา ตามยากทรพด ๐ ชายนั้นอาบน้ำชำระกายตน เห็นดอกอุบล แปรดอกโสกา ชายนั้นจึงเก็บ เอาดอกบัวมา ตามความปรารถนา ชื่นชมยินดี...

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๔๕)

ตัวอย่างบทสวดที่ใช้สวดทำนองร้าย

(ร้าย) ๐ ยังมีเปรตหนึ่ง ลำบากนักหนา เป็นเหยื่อแร้งกา ฝูงสัตว์อยู่รวม สุนัขน้อยใหญ่ พลอยกัดกินกลุ่ม แร้งกานกตะกุ่ม รุมจิกสับเอา ๐ เนื่อนั้นหมดสิ้น ยิ่งแต่โครงเปล่า จิกสับเฉี่ยวเอา ร้องครางเสียงแข็ง แร้งกานกตะกุ่ม รุมจิกด้วยแรง จิกทิ้งกวัดแกว่ง ยื้อแย่งไปมา...

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๒๖)

เมื่อนำบทสวดดังกล่าวมาจัดวางใหม่ จะได้รูปแบบคำประพันธ์คล้ายกาพย์สุรางคนางค์ ๓๒ บทสวดทั้ง ๒ บทข้างต้นมีรูปแบบคำประพันธ์ดังนี้

(ราม) เมื่อเช้าวันหนึ่ง	พระเฑาะพาลัย
จึงเสด็จเข้าไป	เที่ยวภิกษาจาร
มีมือถือบาตร	คลุมผ้าจีวร
เดินด้วยสังวร	ได้แล้วคลาไคล
ยังมีชายหนึ่ง	เป็นคนเข็ญใจ
เก็บผักหักไม้	เลี้ยงพระมารดา
ลงไปสู่สระ	เพื่อจะเก็บผักมา
เลี้ยงพระมารดา	ตามยากทรพล
ชายนั้นอาบน้ำ	ชำระกายตน
เห็นดอกอุบล	แปดดอกโสภา
ชายนั้นจึงเก็บ	เอาดอกบัวมา
ตามความปรารถนา	ขึ้นชมยินดี
(รำย) ยังมีเปรตหนึ่ง	ลำบากนักหนา
เป็นเหยื่อแร้งกา	ฝูงสัตว์อยู่รวม
สุนัขน้อยใหญ่	พลอยกัดกินกลุ่ม
แร้งกานกตะกรุม	จุมจิกสืบเอา
เนื้อนั้นหมดสิ้น	ยังแต่โครงเปล่า
จิกสืบเฉี่ยวเอา	ร้องครางเสียงแข็ง
แร้งกานกตะกรุม	จุมจิกด้วยแรง
จิกทิ้งกวัดแกว่ง	ยื้อแย่งไปมา

ปราณี ขวัญแก้ว (๒๕๑๘ : ๒๘) ให้ความเห็นว่า การที่กวีเรียกกาพย์สุรางคนางค์ ๓๒ ว่า ราม นั้น เพราะใช้คำเท่ากันทุกวรรค จำนวนคำสมาเสมอ และเรียกตามทำนองสวด รามนั้นสวดเสียงเสมอดันเสมอปลาย สวดไปเรื่อย ๆ สวดง่ายกว่ากาพย์อย่างอื่น ซึ่งสอดคล้องกับที่ อุดม อรุณรัตน์ (๒๕๓๖-๒๕๓๗ : ๑๖๑) กล่าวถึงวรรณกรรมในหนังสือบุตว่า กวีนิยมแต่งเป็นกาพย์ เพื่อเหมาะแก่การอ่านและการสวด (ขับ) โดยเฉพาะกาพย์สุรางคนางค์ มีวรรคละ ๔ คำเท่านั้น จึงหว่าเสมอดันเสมอปลาย ทว่า ทำนองดูราบรื่น หรือราบเรียบ จึงเรียกกาพย์ชนิดนี้ว่า “ราม”

จากคำกล่าวข้างต้นที่อธิบายการเรียกกาพย์สุรางคนางค์ ๓๒ ว่า ราบ
 ว่าเป็นเพราะ กาพย์ชนิดนี้มีจำนวนคำในแต่ละวรรคสม่ำเสมอ และสะดวกเสมอด้านเสมอปลาย
 ราบรื่นหรือราบเรียบนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า การที่คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี
 เรียกคำประพันธ์ที่มีรูปแบบคล้ายกาพย์สุรางคนางค์ ๓๒ ว่า ราบและรำย อาจเป็นเพราะผู้แต่งเห็น
 ว่า ทั้งฉันทลักษณ์ของกาพย์สุรางคนางค์ ๓๒ และรำย มีลักษณะที่เหมือนกันคือ มีจำนวนคำในแต่ละ
 วรรคสม่ำเสมอกันทุกวรรค จึงนำคำว่า "รำย" มาใช้ปนกับ "ราบ" แล้วเรียกบทสวดพระมาลัยที่
 มีรูปแบบคล้ายกาพย์สุรางคนางค์ ๓๒ ที่มีจำนวนคำค่อนข้างสม่ำเสมอโดยใช้ชื่อเรียกทั้ง "ราบ"
 และ "รำย" ทำให้การสวดทั้งทำนองราบและทำนองรำยของชาวบ้านหนองขาว สวดทำนองเดียว
 กันด้วย

๑.๒.๑.๕ ไม่ทราบรูปแบบคำประพันธ์

บทสวดในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดีที่ไม่ทราบรูปแบบ
 คำประพันธ์ คือ บทสวดที่ใช้สวดทำนองเอกบท และบทสวดที่ใช้สวดทำนองวสันต์

บทสวดทำนองเอกบท ๑ วรรค จะมีจำนวนคำ ๒-๔ คำ เช่น

(เอกบท) ๐ นางอันมา ก่อนเบื้องหน้า ก่อนเจ้าฟ้า พระไมตรี ๐ มีรัศมี แลชาวล้วน
 อารมณ์ถ้วน ล้วนพรรณขาว ๐ โฉมเจิด สาวขาวสด งามหมดจด ไครจักปาน ๐ ได้ทำทาน สิ่ง
 ไตบ้าง แต่ก่อนสร้าง กุศลชื่อใด..

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๘๐-๘๑)

ส่วนบทสวดทำนองวสันต์ ๑ วรรค จะมีจำนวนคำตั้งแต่ ๓-๕ คำ เช่น

(วสันต์) ๐ เทพผู้หนึ่ง เสด็จลินลา ยาทรามมา อยู่เบื้องศรีน ๐ มีนางสวรรค์ ได้แก้
 หมิ่น สะพริบพร้อม ล้อมมาไสว ๐ ตามเทียนทอง ตรองดอกไม้ ก้มกราบไหว้ แล้วลูกวันทา
 ๐ ด้วยจิตตื้นซนชม โสมนัสศรัทธา อันเป็นสุชา สำราญใจ...

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๗๓-๗๔)

๑.๒.๒ เนื้อหาของบทสวดพระมาลัย

เนื้อหาของบทสวดพระมาลัยที่มีเนื้อความภาษาไทยมีความสำคัญมากเพราะเป็น
 เนื้อหาที่ใช้ในการสวดพระมาลัย มีเนื้อความมาก และมีทำนองสวดหลายทำนอง เนื้อหาในบทสวด
 แบ่งออกเป็นตอน ๆ ตามลำดับเหตุการณ์ รวม ๔๐ ตอน แต่ละตอนจะบอกทำนองกำกับไว้
 จำแนกได้ดังนี้

ฉันท	๑๖	ตอน
ราบ	๔	ตอน
ร้าย	๙	ตอน
เชิด	๘	ตอน
เอกบท	๑	ตอน
วสันต์	๑	ตอน
มังกร	๑	ตอน

ทำนองสวดต่าง ๆ เหล่านี้ แต่ละทำนองใช้สวดกับคำประพันธ์ที่มีรูปแบบต่างกัน ดังที่ได้กล่าวถึงรูปแบบคำประพันธ์ไว้แล้วในข้างต้น เนื้อหาในบทสวดเริ่มตั้งแต่บทพระนามพจน์ ซึ่งมีเนื้อความดังนี้

๐ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ฯ รมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ ฯ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ฯ

๐ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ

๐ ติโลกเสฏฺฐํ ตํ พุทฺธํ รมฺมํ นว นียยานิกํ

สงฺฆํ นินฺรฺคณญฺเจว อภิวาทิย ภาสิสุตฺถํ ฯ

๐ ข้าไหว้พระเจ้า ผู้ (ประเสริฐ) เลิศไทรภพ ข้าขอนบ พระนวลโลกอุดร ๐ ข้าขอประณม พระสงฆ์บวร ข้าจะแปลตามคำสั่งสอน พระเถรบวร ผู้ชื่อว่ามาลัย

๐ ข้าขอระงับคัมภีร์ บาปกรรมอันใด จงอย่าได้มาพาน ข้าจะขอทวงกรรม อันพิสดาร จงลู่ถึงพระนฤพาน ดับชาติสังขาร ขึ้นชื่อว่าความผิดนั้น จงอย่าได้มีเลย

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๑๑-๑๒)

หลังจากจบบทพระนามพจน์แล้ว ก็ดำเนินเนื้อหาเรื่องพระมาลัยทั้ง ๔๐ ตอน ตามลำดับ ดังนี้

ลำดับที่	ชื่อทำนองสวด	จำนวน (บท)	เนื้อหาในบทสวด
๑	ฉันท์	๙๓	<p>พระมาลัยเป็นอรหันตสาวก อาศัยอยู่ที่บ้านกัมโพช โลกชนบท ในลังกา ได้ลงไปยังนรกเพื่อจะให้สัตว์นรกส่งความมาบอกแก่ญาติของตนแล้วขึ้นไปโปรดชาวสวรรค์เหมือนดังที่พระโมคคัลลาน์ปฏิบัติ เมื่อลงไปในนรก พระมาลัยพบสัตว์นรก ๔ จำพวก จึงช่วยให้พ้นจากความทุกข์ทรมานชั่วขณะสัตว์นรกเหล่านี้ คือผู้ที่ทำบาป ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. เมื่อเป็นมนุษย์ มีความโลภ เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน เมื่อตายไปก็จะถูกไฟเผาให้ทุกข์ทรมาน ๒. เมื่อเป็นมนุษย์ ใช้พระสงฆ์ทำไร่นา ใช้ให้ล่อลวงทรัพย์ของผู้อื่น ใช้ให้เสียกิจพระวินัย เมื่อตายไปก็จะตกนรกโหลหะกุมภีเป็นเวลาแปดหมื่นปี ๓. เมื่อเป็นมนุษย์ ตีตำพ้อแม่ ปุยาตายาย ภิกษุสามเณร เมื่อตายไปก็จะถูกกงจักรพัดหัวจนกว่าจะสิ้นพุทธานดรกลับไป ๔. เมื่อเป็นมนุษย์ ไม่ตัดสินความด้วยความเที่ยงตรง เห็นแก่สินจ้าง เมื่อตายไปก็จะถูกจักรกรวดพัดหัวจนเลือดไหลจนกว่าจะสิ้นพุทธานดรกลับไป เลือดนั้นจะเน่าเป็นหนอง เนื้อตัวจะพอง ต้องกินเนื้อเน่าและหนองของตนเอง ๕. เมื่อเป็นมนุษย์ เป็นผู้ขายที่ผิดเมียของผู้อื่น เมื่อตายไปจะต้องขึ้นตันจิว ๖. เมื่อเป็นมนุษย์ เป็นหญิงนอกใจสามี เมื่อตายไปก็ต้องขึ้นตันจิว ยมบาลรุมเอาหอกล่แหง ๗. เมื่อเป็นมนุษย์ เป็นเจ้าของไร่นาที่วัดที่นาโกง เมื่อตายไปก็จะถูกแผ่นดินซึ่งเป็นแผ่นดินเหล็กมีไฟลุกไหม้ ไหม้เข้าดับไตไส้พุงขาดราดออกมา ไม่ว่าจะหนีไปทางใดก็จะพบภูเขามีสไฟลุกไหม้และถูกเผาเป็นธุลี

			<p>๘. เมื่อเป็นมนุษย์ ชอบดื่มสุรา เมื่อตายไป ยมบาลก็จะเอาน้ำแสบที่เดือดพล่านเทใส่ปากจนเปื่อยพัง คอไหม้พอง ออกทะลุเป็นรู ดับไตใส่พุงเปื่อยขาด</p> <p>สัตว์นรกส่งความพระมาลัยให้มาบอกแก่ญาติของตนให้เร่งทำกุศลส่งไปให้ พระมาลัยจึงนำความทุกประการมาบอกแก่ญาติของสัตว์นรกเหล่านั้น</p>
๒	ร้าย	๖๒	<p>กล่าวถึง เปรต ๖ จำพวก ได้แก่</p> <p>๑. เปรตหนึ่ง เมื่อยังเป็นคนได้ฆ่าสัตว์เพื่อเลี้ยงชีพ จึงต้องมาถูกแรงกาจิกทั้งเอาเนื้อของตนไปจนเหลือแต่ซี่โครง ต้องร้องครวญครางเพราะได้รับทุกขเวทนา</p> <p>๒. เปรตหนึ่ง เส้นขนทั้งตัวเป็นดาบ ดาบเหล่านั้นเขียดสรรพางค์กายจนเจ็บปวด เพราะทำกรรมคือฆ่ามนุษย์</p> <p>๓. เปรตหนึ่ง มีขนเป็นปืน ปืนนั้นย้อนกลับเข้ายิงตนเอง เพราะทำกรรมคือ ยิงนกมากิน</p> <p>๔. เปรตหนึ่ง มีขนเป็นเข็ม ยอกเข้าทางเส้นผม ออกทางปาก ยอกเข้าทางปาก กลับเข้าท้อง เข้าทางต้นขา ออกทางหน้าแข้ง และทางฝ่าเท้า ถูกแรงกาปากเหล็กจิกจนเลือดไหลซึมกาย เปรตพวกนี้เมื่อเป็นมนุษย์ เป็นคนโกง ขูดฉวยลวงล่อผู้อื่นเพราะเห็นแก่สินไหม</p> <p>๕. เปรตหนึ่ง มีอันทะใหญ่เท่าตุ่มน้ำ เน่าเปื่อยส่งกลิ่นเหม็น จะเดินไปที่ใดก็ต้องแบกขึ้นหลัง นั่งก็ค้ำหว่างขา นานเข้าเมื่อยก็ต้องแบกขึ้นบ่า ถูกนกตะกุ่มมาจิกอันทะแล้วพาบินขึ้นไปในท้องฟ้า ปากค่อน่า เป็นปมเป่า คอพอก เป็นเหนียง ไต หูด ผิ เปรตพวกนี้เมื่อเป็นคน ว่าความไม่ตรง เห็นแก่สินไหม</p> <p>๖. เปรตหนึ่ง ตัวมีแต่ผิเฝ้าเปื่อย เล็บมือเล็บเท้าเปื่อยเฝ้า แกะเกล็ดผิวกิน ผิวนั้นก็เฝ้าเปื่อยกลายเป็น</p>

			หนองทั่วทั้งตน แร้งกานกตะกรุมมาจิกสับปาก จมูก หู ตา พาบินขึ้นไปบนฟ้า ตาหูจมูกปากเนาเหม็น เพราะเมื่อเป็นคน เป็นหญิงเลว ลงผีเท็จ
๓	ขันท์	๒๓	กล่าวถึง เปรตฝูงหนึ่ง มีแต่ตัวไม่มีหัว ถูกเชือกเหล็ก ที่ร้อนมดและถูกเหล็กแหลมตรึงทั้งตัว ถูกหอกกรม แทงแล้วชูขึ้นไปบนท้องฟ้า เปรตนั้นต้องดิ้นทุกระทุช อยู่บนปลายหอก มีปากอยู่ที่รูทวาร มีดวงตาอยู่ใน อก มีหัวอยู่ในท้อง จมูกอยู่บนหัว แร้งกานกตะกรุม รุมจิกสับตา หู จมูก เปรตฝูงนี้ เมื่อเป็นคน อยู่ใน เมืองราชคฤห์ ได้ชวนเพื่อนไปปล้นฆ่า ชิงทรัพย์สิน ช้างม้าวัวควาย ของผู้อื่น ผลจากการที่ปล้นเขียน เอาทรัพย์เขา จึงตกนรกแล้วถูกเชือกเหล็กแดงคาด ผลจากการยิงแทงเขา จึงถูกตรึงด้วยเหล็กแหลม ผลจากการตวาดให้เจ้าทรัพย์ตกใจกลัว จึงไม่มีหัว มีแต่ตัว ผลจากการปล้นบ้านทำให้เขาตกใจหนี จึง เป็นเปรตมีรูปพิกล หูตาอยู่ในอก ปากอยู่ที่รูทวาร หูจมูกอยู่บนหัว ผลจากการปล้นไล่จับเพื่อชิงทรัพย์ จึงถูกนกกตะกรุม แร้ง กา บินมาจิกทั้งจมูก หู ตา
๔	เขิด	๖	บรรดาเปรตอสุรกายในนรก ขอให้พระมาลัยไปบอก ญาติของตนว่าให้เร่งทำบุญโดยใส่บาตร จำศีล สร้างพระ ฟังธรรม แล้วอุทิศส่วนบุญมาให้ตน และ บอกญาติของตนด้วยว่า อย่าได้กระทำความบาปเลย
๕	ขันท์	๑๓	พระมาลัยนำความที่เปรตสั่งมาบอกแก่ญาติ บอก ให้เร่งสร้างกุศล ทำบุญ แล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้ เปรตในนรก บรรดาญาติของเปรตเหล่านั้นได้ฟังก็ ชวนกันสร้างกุศล
๖	เขิด	๙	บรรดาญาติของเปรตเหล่านั้นได้ฟังคำพระมาลัย ต่างคิดสงสารญาติของตน จึงทำบุญใส่บาตรแล้ว อุทิศส่วนกุศลส่งไป ผุ่งเปรตได้รับกุศลที่ญาติอุทิศ ไปให้ ก็พ้นทุกข์ ไปเกิดในวิมานแก้ว มีนางฟ้าเป็น บริวาร พระมาลัยโปรดสัตว์นรกพ้นทุกข์ดังนี้แล้วก็

			กลับเข้าสู่วิหารของท่าน
๗	รบ	๘	เข้าวันหนึ่งพระมาลัยออกบิณฑบาต พบชายเข็ญใจ ผู้หนึ่งต้องเก็บผักหักไม้เลี้ยงมารดา ชายนั่นลงไป อาบน้ำ เห็นดอกบัว ๘ ดอก จึงเก็บมา เมื่อพบพระ มาลัยจึงนำดอกบัวมาถวาย โดยอธิษฐานว่าถ้าจะ ไปเกิดในที่ใด ไม่ว่าที่หมื่นกี่แสนชาติ ก็ขออย่าให้ เกิดเป็นคนเข็ญใจอีก พระมาลัยรับดอกบัวจากชาย นั้นมา แล้วจึงสวดอนุโมทนา
๘	เชิด	๑๔	พระมาลัยอนุโมทนาบุญแก่ชายเข็ญใจแล้วคิดว่า ควรจะนำดอกบัว ๘ ดอกนี้ไปบูชาจุฬามณีเจดีย์จึง เหาะไปยังจุฬามณีเจดีย์ ถวายดอกบัวเป็นพุทธบูชา แล้วนั่งอยู่ทางด้านทิศตะวันออก
๙	ฉันท	๑๐	พระอินทร์พร้อมด้วยเหล่านางฟ้าผู้เป็นบริวารเสด็จ มาไหว้พระเจดีย์ เมื่อกราบไหว้ทั้ง ๘ ทิศ และทำ ประทักษิณรอบพระเจดีย์ ๓ รอบแล้ว จึงนั่งลง เมื่อ เห็นพระมาลัย พระอินทร์และเหล่านางฟ้าจึงกราบ ไหว้ แล้วถามว่าพระมาลัยมาจากที่ใด และมาที่ พระเจดีย์นี้เพราะประสงค์สิ่งใด
๑๐	รำย	๔๖	พระมาลัยบอกว่าท่านนำดอกไม้ขึ้นมาบูชาพระ เจดีย์ แล้วถามพระอินทร์ว่า ใครเป็นผู้สร้างเจดีย์นี้ พระอินทร์ตอบว่า ตนเป็นผู้สร้างขึ้นเพื่อให้เทพทำ กุศลกราบไหว้บูชา โดยสร้างด้วยแก้วอินทนิล ภาย ในบรรจุพระเศศและพระเขี้ยวแก้วของพระพุทธเจ้า พระมาลัยจึงถามว่า เหตุใดเมื่อเป็นเทพแล้วยังต้อง สร้างกุศลอีก ทั้ง ๆ ที่ได้ทำมาเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ แล้ว พระอินทร์จึงตอบว่า ผู้ที่มากเกิดเป็นเทพ หากมี บุญน้อย เมื่อบุญหมดก็จะต้องกลับไปเกิดในโลกอีก เทพจึงต้องเร่งฟังธรรม ถวายดอกไม้มารูปเทียนแก่พระ เกศจุฬามณี เพื่อจะได้อยู่ในสวรรค์ได้ยาวนาน ผล บุญจะช่วยคำชู้ให้ได้ไปเกิดในชั้นอินทร์ชั้นพรหมจน ถึงชั้น ภวักคพรหมและจนถึงชั้นบรรลุนิพพาน

๑๑	ฉันท	๕๔	<p>พระมาลัยถามพระอินทร์ว่า พระศรีอาริย์จะเสด็จมา บุษามานเจดีย์หรือไม่ พระอินทร์ตอบว่า คง เสด็จมา เพราะพระศรีอาริย์จะมาไหว้พระเจดีย์ใน วัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๔ ค่ำ ซึ่งวันนี้ก็เป็นวัน ๔ ค่ำพอดี</p> <p>ขณะนั้น เทพองค์หนึ่งมีบริวารหนึ่งร้อย เสด็จมา ไหว้พระเจดีย์ พระมาลัยจึงถามพระอินทร์ว่า เทพนี้ ไช้พระศรีอาริย์หรือไม่ พระอินทร์ตอบว่ามีใช่ พระ มาลัยจึงถามว่า เทพนี้สร้างกุศลสิ่งใด พระอินทร์ ตอบว่า เทพผู้นี้เมื่อก่อนเป็นคนยากจน เกี่ยวหญ้า ขาย ได้ให้ข้าวก้อนหนึ่งแก่กา จึงได้นางฟ้าหนึ่งร้อย เป็นบริวาร</p> <p>จากนั้น เทพองค์หนึ่งมีบริวารหนึ่งพัน เสด็จมา ไหว้พระเจดีย์ พระมาลัยจึงถามพระอินทร์ว่า เทพนี้ ไช้พระศรีอาริย์หรือไม่ พระอินทร์ตอบว่ามีใช่ พระ มาลัยจึงถามว่า เทพนี้สร้างกุศลสิ่งใด พระอินทร์ ตอบว่า เทพผู้นี้เมื่อก่อนเป็นเด็กเลี้ยงวัว ได้แบ่งปัน ข้าวให้เพื่อนเด็กเลี้ยงวัวด้วยกัน จึงได้นางฟ้าหนึ่ง พันเป็นบริวาร</p> <p>เทพองค์หนึ่งมีบริวารหนึ่งหมื่น เสด็จมาไหว้พระ เจดีย์ พระมาลัยจึงถามพระอินทร์ว่า เทพนี้ไช้พระ ศรีอาริย์หรือไม่ พระอินทร์ตอบว่ามีใช่ พระมาลัยจึง ถามว่า เทพนี้สร้างกุศลสิ่งใด พระอินทร์ตอบว่า เทพผู้นี้เมื่อก่อนได้ให้ข้าวแก่เจ้าเงร จึงได้นางฟ้า หนึ่งหมื่นเป็นบริวาร</p>
๑๒	เชิด	๒๐	<p>เทพองค์หนึ่งมีบริวารสองหมื่นเสด็จมาไหว้พระ เจดีย์ พระมาลัยจึงถามพระอินทร์ว่า เทพนี้ไช้พระ ศรีอาริย์หรือไม่ พระอินทร์ตอบว่ามีใช่ พระมาลัยจึง ถามว่า เทพนี้สร้างกุศลสิ่งใด พระอินทร์ตอบว่า เทพผู้นี้เมื่อก่อนได้ใส่บาตรเพียงน้อยหนึ่งแก่ภิกษุผู้ มีศีลาจาร จึงได้นางฟ้าสองหมื่นเป็นบริวาร</p>

			<p>เทพองค์หนึ่งมีบริวารสามหมื่นเสด็จมาไหว้พระเจดีย์ พระมาลัยจึงถามพระอินทร์ว่า เทพนี้ใช่พระศรีอาริย์หรือไม่ พระอินทร์ตอบว่ามีใช่ พระมาลัยจึงถามว่า เทพนี้สร้างกุศลสิ่งใด พระอินทร์ตอบว่า เทพผู้นี้เมื่อก่อนเป็นนายบ้านชื่อว่าหรดาลเศรษฐี</p>
๑๓	ฉันท	๘	<p>เศรษฐีผู้นี้ศรัทธาในพระพุทธศาสนา หมั้นบำเพ็ญทาน ตักบาตร รักษาศีลห้า เมื่อดังวันพระก็ทำบุญรักษาศีลแปด ให้ทานแก่ยากและสมณชีพราหมณ์</p>
๑๔	เชิด	๘	<p>เศรษฐีมีศรัทธาแน่นแนถวายเภสัชอัฐยบานแก่พระสงฆ์ สามเณรและภิกษุณี สร้างพระพุทธรูป ดูแลคนเจ็บป่วย คนเชื่องใจโดยให้ทานข้าว น้ำ และยา จึงได้นางฟ้าสามหมื่นเป็นบริวาร</p>
๑๕	ราบ	๓๐	<p>เทพองค์หนึ่งมีบริวารสี่หมื่นเสด็จมาไหว้พระเจดีย์ พระมาลัยจึงถามพระอินทร์ว่า เทพนี้ใช่พระศรีอาริย์หรือไม่ พระอินทร์ตอบว่ามีใช่ พระมาลัยจึงถามว่า เทพนี้สร้างกุศลสิ่งใด พระอินทร์ตอบว่า เทพผู้นี้เมื่อก่อนเป็นช่างหูก มีปัญญา ใฝ่ใจทำบุญ อาศัยอยู่ที่เมืองอนูราช ได้เก็บพินมาเผาซากศพเพื่อเอาบุญนิมนต์พระมาบังสกุล ทำบุญและทำทานโดยให้ฟูกหมอน ที่นอน แล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้ จึงได้นางฟ้าสี่หมื่นเป็นบริวาร</p> <p>จากนั้น เทพองค์หนึ่งมีบริวารห้าหมื่นเสด็จมาไหว้พระเจดีย์ พระมาลัยจึงถามพระอินทร์ว่า เทพนี้ใช่พระศรีอาริย์หรือไม่ พระอินทร์ตอบว่ามีใช่ พระมาลัยจึงถามว่า เทพนี้สร้างกุศลสิ่งใด พระอินทร์ตอบว่า เทพผู้นี้เมื่อก่อนเป็นพระยาในเมืองลังกา ชื่อท้าวสัทธาติสสา เป็นผู้ที่มีนั้ไหว้พระรัตนตรัย และพระอรหันต์ รักษาศีลห้า ศีลแปด ยึดมั่นในไตรลักษณ์ เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ทรัพย์เพื่อบูชาพระสงฆ์ และให้ยาก จึงได้นางฟ้าห้าหมื่นเป็นบริวาร</p>

๑๖	เชิด	๑๘	เทพองค์หนึ่งมีบริวารหกหมื่นเสด็จมาไหว้พระเจดีย์ พระมาลัยจึงถามพระอินทร์ว่า เทพนี้ใช่พระศรีอารียหรือไม่ พระอินทร์ตอบว่ามีใช่ พระมาลัยจึงถามว่า เทพนี้สร้างกุศลสิ่งใด พระอินทร์ตอบว่า เทพผู้นี้เมื่อก่อนชื่อว่าพระอภัยทฤษฎคามินี สร้างกุศลโดยให้ข้าวกว่า กุฎี เกล็ดขบบริวาร และฟังธรรมเป็นนิตย์ นอกจากนี้ยังสร้างพระสถูปเจดีย์ ปลุกไม้ศรีมหาโพธิ์ ปรมณิบัติพ่อแม่และญาติมิตร พระสงฆ์ และผู้ยากไร้ จึงได้นางฟ้าหกหมื่นเป็นบริวาร
๑๗	ฉันท	๑๕	เทพองค์หนึ่งมีบริวารเจ็ดหมื่นเสด็จมาไหว้พระเจดีย์ พระมาลัยจึงถามพระอินทร์ว่า เทพนี้ใช่พระศรีอารียหรือไม่ พระอินทร์ตอบว่ามีใช่ พระมาลัยจึงถามว่า เทพนี้สร้างกุศลสิ่งใด พระอินทร์ตอบว่า เทพผู้นี้เมื่อก่อนเป็นแกนน้อยที่มีใจกุศล ไม่ประมาท ไม่ลืมนอน ไม่เคียดแค้นอาจารย์ ศึกษาศิลปประการหมั่นไหว้พระ ชยันศึกษาพระธรรม ปรมณิบัติอาจารย์ จึงได้วิมานทองและนางฟ้าเจ็ดหมื่นเป็นบริวาร
๑๘	ราบ	๑๘	เทพองค์หนึ่งมีบริวารแปดหมื่นเสด็จมาไหว้พระเจดีย์ พระมาลัยจึงถามพระอินทร์ว่า เทพนี้ใช่พระศรีอารียหรือไม่ พระอินทร์ตอบว่ามีใช่ พระมาลัยจึงถามว่า เทพนี้สร้างกุศลสิ่งใด พระอินทร์ตอบว่า เทพผู้นี้เมื่อก่อนเป็นคนเขี้ยวใจได้เอาข้าวของตนมาใส่บาตรก่อน แล้วชักชวนชาวบ้านให้มาใส่บาตรพระสงฆ์ จึงได้วิมานและนางฟ้าแปดหมื่นเป็นบริวาร
๑๙	วสันต์	๒๒	เทพองค์หนึ่งมีบริวารเก้าหมื่นเสด็จมาไหว้พระเจดีย์ พระมาลัยจึงถามพระอินทร์ว่า เทพนี้ใช่พระศรีอารียหรือไม่ พระอินทร์ตอบว่ามีใช่ พระมาลัยจึงถามว่า เทพนี้สร้างกุศลสิ่งใด พระอินทร์ตอบว่า เทพผู้นี้เมื่อก่อนเป็นชายเขี้ยวใจ ได้อุทิศกายและใจบูชาพระ

			ธาตุด้วยความศรัทธา ให้ทาน จำศีล หมั่นภาวนา และชักชวนให้คนมาฟังธรรมอยู่เป็นนิตย์ จึงได้นางฟ้าเก้าหมื่นเป็นบริวาร
๒๐	ราบ	๑๒	เทพองค์หนึ่งมีบริวารหนึ่งแสน เสด็จมาไหว้พระเจดีย์ พระมาลัยจึงถามพระอินทร์ว่า เทพนี้ใช่พระศรีอาริย์หรือไม่ พระอินทร์ตอบว่ามีใช่ พระมาลัยจึงถามว่า เทพนี้สร้างกุศลสิ่งใด พระอินทร์ตอบว่า เทพผู้นี้เมื่อก่อนเป็นคนเขี้ยวใจ เกี่ยวหญ้าขาย อยู่ที่เมืองอนูราธบุรี ได้รักษาศีลห้า มีน้ำใจกุศล จึงนำทรายจากริมน้ำมาก่อเป็นพระเจดีย์ กราบไหว้และกล่าวชมเจดีย์ที่ตนก่อกั้น
๒๑	ฉันท	๔๖	ชายเขี้ยวใจไหว้และกล่าวชมเจดีย์ เก็บดอกไม้มาถวายบูชา และเลี้ยงดูพระสงฆ์ ให้สงบจิ๋ว จึงได้นางฟ้าแสนหนึ่งเป็นบริวาร ลำดับนั้น พระศรีอาริย์เสด็จพร้อมด้วยบริวารแสนโกฏิสี่แสน ไชย มาไหว้พระเจดีย์ มีนางฟ้าหอมล้อมทั้งทางเบื้องหน้า เบื้องหลัง เบื้องซ้ายและเบื้องขวาฝ่ายละแสนโกฏิ พระมาลัยจึงถามพระอินทร์ว่า ไช้พระมาลัยหรือไม่ พระอินทร์ตอบว่าใช่ พระมาลัยจึงถามว่า นางสวรรค์ที่มาเบื้องหน้าพระศรีอาริย์นั้นสร้างกุศลสิ่งใด -
๒๒	เอกบาท	๕๒	พระอินทร์ตอบว่า นางที่มาเบื้องหน้าพระศรีอาริย์นั้นมีรัศมีสีขาวและทองอร่ามขาว เพราะเมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ ได้ทำกุศล จำศีล ให้ทาน หมั่นภาวนา ทำบุญด้วยของที่มีสีขาวทั้งข้าวโพด ดอกไม้ แป้ง พูกหมอน และผ้าเนื้อดี และตั้งใจที่จะขอพบพระศรีอาริย์
๒๓	รำย	๒๐	พระมาลัยถามพระอินทร์ถึงนางสวรรค์ที่มาทางเบื้องขวาพระศรีอาริย์ว่าทำบุญสิ่งใดจึงได้มีอาภรณ์และรัศมีเป็นสีเหลือง พระอินทร์ตอบว่า นางทั้งหลายนี้เมื่อยังเป็นคนนางได้จำศีล ใส่บาตรทุกวัน

			พระน้อยใหญ่ ให้ทานด้วยผ้าสีเหลือง บูชาพระด้วย รูปเทียน เครื่องไล่อินทอมหวน และข้าวตอก จึงได้ วิมานทองและได้ตามเสด็จทางเบื้องขวาแห่งพระศรี อารีย์
๒๔	มังกร	๑๔	พระมาลัยถามพระอินทร์ถึงนางสวรรค์ที่มาทาง เบื้องซ้ายพระศรีอารีย์ว่าทำบุญสิ่งใดจึงได้มีอาภรณ์ และรัศมีเป็นสีแดง พระอินทร์ตอบว่า นางทั้งหลาย นี้เมื่อยังเป็นคนได้ฟังธรรมทุกวันอุโบสถศีล ถวาย แป้ง แต่งกับปีย์จันทน์ ให้ทานแก่พระสงฆ์ ถวาย ดอกไม้ ผ้า และเครื่องหอมที่มีสีแดงแก่พระพุทธร และพระธรรมอยู่เป็นนิตย์ จึงได้ทิพยวิมานและได้ ตามเสด็จทางเบื้องซ้ายแห่งพระศรีอารีย์
๒๕	ฉันท	๕๔	พระมาลัยถามพระอินทร์ถึงนางสวรรค์ที่มาทาง เบื้องหลังพระศรีอารีย์ว่าทำบุญสิ่งใดจึงได้มีอาภรณ์ และรัศมีเป็นสีเขียว พระอินทร์ตอบว่า นางทั้งหลาย นี้ เมื่อเป็นคนเป็นผู้หมั่นรักษาศีลแปด หมั่นฟังธรรม ถวายดอกไม้รูปเทียนและแพรพรรณที่มีสีเขียว จึง ได้มาเกิดในเมืองสวรรค์และได้ตามเสด็จทางเบื้อง หลังพระศรีอารีย์ จากนั้น พระมาลัยถามพระอินทร์ว่าพระศรีอารีย์ สร้างกุศลใดจึงมีบริวารหอมล้อมอย่างอเนกอนันต์ พระอินทร์ตอบว่า พระศรีอารีย์สร้างบารมียิ่งกว่า พระธรณีได้แสนโกฏิจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า และจะไปรดัสตวิให้เข้าสู่พระนิพพาน
๒๖	เจ็ด	๑๖	พระอินทร์บอกพระมาลัยว่าพระศรีอารีย์นั้นได้สร้าง สมภารมากยิ่งขึ้นกว่าพระโพธิสัตว์ทั้งสามพระองค์ซึ่ง ทรงนามว่า ปัญญาธิก ศรัทธาธิก และวิริยาธิก สมภารแห่งพระศรีอารีย์นั้นเลิศล้ำพันประมาณ แม้ น้ำในมหาสมุทรทั้งสี่ก็ไม่อาจเปรียบกับสมภารของ พระองค์ได้
๒๗	ฉันท	๑๓	พระศรีอารีย์พร้อมด้วยเหล่านางสวรรค์ซึ่งเป็น

			บวิวารเสด็จมาถึงพระเจดีย์ ทรงกราบไหว้พระเจดีย์ เดินประทักษิณ และบูชาพระเจดีย์ด้วยเครื่องหอม ต่าง ๆ ส่วนนางสวรรคค์ หลังจากกราบไหว้พระเจดีย์ แล้ว ก็บูชาพระเจดีย์ด้วยสิ่งของมีค่าต่าง ๆ ของตน บางนางก็ขับร้องและประโคมดนตรี เป็นที่ไพเราะ จับใจยิ่ง
๒๘	เชิด	๘	พระศรีอาริย์ทรงถามพระมาลัยว่ามาจากที่ใดและ ปรารถนาสิ่งใด จะได้ตกแต่งถวาย พระมาลัยตอบ ว่า มาแต่ชมพูทวีปเพื่อไหว้พระเจดีย์และเพื่อชม สมภารแห่งพระศรีอาริย์
๒๙	รำย	๒๑	พระศรีอาริย์ถามพระมาลัยถึงความเป็นไปของ มนุษย์ในชมพูทวีป พระมาลัยตอบว่า ในชมพูทวีป นั้นมีคนที่มีความทุกข์และคนชั่วอยู่ทุกแห่ง ส่วนคน ที่มีใจกุศล มีรูปโฉมงดงาม และมีอายุยืนนั้นมีน้อย พระศรีอาริย์จึงถามต่อไปว่า ชาวชมพูทวีปนั้นทำ บุญหรือบาปมากกว่ากัน พระมาลัยตอบว่า คนที่ทำ บุญนั้นมีน้อยนัก ส่วนคนที่ทำบาปมีมากมาย
๓๐	ฉันท	๒๐	พระศรีอาริย์ถามพระมาลัยว่า ชาวชมพูทวีปทำทาน และรักษาศีลสิ่งใดบ้าง พระมาลัยจึงชี้แจงให้พระศรี อาริย์ทราบถึงการทำทานและรักษาศีลของชาวชมพู ทวีปหลายประการ โดยกล่าวว่าชาวชมพูทวีปได้ทำ ทานและรักษาศีลต่าง ๆ เหล่านี้ตามกำลังแห่งตน
๓๑	รำย	๑๒	พระศรีอาริย์ได้ฟังพระมาลัยกล่าวดังนั้น ก็ยินดีเป็น อย่างยิ่ง พระมาลัยจึงกล่าวต่อไปว่า ชาวชมพูทวีป นั้น เมื่อทำบุญแล้วก็กวาดน้ำเพื่อขอพบศาสนาพระ ศรีอาริย์ และขอเป็นพระอรหันตสาวกของพระศรี อาริย์
๓๒	ฉันท	๔๔	พระศรีอาริย์ได้ฟังดังนั้นจึงสั่งความพระมาลัยให้ บอกแก่ฝูงชนทั้งหลายในชมพูทวีปว่า ผู้ใดใคร่พบ พระศรีอาริย์ให้หมั้นจำศีลภาวนา ฟังธรรม รักษาศีล ห้า และให้ฟังเทศน์คาถาพันให้จบภายใน ๑ วัน

			และห้ามทำบาปต่าง ๆ พระมาลัยจึงถามพระศรีอาริย์ว่า หากชาวชมพูทวีปถามว่าพระศรีอาริย์จะเสด็จมาโปรดเมื่อใดจะให้ตอบว่าอย่างไร
๓๓	รำย	๗๔	พระศรีอาริย์บอกพระมาลัยว่า ก่อนจะถึงศาสนาของพระองค์นั้น ศาสนาของพระสมณโคดมเสื่อมลง ผู้คนไม่หมั่นให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา ทำบาปโดยมิละอวย เสพกามกับญาติพี่น้องและมิตรสหายเหมือนสัตว์เดรัจฉาน เกิดมิลล์ญญยุค ผู้คนฆ่าฟันกันล้มตายมากมาย หลังจากนั้นผู้คนกลับมาปรองดองกันอีกครั้ง หมั่นให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ซึ่งจะมีหน้าผ่นต่าง ๆ เจ็ดหน้าตกลงมาเจ็ดวัน
๓๔	ฉันท	๑๖	เมื่อคนอยู่ในธรรมที่ชื่อว่า พรหมวิหารแล้วก็จะมีอายุยืนนานยิ่ง ๆ ขึ้นไปจนตราบเท่าอสงไขย แต่ชาวชมพูทวีปก็จะหลงความสุข สัมทุกข์ ไม่เข้าใจอนิจจัง
๓๕	รำย	๑๖	ฝูงสัตว์ทั้งหลายจึงมีวแต่ล้มต่น ไม่หมั่นจำศีลภาวนา อายุจึงถอยน้อยลงไปอีกครั้ง เพราะคนทั้งหลายไม่เข้าใจ สงสัยในพระธรรม จนอายุลดลงไปถึงแปดหมื่นปี เมื่อนั้นพระศรีอาริย์จะเสด็จไปโปรดสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์
๓๖	ฉันท	๑๑๕	เมื่อนั้น ชาวชมพูทวีปจะมีความสุข มีแก้วแหวนเงินทอง แผ่นดินอุดมสมบูรณ์ พระศรีอาริย์จะมาตรัสรู้เป็นพระศาสดา เพื่อสั่งสอนสัตว์โลกให้พ้นโสมสงสาร บรรลุนิพพาน ผู้ใดใคร่พบพระองค์ก็จงเร่งหมั่นให้ทานรักษาศีลเจริญภาวนาและไม่ทำบาปทั้งปวง
๓๗	รำย	๗๓	พระมาลัยถามพระศรีอาริย์ว่า พระศรีอาริย์สร้างสมภารชื่อใดคนที่เกิดในศาสนาของพระองค์จึงงามยิ่งนัก พระศรีอาริย์จึงตอบว่า พระองค์บำเพ็ญบุญสร้างสมภารมานานถึงสิบมหาอสงไขยแสนกัลป์ โดยมีความเพียร ให้ทานทั้งปวงโดยให้ได้แม้กระทั่ง

			เลือดเนื้อและชีวิต และสั่งพระมาลัยให้บอกชาว ชมพูทวีปว่าให้หมั้นให้ทาน รักษาศีลและเจริญ ภavana
๓๘	ฉันท์	๓๐	พระศรีอาริย์ไหว้พระมาลัย แล้วไหว้พระเจดีย์ ถวายดอกไม้รูปเทียนแล้วกลับสวรรค์ชั้นดุสิต พร้อม ด้วยเหล่านางสวรรค์ พระมาลัยจึงกล่าวสรรเสริญ พระศรีอาริย์แก่พระอินทร์ แล้วจึงลาพระอินทร์กลับ ลงมายังโลกมนุษย์ พระอินทร์พร้อมเหล่านาง สวรรค์ก็เสด็จกลับวิมาน
๓๙	ร้าย	๑๖	พระมาลัยแจ้งข่าวแก่ชาวโลกตามที่พระศรีอาริย์สั่ง ความมา
๔๐	ฉันท์	๑๗	พระมาลัยแจ้งข่าวแก่ชาวโลก หญิงชายทั้งหลายได้ ฟังก็ยินดี ต่างชักชวนกันทำบุญด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น ฟังเทศน์มหาชาติ บวชลูกหลานให้ศึกษาพระธรรม ปล่อยทาสให้เป็นไทย เป็นต้น คนเหล่านี้เมื่อตายไป ก็ได้ไปเกิดในสวรรค์ ส่วนพระมาลัยนั้นเมื่อมรณ ภาพแล้วก็เข้าสู่พระนิพพาน

จากเนื้อหาทั้ง ๔๐ ตอนข้างต้นนี้ พบว่า มีเนื้อหาที่ใช้สวดทำนองฉันท์ซึ่งแต่งด้วยฉันท
ลักษณะที่คล้ายกาพย์ยานี ๑๑ มากที่สุดถึง ๑๖ ตอน รองลงมา คือ ราบ และ ร้าย ซึ่งถือว่าเป็น
ทำนองเดียวกัน แต่งด้วยฉันทลักษณะที่คล้ายกาพย์สุรางคนางค์ ๓๒ จำนวน ๔ ตอน และ ๙ ตอน
ตามลำดับ บทสวดทั้ง ๓ ทำนองนี้เป็นบทสวดที่ใช้ดำเนินเรื่องและบรรยายรายละเอียดของเรื่อง
ราวและลักษณะต่าง ๆ ทั้งของสัตว์นรกและชาวสวรรค์ โดยผู้แต่งจะแต่ง ฉันท์ ราบ และร้าย สลับ
กันเป็นส่วนใหญ่ และมีบทสวดที่ใช้สวดทำนองเชิด ซึ่งแต่งด้วยฉันทลักษณะคล้ายกาพย์ฉบับ ๑๖
แทรกอยู่ระหว่าง ฉันท์ ราบ และร้าย จำนวน ๔ ตอน ส่วนบทสวดทำนองวสันต์ เอกบท และมังกร
ซึ่งมีทำนองละ ๑ ตอนนั้น พบว่า ใช้ในการบรรยายถึงความงามและกุศลที่ชาวสวรรค์ได้สร้างไว้
ก่อนที่จะได้อุบัติบนสวรรค์ กล่าวคือ บทสวดทำนองวสันต์ ซึ่งไม่ทราบว่าจะแต่งด้วยฉันทลักษณะใด ใช้
ในการบรรยายเทพองค์หนึ่งซึ่งมีบริวารกำหนดมีที่เสด็จมาบูชาพระเกศจุฬามณีเจดีย์ บทสวด
ทำนองเอกบท ซึ่งก็ไม่ทราบว่าแต่งด้วยฉันทลักษณะใดเช่นกัน ใช้ในการบรรยายนางสวรรค์ที่มา
เบื้องหน้าพระศรีอาริย์ และบทสวดทำนองมังกร ซึ่งแต่งด้วยฉันทลักษณะคล้ายกาพย์สุรางคนางค์
๒๔ ใช้ในการบรรยายนางสวรรค์ที่มาเบื้องซ้ายพระศรีอาริย์

เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาทั้ง ๔๐ ตอนในพระมาลัยกลอนสวดฉบับนี้ พบว่า เนื้อหาในหนังสือพระมาลัยสะท้อนความเชื่อเรื่องบาป-บุญ และนรก-สวรรค์อย่างชัดเจน โดยชี้ให้ผู้เลววรรณกรรมเห็นว่า ผู้ที่ทำบาปเมื่อตายไปก็จะตกนรก ได้รับทุกขเวทนานับประการตามผลกรรมที่ตนก่อไว้ ส่วนผู้ที่ทำบุญก็จะได้ขึ้นสวรรค์ เพื่อเสวยสุขจากกรรมดีที่ได้เพียรสร้างไว้เมื่อยังเป็นมนุษย์ ดังนั้น หากก่อกรรมชั่วไว้มากน้อยเพียงใดก็จะได้รับทุกข์ทรมานในนรกจากผลของกรรมชั่วมากน้อยเพียงนั้น หากสร้างกรรมดีไว้มากน้อยเพียงใดก็จะได้เสวยสุขในสวรรค์มากน้อยเพียงนั้นเช่นกัน ภาพที่เห็นจากการบรรยายอมมนุษย์ในนรกเป็นภาพที่น่ากลัว ซึ่งแตกต่างจากภาพของชาวสวรรค์ซึ่งเป็นภาพที่งดงาม จึงกล่าวได้ว่า เนื้อหาในพระมาลัยกลอนสวดมุ่งชี้ให้เห็นเรื่องราวของชีวิตหลังความตายโดยแสดงให้เห็นทั้งสภาพชีวิตที่ทุกข์ทรมานและน่าสะพรึงกลัวในนรก และสภาพชีวิตที่สุขสบายในสวรรค์ที่สวยงามซึ่งมนุษย์ต่างพึงปรารถนา ดังนั้น จะตกนรกหรือได้ขึ้นสวรรค์ ก็ขึ้นอยู่กับบาปบุญที่ได้ทำไว้เมื่อยังเป็นมนุษย์นั่นเอง

๒. ทำนองสวดพระมาลัย

ทำนองสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวที่สวดกันในปัจจุบัน จำแนกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๓ ประเภท มีทั้งสิ้น ๒๒ ทำนอง คือ

๒.๑ ทำนองสวดพระธรรม มี ๒ ทำนอง คือ ทำนองสวดพระสหัสสนัย และทำนองสวดพระธรรม ๗ บท

๒.๒ ทำนองเก่า มี ๕ ทำนอง คือ ทำนองฉันท์ ราบและรำย เชิด เอกบท มังกรและวสันต์

๒.๓ ทำนองลำนอก มี ๑๕ ทำนอง คือ ทำนองนางยักษ์ ฝรั่ง ไม้ ลำหนองขาว นกขุนทอง นกเขาขัน นกกาเหว่า ธรณีกันแสง ทะแยมอญ พลายชุมพลแปลงกาย ชาละวัน รามสูร ไปไร่ไปนา ชุ่มลูกน้อยตามเมีย ไม้ทราบชื่อทำนอง และไอ้เจ้าดวงพวงพุ่ม

๒.๑ ทำนองสวดพระธรรม

ทำนองสวดพระธรรม หมายถึง ทำนองสวดที่ใช้สวดกับบทสวดที่มีเนื้อความเป็นภาษาบาลี ก่อนสวดต้องตั้งนโม ๓ จบเสียก่อน แล้วจึงเริ่มสวด การสวดพระธรรมนี้เป็นการสวดเพื่อบูชาพระรัตนตรัยและเป็นการไหว้ครู มีทำนองสวด ๒ ทำนอง คือ

๒.๑.๑ ทำนองสวดพระสหัสสนัย ใช้สวดกับบทสวดพระสหัสสนัยสุทธิกปฏิปทา หรือที่นักสวดพระมาลัยเรียกสั้น ๆ ว่า บทสหัสสนัย ซึ่งประกอบด้วยบทพระสหัสสนัย สุทธิกปฏิปทา สุนฺญตมุลปฏิปทา อัปพนิตปฏิปทา และอธิปติ นักสวดพระมาลัยจะสวดบทสวดต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยทำนองธรรมวัตร ตัวอย่างที่ยกมานี้เป็นการสวดทำนองธรรมวัตร บทอธิปติ

บทสวด

อธิปติ

๗. กตเม ธมฺมา กุสลา ยสุมี สมเย โลกุตฺตโร ฌานํ ภาเวติ นียยานิกํ อปจยคามิํ ทิฏฐิตตานํ ปหานาย ปฐมาย ภูมียา ปตฺติยา วิวิจฺเจว กามนิ ปฐมํ ฌานํ อปสมฺบุชฺช วิหฺรติ
 ทุกฺขาปฏิปทํ ทนฺธาภิณฺญํ ฌนฺทาธิปฺตฺเตยฺยํ วิริยาธิปฺตฺเตยฺยํ จิตฺตาธิปฺตฺเตยฺยํ วิมฺสาธิปฺตฺเตยฺยํ
 ทุกฺขาปฏิปทํ ชิปปาภิณฺญํ ฌนฺทาธิปฺตฺเตยฺยํ วิริยาธิปฺตฺเตยฺยํ จิตฺตาธิปฺตฺเตยฺยํ วิมฺสาธิปฺตฺเตยฺยํ
 สุขาปฏิปทํ ทนฺธาภิณฺญํ ฌนฺทาธิปฺตฺเตยฺยํ วิริยาธิปฺตฺเตยฺยํ จิตฺตาธิปฺตฺเตยฺยํ วิมฺสาธิปฺตฺเตยฺยํ
 สุขาปฏิปทํ ชิปปาภิณฺญํ ฌนฺทาธิปฺตฺเตยฺยํ วิริยาธิปฺตฺเตยฺยํ จิตฺตาธิปฺตฺเตยฺยํ วิมฺสาธิปฺตฺเตยฺยํ
 ตสุมี สมเย ผสุโต โหติ อวิกุเชไป โหติ อิม ธมฺมา กุสลาฯ

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๑๖๒-๑๖๓)

ทำนองสวด

ทำนองสวดพระสหัสสนัย(อธิปติ)

ก - ต - เม ธ - ม - มา กุ - ส - ลา ย - สุ - มี ส - ม - เย โ ล - กุ - ต - รั

ฌา - นํ ภา - เว - ติ นีย - ยา - นิ - กํ อ - ป - จ - ย - คา - มิํ ทิ - ฎ - ฐิ - ก - ตา - นํ ป - หา - นา -

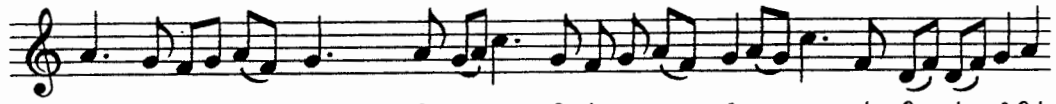
ย - ป - ฐ - มา - ย ภู - มิ - ยา ป - ต - ติ - ยา วิ - วิ - จ - เจ - ว กา - เม - หิ ป - ฐ - มิ

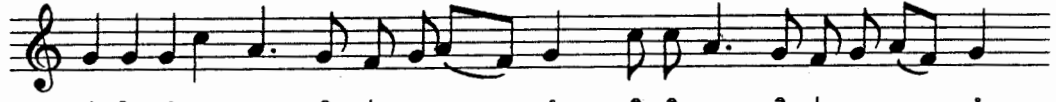
ฌา - นํ อ - ป - ส - ม - บ - ช - ช วิ - ห - ร - ติ - ทุ - ก - ขา - ป - ฎิ - ป - ทํ ท - น - ธา -

ภิ - ญ - ญํ ฌ - น - ทา - ธิ - ป - ต - เต - ย - ยํ ยํ วิ - ริ - ยา - ธิ - ป - ต - เต - ย - ยํ ยํ จิต -

ดา - ธิ-ปตุ-ค-เตย - ย์ วิ - มั - ตา - ธิ-ปตุ-ค-เตย - ย์ ทุ - ขา - ป - ฎิ - ป - ทั จิป-

ปา ภิญ-ญ์ ฌน - ทา - ธิ - ปตุ ค-เตย - ย์ วิ - ริ - ยา - ธิ - ปตุ - ค - เตย - ย์

จิต - ตา - ธิ - ปตุ - ค - เตย - ย์ วิ - มั - ตา - ธิ - ปตุ - ค - เตย -

ย์ ทุ - ขา - ป - ฎิ - ป - ทั ทนุ - ธา - ภิญ - ญ์ ฌน -

ทา - ธิ - ปตุ ค-เตย - ย์ วิ - ริ - ยา - ธิ - ปตุ - ค - เตย - ย์ จิต-ตา - ธิ - ปตุ-ค-

เตย - ย์ - วิ - มั - ตา - ธิ - ปตุ-ค-เตย - ย์ ทุ - ขา - ป - ฎิ - ป -

ทั จิป-ปา ภิญ - ญ์ ฌน-ทา - ธิ - ปตุ-ค-เตย - ย์ วิ-ริ - ยา - ธิ - ปตุ-ค-เตย -

ย์ จิต-ตา - ธิ - ปตุ-ค-เตย - ย์ วิ - มั - ตา - ธิ - ปตุ-ค - เตย - ย์ ฌน-ธ-มี

ธ - ม - เย ฌน - โส โห - ติ อ-วิฏ - เจ-โป โห - ติ ธิ - เม ฌน-มา - ฏ - ส - ลาฯ

๒.๑.๒ ทำนองสวดพระธรรม ๗ บท ใช้สวดกับบทสวดพระบาลีสัตตปกรณากิ
 ธรรม หรือที่นักสวดพระบาลีเรียกสั้น ๆ ว่า บทพระธรรม ๗ บท อันประกอบด้วย พระธรรมสังคณี
 พระวิภังค์ พระธาตุกถา พระบุคคลบัญญัติ พระกถาวัตถุ พระยมก และพระมหาปิฏฐาน ในการ
 สวดพระธรรม ๗ บทนี้ บทอื่น ๆ ยกเว้นบทพระมหาปิฏฐาน จะสวดทำนองธรรมวัตร ส่วนบทพระ
 มหาปิฏฐานจะสวดโดยใช้ทำนองเพลงพื้นบ้านเพื่อให้ครึกครื้นก่อนที่จะเริ่มสวดพระบาลีซึ่งมีเนื้อ
 ความเป็นภาษาไทย ตัวอย่างที่ยกมานี้ เป็นตัวอย่างทำนองสวดบทพระมหาปิฏฐานโดยใช้ทำนอง
 เพลงพื้นบ้าน

บทสวด

(๗) พระมหาปิฏฐาน

๐ เหนตุปัจจุโย อารมมณปัจจุโย อธิปติปัจจุโย อนนุตตปัจจุโย สมมุตตปัจจุโย
 สหชาติปัจจุโย อญญมณญุปัจจุโย นิสฺสยปัจจุโย อุปนิสฺสยปัจจุโย ปุเรชาติปัจจุโย ปจฺจชาติป
 จฺจุโย อาเสวนปัจจุโย กมฺมปัจจุโย วิปากปัจจุโย อาหารปัจจุโย อินฺทฺริยปัจจุโย ฌานปัจจุโย
 มคฺคปัจจุโย สมฺปยุตฺตปัจจุโย วิปฺปยุตฺตปัจจุโย อตฺถิปัจจุโย นตฺถิปัจจุโย วิคตปัจจุโย อวิกตปัจจุ
 โย

(หน้า ๑๐)

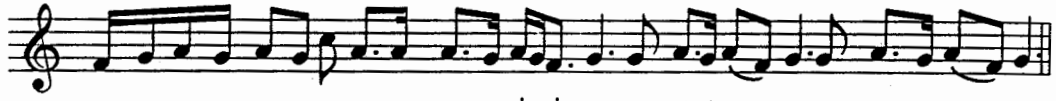
ทำนองสวด

ทำนองสวดธรรม๗บท

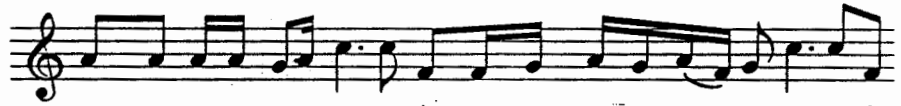
เฮ เฮ เฮ เฮ เห ตุ ปจ จ ย ะ ถึง หน้อย นะ น้อย นะ น้อย ทิง ข้ำ ะ ถึง
 หน้อย นะ น้อย นะ น้อย ทิง ะ ทิง นอง นอง ของ ที่ นี้ เอย ปจ
 แล้ว ก็ จะ _ เย ปจ แล้ว ก็ จะ _ โย

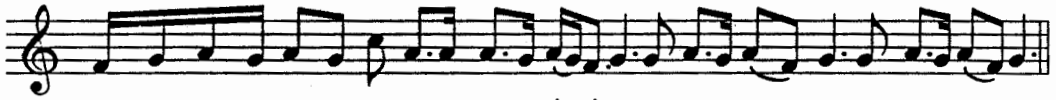
อา ร ม ม ฌ ป จ ุ บ ะ ติง หน้อย นะ น้อย นะ น้อย ทิง ฐำ ะ ติง

หน้อย นะ น้อย นะ น้อย ทิง ะ ติง ฌอง ฌอง ของ ฑี ฑี ะ ติง ปจ ุ แล้ว ก็ ะ ติง ะ ติง ปจ ุ แล้ว ก็ ะ ติง ะ ติง

อ ธิ ป ติ ป จ ุ บ ะ ติง หน้อย นะ น้อย นะ น้อย ทิง ฐำ ะ ติง

หน้อย นะ น้อย นะ น้อย ทิง ะ ติง ฌอง ฌอง ของ ฑี ฑี ะ ติง ปจ ุ แล้ว ก็ ะ ติง ะ ติง ปจ ุ แล้ว ก็ ะ ติง ะ ติง

อ นน ุ ค ร ป จ ุ บ ะ ติง หน้อย นะ น้อย นะ น้อย ทิง ฐำ ะ ติง

หน้อย นะ น้อย นะ น้อย ทิง ะ ติง ฌอง ฌอง

ฌอง ของ ฑี ฑี ะ ติง ปจ ุ แล้ว ก็ ะ ติง ะ ติง ปจ ุ แล้ว ก็ ะ ติง ะ ติง

ส ม นน ุ ค ร ป จ ุ บ ะ ติง หน้อย นะ น้อย นะ น้อย ทิง ฐำ ะ ติง

หน้อย นะ น้อย นะ น้อย ทิง ะ ติง ฌอง ฌอง

นอง ของ ที่ นี้ เอย ปจฺ แล้ว ก็ จะ ___ เย ปจฺ แล้ว ก็ จะ ___ โย

ส ห ราช ปจฺ จ บ ะ ถึง หน้อย นะ น้อย นะ น้อย ทิง ฐำ ะ ถึง

หน้อย นะ น้อย นะ น้อย ทิง ะ ทิง นอง นอง ของ ที่ นี้ เอย ปจฺ

แล้ว ก็ จะ ___ เย ปจฺ แล้ว ก็ จะ ___ โย

๒.๒ ทำนองเก่า

ทำนองเก่า หมายถึง ทำนองสวดพระมาลัยที่นักสวดพระมาลัยสวดตามทำนองที่กำกับไว้หน้าบทสวดในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี ซึ่งได้แก่ ทำนองฉันท์ ทำนองราบ และรำย ทำนองเชิด ทำนองเอกบท ทำนองมังกรและวสันต์

๒.๒.๑ ทำนองฉันท์ ใช้กับบทสวดที่ ๑ วรรค มี ๒-๓ คำ ถือเป็นทำนองเก่าที่เป็น "บทครู" กล่าวคือ เมื่อนักสวดพระมาลัยสวดพระธรรมจบแล้วจะเริ่มสวดบทสวดที่มีเนื้อความภาษาไทย ก็นิยมสวดบทฉันท์เป็นบทแรก เพราะถือว่า บทสวดบทแรกในพระมาลัยกลอนสวดนั้น กำกับไว้ว่า ให้สวดด้วยทำนองฉันท์

การที่นักสวดพระมาลัยต้องดูว่าบทสวดแต่ละบทมีจำนวนคำในแต่ละวรรคกี่คำนั้น เป็นเพราะจำนวนคำมีผลต่อการเชื่อมเสียงในการอ่านทำนอง เมื่อนักสวดพระมาลัยดูจำนวนคำในแต่ละวรรคก็จะทราบทันทีว่าต้องสวดด้วยทำนองใด

การสวดทำนองฉันท์จะสวดโดยเงื่อนไขในตอนท้ายว่า “นางเอ้อ...เอย” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บทสวด

(ฉันท์) ๐ เมื่อนั้น ทำอินทรา มีนางฟ้า เป็นบริวาร นางสวรรค์ อันสะคราญ
จะแจ่มหน้า หน้านวลศรี ๐นางสวรรค์ สะพริบพริ้ม แห่หอมล้อม ย่อมสาวศรี ไปไหว้ พระ
เจดีย์ ด้วยชาวแม่ นางทั้งผอง

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๔๗)

ทำนองสวด

ทำนองฉันท์

เมื่อนั้น ทำอินทรา มีนางฟ้า เป็นบริวาร นางสวรรค์ อันสะคราญ
จะแจ่มหน้า หน้านวลศรี ๐นางสวรรค์ สะพริบพริ้ม แห่หอมล้อม ย่อมสาวศรี ไปไหว้ พระ
เจดีย์ ด้วยชาวแม่ นางทั้งผอง

นาง สวรรค์ เอย ..... สะ พรีบ เอย พร้อม นะ เอ เอ เอย

แน่ ห้อม เอย ยะ ล้อม ช่อม สาว เอย ..... ศรี นาง เอย เอย

ไป ไหว้ เอย ..... พระ เจ - เอย ดีย์ นะ เอ เอ เอย ด้วย

ชาว เอย ยะแม่ นาง ทั้ง เอย ..... มอ ง นาง เอย เอย

๒.๒.๒ ทำนองราบและร้าย ใช้กับบทสวดที่ ๑ วรรค มี ๔-๕ คำ เนื่องจากบทสวดที่ใช้สวดทำนองราบ และบทสวดที่ใช้สวดทำนองร้าย มีจำนวนคำ ๔-๕ คำเหมือนกัน จึงถือว่า ทั้งสองทำนองนี้เป็นทำนองเดียวกัน

การสวดทำนองราบและร้าย จะสวดโดยแทรกคำว่า "ละเว" เหมือนกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บทสวด

(ร้าย) ๐ อยู่ในสวรรค์แล้ว เริงได้ฟังธรรม อยู่ในสวรรค์ เริงให้บูชา ๐ ได้ถวายรูปเทียน ดอกไม้มณฑา พระเกศจุฬา เจดีย์สถาน ๐ ผู้นั้นจะอยู่ ในสวรรค์ยืนนาน เพราะบุญสมภาร จะค้าชุน ๐ ให้ได้ไปเกิด ชั้นอินทร์พรหมบน ต่อเท่าถึงจน ภวัคคพรหม

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๕๒-๕๓)

ทำนองสวด

ทำนองรำช(ราม)

อยู่ ใน ส-วรรค์เด้า ละเว เร่ง ใต้ ละ พัง เออ .....
 ธรรม ละเว อยู่ ใน ใน ก็ ส - เอย วรรค์ เอย เร่ง ให้
 เออ ..... บู นะ ชา เออ .....
 ใต้ ถ-วาย รูป เทียน ละ เว ดอก ไม้ ละ มณ เออ .....
 ชา ละเว พระ เกศ เกศ ก็ บู เอย พา เออ เอย
 เจ - ดีย์ เออ ..... ส-นะ ถาน เออ .....
 ผู้ นั้น จะ อยู่ ละ เว..... ใน สวรรค์ ขึ้น เออ.....นวน ถวา
 เพราะ บุญ บุญ ก็ สม เอย ภาร เออ .....
 จะ ค้า เออ ชู นะ คน เออ

ให้ได้ ไป เกิด ละ เว ชั้น อินทร์ พรหมเออ ..... บน ละ เว

ต่อ เท่า เท่า ก็ ถึง เอ๊ย จน เอย .....

ภา วัค เอ้อ ค นะ พรหม เออ.....

๒.๒.๓ ทำนองเชิด ใช้กับบทสวดที่ ๑ วรรคมี ๒-๗ คำ การสวดพระมาลัยทำนองเชิด นักสวดพระมาลัยอธิบายว่าเป็นการ "อ่านเดินตัวแล้วให้รับในตอนท้ายว่า เอ๋ ไฮ้...ไฮ้ ไห้ ไฮ้ ไห้ ไฮ้ ไห้ ไฮ้ ไห้ ไฮ้ ..." ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บทสวด

(เชิด) ๐ เทพหนึ่งมาด้วยพลัน มีบริวารพร้อมกัน ได้หกหมื่น ไคลคลา ๐ มาเพื่อจะไหว้วันทา พระเกศจุฬา ธาตุพระเจ้า ด้วยดี ๐ พระเถรจึงถามท้าวโกสีย์ มาพั้นพระไมตรี โทริสตร์หรือ กลใด ๐ พระอินทร์จึงบอกพระมาลัย พระศรีอารียมิใช่ เทพองค์อื่นหาก เสด็จมา (คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๖๘)

ทำนองสวด

ทำนองเชิด

เทพ หนึ่ง มา ด้วย พลัน มี บริวาร พร้อม กัน ได้ หก-หมื่น ไคล (รับ)

เอ๋ ไฮ้ คดา เอ๋ ไฮ้ ไฮ้ ไฮ้ไฮ้ ไฮ้ไฮ้ ไฮ้ไฮ้

๒.๒.๔ ทำนองเอกบท ใช้กับบทสวดที่ ๑ วรรค มี ๒-๔ คำ นักสวดพระมาลัย อธิบายการสวดทำนองนี้ว่า เป็นการสวดโดยขึ้นต้นว่า "นางอันมา นางอันมา" ซึ่งเรียกตามเนื้อความในวรรคแรกของบทสวดที่ใช้สวดทำนองนี้ที่ขึ้นต้นว่า "นางอันมา ก่อนเบื้องหน้า ก่อนเจ้าฟ้า พระไมตรี" ตัวอย่างทำนองเอกบทมีดังนี้

บทสวด

(เอกบท) ๐ นางอันมา ก่อนเบื้องหน้า ก่อนเจ้าฟ้า พระไมตรี ๐ มีรัศมี แลชาว ล้วน อารมณ์ถ้วน ล้วนพรรณขาว ๐ โนมเจ็ด สาวชาวสด งามหมดจด ใครจักปาน ๐ ได้ทำ ทาน สิ่งใดบ้าง แต่ก่อนสร้าง กุศลชื่อใด..

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๘๐-๘๑)

ทำนองสวด

ทำนองเอกบท

นาง อัน มา นาง อัน มา เออ เออ เอ็ง เออ ก่อน เบื้อง หน้า

ก่อน เออ เอ็ง เออ เจ้า ฟ้า ก่อน เอ้อ เจ้า ฟ้า พระ ไม ตรี

มี รั - ศ มี มี รั - ศ มี เออ เออ เอ็ง เออ แล ชาว ล้วน

อา เออ เอ็ง เออ ภรณ์ ถ้วน อา เอ้อ ภรณ์ ถ้วน ล้วน พรรณ ขาว

โฉม เฉิด โฉม เฉิด เออ เอ้อ เอ็ง เออ สาว ชาว ศค งาม เออ เอ็ง เออ หมค จค งาม เอ้อ หมค จค ใคร จัก ปาน

ได้ ทำ ทาน ได้ ทำทาน เออ เอ้อ เอ็ง เออ ตั้ง โค

บ้าง แต่ เออ เอ็ง เออ ก่อน สร้าง แต่ เอ้อ ก่อน สร้าง ฤ - ศค ชื่อ โค

๒.๒.๕ ทำนองวสันต์และมังกร นักสวดพระมาลัย ถือว่าทำนองวสันต์และทำนองมังกร เป็นทำนองเดียวกัน เพราะเมื่อร้องจบแต่ละวรรคจะร้องรับว่า “เออเอ้อเอ็งเออ” เหมือนกัน และเขื่อนทำนองเหมือนกันทุกประการ ต่างกันแต่เพียงว่าบทสวดแต่ละบทของทำนองมังกร ยาวกว่าบทสวดของทำนองวสันต์

ตัวอย่างทำนองวสันต์มีดังนี้

บทสวด

(วสันต์) ๑ เทพผู้หนึ่ง เสด็จลินลา ยাত্রามา อยู่เมืองคริน ๑ มีนางสวรรค์ ได้
 เก้านมื่น สะพริบพร้อม ล้อมมาไสว ๑ ตามเทียนทอง ตรงดอกไม้ กัมกราบไหว้ แล้วลุกวันทา
 ๑ ด้วยจิตตชื่นชม โสมนัสศรัทธา อันเป็นสุขา สำราญใจ

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๗๓-๗๔)

ทำนองสวด

ทำนองวสันต์

เทพ ผู้หนึ่งเออ เอ้อ เอ็ง เออ ๙-เสด็จ ลิน ลา เอ้อ เอ็ง เออ ยา ตรา มา เอ้อ เอ็ง เออ

อยู่ เมือง เอ้อ เออ เอ็ง เอ้อ เมือง หนา - คริน เออ เอ้อ - เอ้อ

มีนางสวรรค์ เออ เออ เอ็ง เอย ได้ แก่ หมั้น เออ เออเอ็ง เอย สะ พรึบพร้อม

เออเอ็งเอย ล้อม มา เออ เออ เอ็ง เอีย ส หนา ไว เออ เอ้อ - เอ๋

คาม เทียน ทอง เออ เออ เอ็ง เอย ทรง ดอก ไม้ เออ เออ เอ็ง เอย ก้ม กราบ

ไหว้ เออ เอ็ง เอย แล้ว ลูก เออ เออ เอ็ง เอีย วัน หนา ทา เออ เอ้อ - เอ๋

ด้วยจิต ชื่น ชม เออ เออ เอ็ง เอย โสมม นัส ศรีท ราเออเออ เอ็ง เอย อัน เป็น

ตุ ขา เออ เออ เอ็ง เอย สำ ราญ เออ เออ เอ็ง เอีย ราญหนา ใจ เออเอ้อ - เอ๋

ตัวอย่างทำนองม้งกรมีดังนี้

บทสวด

(ม้งกร) ๐ พระเถรผู้ยง พึงอันสงส์ อิมเนื้ออิมใจ จึงตามปริศนา อันอื่นสืบไป พระเถร
มาลัย จึงกล่าววาจา ๐ ดุกรเทเวศร์ ท่านกล่าวพิเศษ ไพเราะนักหนา ขอเชิญท่านแจ้ง แกลง
บุญญา แห่งนางที่มา เบื้องซ้ายตระการ ดูก่อนอินทรา นางสวรรค์อันมา เบื้องซ้ายพระศรีอารีย์
มีรัศมีสีแดง แสงไสขวาลัย เลือสร้อยอลังการ คือชาตทรคุณ

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๘๖-๘๗)

ทำนองสวด

ทำนองมंत्र

พระนคร ผู้ ขง เออ เอ้อเอ็ง เอย ฟัง อา นิ สงส์ เออเออ เอ็ง เอย อิ่ม เนื้อ เออ เออ

เอ็ง เอีย อิ่ม หนา ใจ— เออ เอ้อ - เอ้ย จึง ถาม ปริ-ศ-นา เออ

เอ้อ เอ็ง เอย อัน อื่น สิบ ไป เออ เออ เอ็ง เอย พระ เตร มา - ลัย เออ

เอ้อเอ็งเอย จึง กล่าว เออ เออ เอ็ง เอีย - วา หนา จา เออ เอ้อ - เอ้ย

ดู ก่อน เท-เวศร์ เออเออ เอ็ง เอย ท่าน กล่าว พิ - เศษ เออเออ เอ็ง เอย

ไพ เรา หนัก - หนา เออ เออ เอ็ง เอย ขอ เจริญ ท่าน แจ้ง เออ เออ เอ็ง เอย ๓-

แลง บุญ - ญา เออเออ เอ็ง เอย แห่ง นาง ที่ มา เออ เออ เอ็ง

เออ เบื้อง ซ้าย เออ เออ เอ็ง เอีย - ครอบ หนา การ เออ เอ้อ - เอ้ย

ดู ก่อน อิน-ทรา เออ เออ เอ็ง เอย นาง ศ-ววรรค์ อัน มาเออเออเอ็งเอย
 เบื้อง ช้าย พระ ศรี - อารีย์ เออ เออ เอ็ง เอย รั - ศ มี ที แดง เออ
 เออ เอ็ง เอย แสง ไท ชัช ช วาลย์ เออเออเอ็ง เอย เตื่อ ทรัพย์ อ ลัง การ เออ
 เออ เอ็ง เอย คือ ชาด เออ เออ เอ็ง เอ๊ย ห ร หนา ฤณ เออ เออ - เอย

๒.๓ ทำนองลำนอก

ทำนองลำนอก หมายถึง ทำนองสวดที่นักสวดพระมาลัยสวดแทรกเข้ามาเป็นลูกเล่นไม่ตรงตามทำนองที่ระบุไว้ในหนังสือพระมาลัย

ลำนอกของชาวบ้านหนองขาวในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ในอดีต นักสวดพระมาลัยจะมีบทลำนอกซึ่งใช้สวดทำนองลำนอกโดยเฉพาะ เนื้อหาในบทลำนอกเหล่านั้นจะนำมาจากวรรณคดีไทย นิทานพื้นบ้าน หรือเป็นบทลำนอกที่นักสวดพระมาลัยแต่งขึ้นเอง แต่ในปัจจุบัน นักสวดพระมาลัยที่ชาวบ้านหนองขาวไม่สามารถจดจำเนื้อหาในบทลำนอกได้ทั้งหมด แต่สามารถจำทำนองและเนื้อหาในตอนต้นของบทลำนอกบางบทได้ จึงนำบทลำนอกที่จำได้เพียงเล็กน้อยนั้นมาสวดในตอนขึ้นต้น เพื่อเป็นการบอกให้นักสวดพระมาลัยด้วยกันรู้ว่า ทำนองที่จะสวดต่อไปเป็นทำนองอะไร แล้วใช้เนื้อหาในหนังสือพระมาลัยแทนเนื้อร้องของบทลำนอกที่เคยสวดกันมาในอดีต ดังนั้น การสืบทอดทำนองลำนอกของชาวบ้านหนองขาว จึงเป็นการสืบทอดที่ไม่สามารถสืบทอดทำนองลำนอกโบราณมาได้อย่างครบถ้วน เพราะไม่สามารถจดจำทำนองลำนอกซึ่งมีมากมายได้ทั้งหมด และที่ยิ่งไปกว่านั้น คือ ไม่สามารถจดจำเนื้อหาของบทลำนอกได้ แต่หากได้ทราบเนื้อหาของบทลำนอกเหล่านั้นแล้ว นักสวดพระมาลัยในปัจจุบันก็สามารถจะสืบทอดบท

ล้านอกและทำนองล้านอกบางทำนองต่อไปได้ เนื่องจากยังมีทำนองล้านอกจำนวนหนึ่งที่ยังสามารถสืบทอดมาได้จนถึงปัจจุบัน

๒.๓.๑ ล้านอกของชาวบ้านหนองขาวในอดีต

ในอดีต นักสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวมีบทสวดล้านอกมากมาย แต่ปัจจุบัน บทสวดเหล่านั้นคงมีแต่นายเฟื่อง บ้านกล้วย อายุ ๘๑ ปี นักสวดพระมาลัยอาวุโส ที่สามารถจดจำบทสวดล้านอกและทำนองล้านอกไว้ได้มากที่สุด ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นายเฟื่อง บ้านกล้วยเพื่อรวบรวมบทสวดล้านอกดังกล่าวไว้ก่อนที่จะสูญหายไป แต่ก็รวบรวมได้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากนายเฟื่องอายุมากและสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรง จึงไม่สามารถสวดให้ฟังได้อย่างครบถ้วน บทสวดล้านอกที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ เป็นบทสวดล้านอกในอดีตที่นายเฟื่องสามารถให้สัมภาษณ์ได้เท่านั้น แต่ในปัจจุบันไม่มีการสวดล้านอกเหล่านี้แล้ว

จากการสัมภาษณ์นายเฟื่อง บ้านกล้วย (สัมภาษณ์ ,๑๐ มกราคม ๒๕๔๒ และ ๑๐ มีนาคม ๒๕๔๒) เพื่อศึกษาการสวดล้านอกและเพื่อรวบรวมบทล้านอกและทำนองล้านอกในอดีต โดยการบันทึกใส่แถบบันทึกเสียง พบว่า ในอดีต ล้านอกที่บ้านหนองขาวมีดังนี้

๑. ล้านอกที่สวดแทรกระหว่างสวดพระธรรม

ในการสวดพระธรรมก่อนที่จะเริ่มสวดพระมาลัยที่มีเนื้อความเป็นภาษาไทยนั้น ในอดีตมีการนำล้านอกมาแทรกด้วย เรียกการสวดในช่วงนี้ว่า “สวดออกนอกพระธรรม ๗ บท” โดยช่วงใดที่ยังไม่ออกนอกพระธรรม ๗ บท ก็จะสวดด้วยทำนองธรรมวัตร เนื้อความที่ใช้สวดออกนอกพระธรรม ๗ บท มีความว่า

บาลีพระสังคตปกรณ์ภิกษุธรรม

(๑) พระธรรมสังคณี

๐ กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา อพฺยากตา ธมฺมา กตฺเม ธมฺมา กุสลา ยสฺมี
สมเย กามาวจํ กุสลํ จิตฺตํ อปฺปนฺนํ โหติ โสมนสฺสสหนคฺตํ ญานสมฺปยุตฺตํ ปรามมณฺโณ วา สท
ทามมณฺโณ วา คณฺฐามมณฺโณ วา สทามมณฺโณ วา โฝฏฐพฺพารมมณฺโณ วา ธมฺมารมมณฺโณ วา ยํ ยํ
วา ปนารพฺภ ตสฺมี สมเย ผสฺโส โหติ อวิกุเชโป โหติ เย วา ปน ตสฺมี สมเย อญฺญปิ อตุถิ
ปฏิจฺจสมฺปฺปนฺนา อรูปิโน

ธมฺมา อิม ธมฺมา กุสลา

จปพระธรรมสังคณี

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมกัณฑ์ หน้า ๖-๗)

ข้อความที่ขีดเส้นใต้แต่ละช่วง สามารถสวดออกนอกพระธรรม ๗ บทได้ โดยช่วงที่มีเนื้อความว่า “ยสฺมี สมเย” นั้น จะเป็นช่วงแรกที่นักสวดพระมาลัยเริ่มร้องลำนำออก เมื่อผู้ฟังได้ยินนักสวดพระมาลัยสวดว่า “ยสฺมี สมเย” ด้วยทำนองลำนำออก ก็จะทราบว่ ต่อไปนักสวดพระมาลัยจะสวดออกนอกพระธรรม ๗ บท แต่หากถึงท่อนนี้แล้ว นักสวดยังสวดทำนองธรรมวัตร ก็เป็นที่ทราบกันว่า ไม่มีการสวดออกนอกพระธรรม ๗ บท

บทลำนำที่ใช้สวดออกนอกพระธรรม ๗ บท มีดังนี้

ยสฺมี สมเย

โละเห่...โละเห่...เอละชา	เจ้าพระยาหงส์ทองของน้องนี่เอเย
ครั้นได้เวลามหาฤกษ์	ผู้คนเอิกเกริกเป็นนักหนา
ทัพหนุนเหนือได้ใกล้เข้ามา	พวกเราโคจรคลาออกไปยังยืน
คว่ำด้ามดาบปัตระยัดใส่ปืน	ยิงครืนโครมไปมิได้ช้า

กามาวจร กุสล จิตต์

โอ้เจ้าดวงพวงพุ่มปทุมทอง	ลอยละล่องมากลางคืนให้พี่ชื่นใจ
หอมระรื่นชื่นจิตตตินาสิก	ใจหลงพี่ระวักรักคิดอยากได้
หญิงอื่นตื่นไปทั้งไตรจักร	พี่ไม่รักอยากได้เท่าปลายผม
หญิงอื่นพี่ไม่ชื่นในอารมณ์	พี่อยากจะชมดอกฟ้าของข้าเอเย

รูปารมฺมณ วา สหฺตฺหารมฺมณ วา

ซากลึงลึงประจัญบาน	ยักษ์ทะยานลึงทแยงแกว่งอาวุธ
ยักษ์ชบลิ้งกัดจนคอหาว	อยู่ในกลางหิมวาพนาสัณฑ์
ฤาษีจึงห้ามวานรน้อย	ขอโทษโปรดปล่อยมันเกิดวา
วันนี้วันพระละสักครั้ง	วันหลังจึงค่อยฆ่าให้อาสัญ

คนธรรมมณี วา รสธรรมมณี วา
 ยังมีนายบ้องตัน แบกนอกกันหยั้นเข้าอรัญญาวา
 พบเสียมนี้มา บ้องตันกัษา เข้าประจัญบาน
 เสือบ บ้องตัน หันหน้ารับ บ้องตันแทงควับ เสือกัดบชีวิต

โกฎฐพุทธมมณี วา ธมมารมมณี วา ยี่ ยี่ วา ปนารทุก ตสุมี สมเย
 หนีเสือบขึ้นตันไม้ ขึ้นไปได้เพียงคาบ
 ถอยหลังยังคาบ พานพบงเนาตัวยาวรี
 โจนลงในนที พานพบกุมกิลต์ตัวเท่าพันวา

๒. ลำนอกที่สวดแทรกระหว่างสวดเนื้อความภาษาไทย

หลังจากที่สวดพระธรรมจบแล้ว นักสวดพระมาลัยก็เริ่มสวดพระมาลัยที่มีเนื้อ
 ความเป็นภาษาไทย โดยมักเริ่มสวดทำนองเก่าด้วยทำนองฉันทเป็นบทต้น และสวดบทอื่น ๆ เรื่อย
 ไป เมื่อสวดได้สักครู่หนึ่งก็จะเริ่มร้องลำนอก เนื้อהלำนอกมี ๒ ประเภทคือ

๒.๑ ลำนอกที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณคดี

๒.๒ ลำนอกที่นักสวดพระมาลัยแต่งขึ้นเอง

๒.๑ ลำนอกที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณคดี มีตัวอย่างดังต่อไปนี้

ขุนช้าง-ขุนแผน

วันทองเคืองแค้นขุนแผนนักหนา	พี่ช่างมาลิมเคหาหอห้อง
พี่ช่างไม่กลับมารับวันทอง	ประเดี๋ยวนี้น้องถูกเขาขยง
ไอ้ขุนช้างดูถูกมันเอากระดูกห่อผ้า	มันบอกว่าพี่แผนผุยผง
มันบอกว่าลาวแทงตายที่ชายดง	มันมาขยงแม่ศรีประจัน
มันเข้ามาขอแม่แม่แกก็ให้	เดี๋ยวนี้มันปลุกหอใหญ่เอาไว้ให้ฉัน
มันกำลังนอนหอรออยู่ที่นั่น	ถ้าไม่เชื่อฉันเชิญท่านครรรไล
ขุนแผนแค้นคึกนิกคังแค้น	ในอุราแน่นดังสุมไฟ
ว่าน้อยหรือไอ้ช่างคนจิงไร	มึงมาขมเหงได้ช่างไม่เกรงเรา
ยายศรีประจันแกก็สำคัญไม่หยอก	โดนแต่เขาหลอกก็ยกลูกสาว
เพราะว่าเห็นเขาตีมันมั่งมิกว่าเรา	แกจึงยกลูกสาวให้กับมัน

ชิมันช่างทำได้ไม่ไ้หน้า
 ขวดยดาบออกไปหมายจะฟัน

แล้วก็ลุกออกมาจากม่านกัน
 ลาวทองเข้ากันขุนแผนไว้เอย

พระอภัยมณี

พระพลิกฟื้นตื่นสมประดีได้
 มองเขม้นเห็นนางนวลละของ
 นิ่งพิณพิศดูรู้ว่ายักษ์
 ให้ชิงชังคั่งแค้นแน่นอุรา
 แล้วคิดกลับดับเดือดให้เหือดหาย
 ว่าดูก่อนอสุรีคินีมาร
 มาอิงแอบแนบข้างอยู่อย่างนี้
 จะขอลงตามตรงจงประจักษ์
 เราเป็นมนุษย์บุรุษชาย
 มนุษย์ยักษ์รักกันด้วยอันใด

ในฤทัยหมกมุ่นให้ขุนหมอง
 เคียงประคองอยู่บนแท่นแผ่นศิลา
 แววจักชุกก็หายทั้งซ้ายขวา
 หมายจะดำเสียให้หน้าด้วยคำพาล
 จึงอุบายวิงวอนด้วยอ่อนหวาน
 ไม่ต้องการที่มากแล้งมาแปลงกาย
 หรือว่ามีจุดประสงค์ที่ตรงไหน
 เจ้าเป็นยักษ์อยู่ในวนชลสาย
 เจ้าแปลงกายลักพาเอามาไย
 ผิดวิสัยที่จะอยู่เป็นคู่ควร

ไกรทอง

เชิญเกิดพ่อเชิญพ่อชาละวัน

เขาลือกันสะท้านตามตำนานของท่าน
 แต่แรกแต่เริ่มเดิมประวัติ
 ชื่อว่าท้าวโคตมนามกรฉายา
 เราได้ยินแต่เรื่องไม่ได้เนื่องด้วยตา
 ถ้านี้เราเกิดทันตัวท่านชื่อดัง
 เชิญขึ้นมาจากถ้ำอย่าทำกระดาก
 ลอยขึ้นลอยล่องคะนองกันให้บัว
 เชิญขึ้นมารับพรสุนทรธิบาย
 ตัวเราสรรเสริญเชื่อเชิญด้วยดี
 อ่านโองการคาถามหามนต์
 ขอเชิญเกิดนาพ่อชาละวัน
 จะกล่าวถึงกุมภาชาละวัน
 อยู่ในถ้ำคูหาใต้วาริน
 กับเลื่อมลายววรรณเป็นภรรยาของ

เป็นเชื้อกุมภกัณฑ์ชาติกุมภา
 เนื่องมาจากสัตว์ทั้งสามรา
 อีกทั้งท้าวพันตาพญาพันวัง
 เพราะว่าเราเกิดมาแต่ภายหลัง
 เราจะมานั่งปากวังจะคอยดูตัว
 ขึ้นมาอ้าปากชูหางชูหัว
 เชิญขึ้นถวายหัวจอมอสุรี
 ให้ลั่นที่หายจะคืนมี
 ถ้ามั่นว่ามีฤทธิ์ขึ้นมาสู้กัน
 เป่าลงไปในวันมิทันนาน
 ขอเชิญตัวท่านขึ้นจากวาริน
 สำรวมจิตมั่นรักษาศิล
 อยู่กับแม่โสมจินวิมาลา
 กับแม่ตะภาทองทั้งสามสุดา

แต่พ่อถูกระคายด้วยมนตรา
 หายใจก็ระริวอยู่บนบัลลังก์
 แผ่นโผนตึงตังจนวังน้ำวน
 ถึงที่จะตายต้องวายชนม์

อีกทั้งพระพักตราให้หมองมัว
 แผ่นโผนโชนมาคุดหาจะพัง
 ล้ำแดงฤทธากายาเลิศล้ำ
 จึงได้ลืมหวมนต์ที่อยู่กรรม

บทโลเลือน

โลเลือนเคลื่อนนาวาจักฆ่าพลัน	จรจัดมาในกลางนทีศรี
พระชมหม่มัจฉาในวาริ	พระภูมีชมเพลินเจริญใจ
ทั้งโลมาราหุเป็นคู่ไป	พระภูวนัยตรัสบอกกับบังอร
เจ้าอย่าหลงลงไปเล่นน้ำเย็นเยือก	ระวังตัวกลัวเงือกและงูหงอน
มันจะจูบแม่รูปสวยให้ม้วยมรณ์	ในสาครครบถ้วนล้วนเชียววา
ถึงจะตายก็ให้ตายที่บนบก	อย่าให้ตกล้ำตายอายมัจฉา

ลักษณะวงศ์ : บทเปิดพระโกศ

เปิดพระโกศมีมิตรพิศพักตร์	โศกหนักทรวงในฤทัยหมอง
ละอื้นอ้อนกรกอดพระโกศทอง	พระชลเนตรตกต้องประปรางนาง
เอาผ้าทรงลงเช็ดชลเนตร	จอมนเรศมิได้คิดอ้างนาง
ละห้อยโหยโรยแรงกันแสงพลาง	ไฉ่ว่าปรางเจ้ายังอู่ละมุนเมื่อ
น้องจะนั่งอยู่ในพระโกศ	จะคุมโทษโกรธเกรี้ยวที่เชียวหรือ
น้องจะให้ชาวเมืองเขาเลื่องลือ	ประจານชื่อว่าพี่ชั่วไปทั่วทิศ
เชิญพระน้องบรรทมบรรจกรรณ์	พี่จะนอนอิงแอบแนบสนิท
เสียดวงพี่ได้อ้อนวอนสมรมิตร	แม่ดวงจิตมิได้ลืมหวมนต์เลย

ลักษณะวงศ์ : บทฆ่าพราหมณ์

แสนสงสารเจ้าพราหมณ์ผู้งามชื่น	เดินละอื้นโศกาน้ำตาไหล
แลดูสาวสรรคกำนัลใน	ไม่มีใครที่จะมามตตาดัว
น่าน้อยจิตคิดไปใจจะขาด	น่านอนาถเจ้าประคุณพ่อทูนหัว
อันข้อความของฉันทไม่มีราคีมัว	จะดีชั่วเท็จจริงอย่ากริ่งใจ
ขอให้ฆ่าทูลสิ้นกบิลเรื่อง	ถึงจะเคืองก็ควรอัฐมาลัย
เมื่อรู้เรื่องถึงท่านจะเคืองก็เคืองไป	พระมิได้ฟังความเจ้างามอน
ตัดสวาทขาดกันแต่วันนี้	ไม่ขอตีร่วมรักสโมส

ฉันสู้กินน้ำตาด้วยอาวรณ	ได้ติดตามภูธรถึงธานี
ความรักท่านตามท่านมาพินษา	จะก้มหน้าสู้ม้วยไปเมืองผี
จะกลับกลายเป็นนารี	ไม่เห็นที่ที่ท่านจะเลี้ยงสักเพียงไหน
มีวันหนึ่งก็วันคงบรรลัย	ด้วยอีกาปักไข่มันคอยกวณ

บทฤๅวสันต์

หอมบุปผามาลัยเมื่อใกล้รุ่ง	น้ำค้างฟุ้งลมเซยรำเพยหวาน
หนาวอารมณ์ตรมใจให้รัญจน	คะเนถึงนวลนุชน้องหมองกมล
ปทุมมालย์เจ้าจะบานเมื่อไรเล่า	พี่คอยเฝ้ารับขวัญสักพันหน
เป็นไฉนจึงไม่ใช่ช่อสุคนธ์	หรือต้องฝนฝอยประจิ่งจะบาน
ฤดูน้ำเข้าพรรษาน้ำวสันต์	สัตตบรรณไซ้ช่อทุกกอกำน
เหตุไฉนจึงไม่ใช่สุคนธาร	จะแบ่งบานเรณูฤดูใด
พี่คอยเฝ้าเคล้าลงละของอ่อน	อาบเกสรเสาวรสที่สดไส
หอมสุคนธ์มณฑาทูมาลัย	ไม่เหมือนได้ดอกฟ้าลงมาชม

๒.๒ ล้านอกที่นักสวดพระมาลัยแต่งขึ้นเอง มีตัวอย่างดังนี้

บทแม่บท

นักสวดวงฉันจัดการคิด	ได้ประดิษฐ์ผูกพันห่วงกลอนท่า
ไม่ทันเรียบไม่ทันรับจับเอามา	ก็เฮฮากวีกราวแก้หาวนอน
ท่านผู้ดูผู้ฟังอยู่เชิงแซ่	ทั้งหนุ่มสาวเฒ่าแก่แม่ลูกอ่อน
อยากจะฟังกลอนสดสู่อดนอน	ทั้งบทกลอนท่าทางต่างต่างกัน
ลางท่านนั้นก็ชอบให้ออกภาษา	ชอบสนุกเฮฮาว่าขันขัน
ลางท่านนั้นก็ให้ดูดัน	อยากให้ด่าว่ากันนั้นก็มิ
ต่างคนต่างใจต่างต่างชอบ	จะประกอบใจมนุษย์นั้นสุดที่
ถ้าถูกใจในอารมณ์ชมว่าดี	ไม่ชอบที่ท่านก็จำเอาน่าอาย

บทแม่บทนี้ เป็นบทที่นักสวดพระมาลัยจะสวดเพื่อเรียกให้คนมาฟังสวดพระมาลัย

บทยามตีกลมไชย

ยามตีกนิกไปให้หวนโหย	อาตุรโดยแดดินถวิลหวัง
ทั้งเสียมก็เครือเหนือกก็หยดนมดกำล้ง	ทรงจะพึงเสียดเพราะเหน้อยเมื่อยจฺรา
ทั้งหวนอนอ่อนจิตลมแทบจับ	แทบจะลบลิมกายทั้งซ้ายขวา
ให้วังเวียนเหียนหวนปนวิญญาน์	กระผมทั้งสี่ที่ได้มาอุตสาห์ทน
สู่หนทานไม่เห็นแก่การที่เหน้อยเหน็ด	ยังไม่ค้ำไม่เข็ดทั้งสี่คน
ญาติโยมที่ฟังช่างไม่ปรานีไม่มีก้านล	เขาไปนิมนต์ลูกจึงได้มานะคุณโยม

บทปลุกแม่ครัว

เจ้างามปลอดดยอดหญิงจะนั่งไสยาสน์	จนภานูมาศสองจำรัสศรีศรี
จงตื่นเกิดแก้วตาอย่าช้าที่	อย่าเคืองพี่เลยว่ากวนนวลจะนอน
พระสุริย์ศรีส่องฟ้าเวลาสาย	จะส่องกายงามประโลมโฉมสมร
เจ้าจงบรรทมแต่เท่านั้นเกิดขวัญอ่อน	อย่ามัวนอนจนสายสบายเกิน
จงตื่นเกิดงามประเสริฐชำระพักตร์	ผู้คนคึกคักนำขวยเงิน
ดูเกะกะกั้นกลางบนทางเดิน	แม้งามเจริญลุกขึ้นทำกรงาน
จะได้หุงข้าวต้มแกงถวายพระ	อย่าเลยละหลับไหลในสถาน
นอนพอควรเกิดนวลอย่าอนอนาน	ด้วยเป็นการช่วยเหลือเจ้ากันไป
ฉันมาร้องเรียกปลุกให้ลูซี	อย่าได้มีครีหาว่าเหลวไหล
ถ้าผิดบ้างพลั้งหนอยค่อยอภัย	อย่ามีใครติฉินนินทาเลย

บทนางโศก

อาตมาจะร้องฝรั่งเพลงอังกฤษ	รูปประดิดูรู้ว่าเป็นคำฉันท์
อาตมาว่าเล่นเป็นสำคัญ	อเมริกันชมดาวบนนภา
หยิบเอากล้องส่องดูดวงดารา	ไอ้อนิจจาตาก็เคลื่อนเดือนก็คล้อย

บทยามตีกลมไชย เป็นบทที่นักสวดพระมาลัยแต่งขึ้นเพื่อร้องอุทิศเจ้าภาพในกรณีที่เจ้าภาพไม่ยกข้าวปลาอาหารและเหล้ายามาเลี้ยงดู หรือในกรณีที่ของเลี้ยงดูเหล่านั้นหมดไปนานแล้ว

บทปลุกแม่ครัวเป็นบทสวดที่นักสวดพระมาลัยสวดเพื่อปลุกแม่ครัวให้ตื่นขึ้นมาหุงหาอาหาร เนื่องจากในสมัยก่อนนั้น นักสวดพระมาลัยจะสวดจนถึงรุ่งสว่าง ดังนั้น หากใกล้สว่างแล้ว แม่ครัวยังไม่ตื่น ก็สวดบทนี้เพื่อปลุกแม่ครัว

แสนสงสารนงเยาว์นั่งเศร้าสร้อย
พี่มาจากน้องไปจนไกลลับ

หวนละห้อยปวนอารมณ์ลมแทบจับ
นานนับเมื่อไรจะมาตั้งตาคอย

บทนางครวญ

แจ้วแจ้วแว่วเสียงการเวก   อยู่ในกลีบเมฆจับจิตพิศวง
แจ้วแจ้วเสียงเจ้าแก้วกันแสงทรง   ฝูงอนงค์นางนกวิหคครวญ
ฟังเสียงนกก็ร้องพี่แลดูน้องก็รักให้รัญจวน   นกก็คางนางก็ครวญแช่สำเนียง
โน่นแน่ะนกเอี้ยงโครงมันเข้าโพรงแล้วก็มองเมียง   ฝูงนกเอี้ยงเมียงจับต้นมะเดื่อ
นกเขาขันคู   เสียงจู้จุกกู่   จู้จุกกู่   อยู่บนต้นจัน   ฝูงก้านลางนกวิหครัก
แจ้วแจ้วโน่นแล้วฝูงนกจุก   หน้าน่ารักชกชวณียวนใจ

บทพระจันซ้าว

อาตมาศรีสงฆ์ผู้ทรงพรต   สมมติว่าปรากฏเป็นบุตรตถาคตองค์สมาธิ
ตัดทางศึกษาเวลาดี   ขึ้นไปถึงชั้นดีอยู่บนหลังคาฤทธิ
ตัดทางโลกียะตระหนี่สันถิ   ถ้าแกไม่วิฤทธิก็ไม่รัก
ถือครัดถือเคร่งเข้มงวด   ไม่ฉันทงบวดฉันแต่ห่อหมก
ถือเคร่งสำคัญไม่ฉันทเปิดหมู   ฉันแต่ปลาทุเป็นกัณฑ์ยก
เกรงเกรงอาบัติจนอดหมดพัก   ต้องเวียนวากมาฉันปลาทุ
ถึงยามตรุษสารทพระเข้าพรรษา   ผู้คนเขาก็มาเอาข้าวเอาของ
มากกว่าถวายเป็นก่ายเป็นกอง   ทองหยิบฝอยทองแกงเปิดแกงหมู
ผมแค้นด้วยพุงมันก็ไม่อยาก   ผมก็แค้นด้วยปากมันก็อึดพอดู
จะกินเข้าไปสักคำให้กะป่วนกะเบี่ยน   ขยับจะกะเสียนแกงเปิดแกงหมู
แต่พอสิ้นตรุษสารทขาดฤดู   หวนอยากแกงหมู   แกงเปิด   แกงไก่
มาเป็นกรรมของพระจะต้องเสียอัฐ   บังเอิญวิบัติจะต้องเป็นไป
วันนี้ไม่สมประสงค์องค์ละหนอจี่   แต่พอรุ่งพຽงนี้จะไปเจียะแกงไก่
ถ้าไม่สมมาที่เราคาดไว้   พຽงนี้กลับไปต้องกินแกงเสียง

๒.๓.๒ ล้านอกของชาวบ้านหนองขาวในปัจจุบัน

การสวดล้านอกของชาวบ้านหนองขาวในปัจจุบัน เป็นการสวดโดยนำทำนองล้านอก ทำนองต่าง ๆ ที่พอจำได้ มาร้องตามเนื้อหาในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี นอกจากนี้ ยังมีบางทำนองที่นักสวดพระมาลัยชาวบ้านหนองขาวแต่งขึ้นเอง และลักจำทำนองมาจากหมู่บ้านอื่น จำแนกทำนองล้านอกได้เป็น ๓ ประเภท มีทั้งสิ้น ๑๕ ทำนอง คือ

๑. ทำนองล้านอกที่ใช้กับบทสวดที่สวดทำนองฉันท มี ๓ ทำนอง ได้แก่ ทำนอง นางยักษิ์ ทำนองวังไผ่ และลำหนองขาว
๒. ทำนองล้านอกที่ใช้กับบทสวดที่สวดทำนองราบและรำย มี ๑๑ ทำนอง ได้แก่ ทำนองนกขุนทอง นกเขาขัน นกกาเหว่า ธรรณีกันแสง ทะแยมอญ พลายชุมพลแปลงกาย ชาละวัน รามสูร ไปไร่ไปนา ชุ่มลูกน้อยตามเมีย และไม่ทราบชื่อทำนอง
๓. ทำนองล้านอกที่ใช้กับบทสวดที่สวดทำนองฉันท ราบและรำย มี ๑ ทำนอง คือ ทำนองใช้เจ้าดวงพวงพุ่ม

๒.๓.๒.๑ ทำนองล้านอกที่ใช้กับบทสวดที่สวดทำนองฉันท มี ๓ ทำนอง ดังนี้

๒.๓.๒.๑.๑ ทำนองนางยักษิ์

ตัวอย่างเช่น

บทสวด

(ฉันท) ๐ เมื่อนั้น พระศรีอารีย มีบริวาร ย่อมสาวศรี เสด็จถึง พระเจดีย์ จึงกราบเกล้า นมัสการ ๐ กราบแล้ว เดินทักษิณ ประณมขม ทั้งแปดสถาน บูชา ด้วยเครื่องตระการ น้ำมันหอม ฐูปเทียนมี

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๙๘)

ทำนองสวด

ทำนองนางชกข์(ฉันท)

เอม   เอ็ง เอม   เอ๋   เอ๊ย   เมื่อ   นั้น   เมื่อ   นั้น   พระ   ศรี   อาริย์

เอม   เอ็ง เอม   เอ๋   เอ๊ย   เมื่อ   นั้น   เมื่อ   นั้น   พระ   ศรี   อาริย์   ละ

มี   เอ๊ย   ละ   มี   เอ๊ย   บ - ริ - วาร   เอ๊ย   เอ๋   เอม   เอม   ข่อม   สาว   ศรี   ละ

มี   เอ๊ย   ละ   มี   เอ๊ย   บ - ริ - วาร   เอ๊ย   เอ๋   เอม   เอม   ข่อม   สาว   ศรี

เอม   ส - เค็ง   ถึง   ส - เค็ง   ถึง   พระ   เอง   คิ๋ย   เอม   สเค็ง

ถึง   ส - เค็ง   ถึง   พระ   เอง   คิ๋ย   ละ   จึง   เอ๊ย   ละ   จึง   เอ๊ย   กราบ   เก้า   เอ๊ย   เอ๋   เอม   เอม   น -

นมัส - ต การ   และ   จึง   เอ๊ย   และ   จึง   เอ๊ย   กราบ   เก้า   -เอ๊ย   เอ๋   เอม   เอม   นมัส - ต การ

เออ เอ็ง เออ เอ๋-เอี้ย กราบ แล้ว กราบ แล้ว เดิน ทัก - มิน เออ เอ็ง เออ เอ๋-เอี้ย กราบแล้ว

กราบ แล้ว เดิน ทัก - มิน ละ ประ เอี้ย ละ ประ เอี้ย วม ชม เอี้ย เอ๋ เออ ทั้ง แปล ส-

ดาน ละประ เอี้ย ละ ประ เอี้ย วม ชม เอี้ย เอ๋ เออ ทั้ง แปล ส - ดาน

เออ _____ บู ชา บู ชา ด้วย เครื่อง ตระ-การ เออ _____ บู ชา

บู ชา ด้วย เครื่อง ตระ - การ ละ น้ำ เอี้ย ละ น้ำ เอี้ย มัน หอม เอี้ย เอ๋

เออ รูป เทียน มี ละ น้ำ เอี้ย ละ น้ำ เอี้ย มัน หอม เอี้ย เอ๋ เออ รูป เทียน มี

๒.๓.๒.๑.๒ ทำนองวังไผ่ ทำนองนี้ ชาวหนองขานำมาจากคณะมาลัยหมู่บ้านวังไผ่ กิ่งอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี คณะมาลัยคณะนี้มีนักสวดเป็นผู้หญิง ตัวอย่างเช่น

บทสวด

(ฉันท) ๐ เมื่อนั้น พระศรีอาริย์ ฟังอาการ ก็เต็มใจ ตรัสว่า พระมาลัย ผู้เป็นเจ้า กล่าวเพราะดี ๐ จึงสั่ง พระมาลัย ถ้าจะไป ในโลกีย์ จงทำน เอาคตี ดั่งนี้บอก แก่ฝูงคน

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๑๐๗)

ทำนองสวด

ทำนองวังไม้

เมื่อ นั้น เอ เอื้อ เอเอื้อ . . . . . เอื้อ พระ ศรี เอื้อ อาริย์

ฟัง ละ ไวย ฟัง ละ ไวย อา การ เอื้อ เอื้อก็เต็ม อ่า ใจ เอื้อ

ฟัง ละ ไวย ฟัง ละ ไวย อา การ เอื้อ เอื้อก็เต็ม อ่า ใจ เอื้อ

ครุส ว่า เอ เอื้อ พระ มา เอื้อ

ลัย ผู้ ละ ไวย ผู้ ละ ไวย เป็น เจ้า กล่าว เพราะ

ดิ เอื้อ ผู้ ละ ไวย ผู้ ละ ไวย เป็น เจ้า กล่าว เพราะ ดิ เอื้อ

จิง สั่ง เอ เอื้อ เอื้อ เอ เอื้อ . . . . . เอื้อ พระ

มา เอื้อ ลัย ถ้า จะ ไวย ถ้า จะ ไวย จะ ไป ใน โท - กิย์ เอื้อ ถ้า ละ

ไวย ถ้า ละ ไวย จะ ไป ใน โท - กิย์ เอื้อ

จง ท่าน เออ เอ้อ เออ เอ้อ . . . . . เอ๊ย เอ้า คะ
 เอ๊ย คี คัง ตะไวย คัง ตะไวย นี้ บอก แก่ ฝูง คน เอ๊ย คัง ตะไวย คัง ตะ
 ไวย นี้ บอก แก่ ฝูง คน เอ๊ย

๒.๓.๒.๑.๓ ทำนองลำหนองขาว ในการสวดทำนองนี้นั้น วรรคแรกจะผลัดกันขึ้น
 ตัน และลูกคู่จะเขื่อนทำนองและร้องรับในวรรคถัดไป ตัวอย่างเช่น

บทสวด

(ฉันท) ๐ เมื่อนั้น พระศรีอารีย์ กล่าวโหวหาร ถามพระมาลัย เมื่อเขาให้ ซึ่งอัน
 ไต ชื่อว่าทาน แลเขาทำ ๐ เมื่อเขา รักษาศีล ศีลอันใด อันเขาจำ ชาวชมพู แลเขาทำ สิ่งชื่อใด
 ในโลกา

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๑๐๒)

ทำนองสวด

ทำนองลำหนองขาว(ฉันท)
 เมื่อนั้น เอ็ง เออ เอ้อ เออ เออ เออ เอ้อ เอ็ง เอ๊ย พระศรี อารีย์ นอบ ละนอบ ละ นอบ นอบ
 นอบ กล่าว เออ เอ้อเอ้อ เออ โหวหาร เออ เอ้อ เอ็งเออ เออ เอ๊ย เอ็ง ถาม พระ มา ลัย เอ้อ

เมื่อ เขาให้ เอย เอย เอย เอย เอย เอย เอย—ซึ่ง อัน โค นอย ละ นอย ละนอย นอย

นอย ชือ เอย เอย เอยเอย ว่า ทานเอย เอย เอย เอย—เอ๋ยเอ๋ย แต่ เขา ทำ เอย

เมื่อ เขา เอย เอย เอย เอย เอย เอย—รัก ษา ศีล นอย ละนอย ละ นอย นอย

นอย ศีล เอย เอย เอย เอย อัน โค เอยเอยเอย เอย เอย—เอ๋ยเอ๋ย อัน เขา จำ เอย

ชาว ทรพฐ เอ๋ย เอย—เอ๋ย เอย - เอ๋ย แต่ เขา ทำ นอยละ นอยละนอย

นอย นอย สิ่ง เอย เอย เอย ชือ โค เอยเอยเอย เอย เอย—เอ๋ย เอ๋ย เอย ใน โล กา เอย

๒.๓.๒.๒ ทำนองลำนอกที่ใช้กับบทสวดที่สวดทำนองราบและรำย

เนื่องจากทำนองราบและรำย ใช้สวดกับคำประพันธ์ที่ใน ๑ วรรค มีจำนวนคำ ๔-๕ คำเหมือนกัน ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้างต้น ดังนั้น ทำนองในการสวดจึงสามารถใช้ทำนองเดียวกันได้ เพราะการนำลำนอกมาใช้ในการสวด ก็คือการนำทำนองมาสวมเข้ากับเนื้อหานั้นเอง เมื่อราบและรำย มีจำนวนคำ ๔-๕ คำเหมือนกัน ทำนองที่นำมาสวมจึงพอดีกัน มีทำนองต่าง ๆ ๑๑ ทำนอง ดังนี้

๒.๓.๒.๒.๑ ทำนองนกขุนทอง ทำนองนี้นำมาจากเพลงไทยเดิม คือ จีนเป็ยกัก ในการสวดพระมาลัย นักสวดจะขึ้นต้นว่า “นกขุนทองของเรา แต่เก่าก่อน เคยร่วมคอนกับเจ้าแก้วกันแล้วหนา” ตัวอย่างเช่น

บทสวด

(ราบ) ๐ ยังมีเทพหนึ่ง บรวารถึงแสน แต่ลำนางแมน ห้อมล้อมกันมา ๐ พระเถรเล็งเห็น ถามท้าวอินทรา พระไมตรีมา โนนหรือขันได ๐ เมื่อนั้นพระอินทร์ จึงถามตอบไป เทพบุตรนี้ไซ้ ไซ้พระศรีอารีย์

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมกถึก หน้า ๗๖)

ทำนองสวด

ทำนองนกขุนทอง(ราบ)

นก ขุน ทอง ของ เรา เอ้อ เออ เอ็ง เอย แต่ เก่า ก่อนเออ เออเอ้อ เอ็ง เอย เคย

ร่วม คอน กับ เจ้า แก้ว เอ็ง เอย เออ เออ เอ้อ เอ็ง เอย เอ็ง เอ้อ เอ้อ เออ เออ เอ้อ

เอ้อ เออ เอ้อ เอ็ง เอย กัน แล้ว หนา

๒.๓.๒.๒.๒ ทำนองนกเขาชัน ทำนองนี้มาจากเพลงไทยเดิม คือ ลาวต่อนก ซึ่ง เป็นเพลงอัตราจังหวะสองชั้น สำเนียงลาว ใช้ประกอบการแสดงละคร ต่อมา นายเตื่อน พาทยกุล ได้นำเพลงลาวต่อนกสองชั้นมาแต่งขยายเป็นอัตราจังหวะสามชั้น และตัดแต่งเป็นอัตราจังหวะชั้น เดียวครบเป็นเพลงเถา การสวดพระมาลัยทำนองนกเขาชันนี้ นักสวดจะขึ้นต้นว่า "อีแม่กเขาชัน ชันแล้วไม่กลับรัง จะทำให้พี่ผิดหวัง ทำให้พี่วังเวง" ตัวอย่างเช่น

บทสวด

(ร่าย) ๐ เมื่อนั้นฝูงสัตว์ ทัวทั้งสากล ไม่รู้เหตุผล ที่จักมรณา ๐ จึงอยู่ลืมนตน
ประมาทนักหนา จำศีลภาวนา มิได้กระทำเลย ๐ ว่าเราเป็นสุข สนุกขมเขย เราทั้งหลายเอ๋ย
ทำบุญไปไย

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๑๒๒)

ทำนองสวด

ทำนองนกเขาขัน(ร่าย)

อี แม่นก เขา ขัน เอ้อ เอ็ง เอย ขัน แล้ว ไม่ กลับ รัง เอ้อ เอย

อี แม่ นก เขา ขัน เอ้อเอ็ง เอย ขัน แล้ว ไม่ กลับ รัง เอ้อ เอย

จะ ทำให้ ที่ ผิดหวัง จะเอ้อเอ๊ย ทำให้ ที่ รัง เวง จะ เอย เอยเอ็ง เอย

เมื่อ นั้น ฝูง สัตว์ จะ เอ้อ เอ็ง เอย ทัว ทั้ง สภา กณ เอ้อ เอย

เมื่อ นั้น ฝูง สัตว์ จะ เอ้อ เอ็ง เอย ทัว ทั้ง สภา

กณ เอ้อ เอย ก็ไม่ ู้ เหตุ ผล จะ เอ้อ เอ๊ย ที่ จัก มร ณา จะ เอย เอย เอ็ง เอย

จัง อยู่ ลืม คน จะเอ่อ เอ็ง เอย ประ มาท หนัก หนา เอื้อ เอย

จัง อยู่ ลืม คน จะเอ่อ เอ็ง เอย ประ มาท หนัก หนา เอื้อ เอย

จำ สิด กาว ณา จะเอ่อ เอื้อ มิ ได้ กระ ทำ เอย จะ เอย เอย เอ็ง เอย

ฮี แม่นก เขา จัน เอ่อ เอ็ง เอย จัน แล้ว ไม่ กลับ รัง เอื้อ เอย

ฮี แม่นก เขา จัน เอ่อเอ็ง เอย จัน แล้ว ไม่ กลับ รัง เอื้อ เอย

จะ ทำ ให้ ที่ สิด พรัง จะเอ่อ เอื้อ ทำ ให้ ที่ รัง เอย จะ เอย เอย เอ็ง เอย

ว่า เรา เป็น ฤษ จะเอ่อ เอ็ง เอย ส-บุค รน เอย เอื้อ เอย

ว่า เรา เป็น ฤษ จะเอ่อ เอ็ง เอย ส-บุค รน เอย เอื้อ เอย

เรา ทั้ง หดข เอื้อ จะเอ่อ เอื้อ ทำ บุญ ไป ไบ จะ เอย เอย เอ็ง เอย

๒.๓.๒.๒.๓ ทำนองนกกาเหว่า ทำนองนี้เป็นทำนองเดียวกับที่นักสวดพระมาลัยชาว
หนองขาวสามารถจดจำบทลำนอกเอาไว้ได้ มีที่มาจากเพลงกล่อมเด็ก ในการสวดจึงอาจสวดโดย
ใช้บทลำนอกทั้งหมดหรือนำทำนองมาสวดตามเนื้อหาในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส. ธรรมภักดี ก็
ได้

บทสวด

ยังมีกาเหว่า	ไซให้แม่กาฟัก	แม่กาหลงรัก	นึกว่าลูกในอุทร
คาบข้าวมาเผื่อ	คาบเหยื่อมาป้อน	ปีกหางยังอ่อน	ฟังจะสอนให้บิน
พาลูกไปกิน	ปากน้ำคงคา	ตื่นเหยียบสาหร่าย	ปากไซรับปลา
กินกุ่มกินก้าง	กินกะพังแมงดา	กินแล้วกลับมา	จับต้นหญ้าโพทอง
ยังมีนายพราน	หัวล้านจ้องมอง	ยกปืนขึ้นส่อง	ส่องแม่กาดำ
ยิงถูกหน้าอก	แม่กาตกน้ำ	ตัวหนึ่งจะต้ม	ตัวหนึ่งจะยำ
สงสารแม่กาดำ	หมดกรรมเวรา		

ทำนองสวด

ทำนองนกกาเหว่า

ยังมีหน้อย เนะ กาเหว่าทิงนอง นอยละนอยละนอยทิง นองนอยละนอยละ นอยชา ก็ ชาเอย

ัง มี เอ้อ เอย กา เหว่า ะ เออ เอ็ง เอ้ย ไซ ให้ แม่ กา ฟัก

แม่กาหน้อย เน้ละหลง รักทิงนอง นอยละนอยละนอยทิง นองนอยละนอยละนอย ชา ก็ ชาเอย

แม่ กา เอ้อ เอย หลง รัก ะ เออ เอ็งเอย นึก ว่า ลูกใน อุ ทร

คาบข้าวหน้อย เน้ละมา เผื่อ ทิงนอง นอยละ นอยละ นอยทิง นองนอยละ นอยละ นอย ชา ก็ ชาเอย

คาบ ข้าว เอ่อ เอย มา เื่อ ะ เออ เอ็งเอ่ย คาบ เื่อ มา ป้อน

ปีก หาง หน้อย แน้ ชัง อ่อน ทิง นอง นอย ละ นอย ละ

นอย ทิง นอง นอย ละ นอย ละ นอย ษา ก็ ษา เอย

ปีก หาง เอ่อ เอย ชัง อ่อน ะ เออ เอ็ง เอ่ยพึ่งจะ-ตอน - บิน พึ่ง จะ-ตอน - บิน

พา ถูก หน้อย แน้ หา กิน ทิง นอง

นอย ละ นอย ละ นอย ทิง นอง นอย ละ นอย ละ นอย ษา ก็ ษา เอย

พา ถูกเอ่อ เอย หากิน ะ เออ เอ็ง เอ่ย ปาก น้ำ พระ คง คา ปาก น้ำ พระ คง คา

๒.๓.๒.๒.๔ ทำนองธรรณีกันแสง ทำนองนี้มาจากเพลงไทยเดิม คือ ธรรณีร้องไห้ ซึ่งเป็นเพลงอัตราจังหวะชั้นเดียว ทำนองเก่าสมัยอยุธยา เป็นเพลงที่รวมอยู่ในเพลงเรื่องสำหรับร้องต่อทำเพลงช้าเรื่องมอญแปลง เพลงนี้จัดเป็นเพลงประเภทโยน ใช้หน้าทับสองไม้กำกับจังหวะ ต่อมามีนักดนตรีไทยไม่ทราบนามและไม่ทราบสมัยที่แต่ง ได้แต่งขยายเป็นอัตราจังหวะสามชั้น นำมาใช้เป็นเพลงประกอบการแสดงละครในบทโคกเศรำ และเนื่องจากทั้ง ๒ อัตราจังหวะเป็นเพลงสั้น จึงมีผู้นำมาบรรเลงติดต่อกันจนเป็นที่นิยมแพร่หลาย ต่อมา พระประศาสนศุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) แต่งขยายเป็นอัตราจังหวะสามชั้นทั้งทำนองดนตรีและทำนองท่าร้อง ลีลาทำนองได้สอดแทรกลูกล้อ ลูกชัด และลูกโยน ทำให้เพลงนี้มีความไพเราะยิ่งขึ้น ผู้แต่งได้แต่งขยายอัตราจังหวะของเพลงนี้ในสมัยต้นรัชกาลที่ ๕ สำหรับชื่อเพลงมีผู้เรียกต่างกันไป คือ (พ) สุธากันแสง ธรรณีกันแสง กำสรตพสุธา เฉพาะชื่อ "กำสรตพสุธา" ผู้แต่งชื่อนี้มีความประสงค์จะใช้ชื่อเพลงเข้าชุดกับเพลงมอญร้องไห้ จึงเรียกว่า รามัญรันทศ กำสรตพสุธา (ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์ ม.ป.ป.: ๑๒๔) ตัวอย่างทำนองธรรณีกันแสงในการสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาว เช่น

บทสวด

(ร่าย) ๐ ข้าแต่พระเดร ขาวชมพูทวีป เขาเลี้ยงขนมชีพ ด้วยสิ่งอันใด ๐ เขาย่อมประพฤติ กิจการสิ่งไร เลี้ยงชีพขนมชีพ โดยการดงฤา ๐ พระเดรจึงขาน ว่าขาวชมพู เขากินเขาอยู่ ตามกิจแห่งตน ขาวชมพูทวีป เขาทำสวณ ด้วยเลี้ยงชีพขนมชีพ ยากจนพันไป

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๑๐๐-๑๐๑)

ทำนองสวด

ทำนองธรรณีกันแสง (ร่าย)

ข้า แต่ พระเดร เอ้อ เออ ชม พู ทวีป เอ้อ เอ้อ เิง เออ

เขา เลี้ยง ขนม ชีพ เขา เลี้ยง ขนม ชีพ เอ้อ เออ เอ้อ เอิง เออ เอ้อ เออ

เออ คัวย สิ่ง อัน ไค เอ้อ เอิง เอ้อ เอ้อ เอ้อ เอ้อ เอ้อ เอ้อ

เขา ย่อม ประ พฤติ เอ่อ เอย กิจ การสิ่ง ไร เอ่อ เอื้อ - เอ็ง เอย เสียง ___ จีฬ

งาม ไป เสียง ___ จีฬ งาม ไป เอ่อ เอย เอย เอื้อ เอ็ง เอย เอื้อ เอย เอ่อ เอย เอย ด้วย

การ คัง ฤา เอ่อ เอ็ง _ เอย เอื้อ เอย เอ็ง เอ่อ เอื้อ เอ่อ เอย เอ็ง เอย

พระภร จึง ขาน เอ่อ เอย ว่า ชาว ชม พุ เอ่อ เอื้อ ___

เอ็ง เอย เขา ___ กิน เขา อยู่ เขา ___ กิน เขา อยู่ เอ่อ เอย เอย เอื้อ

เอ็ง เอย เอื้อ เอย เอ่อ เอย ตาม กิจ แห่ง ตน เอ่อ เอ็ง _ เอย เอื้อ

เอย เอ็ง เอ่อ เอื้อ เอ่อ เอย เอ็ง เอย เอย

ชาว ชม พุ ท-วีป เอ่อ เอย เขา ทำ ศ - ลวน เอ่อ เอื้อ

เอ็ง เอย ด้วย ___ เสียง จีฬ งาม ด้วย ___ เสียง จีฬ งาม เอ่อ เอย

๒.๓.๒.๒.๕ ทำนองทะแยมอญ ทำนองนี้เป็นเพลงทะแย แต่ไม่ทราบว่าเป็นทะแยแบบใด

ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์ (ม.ป.ป. : ๑๒๐) กล่าวถึงทะแยไว้ว่า

๑. เป็นเพลงอัตราจังหวะ ๒ ชั้น ทำนองเก่าสมัยอยุธยา ใช้เป็นเพลงขับร้องและประกอบการแสดงโขน ละคร ประเภทเพลงหน้าพาทย์ประกอบกิริยาเดินอย่างเป็นขบวนหรือขบวนแห่อย่างผู้มีเกียรติ ในพระราชพิธีใช้เพลงนี้บรรเลงเนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค บางทีก็เรียกชื่อเพลงนี้ว่า กลองโยน หรือเรียกรวมว่า “ทะแยกลองโยน” นอกจากนี้ยังใช้เป็น เพลงประจำกัณฑ์นครกัณฑ์ในเทศน์มหาชาติ

๒. นักดนตรีไม่ทราบนาม ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้นำเพลงทะแยสองชั้นนี้มาขยายเป็นอัตราจังหวะสามชั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นเพลงใหม่โรง เรียกชื่อว่า โหมโรงทะแย

๓. เพลงเดี่ยวสามชั้น ในราวสมัยรัชกาลที่ ๓ พระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางค์กูร) ได้แต่งทำนองสามชั้นสำหรับเดี่ยวด้วยเครื่องดนตรีต่าง ๆ เพื่ออวดฝีมือการบรรเลงของตน ต่อมาพระยาภูมิเสวิน (จิตร จิตตเสวี) ได้แต่งเป็นทางเดี่ยวสำหรับซอสามสายขึ้นอีกทางหนึ่ง

๔. จางวางทั่ว พาทยโกศล ก็ได้นำเพลงทะแยสองชั้นทำนองเก่านี้มาแต่งขยายเป็นอัตราจังหวะสามชั้น และแต่งตัดเป็นอัตราจังหวะชั้นเดียว ครบเป็นเพลงเถา โดยมีเนื้อทำนองและลีลาเป็นเพลงธรรมดา นอกจากนี้ จางวางทั่ว พาทยโกศล ยังได้ทำลีลาทำนองเพลงทะแยเถาแยกเฉพาะให้เหมาะสำหรับการเดี่ยวเครื่องดนตรีทุกชิ้นในวงปี่พาทย์ โดยเดี่ยวทั้งเถา

๕. เพลงตับ เป็นเพลงสำหรับใช้ฝึกหัดขับร้องของวงวัดกัลยาณ์ ซึ่งเป็นวงดนตรีของตระกูลพาทยโกศล บทร้องของตับนี้ในตอนต้น ใช้บทร้องจากเรื่องมณีสุริยง ตอนท้ายจากเรื่องสุวรรณหงส์ และเรื่องอิเหนา ส่วนทำนองเพลงมีเพลงทะแย เพลงยาว เพลงย่องหงิด เพลงพราหมณ์เก็บหัวแหวน และเพลงมอญร้องไห้

ตัวอย่างบทสวดและทำนองแยมอญ เช่น

บทสวด

(ง่าย) ๐ เมื่อนั้นพระศรี-อารีย์โมตรี จะบอกคดี แก่พระมาลัย ๐ ข้าจะบอก ขอ
พระจำไป บอกให้เข้าใจ อย่าได้ปรารถนาก ๐ เมื่อใดศาสนา พระสมณโคดม จะเศร้าจะโทม
ถอยน้อยเร็วไป ๐ ผูกคนทั้งหลาย ทำบาปเหลือใจ จะทำบุญไซ้ร้ น้อยนักน้อยหนา

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๑๑๓)

ทำนองสวด

ทำนองพระแยมอญ

นอย นอย นอย นอย นอย นอย เมื่อ นั้น พระ ศรี เอ็ง

เออ เอ็ง เออ อา-ริ-ยะ ไม - ศรี เออ ละ วา เมื่อ นั้น พระ ศรี เอ็ง

เออ เอ็ง เออ อา-ริ-ยะไม-ศรี จะ บอก ค-ดี เอ็ง เออ เออ เออ แก่ พระ มา ลัย

เอื้อ เอื้อ เออ เออ เอื้อ เออ เออ เออ เออ นอย นอย นอย นอย นอย นอย

ข้า จะ บอก เอ็งเออ เอ็งเออ ขอ พระจ๋า ไป เอา ละ วา ข้า จะ
 บอก เอ็ง เออ เอ็ง เออ ขอ พระ จ๋า ไป บอก ให้
 ข้า ใจ เอ็ง เออ เอ๋ เอย อ๋า ได้ ปรา รมภ์ เอื้อ เอื้อ เออ เออ
 เอื้อ เออ เออ เออ เอย นอย นอย นอย นอย นอย นอย

เมื่อ ไค ศา - ส - นา เอ็ง เออ เอ็ง เออ พระ ส - ม - ณ ไค
 คม เอา ละ วา เมื่อ ไค ศา - ส - นา เอ็งเออ เอ็ง เออ พระ ส - ม - ณ ไค
 คม จะ เสร้า จะ ไทรม เอ็ง เออ เอ๋ เอย ถอย น้อย เรียว
 ไป เอื้อ เอื้อ เออ เออ เอื้อ เออ เออ เออ เอย นอย นอย นอย นอย นอย นอย

ฝูง คน ทั้ง หลาย เอ็ง
 เออ เอ็ง เออ ทำ บาป เหลือ ใจ เอา ละ วา ฝูง คน ทั้ง หลาย เอ็ง
 เออ เอ็ง เออ ทำ บาป เหลือ ใจ จะ ทำ บุญ ไชรี เอ้อ
 เออ เอ้อ เออ น้อย นึก น้อย หนา เอ้อ เอ้อ เออ เออ เอ้อ เออ เออ เออ
 เออ นอย นอย นอย นอย นอย นอย นอย

๒.๓.๒.๒.๖ ทำนองพलयชุมพลแปลงกายหรือมอญแปลง ทำนองนี้มาจากเพลงมอญดูดาว ซึ่งเป็นเพลงอัตราจังหวะสองชั้น ทำนองเก่า เป็นเพลงสำเนียงมอญ ใช้น้ำทับสองไม้กำกับอัตราจังหวะ เพลงนี้ใช้ประกอบการแสดงละคร และประกอบลีลาทำรำในละครเรื่องขุนช้างขุนแผน เรียก รำพलयชุมพล ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๒ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำเพลงนี้ไปพระราชนิพนธ์เป็นเพลงเถา ใช้น้ำทับปรบไต่ กำกับจังหวะ (ทรงเพิ่มจังหวะทำนองเดิน) เรียกชื่อใหม่ว่า เพลงราตรีประดับดาว (ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์ ม.ป.ป. : ๒๐๓) การสวดพระมาลัยทำนองนี้ นักสวดพระมาลัยจะขึ้นต้นว่า “รูปจำแลงแปลงกายเป็นชายงาม เหลืออร่ามยิ่งยงดังหงส์ทองเอย” หรือ “นุ่งผ้าตราหมากรุกของเยอรมัน ใส่เสื้อลงยันต์ งามเจิดจ้านเอย” เมื่อสวดตามเนื้อร้องในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส. ธรรมภักดีแล้ว อาจารย์องค์แรกว่า “เสียงกลองฆ้องระฆัง ตะลิงทิงทัง ดัง ใจะ พริ้ม พริ้ม ยืนซิมโคกเศร้า ให้เหงาใจเอย” ตัวอย่างเช่น

บทสวด

(ร่าย) ๐ พระเถรได้ฟัง คำท้าวอินทรา สรรเสริญนักหนา อิ่มเนื้ออิ่มใจ ๐ จึง
ถามถึงคุณ บุญอื่นสืบไป ให้สร้างสงฆ์ พระเถรด้วยดี ๐ นางมาเบื่องชา แห่งพระไมตรี
อร่ามเหลือเรื่องศรี รัศมีเรืองรอง

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๘๔)

ทำนองสวด

ทำนองหลายซุ่มพลแปลงกาย(ร่าย)

รูป จำ แลง แปลง กาย เอื้อ เออ เอ็ง เอย เป็น ชาย งาม

รูป จำ แลง แปลง กาย เอื้อ เออ เอ็ง เอย เป็น ชาย งาม

เหลือ อ - ร่าม ชิ่ง ชง คัง หงส์ ทอง เออ เอื้อ โอ ละ หน่าย

โอ ละ หน่าย หนอย เอย เอื้อ เออ เอื้อเอื้อ เอื้อ เออ เอื้อ เอื้อ เออ เอื้อ เอ็ง เอย

พระ เถร - ได้ ฟัง เอื้อ เออ เอ็ง เอย คำ ท้าว อิน - ทรา

พระ เถร ได้ ฟัง เอื้อ เออ เอ็ง เอย คำ ท้าว อิน - ทรา

สรร - ร - เสริญ นัก หนา อิ่ม เนื้อ อิ่ม ใจ

เอื้อ โอ ละ หน่าย โอ ละ หน่าย หนอย เอย เอื้อ เออ เอื้อ เอื้อ เอื้อ เออ เอื้อ เอื้อ เอื้อ เอ็ง เอย

๒.๓.๒.๒.๗ ทำนองชาละวัน ลำนอกทำนองนี้มีเนื้อร้องขึ้นต้นว่า “ชาละวันกุมกิลล์
เมื่อมีกรรม คุณคู่อยู่ในถ้ำ ถ้ำอาถรรพณ์” ตัวอย่างเช่น

บทสวด

(ร่าย) ๐ พระเถรได้ฟัง คำทำวอินทรา สรรเสริญนิกหนา อิมเนื้ออิมใจ ๐ จึง
ถามถึงคุณ บุญอื่นสืบไป ให้สร้างสงสย พระเถรด้วยดี ๐ นางมาเมืองขวา แห่งพระไมตรี
อร่ามเหลือองเรื่องศรี รัตมีเรื่องรอง

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๘๔)

ทำนองสวด

ทำนองชาละวัน (ร่าย)

ชา-ละ-วัน กุม กิลล์ หน้อย ละน้อย ละ หน้อย ละ น้อย ละ นอย เอย ชะ เอ้อ เอ๊ย เมื่อ มี กรรม

เออ เอ็ง เอย คุณ คู่ อยู่ ใน ถ้ำ ชะ เอ็ง เอย ถ้ำ อา ถรรพ์ หน้อย นอย นอย หน้อย น้อย นอย นอย นอย

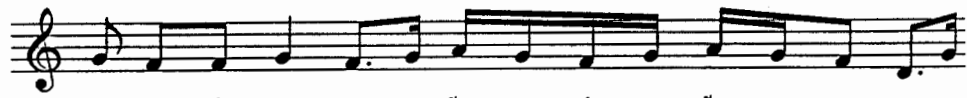
พระ เถร ได้ ฟัง หน้อย ละ น้อย ละ หน้อย ละ น้อย ละ นอย เอย ชะ

เอ้อ เอ๊ย คำ ทำว อิน - ทรา เอย เอ็ง เอย สรร เสริญ นิก หนา ชะ

เอ็ง เอย อิม เนื้อ อิม ใจ หน้อย นอย นอย หน้อย น้อย นอย นอย นอย

จึง ตาม ถึง คุณ หน้อย ละ น้อย ละ หน้อย ละ น้อย ละ นอย เอย ชะ

เอ๋อ เอ๊ย บุญ ฮีน ฮีน ไป เอย เอย เอย ให้ ทรงสง สัย ชะ เอ็ง เอย พระ เอย คัวย

ดี หน้อย นอย นอย หน้อย น้อย นอย นอย นอย

นาง มา เบื่อง ขวา หน้อย ละ

น้อย ละ หน้อย ละ น้อย ละ นอย เอย ชะ เอ๋อ เอ๊ย แห่ง พระไม ครี เอย เอย เอย รวาม

เหลือ เรื่อง ศรี ชะ เอ็ง เอย รัช - มี เรื่อง รong หน้อย นอย นอย หน้อย น้อย นอย นอย นอย

๒.๓.๒.๒.๘ ทำนองรามสูร ลำนอกทำนองนี้มีเนื้อร้องขึ้นต้นว่า "วสันตฤดูหมู
เทวัญ พากันขับระบำ แล้วรำพ็อน" ตัวอย่างเช่น

บทสวด

(ร่าย) ๐ พระเถรได้ฟัง คำท้าวอินทรา สรรเสริญนักรรนา อิมเนื้ออิมใจ ๐ จึง
ถามถึงคุณ บุญอื่นสืบไป ให้สร้างสงฆ์ พระเถรด้วยดี ๐ นางมาเมืองขวา แห่งพระไมตรี
อร่ามเหลืองเรืองศรี รัศมีเรืองรอง

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๘๔)

ทำนองสวด

ทำนองรามสูร (ร่าย)

ว - ตัน - ต - ฤ - ฤ   เออ เออ เออ เอ็ง   เออ หมู เท - วัลย์   เออ เออ เออ เอ็ง

เออ   หมู   เท - วัลย์   พา   กัน   เต่า   เหล่า   ชับ   ระ

บ้า   พา   กัน   เต่า   เหล่า   ชับ   ระ   บ้า   เออ   เอ็ง   เอย   แล้ว   รา   ฟ้อน   เออ   เอ็ง   เอย

พระ   เถร   ได้   ฟัง   เออ   เออ   เออ   เอ็ง   เออ   คำ   ท้าว   อิน   ทรา   เออ   เออ   เออ   เอ็ง

เออ   คำ   ท้าว   อิน   ทรา   เอา   ละ   วา   สรร -   เสริญ   _____   นักร   รรนา   สรร -

เสริญ   _____   นักร   รรนา   เออ   เอ็ง   เอย   อิม   เนื้อ   อิม   ใจ   ชะ   เออ   เอ็ง   เอย

จิง ตาม ถึง คุณ เออ เออ เออ เอ็ง เออ บุญ อื่น สิบ ไป เออ เออ เออ เอ็ง

เออ บุญ อื่น สิบ ไป ให้ ว่าง _____ ตง

ตย ให้ ว่าง _____ ตง ตย เออ เอ็ง เออ พระ เณร คัวย คี จะ เออ เอ็ง เออ

นาง มา เบื่อง ขวา เออ เออ เออ เอ็ง เออ แห่ง พระ ไม ครี เออ เออ เออ เอ็ง

เออ แห่ง พระ ไม ครี อ - ร่าม เหลือง เออ เรือง ศรี อ - ร่าม เหลือง เออ เรือง ศรี เออ เอ็ง

เออ รัศ - มี เรือง ร่อง จะ เออ เอ็ง เออ

๒.๓.๒.๒.๑^๙ ทำนองไปไร่ไปนา ลำนอกทำนองนี้มีเนื้อร้องขึ้นต้นว่า “ไปไร่ไปนา ไปน่ายังมีวันกลับ ไปแล้ว (อย่างนี้) ไปลับ ไปแล้วไม่กลับคืนมา” เนื้อร้องนี้ไม่ได้ใช้เพียงในตอนต้นเท่านั้น นักสวดพระมาลัยจะใช้เนื้อร้องนี้สวดแทรกระหว่างสวดตามเนื้อหาในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดีบ่อยครั้ง เพราะชาวบ้านหนองขาวชอบฟังทำนองนี้กันมาก เรียกได้ว่า ถ้าขอให้ชาวบ้านสวดพระมาลัยให้ฟัง ก็มักจะร้องเนื้อลำนอกท่อนนี้เป็นอันดับแรก ตัวอย่างเช่น

บทสวด

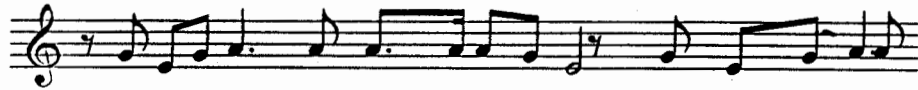
(ราบ) ๐ ยังมีเทพหนึ่ง บริวารเนื่องครืน สาวสวรรค์แปดหมื่น ห้อมล้อมกันมา
๐ มือถือดอกไม้ รูปเทียนขวาลา ครั้นถึงวันทา ไหว้พระเจดีย์ พระเถรเส็งเห็น ถามทำวโกสัย
โน่นพระไมตรี มาพั้นหรือใคร

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๗๑-๗๒)

ทำนองสวด

ทำนองไปไร่ไปนา(ราบ)

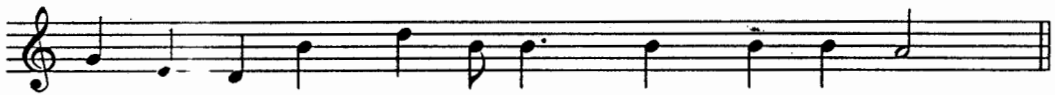
ไป ไร่ ไป นา ไป นา ยัง มี วัน กลับ ไป ไร่ ไป นา ไป

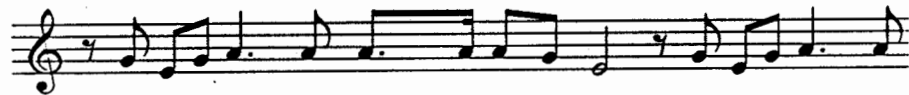
นา ยัง มี วัน กลับ ไป อย่าง นี้ ไป ลับ ไป แล้ว ไม่ กลับ คืน มา

พระ เถร เล็ง เห็น ถาม ท้าว โท - สิบ พระ เถร เล็ง เห็น ถาม

ท้าว โท - สิบ ไน่น พระ ไบ่ ครี มา ไหน หรือ ใคร

ไป ไร่ ไป นา ไป นา ยัง มี วัน กลับ ไป ไร่ ไป นา ไป

นา ยัง มี วัน กลับ ไป อย่าง นี้ ไป ลับ ไป แล้ว ไม่ กลับ คืน มา

๒.๓.๒.๒.๑๐ ทำนองอุ้มลูกน้อยตามเมีย ลำนอกทำนองนี้มีเนื้อร้องขึ้นต้นว่า “อุ้ม
ลูกน้อยกลอยตา ตามหาแม่หน้ามน เขามีสุขเราก็ทุกข์เต็มทน เมียมาพ้นจากไป” นักสวดพระ
มาลัยกล่าวถึงทำนองนี้ว่า นำทำนองมาจากเพลงลูกทุ่ง ตัวอย่างเช่น

บทสวด

๐ พระโพธิสัตว์ พึงพระมาลัย อิมเนื้ออิมใจ ยินดีปรีดาฯ จึงว่าสาธุ ไพเราะ
หนักหนา พระเถรพรรณนา บอกแจ้งทุกประการ ๐ ชาวชมพูทวีป จำศีลให้ทาน ใจจิตดีขึ้น
บาน ยินดีทุกคน ๐ จะขอพบท่าน เมื่อเป็นทศพล ขอได้มรรคผล อย่าได้คลาดคลา

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๑๐๖)

ทำนองสวด

ทำนองอุ้มลูกน้อยตามเมีย

อุ้ม ลูก น้อย กลอย คา ตาม _ หา แม่ หน้า मन เอื้อ เอ็ง เอ๋

อุ้ม ลูก น้อย กลอย คา ตาม _ หา แม่ หน้า मन เอื้อ เอ็ง เอ๋

เขา สุข เรา ก็ทุกข์ เต็ม ทน เอื้อ เอ๋ เอื้อ ที่ หัน จาก ไป เออ เอ็ง เออ

พระ โห-ธิ ศักดิ์ - เออ เอ๋ เออ เออ เอื้อ เออ ฟัง พระ มา-ลัย เอื้อเอ็ง เอ๋

พระ โห-ธิ ศักดิ์ - เออ เอ๋ เออ เออ เอื้อ เออ ฟัง พระ มา-ลัย เอื้อเอ็ง เอ๋ อิ่ม

เนื้อ อิ่ม ใจ เอื้อ เอ๋ เอื้อ อิน ดี ปรี คา เออ เอ็ง เออ

จึง ว่าสา-ธุ เออเอ๋ เออ เออ เอื้อ เออ โห ราะ หน้า หน้า เอื้อเอ็ง เอ๋

จึง ว่า สา-ธุ เออ เอ๋ เออ เออ เอื้อ เออ โห ราะ หน้า หน้า เอื้อเอ็งเอ๋พระ

เกร พรรณ-ณ นา เอื้อ เอ๋ เอื้อ บอก แจ้ง ทุก ประ-การ เออ เอ็ง เออ

ชาว ชม พู ท-วิป เออ เอ่อ เออ เออ เอื้อ เอย ให้ คีล ให้ ทาน เอื้อ เอิง เอ่ย

ชาว ชม พู ท-วิป เออ เอ่อ เออ เออ เอื้อ เอย ให้ คีล ให้ ทาน เอื้อ เอิง เอ่ย ใจ

จิตต์ ชื่น บาน เอื้อ เอ่อ เอื้อ ยิน ดี ทุก คน เออ เอิงเอย

จะ ขอ พบ ท่าน เออ เอ่อ เออ เออ เอื้อ เอย เมื่อ เป็น ทศ - พล เอื้อ เอิง เอย ขอ

ได้ มรรค ผล เอื้อ เอ่อ เอื้อ อย่า ได้ กลาด กลา เออ เอิง เอย

๒.๓.๒.๒.๑๑ ไม่ทราบชื่อทำนอง ทำนองนี้ นักสวดพระมาลัยไม่ทราบชื่อทำนอง แต่นิยมสวดทุกครั้งที่มีการสวดพระมาลัย นักสวดพระมาลัยจะทราบว่าผู้ร่วมสวดพระมาลัยจะสวดทำนองนี้โดยฟังจากตอนขึ้นต้นทำนอง หรือถ้าจะบอกให้ต้นเสียงสวดพระมาลัยขึ้นทำนองนี้ก็จะเอื้อนเสียงให้ฟัง ตัวอย่างทำนองนี้เช่น

บทสวด

(ราม) ๐ ยังมีเทพหนึ่ง บรivarสีนมีน เสด็จมาชมชื่น ไหว้พระเจดีย์ ๐ พระเถร
เล็งเห็น ถามท้าวโกสีย์ องค์พระไมตรี มาโพนหรือใคร ๐ พระอินทร์จึงขาน ไหว้พลาญตอบไป
ไซ้พระเมตไตรย์ หน่อพระพุทธรองค์ ๐ พระเถรว่าใคร แลไปยังยัง อินทราว่าไซ้องค์ ไซ้พระทศพล

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๕๕)

ทิง นอย หน้อย นอย นอย ละ หน้อย นอย นอย นอย นอย นอย นอย อา ละ

วา ทิง นอย หน้อย นอย นอย ละ หน้อย นอย นอย นอย นอย นอย นอย

นอย ละ นอย นอย นอย นอย นอย นอย นอย ละ นอย นอย นอย นอย นอย

๒.๓.๓ ทำนองลำนอกที่ใช้กับบทสวดที่สวดทำนองฉันท ราบ และรำย มีเพียง ๑ ทำนอง คือ ทำนองไอ้เจ้าดวงพวงพุ่ม ทำนองนี้เป็นทำนองพิเศษที่สามารถสวดได้ทั้งกับทำนองฉันทซึ่งมีจำนวนคำ ๒-๓ คำในแต่ละวรรค และทำนองราบและรำย ซึ่งมีจำนวนคำ ๔-๕ คำในแต่ละวรรค ซึ่งแม้จำนวนคำจะต่างกัน แต่ก็สามารถเชื่อมทำนองได้เหมือนกัน ตัวอย่างเช่น

บทสวด

(ฉันท) ๐ เมื่อนั้น พระศรีอารีย์ มีบริวาร ย่อมสาวศรี เสด็จถึง พระเจดีย์ จึง กราบเกล้า นมัสการ ๐ กราบแล้ว เดินทักษิณ ประณมขม ทั้งแปดสถาน บูชา ด้วยเครื่อง ตระการ น้ำมันหอม ฐูปเทียนมี

(คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี หน้า ๙๘)

ทำนองสวด

ทำนองไอ้เจ้าดวงพวงพุ่ม(ฉันท)

เมื่อนั้น เอ็ง เออ เออ เออ เออ เออ เออ เออ เออ เออ เออ เออ เออ

พระ ศรี - อารี ยะ นอย ละ นอย หน้อย นอย นอย มี เออ เออ เออ เออ บ - ริ -

ให้สวดว่า

ข้าไหว้พระเจ้า ผู้เลิศไตรภพ ข้าขอบบ พระนวลโลกอุดร

๙ เครื่องหมายอังคั้นเดียว หรือ ขึ้นเดียว เครื่องหมายนี้ใช้เขียนไว้ข้างหลังประโยคแต่ละประโยคหรือเขียนไว้ตอนสุดท้ายของโคลงกลอนแต่ละบท หรือแต่ละตอนหรือใช้เขียนเครื่องหมายวัน-เดือน-ขึ้นแรม ตามจันทรคติ ในบทสวดพระมาลัย เครื่องหมายอังคั้นเดียวจะใช้เขียนไว้ตอนสุดท้ายของโคลงกลอนแต่ละตอน เมื่อนักสวดพระมาลัยเห็นเครื่องหมายนี้ ก็จะทราบว่าจะต้องเอื้อนเสียงเพื่อลงจบบทสวดบทนั้น ๗

การเอื้อนเสียงในการลงจบแต่ละตอนนี้ เมื่อนักสวดพระมาลัยเห็นเครื่องหมายอังคั้นเดียว ก็จะมองว่าบทต่อไปนั้นสวดด้วยทำนองใด พรรคสุดท้ายในการสวดที่มีเครื่องหมายอังคั้นเดียวกำกับ ก็จะต้องสวดด้วยทำนองเดียวกับทำนองในบทต่อไป ตัวอย่างเช่น

นักสวดพระมาลัยสวดทำนองฉันท์ บทสวดบทสุดท้ายมีเนื้อความว่า

...๐ ครั้นถึง ที่เทพสถิตย์ บ้านเทิจจิตต์ ในวิมาน เสวยทิพย์ สุขสำราญ ด้วยบริวาร ในเมืองสวรรค์ ๗

แล้วบทสวดต่อไปเป็นบทรำยมีเนื้อความว่า

(รำย) เมื่อนั้นพระเณร ผู้ชื่อมาลัย ล้นอยู่อาศัย กำมโพนสถาน....

นักสวดพระมาลัยก็จะเอื้อนเสียงวรรคที่มีเนื้อความว่า "ในเมืองสวรรค์" เป็นทำนองรำย ซึ่งได้กล่าวไว้ในข้างต้นแล้วว่า ทำนองรำยจะร้องว่า "ละเว" ดังนั้น นักสวดพระมาลัยก็จะร้องว่า "ในเมืองสวรรค์ ละเว ในเมือง..เอ่อ..เออ สวรรค์" เป็นต้น

การเอื้อนเสียงเพื่อลงจบและรับทำนองในบทต่อไปเมื่อนักสวดเห็นเครื่องหมายอังคั้นเดียวนี้ หากบทต่อไปเป็นทำนองฉันท์ ก็จะลงจบว่า "นางเอื้อ...เอย" หากบทต่อไปเป็นทำนองราบหรือรำย ก็จะลงจบโดยแทรกคำว่า "ละเว" และหากบทต่อไปเป็นทำนองเชิด ก็จะลงจบโดยให้รับว่า "เอ้ ใ้...โฮ โห โฮ โห โฮ โห โฮ โห โฮ โห ..." แต่ในกรณีทีบทต่อไปเป็นทำนองเอกบท มังกร และวสันต์

จะไม่ลงจบเพื่อรับทำนองทั้งสามนี้ ให้ลงจบโดยใช้ทำนองของบทสวดบทนั้นเลย โดยการลงจบนี้จะลงจบทั้งในกรณีที่สวดทำนองเก่าและทำนองลำนอก

ผู้วิจัยได้ส่งแถบบันทึกเสียงทำนองสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวทั้ง ๒๒ ทำนองที่สวดกันอยู่ในปัจจุบันให้ครูเพลงไทยเดิมฟัง ครูเพลงไทยเดิมท่านนี้ คือ อาจารย์สุรศักดิ์ จินดา อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี ท่านได้ให้ความเห็นว่า ทำนองสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวส่วนใหญ่นำมาจากทำนองเพลงไทยเดิมเป็นหลัก แต่เนื่องจากการสวดพระมาลัยเป็นการร้องเพลงพื้นบ้านที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาโดยใช้วิธีการจดจำ จึงทำให้ทำนองเพลงไทยเหล่านั้นผิดเพี้ยนไปมาก อีกทั้งยังถ่ายทอดแบบครูปักหลักจำ จึงอาจจะมิได้ถ่ายทอดมาทั้งเพลง ทำให้ผิดเพี้ยนจากต้นแบบไปมาก แต่ก็ยังคงเห็นเค้าอยู่บ้างว่า ทำนองสวดได้นำมาจากเพลงไทยเพลงใด แต่ก็มีบางทำนองที่ไม่ทราบที่มา เนื่องจากนำทำนองเพลงไทยหลายเพลงมาประสมกันจนไม่ทราบว่าทำนองใดเป็นทำนองหลัก นอกจากนี้ยังมีบางทำนองที่มีที่มาจากเพลงพื้นบ้านด้วย

บทที่ ๕
สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ทำนองสวดพระมาลัยของชาวหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรีนี้ ผู้วิจัยศึกษารวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารลายลักษณ์และจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น การศึกษาภูมิหลังบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ศึกษาประเพณีสวดพระมาลัย ศึกษาบทสวดและทำนองสวด ผลการศึกษาวิจัยในแต่ละประเด็นสรุปได้ดังนี้

การศึกษาวินิจฉัยภูมิหลังบ้านหนองขาว สรุปได้ว่าบ้านหนองขาวเป็นหมู่บ้านใหญ่ และเป็นชุมชนโบราณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงธนบุรี บริเวณบ้านหนองขาวเป็นที่ตั้งค่ายรบของพม่าและไทย ในสมัยรัตนโกสินทร์บ้านหนองขาวก็ยังเป็นที่ตั้งพลับพลาประทับแรมของกษัตริย์หลายพระองค์ จากหลักฐานลายลักษณ์ต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนหนองขาวเป็นสิ่งคัมภีร์พุทธเกษตร และประชาชนมีความสามัคคี ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของหมู่บ้านที่เก็บได้ในรูปแบบมุขปาฐะจะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีบทบาทในการเล่าประวัติของหมู่บ้านคือ ร่างทรงแม่ย่าหนองหญ้าดอกขาว ซึ่งประวัติที่เล่าโดยผ่านร่างทรงนั้นจะเชื่อมโยงกับสถานที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เก่าแก่ในหมู่บ้าน สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนนี้เป็นชุมชนสำคัญที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน

จากการศึกษารวบรวมเอกสารลายลักษณ์เกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยพบว่า วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยแต่งขึ้นในประเทศไทยโดยภิกษุชาวล้านนา เมื่อประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๐ หรือต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ชื่อว่า คัมภีร์มาเลยยเทวตเถรวัตถุ และในช่วงกลางหรือปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๒ พระพุทธวิลาสได้แต่งคัมภีร์มาเลยยเทวตเถรวัตถุที่ปณีฎีกา เพื่อขยายความคัมภีร์มาเลยยเทวตเถรวัตถุขึ้น หลังจากนั้นก็มีการแต่งพระมาลัยกลอนสวดและพระมาลัยคำหลวง

ประเพณีสวดพระมาลัยมีในทุกภาคของประเทศไทย โดยภาคเหนือและภาคอีสานจะสวดพระมาลัยควบคู่ไปกับประเพณีเทศน์มหาชาติ หรือบุญพระเวส ส่วนในภาคกลางและภาคใต้กล่าวกันว่า ในอดีตนิยมสวดในพิธีแต่งงาน แต่ต่อมานิยมสวดในงานศพ แต่ก็ไม่พบหลักฐานที่ยืนยันได้แน่ชัดว่ามีการสวดพระมาลัยในพิธีแต่งงานจริง หลักฐานที่แน่ชัดเกี่ยวกับการสวดพระมาลัยปรากฏในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เพราะมี

หลักฐานปรากฏชัดว่า ทรงห้ามพระสงฆ์สวดพระมาลัยในงานศพ การสวดพระมาลัยเพื่อความนิยมและเริ่มสูญหายจากสังคมไทยหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประกาศตั้งธรรมยุติกนิกาย

การสวดพระมาลัยของชาวบ้านหนองขาวเป็นการสวดที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ สวดโดยฆราวาสซึ่งมาสวดพระมาลัยให้แก่ผู้ตายโดยไม่ต้องว่าจ้าง พบว่า มีคณะสวดพระมาลัยหลายสำหรับ นักสวดแต่ละลำรับมักจะอยู่ในหมู่เดียวกันหรือหมู่ใกล้เคียงกัน การสวดจะเริ่มสวดหลังจากที่พระสงฆ์สวดพระอภิธรรมจบ อุปกกรรมในการสวดพระมาลัยประกอบด้วย นีบพระอภิธรรม ตาลปัตร และหนังสือพระมาลัยซึ่งปัจจุบันใช้คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดีเป็นบทสวดโดยสวดเนื้อหาเพียงบางส่วนในคัมภีร์เท่านั้น ในการสวดอาจมีปีพาทย์นางหงส์บรรเลงสลับด้วย แต่จะเล่นสลับในช่วงที่สวดทำนองลำนอกเท่านั้น

ชาวบ้านหนองขาวเชื่อว่า การสวดพระมาลัยนี้เป็นการสวดเพื่อส่งให้วิญญาณของผู้ตายไปสวรรค์ และเชื่อว่า ทั้งผู้สวดและผู้ฟังจะได้บุญกุศลด้วย

ขั้นตอนในการสวดพระมาลัยดำเนินไปอย่างเรียบง่าย กล่าวคือ หลังพระสงฆ์สวดพระอภิธรรมแล้วนักสวดพระมาลัยก็จะขึ้นสวดโดยจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ตั้งนโม สวดพระธรรมซึ่งเป็นบทสวดที่มีเนื้อความเป็นภาษาบาลี จากนั้นจึงเริ่มสวดบทสวดที่มีเนื้อความเป็นภาษาไทย โดยสวดบทฉันทเป็นบทแรกเพราะถือเป็น"บทครู" แล้วจึงสวดบทอื่น ๆ เรื่อยไป เมื่อจะเลิกสวดก็จะสวดบทลา คือ บทสัพพะโร เพื่อเป็นการอัญวยพรให้ผู้สวดและผู้ฟัง จากนั้นจึงสวดบทอะทาสิเมภาวะตุลล์ แล้วจึงแผ่เมตตาและกราบพระรัตนตรัยอีกครั้งหนึ่ง จึงเสร็จสิ้นการสวด

จากการศึกษาบทสวด ทำนองสวดพระมาลัย สรุปได้ว่า บทสวดพระมาลัยมีทั้งบทสวดที่มีเนื้อความเป็นภาษาบาลีและภาษาไทย บทสวดที่เนื้อความเป็นภาษาบาลีจะสวดในตอนเริ่มสวดและตอนลาเจ้าภาพ ส่วนบทสวดที่มีเนื้อความเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยพบว่า รูปแบบคำประพันธ์ของบทสวดแต่ละทำนองมีรูปแบบต่างกัน กล่าวคือ บทสวดที่ใช้สวดทำนองฉันท มีรูปแบบคำประพันธ์คล้ายกาพย์ยานี ๑๑ บทสวดที่ใช้สวดทำนองเจ็ด มีรูปแบบคำประพันธ์คล้ายกาพย์ฉบัง ๑๖ บทสวดที่ใช้สวดทำนองมังกร มีรูปแบบคำประพันธ์คล้ายกาพย์สุรางคนางค์ ๒๘ บทสวดที่ใช้สวดทำนองราบและร้าย มีรูปแบบคำประพันธ์คล้ายกาพย์สุรางคนางค์ ๓๒ ส่วนบทสวดที่ใช้สวดทำนองเอกบทและทำนองวสันต์ ไม่ทราบว่ามีรูปแบบคำประพันธ์ชนิดใด ในด้านเนื้อหานั้นพบว่า หนังสือพระมาลัยมีบทสวดทั้งสิ้น ๔๐ ตอน มีเนื้อหาสะท้อนความเชื่อเรื่องบาปบุญและนรก

สรวรค์อย่างชัดเจน โดยพบว่า บทสวดที่ใช้สวดทำนองฉันท์ ราบ ร่ายและเจ็ด เป็นบทสวดที่ใช้ดำเนินเรื่องและบรรยายรายละเอียดของเรื่องราวและลักษณะต่าง ๆ ของทั้งสัตว์นรกและชาวสรวรค์ ส่วนบทสวดที่ใช้สวดทำนองวสันต์ เอกบท และมังกร ใช้ในการบรรยายความงาม

ทำนองสวดพระมาลัยของชาวหนองขาวจำแนกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๓ ประเภท มีทั้งสิ้น ๒๒ ทำนอง ดังนี้

๑. ทำนองสวดพระธรรม เป็นทำนองที่ใช้สวดกับบทสวดที่มีเนื้อความเป็นภาษาบาลี มีทำนองสวด ๒ ทำนอง คือ ทำนองสวดพระสหัสสนัย และทำนองสวดพระธรรม ๗ บท

๒. ทำนองแก้ว เป็นทำนองสวดพระมาลัยที่นักสวดพระมาลัยสวดตามทำนองที่กำกับไว้หน้าบทสวดในคัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมกถิตี มี ๕ ทำนอง ได้แก่ ทำนองฉันท์ ทำนองราบ และร่าย ทำนองเจ็ด ทำนองเอกบท ทำนองมังกรและวสันต์

๓. ทำนองลำนอก เป็นทำนองสวดที่นักสวดพระมาลัยสวดไม่ตรงตามทำนองที่ระบุไว้ในหนังสือพระมาลัย โดยนำทำนองเพลงต่าง ๆ มาสวมเข้ากับเนื้อร้องตามบทสวดในหนังสือพระมาลัย มีทั้งสิ้น ๑๕ ทำนอง จำแนกได้เป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๓.๑ ทำนองลำนอกที่ใช้กับบทสวดที่สวดทำนองฉันท์ มี ๓ ทำนอง ได้แก่ ทำนองนางยักษ์ วังไผ่ และลำหนองขาว

๓.๒ ทำนองลำนอกที่ใช้กับบทสวดที่สวดทำนองราบและร่าย มี ๑๑ ทำนอง ได้แก่ ทำนองนกขุนทอง นกเขาขัน นกกาเหว่า ธรณีกันแสง ทะแยมอญ พลายชุมพลแปลงกาย ชาละวัน รามสูร ไปไร่ไปนา จุ่มลูกน้อยตามเมีย และไม่ทราบชื่อทำนองแต่เป็นทำนองที่นิยมสวดทุกครั้งที่มีการสวดพระมาลัย

๓.๓ ทำนองลำนอกที่ใช้กับบทสวดที่สวดทำนองฉันท์ ราบ และร่าย มีเพียง ๑ ทำนอง คือ ทำนองไอ้เจ้าดวงพวงพุ่ม

ทำนองสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาวส่วนใหญ่้นำทำนองมาจากเพลงไทยเดิม แต่เนื่องจากถ่ายทอดโดยใช้วิธีการลักจำ ทำให้ทำนองเพลงผิดเพี้ยนไปจากแบบฉบับมาก จนบางทำนองไม่สามารถบอกได้ว่ามาจากทำนองเพลงใด

รายการอ้างอิง

กาญจนาศันย์. คอคิดขอเขียน ชุดที่ ๓. ธนบุรี : บุรินทร์การพิมพ์, ๒๕๑๔

กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๗.

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี สำนักนายกรัฐมนตรี,
ประชุมศิลาจารึก ภาค ๑. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๒๑.

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี สำนักนายกรัฐมนตรี,
ประชุมศิลาจารึก ภาค ๓. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๘.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. กลอนโคธิชิมทราบ ตามเสด็จไทรโยค โคลง
นิราศหัวสุกัฏติการักดี และกลอนนาริรมย์. พระนคร : จันทน์, ๒๕๑๑.

ชฎาลักษณ์ สรรพานิช. พระมาลัย : การศึกษาเชิงวิเคราะห์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๔.

ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์. สารานุกรมเพลงไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, (ม.ป.ป.)

ตำราขานภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา. กภาพย์มหาชาติ. พระนคร : คลัง
วิทยา, ๒๕๐๗.

ตำราขานภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา. "คำอธิบายตำนานโคลง ชั้นท์ กภาพย์
กลอน." บันทึกสมาคมวรรณคดี. อนุสรณ์งานศพนายเดช คงสายสินธุ์. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๑๖.

ตำราขานภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา. ไทยรบพม่า. ธนบุรี : รุ่งวัฒนา, ๒๕๑๕.

ตำราพระราชานุญาต,สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา.ประชุมพระนิพนธ์เกี่ยวกับตำนานทาง
พระพุทธศาสนา. พระนคร : รุ่งเรืองธรรม พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
พระเทพคุณาธาร(ผล ชินปุตโต) ๒๑ มีนาคม ๒๕๑๔.

แดนบิซ แบรดเลย์. อักษราภิธานศรับท์. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๔.

ตรีศิลป์ บุญขจร.วรรณกรรมประเภทกลอนสวดภาคกลาง : การศึกษาเชิงวิเคราะห์. วิทยา
นิพนธ์ปริญาอักษรศาสตร์ดุฎบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลง
กรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๓๐.

ทิพากรวงศ์,เจ้าพระยา. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๔ เล่ม ๒. กรุงเทพฯ :
คุรุสภา,๒๕๐๔.

ธรรมธิเบศ,เจ้าฟ้า. พระมาลัยคำหลวง. อนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นางเจียน ผดุงเกียรติ
๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๙.

ธรรมาภิมนตรี,หลวง รองอำมาตย์เอก (ถึก จิตรถึก). ประชุมสำเนา. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัด
พิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี,๒๕๑๔.

ธรรมศาสตร์และการเมือง,มหาวิทยาลัย.ประมวลกฎหมายรัชกาลที่๑จุลศักราช ๑๑๖๖ พิมพ์
ตามฉบับหลวงตรา ๓ ดวง เล่ม ๓. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์,๒๕๒๙.

นริศรานูวัตติวงศ์,สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา.บันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ เล่ม ๓. กรุงเทพฯ : ไทย
วัฒนาพานิช ,๒๕๒๑.

นิสา เมลานนท์. การละเล่นและการเล่นจำลองพื้นบ้าน.กรุงเทพฯ : โอ เอส พรินต์
เฮ้าส์,๒๕๔๑.

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และ เอนก นาวิกมูล.สรรพสังคีต. กรุงเทพฯ : สมาพันธ์ , ๒๕๓๒.

ปราณี ขวัญแก้ว.วรรณคดีชาวบ้านจาก"มุดคำ" ต.ร่อนพิบูลย์. พระนคร : หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมการฝึกหัดครู,๒๕๑๘.

เปลื้อง ณ นคร. ประวัติวรรณคดีไทยสำหรับนักศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๘ กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนา
พานิช,๒๕๒๓.

พุทธเลิศหล้านภาลัย,พระบาทสมเด็จพระ. เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. ธนบุรี :
รุ่งวัฒนา,๒๕๑๓.

ไพศาล เชาว์ดี. "พระมาลัยคำสวด : วรรณกรรมชาวบ้าน" ภาษาและวรรณกรรม โครงการสังสรรค์
วรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน. เอกสารเชิงวิชาการ
ฉบับที่ ๑ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ,๒๕๒๒.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เสด็จตรวจ
การณ์คณะสงฆ์พ.ศ. ๒๔๕๕ - ๒๔๖๐. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย,๒๕๓๗

ราชบัณฑิตยสถาน. สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคประวัติและบทร้องเพลงเถา ฉบับราช
บัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย,๒๕๓๘.

วัฒนา ณ นคร. ลักษณะร่วมเรื่องพระมาลัยในวรรณกรรมพื้นบ้านและพระมาลัยคำหลวง.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาคศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๒๖.

วิเชียร ณ นคร และคนอื่น ๆ. นครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์,๒๕๒๑.

ศรีจุง บุญเจือ. การศึกษาเอกสารโบราณภาคตะวันออกเฉียงใต้ จังหวัดระยอง. โครงการส่งเสริม
วัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน,๒๕๒๕.

ศิลปากร,กรม. จินตามณีเล่ม ๑-๒ กับบันทึกเรื่องหนังสือจินตามณีและจินตามณีฉบับพระ
เจ้าบรมโกศ. ธนบุรี : รุ่งวัฒนา,๒๕๑๒.

ศิลปากร,กรม. พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพฯ :
ไอเดียสแควร์,๒๕๓๕.

ส.ธรรมภักดี. คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี. (ม.ป.ป.)

สมหมาย เปรมจิต. "คัมภีร์โบราณและประเพณีตั้งธรรมในภาคเหนือ." พุทธศาสนาในลานนาไทย.
เชียงใหม่ : ทัพย์เนตรการพิมพ์,๒๕๒๑.

สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๑๓ ตัวสงกรานต์ - ทะนาน. โรงพิมพ์ศูนย์
ทหารราบ ปรานบุรี,๒๕๑๖-๒๕๑๗.

สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชฯ เล่ม ๑๗. กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา, ๒๕๐๕.

สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์. "สวดมาลัย" ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ.๒๕๒๙ เล่ม ๑, ๒๕๒๙

สุภาพร มากแจ้ง. มาเลเซียเทวดาเกรวดุ : การตรวจสอบชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์.
วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาตะวันออก บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๒๑.

สุภาพรณ ฌบางช้าง. วิวัฒนาการวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย
ไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๓๓.

อดีตเรื่องรอนบ้านหนองขาว. กาญจนบุรี : ไล่วงเหมงมีเดีย,๒๕๔๑.

อนุชาติ พวงลำลี และคณะ. ประมวลองค์ความรู้โครงการวิจัยและพัฒนาประชาคมจังหวัด
กาญจนบุรี มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม : โรงพิมพ์สถาบันพัฒนาการสาธารณสุข
อาเซียน,๒๕๔๒.

อนุমানราชธน,พระยา. ประเพณีเนื่องในการเกิดและประเพณีเนื่องในการตาย. โดยเสฐียร
โกเศศ (นามแฝง) กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย,๒๕๐๕.

อนุমানราชธน,พระยา. ประเพณีเรื่องแต่งงานบ่าวสาวของไทย. โดยเสฐียรโกเศศ (นามแฝง)
พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา,๒๕๐๑.

อมรตฤณารักษ์,จมีน. เสือป่าและลูกเสือในประวัติศาสตร์ รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอน ๓. กรุงเทพฯ : คุรุสภา ๒๕๑๔.

อรอนงค์ ตั้งก่อเกียรติ."ประเพณีการสวดพระมาลัย", วารสารไพบูลย์ ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๖ พ.ศ.๒๕๓๐

อรอนงค์ พัดพาดิ. พระนิพนธ์ประเภทคำหลวงของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร. วิทยานิพนธ์ปริญญา
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยา
ลัย,๒๕๒๒.

อุดม อรุณรัตน์. สังคีตศิลป์ไทย. วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับพิเศษ. ปีที่ ๖
ฉบับ ๑-๒ ๒๕๓๖-๒๕๓๗.

อุปกิตศิลปสาร,พระยา. "พ่อแม่วังแกฉัน" ในหนังสือภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ พิมพ์ครั้งที่ ๒ พระ
นคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,๒๕๒๐

อุปกิตศิลปสาร,พระยา. หลักภาษาไทย อักษรวิธี วจิวิภาค วากยสัมพันธ์ จันทรลักษณ์.
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,๒๕๐๗.

สัมภาษณ์

นายจวน ก้าวมิต อายุ ๖๔ ปี ๕๗/๑ หมู่ ๙ ต.หนองขาว อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี. สัมภาษณ์ ๑๗
กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒.

นายแจ วงษ์วรรณ อายุ ๗๖ ปี ๑๖๗ หมู่ ๔ ต.หนองขาว อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี. สัมภาษณ์ ๗
มีนาคม ๒๕๔๒.

นายบุรินทร์ ฝอยทอง อายุ ๗๔ ปี ๖ หมู่ ๓ ต.หนองขาว อ. ท่าม่วง จ. กาญจนบุรี.สัมภาษณ์ ๑๑
มกราคม ๒๕๔๒.

นายประจวบ นาคะ อายุ ๖๓ ปี ๑๔๒ หมู่ ๔ ต.หนองขาว อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี.สัมภาษณ์,
๑๐ มกราคม ๒๕๔๒.

นายปรีชา กระต่าย อายุ ๖๑ ปี ๑๒๔/๑ หมู่ ๔ ต.หนองขาว อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี. สัมภาษณ์,
๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒.

นายแปะ นนุเล็ก อายุ ๗๒ ปี ๑๓๑ หมู่ ๑๑ ต.หนองขาว อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี. สัมภาษณ์, ๙
มีนาคม ๒๕๔๒.

นายไปรย ศรีทับทิม อายุ ๖๘ ปี ๑๔๗ หมู่ ๓ ต.หนองขาว อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี. สัมภาษณ์, ๑๖
กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒.

นายเพิ่ม คงธาร อายุ ๖๗ ปี ๑๗๒ หมู่ ๒ ต.หนองขาว อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี. สัมภาษณ์ ๑๕
กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒.

นายฟู พุ่มพวง อายุ ๗๑ ปี ๑๒๖ หมู่ ๘ ต.หนองขาว อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี.สัมภาษณ์ ๑๐
มกราคม ๒๕๔๒ และ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒.

นายเฟื่อง บ้านกล้วย อายุ ๘๑ ปี ๒๓ หมู่ ๖ ต.หนองขาว อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี.สัมภาษณ์ ๑๐
มกราคม ๒๕๔๒ และ ๑๐ มีนาคม ๒๕๔๒.

นางมะลิ นาคะ อายุ ๗๖ ปี ๑๓๑ หมู่ ๑๐ ต.หนองขาว อ.ท่าม่วง จ. กาญจนบุรี.สัมภาษณ์,๙
มีนาคม ๒๕๔๒.

นายลา โพธิ์ใบ อายุ ๖๕ ปี ๑๒๘ หมู่ ๘ ต.หนองขาว อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี .สัมภาษณ์, ๘
มีนาคม ๒๕๔๒.

นายลาย อินทร์รักษา อายุ ๖๘ ปี ๗๓ หมู่ ๘ ต.หนองขาว อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี.สัมภาษณ์ ๑๖
สิงหาคม ๒๕๔๑ และ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒.

นางสารภี มณีจินดา อายุ ปี ๑๗๙/๔ หมู่ ๕ ต.หนองขาว อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี, สัมภาษณ์, ๙
มกราคม ๒๕๔๒.

นายหยุด บุญเจ็ด อายุ ๕๓ ปี ๑๗๖ หมู่ ๙ ต.หนองขาว อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี, สัมภาษณ์ ๑๘
กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒.

นายหล้า ดอกบุก อายุ ๗๓ ปี ๑๗๔ หมู่ ๕ ต.หนองขาว อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี, สัมภาษณ์, ๑๐
มกราคม ๒๕๔๒.

พระอธิการเชียม ยุตติโก อายุ ๓๗ ปี เจ้าอาวาสวัดใหญ่ดงรัง-ส้มใหญ่ ต.หนองขาว อ.ท่าม่วง
จ.กาญจนบุรี, สัมภาษณ์, ๑๑ มกราคม ๒๕๔๒.

ประวัติผู้วิจัย

นายปรมินท์ จารุวร เกิดเมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ที่อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนชลราษฎรอำรุง จังหวัดชลบุรี และสำเร็จการศึกษาปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ ๒) สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา ๒๕๓๙ ขณะทำงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยกำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาวรรณคดีไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย